

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

A THANASII KIRCHERI
E SOC. IESV

I T E R E X T A T I C V M II.

Qui & Mundi Subterranei
P R O D R O M V S dicitur.

Q V O

G E O C O S M I O P I F I C I V M
S I V E

Terrestris Globi Structura, vnà cum abditis
in ea constitutis arcanioris Naturæ Re-
conditorijs, per facti raptus inte-
gumentum exponitur ad
veritatem.

In III. Dialogos distinctum.

A D S E R E N I S S I M V M
L E O P O L D V M I G N A T I V M

Hungariæ, & Bohemiæ Regem.

R O M Æ, Typis Mascardi. M.DC.LVII.

S V P E R I O R V M P E R M I S S V.

EDUCATIONAL LIBRARY

ДИМОВИЦЬКІ АСТІ

Імпресія

Засліб аматорський

C V O

FIGURAS HISTÓRICAS

Evid.

Table 4. The strengths of a good spindle
in a good lathe with a good key.
- 27 -

The City Department of Planning

MVNIPZETKZ844C

THE GOLDEN LEGEND

... und die Menge der Fäden ist sehr groß.

S E R E N I S S I M O

Potentissimo atque Inuictissimo

LEOPOLDO IGNATIO

Hungariae, & Boemiae Regi, &c.

Felicitatem precatur

ATHANASIVS KIRCHERVS.

E S O C. I E S V.

VATERNA prope
jam lustra transiguntur
Serenissime Rex, quo
temporum decursu sub
felicissimis gloriose me-
moriae FERDINANDI III.

Cæsar is parentis Tui Optimi Maximi
auspicijs in palestra literaria pro mei

buc

+

2

in-

ingenij modulo mero; quibus Sapientissimus Cæsar tum in aliarum bonarum artium studijs, tum in meorum potissimum Operum editione promouenda, adeò raro inter Princeps exemplo præluxit, ut quod olim de Alexandro & Aristotele memorat Plutarchus. Majusne Aristotelici in tot Sapientie fœtibus concipiendis ingenij fœcunditas, an in ijs in lucem educendis Alexandri obstetricantis industria Literario Orbi emolummentum contulerit, dubitatum fuisse) idipsum ego multo melioritate de FERDINANDI III. Cæsaris Augusti incredibili in literis promouendis studio & sollicitudine affluerare auson. Audierat Sapientissimus Princeps, nonnulla me seccondioris doctrinæ opera; publico bono fortassis haud indigna, præto defuncta habere; quo minus tamen illa desiderata lucem aspicerent, tum necessariorum editioni sumptuum defectum, tum Anchoris omni auxiliari manu destituti

tuti inopiam causam esse. Quare nē tanto labore concepta ingenij molimina, tot sudoribus comparata literariæ mercis supplex pessum iret, ea quā fuit insita sibi Cæfareæ mentis clementia mox munificam benignitatis suæ dextram clientulo suo porrigeret dignatus, quā literis rationum pondere confertis, quā annui subsidij subministratiōne, cæterisque auxilijs plus quam regijs, ad incepti instituti molimina ingentibus tanti fauoris stimulis languentem non incitauit duntaxat, sed & nimia curarum mole vacillantem prorsus erexit; & ne quicquam eorum, quæ ad meam rem factura videbantur, omitteteret, nonnulla quoque arcanioris scientiæ Cimelia ex fœcundo proprij ingenij penū deprompta, tum ad operum meorum ornamentum, tum ad curiosioris doctrinæ augmentum, benigna communicatione sugges- fit. Ut proinde vel hoc ipso, raro Cæ- fareæ beneficentiæ exemplo compere- rim,

rim, nihil in disciplinarum adytis adeo difficile, perplexum, impenetrabile, ac denique opinione omnium & auctoritate, quod non Princeps manifestatæ & benignitatis laude conspicuus ab ijs, quorum animus veluti pondere quodam ad magna & ardua in literario negotio præstanda fertur, vel solo nutu extorqueat.

Ad Te progredior Rex, Magni Parentis, Magnum Filium, & gloriosum Augustæ Domus germen. Nam cum paternarum virtutum specimina, quibus in admirationem traxit vniuersum terrarum Orbem pious & Sapiens Parrens tuus, hæreditario quedam veluti iure uberrima propagine in Te corruata Mundus agnoscat: mireturque in Regia Tua persona nescio quem diuinitùs Tibi allapsum ingentis animi vigorem, tum ad Sapientiæ studium excolendum, tum ad eius cultores omni fauore prosequendos peropportunitum. Inter cæteros & ego minimus ad

Sa-

Sacrās Maiestatis Tuā arās configio,
eā spe & sinceri animi fiducia fretus
futurum, vt quidquid imposterum à
meā tenuitate personæ fructus spera-
bit Respublica literaria, id omne, sicut
ti à Parentis Tui Sapientissimi fortuna-
to patrocinio inceptum conceptumque
fuit, ita illud quoque benigno Maiesta-
tis Tua influxu affluxuque vel cum
studiorum meorum fæniore perficiatur,
Solicitatat is inter viros constitutus
præ alijs Opus illud ingens, quod Mun-
dus Subterraneus inferabitur, ut potē
occultissimis naturæ effectibus, si pro-
dignitate conficiatur, admirandum.
Vetum tamen cum id varijs temporum
intervijs impeditum, omnibus numeris
absoluti non potuerit, in antecessum
hoc præsens Opusculum, veluti quan-
dam secuturi operis arrham, immorta-
li Nominis Tui splendori inscribendum
statui. Quod si benignis Clementiæ
Tuæ oculis aspexeris, næ; ego nouo hac
fauoris indulgentia ad maiora auspican-
da

dai veluti calcari quodam impulsas
assurgam, atque ut ille ait, *sublimi* fe-
riam sidera vertice. Et certè par est, ut
Magnæ Menti Tuæ inditum persuas-
sumque habeas, nihil ad immortalita-
tem nominis Principum Regumque
perpetuandam efficacius esse posse,
quam viris sapientibus (quorum mul-
titudo sanitas Orbis terrarum est) im-
pensè fauisse. Quod ut fiat, Deum
Opt. Max. deprecor ut Regium Tuum
Legibus eximijs ornet pedus, operibus
laude dignis, ubique sapientia repleat,
oppletum munit; in magnis potentia
Excelsi regat, adsit, tueatur, omniq[ue] Re-
giæ felicitatis plenitudine accumulet.
Vale Rex Magne; diu multumque
TIBI, Ecclesiæ, Deo superstes.

Romæ i. Nou. 1657.

PRAEFATIO AD LECTOREM.

PARS PRIMA

De cœpti Exstatici Itineris Scopo.

ITINERARIVM extaticum,
Lector beneuble, quod in
cælestes sublimioris Naturæ
Mundos, fidu Cosmœlis di-
rectione & auspicio, iam du-
cum suscepeream, niox pu-
blici iuris factum; uti peritorum virorum ap-
probatione; opinione mea maiori exceptum
fuisse cognoui, ita haud exiguo ad aliam noui
arque inauditi itineris expeditionem mihi sti-
mulos atque calcaria addidit. Sed quodnam dices iter? Vin scire Lector? paucis id tibi ex-
pono, Iter aggoedior haud dubie longè subli-

miori

miori carpento, quam quo olim Proserpinam
à Plutone raptam ferunt, in incognita hucus-
que subterranei mundi regna, in intima Geo-
cosmicae Monarchiae penetralia peragendum;
audax sanè, insolens, & pectori forsan Alcidæ
formidandum facinus. Ergo iter nullis in-
hunc diem mortalium, non dicam attentatum
tritumq[ue] vestigijs, sed ne humanæ q[ui]-
dem mentis persuasione penetratum intr
audeam? Audeo id, audeo inquam aggredi,
non tam mea voluntate suscep[ta]ria, quam Il-
lustrium virorum armata deprecatione extor-
tum; & quanquam propositum mihi institu-
tum eorum in pectoribus, qui rerum vsu &
experiencia destituti res iuxta extirpata tan-
tum, ut dicitur soler superficiem oppido fallaci
iudicij trucina ponderare solent, Vtopiæ cui-
piam, quamvis veræ itineris narrationi similio-
rem videri posse probè aorū, nil tamen mo-
rō, immo apud veræ philosophie sectato-
res, quibus vnius tūm Diuinorum operum
Maiestas, tūm sublimius à natura constitutum finium prouidentia innotuit, non hul-
lam me ab præstitam quantumvis exilem &
tenuem opellam meam, gratiam amitum
confido, ubi rationum adductarum, incita-
mentorumque pondera æquiogi lance expen-
derint.

devint.. Ad Rhombum itaque nos accingamus. Quemadmodum Philosophorum quidam falsa persuasione delusi, terreni globi molem à Deo Geoplasta, ex limo terræ velut casu posuisse ac fortuita mutu congerie, quam certa ratione formatam coagimentata mque fuisse opinantur, ita omni quoque interiori conclave apparatu, omni reconditiorum naturæ distributione, omnibus huius duorum inciliibus destitutam. solo limu, lumi; sedimenti que sufficiunt, haud secus ac casei coagulum condensatam, verè cœu quoddam telluris imutile pondus consolidatam desidere sibi peruvicacientis consumacia persuadent. Placitum sane tantum Physiologis indignius, quanto quod profiteretur dogma huiusq; & magis ridiculum est. Non enim defuisse huc illuminati sæculi decursu viras geographiki studij cultu illustres, qui ad externam Genesim faciem egregio sanè conato nec minori cum laude & omnipotenti immortalitate explicandam, impigre edendarint, qui namen ad intenorē telluris Geconomiam, arque occulta latentia naturæ sacramenta, non dicam penetrarit, sed ne mente quidem pertigerit, inueniūt est nemo b. Quid igitur ita mihi natura comparetur? Ita vix illus adeo in natura etrum ab-

ditus abstrususque effectus elucescat, cuius
causa cognoscendæ penetrandæque desider-
io non æstuem, cuius recordisq; rationum
fines, si non usquequaque indecesso mentis
scrutinio attingam, saltem in laudibili vel ip-
sius attentionis conatu laudem reponam.
Hinc natum est, ut vel maximè mentis oculos
in subterranei Mundi strueturam huc-
usque, siue ob inacceda naturæ latibula ne-
glectam, atque obineluctabiles in ea penetranda
difficultates ignoratam reflexerim. Siqui-
dem fieri non posse cogitabam, quin uti Deus
& natura nihil frustra faciunt, ita suprema
Sapientia Cosmotechnitis in ea mira arte ela-
boranda, ac iuxta architeconicam amissim
in ea rite disponenda, & ad necessarios totius
naturæ usus in inhumera elementorum con-
ceptacula dispescenda cum ineffabili quadam
industria luserit; qua de causa solito molien-
tis ingenij ardore instimulatus, nullum non
lapidem moui, ut quantum fieri posset, ad
adeò abstrusam in Subterraneo Munde laten-
tium rerum constitutionem aliquousque pe-
netrarem. Minime ipsis cæteroquin opportu-
nis & magni ponderis, luculentisque quæ ad
interiorum telluris statum concipiendum fa-
cere videbantur, quæque ex varijs Scriptor-
rum

rum monumentis congesleram, contentus
indicijs, nisi & ego abditæ veritatis spartam,
proprij experimenti indagine & ~~et~~ stabili-
tam exornarem. Vnde quidquid in Geogra-
phicarum relationum monumentis, quod
tum totius globi tum particularium regio-
num constitutionem concernebat, quidquid
dico rurum, insolens, & paradoxum obvium
fuit, id exemptum summo studio adnotaui.
Mira Oceanearum expeditionum, quæ in no-
uarum regionum, amarumque incognito-
rum inuentione detecta sunt naturæ prodi-
gia, pari cura collecta ponderauit. Miratus
sum multiplices Oceani motus, nec non afflu-
xus refluxusque statas reciprocationes. Vor-
ticum quoque Euriporumque instabilis æstus
vicissitudinem obstupui, ad inexplicabilem
abyssorum compluribus in locis profundita-
tem expauit, ad occultum Oceani, intra peni-
tissima montium subterraneumque partium
viscera insinuationem, ad fluminum quoque
plurium in uno loco absorptionem, corun-
demque in altera longo interuallo diffata re-
gione i regnugitationem attonitus hæsi, lat-
eum quoque cum subterraneis montium
hydrophylacijs, vel & totius Oceani cum cæ-
teris maribus, lacubus, fluminibus, riuis, fon-
tibus,

tibus, nescio quæ occulta negotiationis commercia exercere primùm subholfeci . Nec hic destiti , intimat metallicarum fodinarum receptacula , ad insindicibilem negotiantis naturæ industriam explorandam, scrutatus sumq; & ne quidquam omisissile viderer ; Aeternus concendi , Strongulum explorau; Veluuium quoque , vel aliquousque in eum intromissus , exacta cura dimensus sum; crateres singulorum , & occulta antorū molimina , tum ad inaccessam æstuantis naturæ originem , propius contuendam , tum ad congrua instituto meo consecaria ex Ihs deducenda , utræcunq; æstuantis animi impetu , ita non sine summo vitæ periculo investigavi . Quibus quidem omnibus exactè perlustratis ; dici vix potest , quanta animum meum ad rerum spectarum portenta incesserit admiratio . Admirationem vero quā ardens causarum inquirendarum exceperit desiderium . Vnde dum singularem singulis ad combinatoriæ artis in eudem reductis , exaltius confero ; multo sañè interiorem Geocosmī , siue terrestris globi fabricam alias esse , atque oppido differentes à communi habent deprehendi ; quippe in qualitate adorna indatæ eterna sapientia non mi-

minosi enim industris, quam in humani corporis, tot vitalium thembrorum difficultis, distractis, tot venae rami, nerui rupti, fibrarumque ductibus instructi, tot cæcis meatus. Siphonibus perrusi, fabrica constituenda allaborari, ut proinde opus illud iam dudum Reip. literariæ promissum, quod Mundus Subterraneus inscribitur. Curi multorum annorum elucubratione iam iusudo; cuius inuestigandi causa tot laborum periculorumque discriminibus in Subterraneæ Naturæ officinis indagandis perfunditus sum. (Cuius & hæc præsens diatribe non nisi Prodromi cuiusdam officij fungitur) titulo magis consentaneo triumphare non possit. Cum quidquid in Vniuersa Mundi machina infinita quadam rerum varietate diffusum cernitur, id in Geocosmo, veluti in Epitomen quandam contratum videatur. Habet itaque Lector meum, in huius Subterranei Mundi Prodromo expediendo consilium, in quo si non usquequaque tibi satisfactum esse compereris, id non tam mihi, quam Prodromo ad uberrimum secuturi operis argumentum festinanti, adscribas velim. Siquidem in illo quidquid hic vel temporis breuitate intermissum, aut difficultate impeditum, vel varietate aut multitudine

con-

confusum fuit; iⁿ ordine digestum; ab iⁿ occur-
tētibus difficultatum scopulis expeditam;
nec modū multiplici experimentorum authori-
tatumque apparatu cumulatum extornatōm-
que, veluti iⁿ quodam totius naturae Gazo-
phylaciō, insigni cum fæbore te reperturum
confido. Porro sicut iⁿ Itinerario Cælestis si-
mulati Cosmielis magisterio ad inacces-
natūræ Superioris arcanae exploranda us
sum ita & in hoc Subterranei Mundi Itinera-
rio methodo priori prorsus parallelā proce-
dendum duxi, vt proinde non te moueant ra-
ptus, extases, Genij familiaritas, similiaque
a Deo agitatorum hominum loquendi diota-
mina. Hisce enim non alio fine, nisi ad de-
ctionem tum varijs ingenij lusibus condien-
dam, tum ad singula naturæ opera, per in-
terrogationes responsionesque vltro citroque
factas, facilius luculentiusque exponendas,
sub Allegoricis hisce rerum verborumque
inuolucris, usum me esse Lector sibi persuā-
deat. Atque adeo rotum hoc commentum,
nihil aliud existimet velim, quam profundam
quandam mentis agitationem, in reconditio-
ra naturæ phylacteria diffusam, quæ uti oc-
cultas, & ab humani ingenij comprehen-
sione senotissima, ita ingenti mentis æstus &
anxia

opixia quadam seruentis ingenij solicitudine ,
vt penetrantur , opus esse , is solus nescire pos-
terit , qui huiusmodi philosophiæ labirynthos
nunquam tentauerit . Denique quia in omni-
bus hisce explorandis vnicus Diuinæ gloriæ
scopus mihi propositus esse debuit , vt videli-
cet illuc vnde veluti à bonorum omnium ori-
gine cuncta profluxerunt reducantur , ne à
nobis in hoc argumento suscepimus labor pio
Lectori infructuosus foret , visum fuit ratioci-
nijs nostris Asceticorum more semper non-
nihil ad animæ pastum intersetere , ac scalam
quandam Mysticam construere , qua pia-
mens per visibilia quæ facta sunt , ad inuisibili-
um bonorum nunquam periturorum co-
piam adipiscendam ascendere posset , vt dum
de virtute in virtutem rerum ab Aeterna Sa-
pientia in usum solius hominis conditarum
contemplatione aslurgit , ea tandem ad totius
pertingat felicitatis apicem , qui est Deus Deo-
rum in Sion , qui proinde sit semper lauda-
tus , sine mensura benedictus , semper omni
possibilium creaturarum affectu , in perpetuas
æternitates amatus .

PARS

PARS SECUNDA.

De causa & ordine huius Opusculi.

E Lector in huius Opusculi inscriptione exorti tituli nowitzate deceptus, prima statim fronte dubius perplexus que hæreret; hoc loco, ea, qua part est, synceritatem, nec non ea, qua potero verborum paucitate, instituti mei rationem opportune exponam.

Cum itaque ex multo iam tempore à magni nominis viris ad operis iam dadum promissi (qui Mundus Subterraneus inscribitur) editionem continua literarum sollicitatione urgerer; Opus vero memoratum uti argumentorum hucusque inexploratorum varietate & copia confertissimum, ita maius quoque otium, temporisque copiam quam quis credere posset ad tot abditas rerum causas, ad

ad tot Naturæ miracula , quæ non sine ingenti animi ausu , non sine innumeris præt uibrum experimentorum tentaminibus exploranda erant , summoperè necessariam exhibere videretur ; hinc factum est , ut opus iam quasi in suo fastigio constitutum , tum ob truculentam pestiferæ luis , quæ ingenti mortaliū strage Italiæ dominabatur , tyrannidem , aliasque horum martialis temporum calamitates , tum ob luctuosum FERDINAN^DI III. Cæsaris Mecænatis sanè munificentissimi obitum , nouas semper & nouas Remoras inuenerit ; quibus accedente necessarij defectu subsidij id non tantum oppidò retardatū , sed sinistioris aleæ iactu veluti artonitum , stupefactumque aliquantis per suspendendum fuit , donec melioris ei fortis spes astulgeret . Veruntamen ne opus illud communi malorum turbine inuolutum , vna extinctum sepulcumque videri posset , atque ardentia id expectantium desideria diuturniori mora flaccescerent ; hoc præsens opusculum , quo rerum in Magni Operis apparatu tractandarum series non nisi ~~ad~~ exhiberetur , siue ad peritorum virorum iudicia circa instituti mei rationem exploranda , siue ad nonnullas dicto Operi oportuna subsidia comparanda ,

† † † 2 con-

concinnare visum fuit. Sed quænam dices
subsidia? Paucis votorum meorum summam
tibi pando. Diurna experientia ductus do-
ctusque noui, mirificos quosdam effectus,
quibus natura rerum in Orbe terrarum ludit,
ita per omnia mundi climata diffusos esse,
ut vix territorium sit adeo exiguum, quod
non exoticum quoddam ac prorsus insolens
ludibundæ naturæ spectaculum exhibeat, qua-
rum abditarum rationum medulla, ut in in-
timi rerum recessu residet, ita quoque non
nisi diurno ac profundo Mentis scrutinio,
per varias combinatoriæ amissis leges tan-
dem attingitur; de quibus à diuersis certior
factus, cum tantam rerum molem non unius
hominis esse, sine aliorum, qui necessarias
mihi suppetiarum copias conferrent, con-
tributione, probè cognossem: quapropter li-
terarium cum Medicis, Chymicis, alijsque
reconditoris philosophiæ Magistris commer-
cium instituendum duxi; ut quæ ab ijs circa
locorum quorundam particularium naturam,
natuamque terrestrium partium constitutio-
nem, aliorumque prodigiosorum effectuum,
qui in fontiis thermarumque exoticis qual-
itatibus, in ventorum uniuicique locorum pe-
culiarium abditis proprietatibus, in minerali-
bus

bus quoque metallicisque corporibus; ut &
in varijs succis, oleis, alijsque, quos sola non-
nulla exudant, liquoribus in animalibus deni-
que plantisque naturæ Oeconomia sese exe-
rit, ingentem mihi memoratarum rerum
copiam, tum ad argumenta in opere magno
proposita solidiori fundamento stabilienda,
tum ad operis splendorem, compararem.
Hoc enim peracto, futurum sperabam, ut na-
tura, quæ prædiuites suas in occultis Subter-
stanei Mundi adytis officinas constitutas ha-
bet, atque in ijs perenni motu ad rerum gene-
sis intenta negotiatur, facilitiori modo expli-
caretur, effectuumque insolentium causæ,
quæ tantoperè Physicorum ingenia vexant, magnò tandem Reip. literariæ emolumento
panderentur. Habet hic rationem consilij
mei, pro tanta rerum mole, paucis descriptam.

Quod verò ad ordinem huius præsentis
Operis attinet, eum paucis pariter expedio.
Divisum est Opusculum, ut vides in tres Dia-
logos; quorum prior Interlocutoribus Hy-
driele & Theodidaëto de Aqua vnuerfali re-
rum principio, eiusque in natura rerum ne-
cessitate & utilitate agit; quem ut Cæfaris iuf-
su iam dudum condideram, ita oportunè sanè
eum binis sequentibus Dialogis veluti vestibu-
lum

Iusti quoddam præponendum censui; ut quod antecessor hic nonnisi sub vniuersali quodam ratiocinio attingit, id sequentes, Interlocutoribus Cosmiele & Theodidacto, proximarum causarum inuestigatione explanarent.

Atque hæc sunt, dei quibus te primùm Amice Lector, monendum duximus. Porro si quid in hac diatribe laude dignum repereris, id Deo, cui vnicè viuo & seruo; si quid mancum & deficiens, id mihi, ut humanæ conditioni subdito, adscribas velim; si denique tibi quicquam melius, quod ad meam rem facere possit, occurrerit, ut id mihi omni affectus prauitate deposita sincerè & candidè confessas, obnixè precor; meque cui nihil antiquius est, quam ab omnibus erudiri, præstigi beneficij haud immemorem, cuin debita nominis tui commendatione futurum, sanctè polliceor.

Vale & coepitis faue.

IOAN-

IOANNES RHO'
Prouinciæ Romanæ Societa-
tis IESV Præpositus
Prouincialis.

CVM Opus, quod inscribitur Iter extati-
cum secundum, siue Prodromus Mun-
di Subterranei, à P. Athanasio Kirchero nostræ
Societatis Sacerdote compositum, aliquot eius-
dem Societatis Theologi recognouerint, & in
lucem edi posse probauerint, (potestate nobis
factam ab Admod Reu. P. N. Gospino NicKel
præsatæ Societatis Generali Præposito) facul-
tatem concedimus, ut typis mandatum, suis ad
quos pertinet ita videbitur, cuius rei gratia has
litteras manu nostra firmatas, nostrique officij
sigillo munitas damus. Romæ 2. Augusti 1657.

Ioannes Rhò.

161

Im-

1091 REVELATION

ANNUAL PUBLICATION

Imprimatur,

Si videbitur Reverendiss. Patri S.P. Ap. Mag.

M. A. Episcopus Hierapol. Vicesq.

Imprimatur.

Fr. Raimundus Capisuccus Ord. Præd. S.A.P.
Magister.

DIA-

DIALOGVS I.

De Elemento Aquæ , & Vniuersali re-
rum principio.

Interlocutoribus Hydriele , & Theodidacto.

C A P V T I.

*De Aquei Elementi in natura rerum necessitate ,
& utilitate .*

THEODIDACTVS : Lustratis exami-
natisque , Cosmiele duce & doctore ,
altissimis Cælorum habitaculis ; visa
naturæ , proprietate , magnitudine ,
& quasi infinita globorum Cælestium
multitudine ; explorata totius mun-
di superioris ineffabilis constitutionis fabrica ; tan-
dem veluti ex altissimo quodam sopore in me reuer-
sus ,

A

sus ,

Dialogus I.

sus, ad visarum rerum dignitatem & præstantiam, longo tempore attonitus prorsus & stupefactus hæsi, animusque iam desiderio collium æternorum prægnans, summa mentis dulcedine, & ad ea quæ viderat ineffabilia propriùs contemplanda aspirabat, & aspirando in ingentes æternæ Sapientiæ tantarum rerum Architectricis, amoris rapiebatur excessus; hoc vnicum deprecabar a totius Sapientiæ fonte, vt inuisibilia per ea quæ facta sunt propriùs contemplarer, ita mecum ratiocinatus. Si diuina bonitas solo amoris ductu & inductu, tanta & tam ineffabilia in huīus Vniuersi amplitudine in vsum & conseruationem rationalis creaturæ condidit, quantò eam in insensibili infinitæ essentiæ suæ recessu & abyssō incomprehensibili homini præparasse censemus? quorum quidem ratio, dignitas & excellentia vti diuinæ essentiæ propior similiorq; ita tanto omnem corporearum sensibiliumque rerum pulchritudinem exedit longius, quantò lux solaris, densusimas tenebrarum caligines longius superat. Et quando tandem o sapientia Co[m] morechnitis satiabor gloria tua? quando tibi, à quâ profluxi, reddar? quando tibi in qua omnia vnum sunt vias? quando diuinæ essentiæ Tuæ speculum. Tri-vnum intuebor? in quo & te & vna res omnes tecum cum Vniuersi mundi fabrica, singularumque partium symmetria contemplabimur? ò quanta deliciarum vbertate, quanto torrente voluptatis satiati replebimur? quando in amoris tui abyssō ineffabili absorpti, unam secum per gratiam & visionem beatificam,

Ardens desiderium.

Cap.I. De Aquæ Natura. 3

tificam , qui tantum per naturam differimus, efficiemur ? O Deus quid mihi est in cœlo & à te quid volui super terram ? *Deus cordis moi & pars mea Deus in aeternum*, tolle tolle quod tibi simile est , tolle spiritum meum immortali essentia & charactere insignitum ; tolle cor meum annulo amoris æterni tibi subarrhatum , disrumpere vincula corruptibilis carnis, ad sacrificandam tibi hostiam laudis , dissolue molestem corporis sarcinam , vt in libertate filiorum Dei constitutus te possideam , te amem, tibi vniar in æterni amoris centro , cuius longitudo , latitudo , & profunditas , vti nec finem nec numerum habet, ita quoque centro eius ubique existente , circumferentia suæ extensionis terminos nusquam reperit .

Hisce itaque & similibus effusis in Diuinæ potentiaz incomprehensibilem maiestatem animi affectibus agitatus , dum nescio quo tempore horum quendam suburbanum ingressus , pulcherrimum arborum in quincuncem dispositarum ordinem ; insignem lucorum amoenitatem , & potissimum salientium fontium iucunda tripudia , scatebrarumque occultas origines attentiū considero , per quosnam venarum ductus semitas suas tanta aquarum moles disponeret ? quomodo adeò perenni fluxu & nunquam interrupto motu agitaretur ? & vndenam tandem proximam sui originem traheret , ingenti cognoscendi astuabam desiderio , & vti visum quidem pellucida illa aquarum limpiditas , ita gratissima dulcedo gustum ad earundem naturam inuestigan-

A 2 dam,

*Ex fab. Theo.
didacti.*

dam , mirum in modum instimulabat ; dum itaque gratissimo vicini herbescentis prati substerniculo , mollius non nihil quieturus lassa membra committo; ecce derepente , graui quodam sopore inuasus fontium paulo ante spectatorum ludibria , mox in elegantissimum puellum transmutari mihi visa sunt . Puillus erat crassiculus & humidiusculae substantiae , dextra situlam , sinistra terraqueum gerebat globum ; oculi , os , nares , auresque gemmascentes limpidissimè veluti roris guttas stillare videbantur , qui & hoc me verborum tenore affatus est . Quid cruciaris Theodidacte ? quid mei causâ turbaris ? desine , desine , ultrà affligi , siquidem me instructore & duce ad perfectam earum rerum , quarum cognoscendarum tanto æstuas desiderio notitiam pertinges . *Theodidactus* . Et quifnam es tu dulcissime fili ? quod tibi nomen ? Vnde venis ? quidnam tuis verbis innuis ? tu nè adeò rerum naturalium peritus , vt me virum ætate iam prouectum & canescerentem de tam profundis abditum rerum causis erudias ? *Puer* . Ego vocor Hydriel & magni illius elementi quam Aquam vocant personam gero , & tametsi corpus sum omnis vitæ expers , omnibus tamen vitam largior , anima carens , omnia animo ; immo conditoris mei iussu modo me tibi sub viui pueri quam intueris forma sisto , vt quæsitis tuis circa diuinæ Sapientiæ opera , quæ mox tibi appeariam , quovis modo satisfiat . *Theodidactus* . Et cur sub pueri forma te mihi sistis ? *Hydriel* . Quia aquæ exhibeo elementum , quod humidiuscula corporis mei

*Hydrielis of.
ficia.*

*Expositio sym
bolorum.*

Cap.I. De Aquæ Natura. 5

mei subsistens, & undeque diffusæ stillantissimæ
ris guttæ abundè testantur. Sicula vero quam manu
dextra gero, aquatuni in omnes terræquei globi, quem
sinistra gero, semitas diffusionem nato: sub pueri
vero forma, quia aqua quam exprimo, semper &
perpetuò nasci & renasci videtur, continuo puerilis,
ut ita dicam, æratis lactitia gestiens. Nunc itaque
perge, ea quæ animum tuum circa occultam mei na-
turam cruciabant, dubia proponere, & ego fido re-
sponsio, omnia me tibi soluturum pollicor. *Theo-*
didulus. Næ, nimium vereor ne forsitan vñus ex eo-
rum numero Dæmonum sis, quas Nymphas veteres
vocabant, & sacrilego cultu ceu Deas adorabant,
quem ego cultum veluti Cacodæmonum dolum &
peffimam imposturam omni qua possum animi pro-
testatione excror & abominor. *Hydriel.* Ne turbe-
ris Thecodidae, neque animum tuum villa formido
percellat, talis enim minimè sum, quem tu falsa ih-
lusione persuasus tibi imaginaris. Neque enim ex
fabuloso Nymphaeum sum choro, neque Lilith aut
Lamia quæpiam, neque quem Poetæ Neptuneum
vocant, sed purum putum elementum sum, cui aquæ
nomen est, & tametsi vita caream, conditorem tam-
men meum eorum quo licet meæ conditioni congruo
modo laudo & benedico, etiam ad nutum eius vni-
uersas telluris semitas indefessus percurro, tum ad ora-
bis conseruationem, tum ad humani generis usum,
ob quem potissimum conditus fui; neque aliud tibi
quam quod dixi persuadeas velim, quare audacter
tantum-

Hydriel quis
fit.

tantummodo quæcunque circa naturam meam desiderat anima tua , minutim examines . *Theod.* Cum itaque nescio qua interna animi dulcedine inductus , vocis tuæ oracula verissima comperiam , faciam quod iubes , & inuocato Dei Tri-vnius nomine , te mi *Hydriel* obtestor , vt afferas mibi tuas quas tendis semitas . *Hydriel.* Faciam id quod petis perlubenter , arrectis itaque auribus quæ narraturus sum percipe . Videsne montem hunc tibi contra positum ? *Theod.*

Semice aquæ explicantur.

Video . Hydr. Ex eo hodierno die primum profluxi . *Theod.* Et quidnam rogo eo in monte est , quod tanta aquarum diluuia profundere possit ? *Hydr.* Scias in monte hoc ingens mei elementi conceptaculum esse , seu reconditorium aquaticum , quod ex omni parte indeficiente diffusione in bonum agrorum camporumque hanc quam miraris copiam euomit ; deficerit itaque non potest , quod fluxus sui terminum non habet . *Theod.* Sed vndenam aqueum illud reconditorium originem suam trahit ? cum in altissimo loco constitutum sit ; nec video quomodo aqua contra naturam illuc ascendere possit , aut sine nocte semper affluxu cursum suum continuare valeat ?

Hydr. Ex mari originem meam traho , *Theod.* Quomodo hoc fieri potest , cum mare remotissimum sit , etiam multo hoc monte humilius ? *Hydr.* Scias Theodidacte , influxu syderum perpetuo me fluxu refluxu que in latè patente Oceani superficie agitari , vnde sit ut violentia vndarum fluctuumque pondere pressus per occultos meatus , quibus Oceani fundus haud secus ,

Qua ratione
aqua in mon-
tibus nunquā
deficiat.

Cap. I. De Aquæ Natura. 7

secus , ac cribrum pertusus est , qua data porta cedere cogor , ac sic per tortuosos anfractuososque telluris mæandros viam mihi aperio , donec elapsus per eam , tandem fonti vnde dimanaui per exteriorem terræ superficiem vagabundus restituar . *Theod.* Si tu ex mari originem tuam trahis , mare autem natura sua sal sedine imbutum sit , quomodo tu sal sedinem deseruisti , cum dulcissimi saporissis ? *Hydr.* Nosse debes Theodidae meam deponi sal sedinem partim per terrestrium portionum , quas transeo dulcis saporis glebas , partim per subterranei æstus calorem , qui in gurgustijs montium subinde tantus est , ut prorsus ibidem veluti in cacabis quibusdam suppositis ignibus ebulliam , qua ebullitione peracta , veluti coctus & digestus , omnem depono natuæ sal sedinis acrimoniam , atque hac operatione duplcem mundo præbeo usum , & aquæ dulcis in exteriori telluris superficie scaturiginem , & interiorem Oeconomiam in incredibile terrestrium glebarum bonum hospitij præstiti remuneratione relinquo salem , sine quo telluris corpus confistere minime posset , ut potestus a me intelliges . Scire vero debes , me non unum tantum huiusmodi habere canalem , quo me ex Oceano , & maribus in intima terræ viscera insinuo , sed innumeros prorsus in vniuersi Oceani tellurem ambientis fundo , quibus non secus , ac sanguis in humano corpore venarum ductibus vniuerso Microcosmo , & singulis membris communicatur in vita somentum , ita & ego per vniuersas semitas meos tendo

Curaqua maris salia , in montibus dulcis .

Per multos canales se in terram aqua maris insinuat

8 . . . . . Dialogus I.

tendō aquæductus usque ad ipsum penè terræ centrum , ne vlli desim loco , vbi mea præsentia , & beneficia tantoperè necessaria sunt . *Theod.* Sed hoc mihi exponas velim , quomodo tu cum natura grauis sis , ex infinitis terræ partibus in altissimorum montium iuga te fustollere possis ; res enim hæc mihi videtur prorsus inconceptibilis , cum natura tibi insitum sit , declivia & humiliora loca semper sectari .

Quomodo
aqua in iuga
montium ele-
uetur .

Hydr. Ne mireris Theodidacte , siquidem industria mea tanta est , vt nulla sit tam cœlla montium altitudo , quam non ingenij mei virtute transcendam .

Theod. Sed hoc est quod quæro ; modum & rationem qua id præstas , vnicè a te cognoscere desidero : hæc enim cognitâ , mihi in multis difficultatibus dissolueridis plane satisfactum esse libens fatebor : hæc enim vnicæ Physicorum crux est & tormentum .

Aristoteles
opinio .

Anne forsan ut Aristoteles volebat , in vaporem resolutus , etiam in cauernis montium condensatus guttam deinde in fontes prorumpis ? *Hydr.* O quantum erras Theodidacte , quomodo enim fieri posset , vt tot guttæ statim ingens & quod amplius perennis cursus flumen , quod subinde è cauernis euomo , constituant ? aut quomodo fieri posset , vt me in ingentes in præcelsis montium iugis lacus subinde effundam , vbi nullum tamen guttarum casum tibi imaginari possis , cum libero aëri expositus sim ; in guttarum verò resolutione subterraneus fornix necessario præsupponendus sit , vt guttationes subiecto lebeti committantur , & ex eo tandem in exteriora eruptio fiat .

Theod.

Cap. I. De Aquæ Natura. 09

Theod. Hoc ipsum est quod nullo vñquam tempore capere valui: dic ergo tuam in tam ingenioso natu- ræ lusu industriam. Hydr. Dixi tibi supra fundum maris innumeris perossum canalibus, quibus in vniuersa telluris interioris receptacula oceanus meus sese diffundit, diffusionem verò hac potissimum indu- stria & ingenio fieri tibi persuadeas velim. Nosti canaliculos illos quos syringas chirurgi appellant, quæ humore expletæ, moxi vbi pistillum ei intruderis, humor ibide in stabulatus, statim in summam al- titudinem ei aculetur. Ex hac similitudinaria nego- tiationis meæ vmbra facile ni fallor intelliges mihi visitatam in me ipso super omnia extollendo indu- striam. Nosti præterea Oceanum regnum meum, perpetua cœstus reciprocatione agitari, eumque pro diverso syderum positu in uno loco plus, in alio mi- nus aquarum tumor crescat aut dectescat. Fit conse- quenter, ut a fluxu Oceani aquarum moles ad instar montium excrescat, quæ coaceruati humoris moles, dum pondere suõ humorē in subiectis sibi canali- bus per apertæ fundi orificia premit, aqua inter cana- les subterraneos coarctata, & superueniente nouo semper & novo aquarium affluxus pressa, tandem in- tra montium hydriophylaoia la natura miliis constitu- ta, vexonerata, per alios canales ijs inserta in exteriori rem superficiem in fontes, flumina, lacus emergant, donec immensis gyrorum ambagibus, meo tandem restituatur Oceanip regno, affluxus itaque immensæ aquarum mole aggrauatus, uti canalium orificia

Similitudo ex
syringis.

Vera ratio, cur
aqua summi-
tatem non
expetat.

Cotinua pres-
sura aquarum
maris, per ca-
nales in ext. e
ma terræ su-
perficiem ex-
oneratur
aqua.

in sepe

B

bi

bi ad perpendiculum posita summà vi premit, ita instar pistilli summa vehementia aquas intra canales in exonerationem sollicitat; in refluxu verò aquarum inducæ mecum nonnullæ constituuntur, usque dum ego per innumeros telluris Syphones, in officinas meas, in abdita, inquam, hydrophylacia, in multiplices naturæ fines me exonerem, & hoc patto redeunte affluxu, noua semper & noua agitatio ne, ulterius mea itinera ad incæpti moliminis metam promoueam, atque adeò idem mihi in perenni hac negotiatione contingit, quod tu Theodidacte, in Anthleis fieri vides, quarum vnum crus duni aquas intra canalem coarctatas premit, violentam inde aquarum eruptionem efficit, altero interim crure nouas attractu suo ad expulsionem aquas sibi parat, atque adeò hæc mea operatio semper in continuo & incessabili, ita disponente Conditoris prouidentia, motu sit. *Theod.* O quam ingenioso tuo ratiocinio me rapis, sed vnu m^o mihi adhuc exponas velim: & hoc dubium meum est. Si cessauerit affluxus tuus superueniente refluxu, an non canales hydragogi humore debito destituuntur? & si aquis destituuntur; quomodo non paritet fontes & flumina a suo fluxu deficere videamus? *Hydr.* Scias canales meos subterraneos perpetuò aquis repleri, ita ut à maris fundo usque ad ipsos fontes, & flumina perpetuam cum mari habeam continuationem, influxusq; intra canales & affluxus intra eos sit perennis, & incessabilis. haud secus ac si quis ex lacu quopiam aquam

Canales hydragogi nunquam aqua destituuntur.

Cap. I. De Aquæ Natura. 21

aquam per plumbeos canales intra Vrbem aliquam diduxerit, certum est aqua ut in lacu nunquam deficit, ita effluxu suo continuato, intra Vrbis receptacula hinc inde arte disposita nunquam deficere. Neque tamen putare debes, canales meos ad instar plumbeorum canalium esse dispositos; minimè: sed per anfractuosas & salebrosas semitas in ingentes intra montium viscera reconditos lebetes, immense capacitatibus finiri, qui cum semper immensam aquarum libertatem contineant, sit ut per inducias aquas inter canales non sollicitata, lebetes interim pleni, cersum & fontium & fluminum, per exonerarios suos canales continent, donec paulo post nouo aquarum affluxu replcantur; accedit, quod aqua inter canales constituta, ne alicubi vacuum interueniar, una pars alteram trahat, necessitate quadam naturæ ad unionem & continuationem fluxus conseruandam.

Theod. Omnia rite cepi, & omnia supra quam dici potest mihi placent; quare iam mihi explices velim, quomodo & quibus modis Oceanus haec omnia præstare possit.

Hydr. Oceanus ut nosti primùm spatio fere viginti quatuor horarum quater fluit & refluit, beneficæ lunæ efficacia, cuius veluti benignæ nutricis meæ aspectu longè iucundissimo, mox veluti tri- pudians ac superbiens, ingenti tumore exaltor, eâ vero abeunte, deposito fastu deprimor: tumore vero ut canales ad concordia sibi prolis meæ ciaculationem pariter sollicitantur, ita depressione veluti inducijs factis, a violencia sua cessant, donec denauo.

Intra canales
aqua trahit
aquam metu
vacui.

Fluxus & re-
fluxus Ocea-
ni in natura
rerum finis.

luna exoriens in noua erumpam tumoris tripudia...
 Alterum est ignis subterranei effectus, qui impetuoso
 suis exhalationibus regni mei portas clandestinas
 machinatione perrumpens, mirum in modum me
 exacerbat, ingentia tempestatum prælia & conflictus
 commouet, quarum violento motu pressus, non aliud
 nisi per canales mihi solitos effugium datur: est autem
 tunc hæc lucta ita perpetua, ita continuata, ut vix sit
 minimum temporis spatium, quo non alicubi in re
 gno meo Oceano ad similes angustias redigat, cana
 la tumultuantur undarum ferocia pressus, ut nulla
 maiori vi ejaculatio inter canales fieri solita peraga
 tur: ut vel ex hoc capite quoque fluxus mei inter ca
 nales percipiatur agnoscas. Tertio sunt venti siue
 ab extrinsecis aeris dispositionibus, siue ab emer
 gentibus extra regnum meum exhalationibus, siue
 a spiritibus subterraneis causati, perinde est: hoc
 unicum dico, plurimum illos immensa fluctuum
 coaceruatione posse, ad sollicitandas aquas intra ca
 nales constitutas, subinde quoque in altum ex natu
 ræ meæ lebetibus per occultos canales a natura inge
 niosè constitutos, attractu quodam ex metu vacui
 interueniente extoller, elatus qua data porta ruo in
 fontes & flumina: atque hisce tribus aduersarijs in
 naturæ tamen bonum ordinatis noctu diuque exagi
 tatus, perpetuo in subterrestrial meatuum canali
 bus motu versor. Habet itaque hic paucis desidera
 tam causam, quomodo ex Oceano meo regno
 aquæ egrediantur, abditorumque tramitum amba
 gibus

Exhalationes
 submarine tu
 morem maris
 causant.

Venti cupie
 faciunt mare,
 tam incrinisci
 quam extir
 feci.

Cap. I. De Aqua Natura. 13

gibus peractis , per anni fluxu , in idem revertantur .
Theod. Constat mihi ex principijs hydrostaticis , & ex antehlearum structura , aquas intra canales conclusas premi minimè posse , nisi potentia sive pondus pre-
mens maius sit , grauiusque aquarum mole , quam
premis . Dubium iam non paucum occurrit , virum
imminens in Oceano eiusque maribus annexis aqua-
rum pondus sufficiens sit ad tantam aquarum inter
canales conclusam molem superandam ; cum cana-
les subinde per immensa terrarum interualla porri-
gantur . *Hydr.* Recte iudicasti Theodidacte , & ita
est ; hinc prouida mater mea natura rerum , cana-
lium orificia in fundo Oceani latissima ; reliquos ve-
go canalium ductus strictiores esse voluit , in formam
fere ductilis tubæ , vt immensa aquarum agitatarum
ijs superincumbentium moles , intra canales conclu-
sis aquis , vehementiorem impetum imprimeret ,
secus enim si fieret , natura frustra laboraret , si aquas
quas propellere debet , pondere non superaret : sunt
enim omnia Dei opera in numero , pondere & men-
sura , inestibili quadam prouidentia ita disposita , vt
vno posito , alterum necessariò effectum suum conse-
quatur . Si tibi Theodidacte datum esset videre va-
stitatem voraginum in fundo maris , aut etiam mea-
tuum , qui lateralem intra terrestrium regionum ,
continentiumque subaqueos parietes ingressum ha-
bent , granditatem , totiusque maris incra eos im-
pulsi impetum , vti & ponderis aquarum profun-
dissimarum incumbentis vim & efficaciam , qua-
sub .

Obiectio Theo-
didacti .

De mira cana-
lium confi-
tutione .

subterraneas aquas premit, nihil forsitan de tantorum mirabilium magnitudine, & multitudine dubij haberes. Vti enim naturæ meæ arcana abscondita sunt, & inaccessæ mortalibus semitæ, ita non facile humano captui patent, & ne vix quidem etiam a quantumvis magni ingenij physiologis penetrantur, adeò paucorum est ad tantum naturæ Sacramentum pertinere, eorumque forsitan solummodo quos Deus peculiari prærogatiua, huiusmodi rerum noticia dignos fecerit. *Theod.* Sat superque percepisti quæ sapienter retulisti, & iam de rei veritate amplius non dubito, quare ad alia progrediamur. Dic rogo unde prouenit tanta colorum, saporum odorumque, quibus sensus nostros afficis, varietas aquæ? modò enim saltam, iam dulcem, nunc calidam, ut plurimum frigidam, subinde austera, nonnunquam odore differente imbutam, interdum salutiferam & varijs infirmitatibus medendis aptam fundis, nec defunt, quæ pestifera quadam & venenosa qualitate pollent, quæ differentiæ qualitatum, non in exiguum admirationem rapiunt omnes naturæ scrutatores.

Solutio quæstionum facta. *Hydr.* Scire debes Theodidakte, hæc omnia pende-re a naturali constitutione terrestrium partium, per quas canales mei porrigitur, neque enim putare debes telluris interioris corpus homogeneum esse, hoc enim sentire, præterquam quod insensati & imperiti Philosophastri foret, vel ipsa exterior telluris tanta varietate rerum prægnantis constitutio, heterogeneam terrestrium partium naturam sat asfici-
que

Vnde tanta
coloris spo-
ris, & odoris
in aquis varie-
tas.

Cap. I. De Aquæ Natura. 15

que demonstrat. Quæ cum ita sint, iam vel prima fronte differentium aquarum rationem, quæ in meis fontibus elucentur, causæ patent; quandocunque enim canales mei sece per diuersos ramos intra cœnchas sale, vitriolo aut sulphure, bitumine, naphtha, antimonio, hydrargyro, arsenico, auripigmento, similibusque mineralibus refertas insinuauerint, certum est aquam talis mineralis qualitate, cuius locus nativa vi sua ferax est, tinctum iuri; hinc ubique tanta aquarum supradictorum salium mineraliumque virtute imbutarum varietas passim spectatur; contingit autem, ut subinde per loca toxicæ & venenosis qualitatibus referta mihi transeundum sit, quod potissimum sit in cœnbris, antimonij, sulphuris, naphthæ, arsenici, hydrargyri, aliorumque peregrinorum salium spirituumque superiorum violentæ & mortifera virtute pollentium confluxu accidit; tunc aqua ijs imbuta, vbicumque foras erupuit, ibi non hominibus tantum animantibusque extremam perniciem affert, sed & locum ob lethiferam mephitim omni habitatore priuat. Nihil amplius dicam, si enim dicta probè penetraueris, nullum in elemento meo tam insolentem, & prodigiosum effectum repieres, cuius non causam proximam e vestigio assignare possis; quare intelligenti pauca.

Theod. O quantum me vel per rimam quandam, deduce, ingens naturæ arcanum introspexisse gaudeo. Et hæc quidem a te mihi narrata, ut rationi contentanea sunt, ita eadem optimè capio, & ambobus

Ex natura terrefactum partium diversæ aqua diversæ qualitates acquirit.

vt

Vnde calidi-
tas æstuans
aque.

Necessaria
coniunctio
aque & ignis.

vt dici solet brachijs amplector. Vnus me summo-
pere vexat effectus tuus, quo mirum quoque in mo-
dum Philosophorum ingenia torques, estque aqua-
tua perpetuo calore æstuans, quas thermas vocant,
cum concipi non possit quomodo adeò perenni calo-
re æstuet ebulliatque? *Hydr.* Si quæcunque paulo
ante tibi de proprietatibus aquarum enarraui cæpe-
ris, modumque quo a natura canalium per quos
transirent tingantur, noris, ut iam verè te nosse pu-
to, de thermarum quoque origine nullum tibi du-
bium superesset; verum vt & circa huius difficulta-
tis dissolutionem tibi plenè satisfiat, originem &
causam æstus aquarum tangam. Scias velim Theodi-
dacte, non me tantum interiori Geocosmi regno
præesse, sed & confortem me habere perpetua & inq
diuidua necessitudinis societate mihi coniunctam;
quem Vulcanum, seu ignem subterraneum vocas?
Hic tametsi contraria mihi natura constare videatur;
ita tamen nos opifex rerum supramundana Mens
coniunxit, vt nec ego sine illo, nec ille sine me quid-
quam in Geocosmi regno peragere possit, ille q[uod]
attrahit pro suo ne deficiat nutrimentos, ego illius ca-
lore ad innumeros effectus producendo secundor &
animor, vti postea fuisus a me intelliges. Et quo-
riam plurimæ Vulcani consortis mei intra Geocosmi
concauitate culinariæ officinæ perenai calore æstuani-
res constitutæ sunt, si ut ne vniuersa telluris moles
necessario alicubi calore destitueretur, hinc officinæ
memoratæ in innumerabiles canales veluti caminos
quosdam

quosdam & occulta naturæ spiracula, cum ad nouum semper & nouum aërem attrahendum, tum ad nouam combustibilis materiæ congeriem comparandam, nature quadam necessitate, ac in operationibus suis deficiant, distribuuntur. Vbicunque itaque huiusmodi Vulcanij canales lebetes meos siue aquarum reconditorios cados incurrerint, fit ut quemadmodum ingenti perpetuoque æstu feruent canales Vulcanoij, ita ad lebetum meorum incursum aquam feruēfactam perfectè coquunt, quæ deinde hoc æstu calefacta, tandem per appropriatos canaliculos in exteriorem terræ superficiem in thermas exoneratur, relicitis inter terræ viscera, salis & sulphuris quibus grauabantur miscellis, vt proinde aliam thermarum causam præter dictam non quæras. *Theod.* An non cum tempore lebetestui ignium vi consummuntur? *Hydr.* Nunquam, sunt enim densissimi durissimique plus quam Marpesia cautes, magna naturæ prouidentia excisi, & necessarijs ijsque compluribus singuli canalibus, ad ignium feruorem educendum instructi; nec tibi imagineris velim canales istiusmodi ingentibus ignium flammis refertos; nequaquam, haec enim in culinarijs Vulcani officinis suum sibi constitutum locum habent; sed ingenti æstus exhalationumque calidissimarum, varijs Mineralium mixturis imbutarum vehementia replentur, quibus aër frater nucus, ijs inclusus ita exæstuat, vt fornacis accessæ feruori non cedat, hic autem æstus cum a penni Vulcaniarum officinarum operatione depen-

C deat,

*Canalium py-
ragogorum
construc-
tio.*

deat, etiam ipsum sine ullo tamen structuræ nocu-
mento, durare necesse est. Hinc ubi per minutissi-
mas faxorum rimas, in dictas lebetum meorum ca-
uernas penetrauerit, tunc suam vim primò oportunè
in meæ iurisdictionis terminos exserit tantâ vehemen-
tia, ut haud secus ac in culinis domesticis in lebeti-
bus cacabisque aquæ summâ effervescentiâ bulliant,
atque hoc pacto coctæ digestæque in innumerabiles
naturæ usus excernuntur. *Theod.* Probè omnia cepi,
Quomodo py-
rophylac-
ium intra cer. & vi-
se-ra foueant-
tur, & conse-
uentur.
sed dic fodes quomodo officinæ Vulcaniæ, perpetuo
illo igne flammisque nutriantur, cum deficiente nu-
trimento & combustibilis materia somite cessante,
& ipsum ignem deficere ac cessare necesse sit. *Hydr.*
An non audisti Naturæ opera ob necessarium causarum
connexionem perpetua esse, neque unquam du-
rante opificis prouidentia deficere posse? *Theod.* Noui
id apprimè, sed modum quo id contingit nosse vel-
lem. *Hydr.* Me vectore & directore omnia contin-
gunt, mecum enim nullo unquam tempore desituro
commercio, ingentem ex Oceano combustibilis ma-
teriæ congeriem adduco, ex montium quoque inti-
mis rimis, bitumen, naphtam, sulphur, similemque
combustibilis materiæ somitem elicitum extractumq;
subministro, quam veluti necessarium sibi nutri-
mentum Vulcaniæ officinæ, mox innata quadam vi,
& sympathico appetitus magnetismo attrahunt. Cum
vera meæ vectura mercis una cum affluxu aquarum,
sit perpetua, perpetuum quoque igni fouendo nu-
trimentum suppeditari ratio dicta: Accedit deinde

quod

quod vel ipse consors meus ignis meam naturam in
ipsis fakosarum rupium fissuris pro terrestrium por-
tionum natura nunc in sulphur, modo in bitumen,
iam in alias inflammabiles materias pro natura loci
ut dixi, mox concoquat, conuertatque, ut proinde
deficere non possit, quod nouam semper & nouam
generationi aptam indeficientemque materiam ha-
bet. *Theod.* Dic rogo an non in Vulcanijs officinis
fornices perpetujs istis incendijs, haud secus ac in
fornacibus calcarijs saxa in calcem & cineres successu
temporis vertuntur? *Hydr.* Minime: nam & huic
natura prouidit, dum meos lebetes canalesque sem
per Vulcanijs officinis iunctos esse voluit; ex hoc enim
capite perpetuo quoddam frigido & humido arden-
tium culinarum fornices parietesque conuexi ita ir-
rorantur temperanturque, ut à subiecto igne noxam
incurvare non possint, haud secus ac illa figurorum
ex argilla confitae coctaque, si humido repleantur;
omni ignis violentia resistunt, idein de genere cacabis
dicendum est, qui igni sine aqua impositi, mox com-
buruntur, aqua repleti nunquam. *Theod.* Quomo-
do dicta barathra Vulcaniarum officinarum tanta in-
cendia nutrita possunt? cum spiracula ad novi aëris
attractum non habeant, igni autem à natura sic comp-
paratum sit, ut mox ac aëre destituitur, extinguaetur.
Hydr. Nonne supra dixi tibi huiusmodi barathra
Vulcania innumeris meatibus instructa, in omnes
telluris plagas, partim in ærea gazophylacia, partim
in ultimam usque terræ superficiem exorrecta esse,

Quomodo py-
rophylacia
cum tempore
non exedar-
tur igne.

Vnde ad con-
seruationem
sui aërem ha-
uant.

et quibus sufficientis aëris ad fomentum ignium sit attractus, & montes Vulcanij, Aetna, Vesuvius, Hecula, similesque quos in terrestri superficie hinc inde natura veluti intimarum officinarum spiracula, ac euaporatorios quosdam caminos disposuit, satis superque testantur. *Theod.* Incredibili sanè voluptate abdita naturæ tuæ miracula percipio; ad aliud itaque dubium mihi soluendum te accingas velim: & est, quomodo nonnunquam fontes & flumina repentinō cument exaruerint, vti Historici nos docent; montes etiam Vulcanij post diuturnos incendiorum vomitus, tandem desierint; qua ratione itaque hoc acciderit, a te doceri velim. *Hydr.* Varijs id modis contingere posse scias; subinde enim tanta spirituum igneorum intra cauernarum viscera copia nascitur, ut contineri amplius nescij, quà data porta summa & incredibili violentia effugium sibi querentes, latebra cauernarum, meatuumque parietes formidabili vehementia concutiant, vnde tam sœui terræ motus oriuntur, vt nonnunquam immensa subterrestrium portionum spatia, in ultimam ruinam deducant, quarum ruinâ si quandoque fontis aut fluminis cuiuspiam mæandri obstruantur, vtpote impedita cursus semita, fontem quoque & flumen cessare necesse est; atque adeo alibi sibi exitum aperire cogantur; Vnde sicuti fontes & flumina alicubi dictis euentibus deficiunt, ita noua alibi nasci historiarum testantur monumenta; naturâ semper id quod deperditum est in uno loco, id ipsum instaurante in alio. Montes quoque

Causa euenientes & flumina subinde exaruerint, & ignis cessauerint.

Cap. I. De Aquæ Natura. 24

quoque Vulcanios subinde à suis cessare incendijs, multipli de causa contingit, vel eo loco e quo suum sibi solitum officina Vulcania nutrimentum hauriebat, ruina fornicum subterrestrium destructo, vel spiraculo seu camino Vulcaniæ officinæ obturato, vel nutrimento quod consumpsit, non nisi multorum annorum spatio reparabili; atque semper vna ex his tribus causis insolitum illum quem mirabar is effetum producit. *Theod.* Adeò luculenter tam insolentium effectum quas assignasti causas cœpi, ut eas mihi demonstrasse videaris, neque amplius ullus animum meum de dictis dubium pulsat; restat modo, ut quid utilitatis Geocosmi tam intrinsecis quam extrinsecis partibus conferas, me doceas; & ubi maximè tuam industriam demonstres. *Hydr.* O mi Theodidae, longum esset tibi meas quas mundo consero utilitates & emolumenta enarrare, Mathusalæ tibi annis opus foret ad eas non dicam animo penetrandas, sed vel minima ex parte calamo describendas. Vniuersus mundus mea uititur opera, quod & Cosmici tibi in superioris mundi lustratione sat superque demonstrauit, nunc verò ne sufficienti a me instructione non informatus discedas, usum tibi meum, at non nisi ~~enqueras~~ aperiam.

Æternus rerum opifex Deus in primordiali illa rerum omnium productione, ut alia omnia, ita & me ex nihili abyssō produxit, tali tamen super omnia reliqua, quæ in Chaotica illa massa latebant prædomino, ut nihil esset in rerum Vniuersitate, quod mea

Vtilitas aquæ
& ignis sub-
terranei.

In quem si.
nem aqua i.
Deo creata.

mea non indigeret opera. Hinc Diuina sapientia ineffabili spiritus sui incubitu, ante omnia calore diuino suo fæcundauit me; mox ad chaoticæ massæ divisionem perrexit, & quoniam durâ vniuersam indigestæ molis massam tyrannide premebam, nec mundi corporibus impedimento forem, diuinæ offici menti placuit me partim in ultimos supercælestis mundi recessus, partim in vniuersos mundi globos seu astra, ac potissimum in terram, quem Geocosmum appellas, in numero, pondere, & mensura, distributione exactissima, nec non omni-varia proportione dispescere; hinc ego omnibus mundi corporibus iunctus, veluti mundi quoddam gluten & vinculum indissolubile omnia necto; nam ex terrestri substantia producta mundi corpora, sine me mox siccitatis suæ causa in puluerem conuerterentur. Sunt autem hæ à diuina prouidentia commissi mihi officij partes, Vniuersum mundum super cælestium aquarum fomento animare, à solarium astrorum æstu, frigiditate & humiditate mea defendere, quin a me tanquam ab inexhaustis vberibus vniuersa mundi machina, necessarium sibi nutrimentum trahit, vt si quandoque nimio perennium ignium æstu deficiat, meæ subministratio humiditatis resecta instauretur, quin & cælestè illud infinitæ capacitas expansum æthereum, quod perenni motu cælestes astrorum globi permeant, spatiū nihil aliud est, quam tenuissimum, agillimum, subtilissimumque substantiæ meæ effluuium, vnde & Hebræi illud non

Cap.I. De Aqua Natura. 23

non alio meliori nomine quam Schamaism , id est ibi aquæ indigitandum duxerunt . Sed quoniam de his omnibus fuse à tuo Cosmiele instructus es , illis relatis ad Geocosmum veluti ad instituti nostri vnicum scopum progrediamur .

Geocosmus magna illa telluris moles , meo vni-
co sustinetur subsidio , hinc non duntaxat totius glo-
bi peripheriam per Oceanum meum ambio , sed &
interiores penetralium recessus permeo admirando
quodam motū processu ; ex ortu in occasum Solis &
Lunæ cursum insequor , ex Austro vero in Septen-
trionem perenni quadam reuolutione agitor , & vii
sub axe Boreo absorbeor , ita per subterraneos inciles
reuolutus , ab opposito Australi axe regurgitor , atque
adeo vii supra tibi descripti , per innumeros meatus
in vniuersam Geocosmi oeconomiam distribuor , vt
proinde nullus tam exiguis locus , siue internam siue
externam telluris constitutionem spectes , existat , qui
mea præsentia carere possit . *Theod.* Siste parumper
fodes ; dixisti paulò antè , te in perpetua quadam agi-
tatione sub quadruplici motū differentia versari .
Primò ex ortu in occasum , postea ex Austro in Sep-
tentrationem , deinde perpetui fluxus & refluxus reci-
procatione , ex qua demum quartus reflexionis mo-
tus , quem currentium vocant , resultat . Quæro ita-
que quid istiusmodi motibus natura rerum intende-
rit . *Hydr.* Finis naturæ fuit ut regnum meum Ocea-
nium primò ab omni putredinis pernicie , continua
hac agitatione expurgaretur . Secundò , ut concitatus

Ocea-

Aqua vtili-
ties in vniuer-
sam terram
redundantes .

Circulationes
aqua ex polo
ad polum .

Quis finis flu-
xus & reflu-
xus Oceanij .

Oceanus magna aquarum mole aggrauatus illisusque
in obuiam terrestrium regionum structuram, per
meatum subterraneorum epistomia, aquas ibi sta-
bulantes in constituta montium Hydrophylacia,
maiori vi & efficacia eiacularetur. Tertiò, ut semen
quod in centro singularum partium elementi mei la-
tet, per motum potentius ad vniuersi globi bonum
excitaretur, ac singulis mixtis seſe ad innumerabilem
in Genocosmo rerum varietatem producendam aptè
committeret. Ego calore Solis in vaporem resolutum
elementum, ac in supremo aëris regno meæ naturæ
restitutum, terrenam superficiem, imbrium pluuiarumque
aspergine rigo, eam quoque candidis ni-
uum operimentis contego, grandium eam nimbo
ferio; ex meo nutrimento, & aër & ignis viunt &
conseruantur. Arcum illum cælestem quo nihil in Me-
teororum miraculis natura pulchrius & mirius exhi-
buit, ego inexplicabilium colorum varietate admi-
rando & vix hucusque comprehenso artificio depin-
go, chartam se mihi nubibus, sole penicillum, gut-
tis colorum substantiam subministrantibus. Mea
industria omnia illa aëris nubiumque phasmata, in
sublimibus aëriæ regionis oris, quæ mundus tanto-
pere stupet & admiratur, exhibeo; meum est ma-
gnum illud nubium organum, quod spiritibus & in-
testinis flatibus excitatum, magno orbem morta-
liumque animos terrore tonitruum concutit. Vides
itaque mi Theodidakte, quanta mea industria in
Meteororum regione spectacula præbeam, ne putas
humi-

Vtilitas ratio-
ne pluuiæ ni-
uis.

Iridis descri-
ptio.

Cap. I. De Aquæ Natura. 29

humiles me tantum terrenæ habitationis alueos tene-
re , dum levitate mea vel ad ipsa cælorum confinia
extoller , grauitate verò & soliditate , nec ipsi terræ
subinde cedo . Vidistine vñquam lacus & flumina
densissima glacie constricta ? an non obseruasti , quam
solidum non animalibus tantum curruumque vehicu-
lis , sed & hominum negotiantium commoditati ,
aptum iter hyberno tempore præbeam ? quantam ho-
minibus in relaxandis animis occasionem in crystal-
lino meo paumento præstem ? meum dominium
Morphei regnum iure dicere posse , cum nihil sit in
quod non repentina mutatione transformetur . *Theba.*
Mira sanè refers à Hydriel , sed dic rogo ; quidnam
ia intimis terræ visceribus moliaris , quomodo te in
subterrestrium generationum Metamorphosi geras ?
Hydr. Secreta à me quæris , quæ nisi tibi , non akeri
mortaliū reuelarem ; quia tamen arcana mirifica
meæ potestatis sacramenta vnicè suspicis & venera-
ris , sincerè tibi cuncta aperiāti , in abditis meis sub-
terranearum regionum hydrophylacijs commorans ;
intox vbi Vulcaniarum officinarum æstu concitor ;
in subtilissimum tenussumqæ vaporem resolu-
tas , per intimas terrenæ molis fibras me insinuo ; Et
vbiunque pro natura locorum dispositam materiam
reperio ; illi protinus iunctus , iam vniuersali naturæ
femine fœtus , nunc in metallum , modò in quan-
dam mineralium substantiam , iam in preciosa lapi
dis formam , laboriosa quidem at nobilissima coagul-
latione transmutor , vt proinde nullum metalli , null-

Glaieis relli-
cas .

Mineralium
productio .

D   lum

lum mineralium, nullum pretiosorum lapidum genus, sine me debitam sibi perfectionem consequi possit, ut exinde non sine ratione veteris sapientiae magistri, me semen mundi, & menstruum Vniuersi esse existimariint. O si occultas itinerum meorum semitas mi Theodidae videres, quantum stuperes? quanta admiratione defixus ad incomprehensionis operationum mearum rationes hæreres? ego abdico quodam, præpotentis magnetismi fascino, vel ad primum occursum, mox in amorem meum omnia dispositarum materialium subiecta conuento, ut ipsa tota mei se iuris, ego totum me ipsum æris admirando quodam coniugio faciam, ea Metamorphosi, vt nemo me amplius dignoscat. Vidistine, crystallum, beryllum, adamantem, amethystum, carbunculum, & similes istismodi non splendore, magis quam raritate inestimabiles lapides? *Theod.* Vidi, & admiratus sum naturæ in istis formandis industrias. *Hydr.* Illi osanes mei sunt partus, illi meum coagulum, quorum singulos ex appropriatis terrestrium succorum coloribus tinxii, salinis proprietatibus imbiui, & natura locorum syderumque influxu cooperante, in tam nobiles formas traduxi, ego subtilissimas terrestrium molium fibras medullasque penitissimas subeundo, pinguedinem quandam in duo, ex locorum natura concessam, quæ sulphuri & mercurio mixta, prout perfecta aut imperfecta eorum commixtio fert, incredibili spermaticæ virtutis auctoræ efficacia, omnis generis metalla produco; ego

pro

Natura semen mundi.

Lapides preciosi.

pro appropriata locorum natura, omnis generis sa-
lia, gummi, succos minerales, & quidquid tantum
fluoris aut humidi naturam olet, efficio; libri integri
scribendi forent, si modum & rationem qua singu-
lis commisceor, exponere hoc loco vellem; ego sul-
phuris & mercurij ope, antimonium, marcasitam,
ochram, arsenicum, & si quod aliud mineralium
magni momenti corpus reliquum est, mea industria
in eas quibus pollet mirificas facultates sublimo; atq;
adeo usque ad ipsius auri, præter quod nihil humana
corda tantopere cruciat, coagulationem concurro,
ut interim innumerabilem lapidum marmororumque
varietatem sileam, quibus omnibus eam quam mi-
raris colorum diuersitatem fluxili & tinctili mea fa-
cilitate confero; verbo, omnibus omnia sio; cum
terra rubra rubesco, viresco cum viridi, purpurasco
cum purpurea, cum aurea ausco colore xingor,
cum flava flavesco, & quamcunque tinturâ meâ vel
ad saxum vel marmor aut lapidem pretiosum mate-
riam dispositam tetigero, eam mox nativa coloris
pulchritudine illustrem reddo. Ecce ingeniosus
meus in natura rerum lusus. *Theod.* Mirè capiorup
in rebus tam scitè describendis facundia, sed iam
hæc satis percepī, modò ad illam rerum varietatem,
quam in exteriori superficie terræ moliris, progre-
diamur. *Hydr.* Faciam equidem quæ tua me iubet
depromere laude digna curiositas; sìcas itaque in tri-
bus maximè rebus, quæ externam Geocosmi faciem
concernunt, qua recte constituendis, qua elaboran-

*Colorum di-
uersitas in
lapidibus.*

*Ecce ingeniosus
meus in natura
rerum lusus.*

*In exterua
terra superfi-
cie quid agat
aqua.*

dis meam defudare industriam ; & est primò quidem ipsum telluris corpus , secundò arborum herbarum . que genus ; tertio animalium tam quadrupedum , quam volatilium , aquatilium , reptiliumque varie-
tas . Ad primum quod attinet , annon vides vniuer-
sam me telluris superficiem , innumeris fontium ri-
uorumque scatebris , veluti quibusdam Geocosmici
sanguinis venarum ductibus vestire , ornare , rigare ,
nutrire , vt vel ex hoc ipso colligas , omnia me subtli-
li virtutis meæ penetratiæ efficacia attingere , nec
illum esse locum cui desim , aut ex commisso mihi
ab æterna sapientia officio non subueniam , & si quan-
doque natura locorum ita postulante alicubi , vt i.
desertis arenosis deesse videar , assignatos tamen mihi
iurisdictionis terminos minime defero , sed quod so-
laris æstus vehementia adstatum , languidum , ari-
dum , exsuccumque reddiderit . id nocturni roris in
quem resoluor abundantiam , mox instauro , reficio , &
ad frugem reduco , atque adeò munere meo nullibi
desum , ubi semper adsum , & ad omnium necessitati
succurrentum præsto sum . Venio ad secundum .

In vegetabilis
natura aquæ
vulcas.

quaè est vegetabilis natura , à qua tam anxiè queror ,
tam sollicitè ambior , vt nulla sit tam exigua plantu-
la , nulla tam exigua arbuscula , que non omni me
naturæ conatu attrahat , alioquin repentina ariditate
& nutrimenti defectu conficienda . Et & hoc mirum
dictu , quod cum inumeræ sint plantarum & arbo-
rum species , formis & specificis proprietatibus distin-
ctissimæ ; earum tamen singulæ , insita vi attractum
in

Cap. I. De Aquæ Natura. 29

in fe suamque me naturam conuertunt. Et quoniam ego pro natura & conditione loci operor, primo terrestrem glebam ad talem & talem qualitatem seminali mea virtute, & salsuginea facultate, quam semper centro meo inuolutam gesto, dispono; hæc disposita mihi immixta, germinat talia & talia, tales plantas & arbores non alias, ex mira quadam terreni cum humido alijsque abditis locorum qualitatibus concurrentibus, temperie & mixtura profert. Ex his ius verò infinitæ combinationis adaptatione, nascitur infinita illa herbarum plantarumque varietas, quæ deinde adolescentes concepti exclusique feminis propagatione, vniuersam telluris superficiem in usum hominum animaliumque replent, vnde vulgatum proverbiū, *non omnis fert omnia tellus*, siquidem ego singulare quid producere non possum, non concurrente appropriata locorum natura & conditione, soli. Hinc in India & Zonæ torridæ subiectis regionibus plantas arboreisque toto cælo ab Europæis differentes produco. Et hoc quare? quia aliam ad Solem Lunam, stellasque situm obtinent, quo ut aliter atque aliter, tum supernorum influxuum virtutes, tum Archæi subterraneæ Oeconomiæ ministri & architecti, operationes participant, ita mirificè quoque ijs terrestrium partium natura alteratur. *Theod.* O quam scitè & peritè naturam rerum exponis. Nam video verum esse, quod veteres adeò constanter assertuerunt, aquam videlicet rerum omnium principium, semen mundi, menstruum, & fermentum totius

Iuxta differen-
tem cæli con-
stitutionem,
diverso gene-
rante.

totius naturæ constituentes . Sed iam vltierius ex te
 percipere cupio , quomodo animalium generationi
 & temperamento te misceas ? *Hydr.* Paucis tibi mo-
 dum ostendam , vt inde colligas , admirandam natu-
 ræ in omnibus ~~exemplarum~~ . Omne animal siue id
 sit ex ordine ratione pollutum , siue eâ expertum ,
 quadrupedum , volatiliumque , siue ex aquatilium
 insectorumque familia ortum ducant , omne inquam
 animal , vt viuat , nutrimento indiget , nutrimen-
 tum verò illud suppeditant . aut animalium carnes ,
 aut herbarum , fructuum , olerum , leguminumque
 pastus , omnia hæc à me radicalem originem , vti
 paulò ante demonstravi , trahunt , siquidem sine me
 essentiaz suæ perfectionem consequi minimè possent .
 Ego subtili admodum ac tenui substantia mea , pri-
 mò plantarum radices , non tam ingredior , quam
 nescio qua occulta magnetis . ni vi ab ijs attrahor , hisce
 robur iungo ad plantam sustentandam necessarium ,
 deinde propriæ plantæ substantiaz peculiaribus iam
 viribus ditatæ commisceor , & hoc pæsto externo so-
 lis calore rarefactus , paulatim extra terram erumpo ,
 atque succedente nouo semper & nouo nutrimenti
 mei augmento , tandem in caulem , ramos , folia ,
 flores , fructus , semen condensor , dilator , concinnor ,
 protubero , animor ; semen verò maturum iam di-
 gestumque denuo terræ mandatur , vt mea opera fer-
 mentatum in nouam plantæ sobolem exurgat , peren-
 ni quadam & naturæ propriæ propagationis pericy-
 closti ; equus verò aut bos , siue fænum siue gramen-
 alsum .

*Vitellus in
oscura sensu-
cione.*

Cap. I. De Aquæ Natura. 31

assumptum nutrimentum , humido à me ei priùs concessò tumens intra stomachum dimissum , ibidem digerit , digestum partim in sanguinem partim in semen destinat , semen verò humidæ & calidæ subsistentia in uterum transfusum , suæ speciei sobolem producit equum aut bouem , qui denuo innato quodam appetitu , ad id ex quo vitam sumpsit nutrimentum carpendum fertur : estque hæc mira illa naturæ periodus , atque in omnium singulorumque animalium perpetuanda specie processus . Vides igitur quomodo ego omnibus rebus per occultissimas naturæ semitas commista vitam largiar . *Theod.* Ex tuo illo discursu sequitur , te cum in herbis cum in animalibus seminis naturam constituere , quod sacro textui repugnare viderur ; creavit enim Deus omnia cum plantarum cum animalium genera ex ipsa terra , non ex aqua , in perfecto naturæ statu , quæ semen ad speciem propagandam haberent in semetipsis , non ex aquæ nutrimento acquisitum . Neque ego quidquam diuinæ dispositioni contrarium hodiè dixerim ; noui enim sacræ paginæ textum (producat terra herbam virentem , producat animalia & iumenta) &c. & sic oportuit facere Diuinam prouidentiam . *Hydr.* Produxit fateor ea ex terra , & in perfecto eorum naturæ consentaneo statu in primis illis mundi incunabulis , cum plantas cum animalia , sed non ex terra arida , puluerea , dura , sicca , sed mea iam substantia macerata , & plasmatis corporibus opportuna ; & quemadmodum in primo illo productionis actu ego neces-

Quomodo
aqua cum se-
mine eu que
rei proprie-
tate .

necessariò ad vnicuique suum attribuendum temperamentum , ita ad seminis vnicuique siue plantæ siue animali appropriatam naturam , & specificam , ut scholæ loquuntur differentiam constituendam , radi cali meo humido concurri , quinimò à Deo conditore sapientissimo iam productus , atque in hunc usque diem in immensum propagatus , meo nutrimento conseruo , & productionis peractæ seriem incessanter continuo , siquidem sine me nihil viuere , nullus generationis ordo continuari potest . Vides igitur quomodo Diuina sapientia me in primordijs rerum unicum sorore mea tellure , veluti asseclam , consilarium , atque cooperatorem ad totius naturæ ordinem constituendum , adhibere sibi complacuerit ? *Theod.* Intellexi omnia ; & placent , sed unum adhuc dubium mitem me torquet , & est , quomodo ijs animalibus quæ non fæno sed solis caribus vescuntur , vt Leonibus , Leopardis , Accipitribus , &c. tu an spartam conseras ? *Hydr.* Si quæ supra indigitaui cepisses , nullus quoque animum tuum scrupulus circa propositam mihi questionem pulsaret ; quemadmodum enim foli & homo generant hominem Aristotele teste , ita & ego , spermatica herbæ virtute cooperante , unum cum Sole herbam produco . Equus & bos aut capra herbam comedunt , quod nutrimentum cum humido meo pollet , illud assumptum mox in sanguinem aut semen abit , ex semine bos aut capra nascitur ; bous ac equos , capras oves in sui nutrimenti venatur Leo , Tygris , Lupus , aut Canis , quod cum

Humido radi cali omnia producuntur.

Cap. I. De Aquæ Natura. 33

eum radicali meo humido polleat , illud pariter in Leonis , &c. sanguinem & semen degenerat , vnde nouus Leo, Tygris, aut Lupus nascitur , cuius temperamentum vti ex carnispabulo immediate profluxit ; ita naturali instinctu in id nutrimentum fertur , quod ei vitam dedit & in vita conseruat . Hoc pacto radicali mea virtute omnia constituo . *Theod.* Sed humidum illud non amplius tibi propriè adscribi potest ; cùm ingentes iam mutationes alterationeque subierit ? *Hydr.* Verum est mirificè illud transmutatum esse , nihilominus illud sine radicali mea facultate subsistere nunquam potest ; accedit , pabulum siue nutrimentum sine aquæ accessu , se solo nec digestionem , nec debitam naturæ operationem peragere posse , quæ vt fiant , meo indigent subsidio . Quid rogo aliud in animantibus sudor & vrina est , nisi assumpti potûs veluti quædam reliquæ , & serosum quoddam , separatum à fæcibus excrementum ; neque tamen à vitalium membrorum officinis recedunt , nam in hepate coquor in sanguinem , in corde in spiritus dissoluor vitales , in cerebro in animales convertor , in flatus intra pulmones abeo , in semen digeror intra vasa spermatica , humiditate mea sanguinem , ne coaguletur , in venis fluxilem facio ; nervorum propaginem , intestinorum volumina , adeoque omnia interiora membra humiditate & mollitudine mea ne obrigescant , lubrica facio ; per aures , narres , os , linguam oculos mucosam materiam , humectatiua vi mea exonero , atque adeo nihil sit in mai-

Aqua mira
mutatio &
concursus ad
vitales ope-
rationes.

E ri

Quomodo ad
volucrum
constructiones
concurrat
aqua.

*Cur fine aqua
piscis non
possint viue-
re.*

*Aqua ut ad
insectorum
concurrit pro
duktionem.*

ri minorique mundo , quod mea non administretur
perenni cura , industria, sollicitudine . Ad volucrum
genus venio , quod , cum feminibus , fructibus , car-
nibus viuat , illud autem vti à me tanquam princi-
pio originem duxit , ita id pariter nihil sine me posse
clarè patet ; ego illis & potum in riuis fontibusque
& humiditatem in aëre subministro , quam tametsi
non vt terrestria animalia per vrinam excernunt , non
tamen ideo meo subsidio destituta censere debes ,
cum omne humidum , nutrimentumque assumptum ,
partim in substantiam aliti , partim in semen & oua ,
in vitroque sexu , in sanguinem spiritusque , in exte-
riori vero in pennarum innumera colorum varietate ,
imbutarum ornatum , nativa speciei proprietate de-
generet . Quæ verò in aquo meo regno natales suos
fortiuntur , videlicet innumerabilis piscium varietas ,
ea nisi in elemento meo vti viuere nequeunt , ita
aliam sese originem quam ex me non habere , palam
testantur , vt proinde de hisce fusiùs tecum sermo-
cinari superuacaneum ducam . Restat illud anima-
lium genus , quæ insecta vocantur , & infinitus eo-
rum numerus est , qualiacunque tamen fuerint , il-
la certè non alterius , sed meæ substantiæ iurisdictio-
ni ; cum enim pleraque ex putredine nascantur , ego
verò tamen terrestribus glebis , tūm plantis , animali-
bus , malignantis etiam naturæ mixtis ; facile me in-
finuem , putredinem , cuius ego fermentum sum ,
nasci necesse est , vti ex putredine insecta . *Theod.*
Nunc verè video yniuersas te mundi semitas pene-
trare ,

Cap. I. De Aquæ Natura. 35

trare , neque quidquam esse , siue subterraneum Geocosmi promum condum , siue exteriorem sensibus expositum rerum apparatum species , quod tuæ curre & præsidio non subdatur . *Hydr.* Ita est , quæ si penitiori mentis trutina ponderaris , te procul dubio totius naturæ intimam notitiam breui consecuturum , non ambigo . Sat itaque verborum . Habes iam mi Theodidakte , tibi exposita dubia , quæ tantopere in abditis naturæ meæ arcanis inuestigandis , tuum cruciabant animum . Vidisti ni fallor , quomodo perenni quadam pericyclosi , ex Oceanio meo regno in totoius telluris intima viscera diffundar , quam ibidem effectuum diuersitatem moliar , quomodo nunc condensatione , modò rarefactione per intimas terrestrium glebarum fibras , rimas , fissuras , mineralium metallorumque materiæ , abdito quodam connubio iungar , & intentæ tandem à natura generationis ultimum scopum attingam . Audisti deinde , quomodo per innumerabiles telluris meatus , canales , anfractuosos tramites , tandem in extimam globi superficiem erumpam , altissimorum montium iuga penetrarem , ac inde dilapsus , vniuersam telluris faciem , innumerabili fontium , riuorum , fluminum , lacuum , stagnorum , paludum multitudine irrigem , donec tandem meo vnde dilapsus regno & principio postliminiò restituar ; miratus es quæm sublimi ingenio & arte producam , nutriam , animem , vniuersam vegetabilis naturæ Oeconomiam , quomodo ad eiuscompositionem spermatica mediante virtute coopererem .

E 2

Audisti ,

Synopsis omnium effetuorum , quos aqua praefat in Mundo .

Audisti , quomodo sensitrix Naturæ familiam administrarem , quid in aëre cum vniuerso volucrum generæ , in Océano verò , maribus , fluminibus , lacubus cum natatilium stirpe agam , quomodo mea virtute infectorum soboles producatur , quid & quomodo in aëriæ regionis spatio me geram , quot miracula , quot phasmata , quot inuisa Naturæ spectra exhibeam , quomodo in pluuias , niuem , grandines transformer , & quæ tandem ex admiranda hac mea Metamorphosi mundo emolumenta proueniant . *Theod.* Percepi omnia , & admiratione attonitus vix mei compossum ; sed hoc vnicum me mirum in modum torquet , quod ad regna tua tum subterraneum , tum subaqueum , omnem mihi aditum interclusum inueniam , nec fieri possit , vt ad insignem aliquam & insolitam Naturæ notitiam , nisi hæc omnia propriè spectata oculari demonstratione comprobauerim pertingam ; quæ dico non tam dico ad curiositatis pruritum sileendum , quam ad solius immensi & sapientissimi conditoris gloriam promouendam , vt videlicet inspectis omnibus Naturæ mysterijs , de gradu in gradum , per inef fabiles diuinæ sapientiæ semitas paulatim progressus , attingam Deum Deorum in Sion ; ibique perpetuo & indissolubili amoris nexu ei , qui tantum in hominis solius gratiam molitus est iungar , eundem æternum amem , amando sine termino possideam . *Hydr.* Scias Theodidacte iurisdictionis meæ terminos non è extendi , vt te sine mundi præsidis consensu & imperio , cui soli cæli & terræ , adeoque totius Naturæ archiuum

Cap. I. De Aquæ Natura. 37

uium concreditum est in regnum meum introducam,
sed audi consilium meum. Audiui iam dudum te
gratiam in conspectu Mundi præsidis qui Cosmiel di-
citur inuenisse, qui sicuti te in inaccessa hucusque
superioris mundi cælestisque exercitūs armamentaria
introducedit, atque omnia ex ordine demonstrauit, ita
quoque continua precum tuarum feruido cordis af-
fectui coniunctarum sollicitatione futurum spero, vt
omnia regnorum meorum arcana, & tibi demon-
strare, & totius Naturæ subterraneæ constitutionem
detegere non sit intermissurus. Sed iam tempus est,
vt in chaos meum reuertar, vale mi Theodidae ver-
borum meorum memor. *Theod.* Hisce dictis Hydriel
submisso capite, in tenues euanuit auras, ego vero
ex sopore euigilans, visarum rerum admirandam se-
riem, alto voluebam pectore. Relicto itaque horto,
domum reuersus, Musæolo meo me abdidit, ac quæ
compereram, mox chartæ ad gloriam Dei &
Reipublicæ literariæ emolumentum com-
mittere visum fuit. Quid porrò fa-
ctum sit, narrare ag-
gredior.

Consilium
Hydrius.

DIALO-

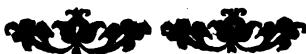
DIALOGVS II.

De admirandis Geocosmi , siue Terrestris mundi arcanis .

Interlocutoribus Cosmiele , & Theodidacto.

C A P V T . I.

De exteriori Geocosmi facie.

HEODIDACTVS. Dum itaque ingenti rerum ab Hydriele narraturum voluptate delibutus , singulare mecum accuratius pondero , ingens sanè cor meum earum rerum quas ab Hydriele circa inferiorem Geocosmi constitutionem narrare audieram , cominus spectandarum desiderium inuasit , eo potissimum fine incitatum , vt ex hac inscrutabili Diuinae sapientiae disposi-

Cap. I. De globo Terræ. 39

spositione, & admiranda telluris structura, nouos mihi & nouos ad inuisibilium rerum pulchritudinem, per visibilia gradus disponerem; interim suauissimi Cosmielis mei memor, eum feruenti precum instantia sollicitabam, atque incredibili fiducia fatus futurum sperabam, ut qui supremam mundi monarchiam, cælestiumque corporum apparatum, tanto charitatis humanitatisque officio mihi demonstrarat, is pariter pro insita in me affectus pronitate, subterrestrialia Geocosmi regna, & arcana eiusdem sacramenta, porrò demonstrare non esset dignaturus. Vix dixeram; cum ecce nouo sopore eoque profundissimo superueniente occupor: panditur interea domus omnipotentis Olympi, toto coruscante splendidissimo iubare in loco, ubi commorabar, Cosmiel sese fistit, sed longe à primæ parastaseos habitu disparatus. Caput tanta fulgebat luce, ut vix tantæ maiestatis intuitum sufferre possem; manu dextra tenebat globum terræ, innumera rerum varietate confertum, hic Oceanus terrestribus partibus suos disternebat limites, illinc maria intra terrestrialium portionum alueos sese pulchre insinuabant, hic flumina, veluti fimbrijs quibusdam decorè fluctuantibus, & originem suam vnde prorumpebant, & cum Oceano suum meditabantur coniugium, ibi lacus & stagna orbis terræ veluti totidem oculis condecorata suum decorum, vsum & abdita in humani generis emolumenta subfidiū, fæcunditatem demonstrabant, immensa aquatilium multitudo & varietas; monstra & cere-

Apparitio no.
ua Cosmielis,
nouique ba-
bicus descrip-
tio.

gran.

grandia omnis generis mirificum sese præbebant, intuendi spectaculum, terrestres verò portiones innumeris concatenatæ montibus penè in extasim rapiebant, arborum porro, plantarum, herbarum, animalium tum terrestrium tum volatilium multitudo & differentia, nec numerum, nec finem obtinebant. Sinistra baculum tenebat Cosmiel ex omnibus quæ natura rerum, in prædiuiti sua gaza exponit, pretiosorum lapidum metallorumque speciebus compostum: cingulo annexum gerebat Cornucopiæ, omnibus rerum humano usui necessiarum subsidijs instrutum. Cæterum pennato alarum apparatu, habitusque inuisi decore tantum splendebat, ut eum, cui ex rebus naturalibus comparare debeam, nesciam.
Lætitia Theo-
didae & pre-
ces.
 Ego verò ad tam insolentia rerum spectacula, vix mei compos, ardenti mentis æstu, in solitos eiusdem amplexus irruere mirum in modum gestiebam, tantæ tamen Maiestatis reverentia deterritus abstinui, hoc verborum tenore eum affatus. O mi Cosmiel ò Cosmiel cordis mei solarium, antiquæ familiaritatis consors, cælestiumque mysteriorum fidelis interpres, quid sibi vult tam insolitus habitus, quid mira illæ symbolorum schemata quibus grauaris, portendunt? dic rogo, compar, veteris tutelæ memor, quænam tua sit aduentū causa? *Cosmiel*. Preces tuæ, mi Theodidae summumque quo æstuas earum rerum, quæ ad ultimi finis tui consecutionem pergunt, cognoscendarum desiderium, conditorem tuum mouerunt, ut tibi tuoque seruitio ad maximam eius gloriam

*Cur iterum
Cosmiel ad-
uenacie.*

Cap. I. De globo Terræ. 42

riam restituerer; venio itaque ad te, ut post demon-
strata diuinæ sapientiæ argumenta in superiore mun-
do elucescentia, iam & mundum subterraneum; su-
perterraneumque, quem publicæ luci iam dudum
parare incepisti, vna cum mysterijs, & arcanis sacra-
mentis tibi detegetem; occultas diuinæ sapientiæ se-
mitas, non solum, quæ in externa globi superficie,
sed quæ in intimis viscerum recessibus à paucis huc-
usque mortalium penetrata tibi demonstrarem, re-
rum singularum rationes docerem, ut sic, ad impi-
grè pro honore Dei & boni communis emolumento
laborandum, aptior fieres & instructior. *Theod.* O
mi Cosmiel, fieri ne potest, ut tu præcelsus cælestium
exercituum princeps, tantum gratia tua me paupe-
rem & humillimum seruum tuum digneris, & quis
ego sum fauilla & cinis, qui tanta prærogatiua exor-
ner, ut oraculorum hucusque desideratorum parti-
ceps te doctore fierem, & per ineffabilia Diuinæ sa-
pientiæ Gazophylacia ductus, ea cognoscerem, quæ
oculus non vidit, nec auris audiuit. Nouisti, me,
postquam per excelsa superioris mundi domicilia
seruum tuum traduxisti, insolitarum rerum considere-
ratione stupefactum, præter inuisibilium rerum in-
tuitum nihil amplius desiderasse, nihil ambisse.
Cosmiel. Laudabilia quidein tua sunt desideria, &
Deo optimo peraccepta, sed necdum tempus quo vo-
torum tuorum compos fias, aduenit. Oportet te
primum incomprehensibilia Dei magnalia, quæ in-
folius hominis gratiam in hac terreni globi fabrica-

F

ope-

operari dignatus est, mundo exponere, atque omnium mortaliū corda, dum tantorum beneficiorum cumulos aspiciunt, diuino amoris æstu accendere, donec tandem iuxta votorum tuorum summam, ea in archetypo mundo, æternum contempleris.

Theod. Sicuti semper tuo me arbitrio plena animi resignatione tradidi, ita porrò circa me, quod & tibi, & Deo in te beneplacitum fuerit, exsequere. Nihil enim antiquius unquam habui, quam Diuinæ voluntatis amissim in omnibus ardentissimè sectari, eique coniungi per affectum, qui cum infinitè bonus sit, amore utique infinito dignus est. Sed rogo te mihi Cosmiel, quid sibi globus ille tanta rerum varietate, conspicuus? quid baculus? quid Cornucopiæ, quibus oneraris? explica rogo arcana rerum sacramenta.

Explicatur
symbolicus
Cosmelius ha-
bitus.

Cosmiel. Globum quem vides, mundum, scias ex terrestri & aqueo elemento constitutum, exprimi; vides in hoc Oceani longè latèque diffusam aquarum molem, vides marium intra terrenos sinus diffluxiones? Vides lacuum, fontium, fluminum, ab origine sua in innumeros riuos deductorum propagines? Vides animalium aquatiliumq; multitudinem & varietatem? num intueris terrestrium portionum montibus distinctorum concatenationem? quam arboribus plantis, herbis decorè vestiantur? silvasne camporumque planicies, à quadrupedibus alitibusque habitatas cernis?

Theod. Cerno omnia & stupeo, & quid huiusmodi mihi significare velis, nescio. Vnde quia possum humili animi deuotione rogo, vt mihi icon-

pum.

Cap. I. De globo Terræ. 43

pum omnium, in quem collimas, aperias. *Cosmiel.* Argumentum, quo iam dudum distineris mundi subterranei hisce indigit; & quoniam circa multa hæres incertus & dubius, & magna animi anxietate, terrestris globi mysteria rimaris, tibi præsto sum, ut quemadmodum per inaccessas cælestium globorum mansiones te deduxi, iam pari pacto, per occulta atque inaccessa Geocosmi adyta, à me deducaris; ne quidquam sit, quod te in abdita naturæ Maiestate penetranda lateat. *Theod.* Et quomodo hoc fieri posse putem, cum Geocosmus natura sua solidus & impenetrabilis existat. *Cosmiel.* Valde erras fili, sunt hæc imperitè philosophantium phantasmata, & falsæ persuasiones eorum, qui præterquam quæ sensibus expedita sunt, nihil adeò rectæ rationis trutinâ pensitant. *Theod.* Vix dixerat, cum ecce Geocosmus quem manu dextra gerebat, in duo è vestigio hemisphæria dissiliij. *Cosmiel.* Vide iam Theodidacte, num vti tu putas Geocosmus iuxta omnem interiorum viscerum constitutionem solidus sit? an verò, non secus ac Microcosmus, innumerabilibus canalium ductibus interstinctus? innumeris ingentium cryptarum receptaculis diuisus sit? *Theod.* Video, & quidem satis mirari non possum. *Cosmiel.* Per omnia itaque, hoc in globulo non nisi typo quodam expressa, naturæ adyta te traducam; rationes singulorum ostendam, fines altissimos, ob quos ab authore naturæ singula constituta sint, pandam. Et quoniam hæc aptè concipi non possunt, sine exterioris Geocosni superficie

Promissa ip.
fius in inti-
tuendo Theo-
didacto.

Terrestris
Mundus non
omnino intra
viscera soli-
dus est.

exacta notitia ; primò vniuersam telluris superficiem lustrabimus , deinde usque ad ipsa centri adyta penetrabimus , carceres Vulcanios , Acolios , Neptunios & si quid aliud restat , arcanorum ostendam ; sic enim votis tuis plenè satisfactum iri confido . *Theod.* Evidem non expedire iudico , vt per externam globi superficiem me traducas , est enim is ob Geographicum multorum annorum studium , regionum situs in ea descriptus , mihi sat superque notus : hoc unicum à te contendam , vt quæcunque mihi dubia circa occultam , regionum , montium , aquarum , marium naturam occurrerint , pro eo quo me prosequeris benevolentiae affectu , dissoluere non graueris , donec ijs omnibus instructus , in subterraneorum meatuum cauernas & latebras , penitissimaque naturæ gazophylacia , quæ uti in hunc usque diem inaccessa manserunt , ita ingenti eorum videndorum desiderio crucior , à te introducar . *Cosmæl.* Votis tuis uti nunquam restiti , ita satagam , vt eorum quæ ex me quæris plenam solutionem nanciscaris . Perge itaque magno animo , eas quæ intimo pectoris scrinio conditas habes , de natura Geocosmi dubitationes propone .

C A P V T I I.

*Variadubia soluuntur circa' externam Geocosmī
constitutionem.*

HEOD. Video, & non sine stoma-
cho quotidiè pñè lego, terrestrem
mundum, quem Geocosmum appell-
o, à plerisque nostri temporis philo-
sophis, omnibus mundi corporibus
postponi, & tanquam vltimi mundi
fæcem, sordidam elementorum amurcam, elemen-
tarium excrementorum faburram, perpetua genera-
tionis & corruptionis vicissitudine summè deturpa-
tam ætimari, cum ego tantum abest ut id sentiam,
ut eum potius omnium mundanorum corporum
præstantissimum existimem. Tuam itaque circa hoc
argumentum sententiam operio. *Cosmopol.* Rectè
iudicasti, sed ut omnia rite tibi ingerantur, paulò al-
tiùs de eo ordiri visum fuit. Nosti mi Theodidae,
illud in scholis tritum, operis alicuius excellentiam,
à suo potissimum fine specificari? Scias itaque finem
terreni globi, adeò altum & eminentem esse, vt, non
dicam vlli mundanorum globorum dignitate & ex-
cellentia sua non cedat, quin vel solo empyreo cælo
inferior sit; nonne audisti hæc à me tibi fusilius, dum
supernum mundum contemplaremur exponi? *Theod.*
Memini & alto pectore diuina tua dictamina impres-
sa

Geocosmus
ex mundi cor-
poribus præ-
stantissimus
est.

Excellentia
operis à fine
specificatur.

Terrestris glo-
bus omnes
rel quos ante-
cedit.

Finis Geocos.
 mi creatura
 rationalis est. sa conferuo .. Sed perge fodes . *Cosmopolit.* Geocosmus
 vti dixi tantæ excellentiæ est, vt ob hunc solum , to-
 tius mundi machina à Deo producta videatur . Cer-
 rē non propter nos nullo corporeæ compositionis ami-
 ctu indigos corpoream hanc mundi molem conditor
 sapientissimus constituit, cum vitæ intellectualis bea-
 titudine contenti , corporeis rebus non utamur : Er-
 go non propter aliud quām rationalis creaturæ ex ani-
 mo & corpore constitutæ ultimum in creatis finem ,
 eumque altissimum & eminentissimum, constitutum
 quis negabit ? Vnde eum , veluti in vniuersi fabrica
 medium , ceu thronum quendam constituit , quem
 innumerabilis astrorum exercitus, noctu diuque cir-
 cumeundo , suis virtutibus soueret , cui soli veluti Re-
 gi suo , influxu & communicatione virium suum
 famulitium impenderet , quem & ideo immotum
 fixumque esse oportuit , vt tanquam principium pas-
 siuum aptius supernis influxibus subderetur , adeò
 que nihil in supremo mundo esset , nullum tam exi-
 guum astrum , cuius virtutes non participaret , &
 cui non quæpiam supernarum virtutum particula in-
 sita esset: quod ex summa rerum varietate , & homi-
 nibus incomprehensa multitudine sat superque pa-
 tet , quæ profectò tanta est , vt si Myriadem annorum
 in ijs euoluendis intenderes , in eo tamen latentes
 naturæ thesauros minimè exhaustires , semperque
 ibi ubi finieris , rerum identidem nouarum cognoscendarum inueniendarumque daretur principium .
 Vera maioris mundi epitome quædam , totiusque na-
 turæ

Cur Geocos-
mus non mo-
veatur .

Cap. II. De globa Terræ. 47

turæ compendium absolutissimum, in quo conditor
omnia superioris mundi arcana complicata esse vo-
luit, ut rationalis creatura in hoc veluti centro qua-
dam constituta, dum altiora inaccessaque supremi
mundi habitacula, sensibus attingere non posset, illa
tamen omnia in Geocosmo veluti in compendio quo-
dam conuoluta intueretur; sed hæc nihil sunt respe-
ctu eorum quæ iam tibi aperiam. Dixi mundum
propter terram, terram propter hominem, hominem
verò propter Deum solum productum fuisse. Cum
verò in æterno Sacrosanctæ Triadis consistorio, æter-
ni patris verbum & filius, æterno decreto, in huma-
ni generis per peccatum lapsi redemptionem ad car-
nis humanæ assumptionem destinatus fuerit, certè
nihil ad Geocosmi excellentiam amplius accedere
posse videtur; dum dignus effectus est, qui Vnigeni-
tum Patris Filium Verbum æternum, Sapientiam in-
creatam humana carne vestitam exciperet, dum
Deum hominem cum hominibus in huius terræ
gurgustio conuersantem, innumera beneficia confe-
rentem, immò conciuem suum vidit; ò dignitatem.
ò excellentiam! non sibi solarem, non iouium, non
lunarem, aut alium quemvis ex nobilioribus mundi
globis selegit, sed terrestrem globum, vt in eo stu-
penda magnalia suorum operationumque diuina-
rum miracula monstraret, vt qui omnipotenti vir-
tute sua ex nihili abyssō produxerat omnia, omnia
propter hunc globum, quem sibi habitaculum idem
videlicet Dei cum hominibus constituerat, produ-
xisse

Eius excel-
lentiam sine
comparatio-
ne auxit In-
carnatio Ver-
bi Divini.

Mundi globā xisse videretur. Rectè itaque mi Theodidae terram
 ante omnes maximè cu- omnium mundanorum globorum ob dignitatem fi-
 esat Angelū. nis præstantissimum iudicasti : ita enim est , & nos
 Angelici supernæ curiæ aseclæ , præ omnibus mundi
 globis ad eius conseruationem quām maximè incum-
 bimus , singulari curâ , & mirâ quadam ordinum no-
 strorum distributione , iuxta diuinæ prouidentiæ nu-
 tum & dispositionem factâ , omnia in ea administra-
 mus , dirigimus , conseruamus , quod nulli alteri glo-
 borum concessum est . Tantâ enim æterna Sapien-
 tia curâ in hunc globum incubuit , vt nullam regio-
 nem , regnum , prouinciam , vrbem , nullam vsque
 ad ipsos priuatos homines domum , nullam siue bru-
 torum siue plantarum mineraliumque speciem , an-
 gelico præsidio immunem esse voluerit : vnde cæle-
 stium præsidium , tanta est in hoc globo multitudo ;
 vt non tantum omnium hominum , sed & specierum
 indiuiduorumque quorumcunque entium numerum
 longè superet ; qui quidem præsides vigili sollicitu-
 dine ad inimicæ & Satanicæ potestatis insidias , quas
 in humani generis exitium perpetuò moliuntur per-
 fringendas , vnicè incumbunt , & ad bonum finem
 que vltimum à Deo destinatum conducunt . *Theod.*
 Vti abundè Geocosmi præstantiam & excellentiam
 demonstrasti , ita pariter , dubijs meis adeò satisfeci-
 sti , vt amplius quicquam desiderare non possim ; hoc
 Imperfe&cio- tamen aliquem mihi scrupulum injicit circa terrestris
 nes Geocos- globi imperfectionem , quod videam eum in multis
 mi narrantur. regionibus tanta sterilitate squallescere , vt præter
 innu-

Cap. II. De globo Terræ. 49

innumeros serpentes, basiliscos, dracones, & venenosæ fætusæ sobolem nihil reperias; nonnulla quoque loca ob desperati aëris aquarumque inclemenciam, deserta & inhabitata relinquuntur; multa quoque tot ferocium belluarum latibulis referta sunt, ut ex non dicam habitare, sed ne transire quidem impunè liceat; Video quoque magnam Geocosmi portionem in hunc usque diem incognitam, inaccessamque remanere, ut sunt ex quæ polis subsunt regiones; ad hæc itaque ut mihi respondeas supplex & obnixè rogo. *Cosmopol.* Ad singula tibi ordine proposita dubia respondeo. Et ad primum, quod multæ regiones incultæ, desertæ, & habitatore priuentur, tantum abest ut imperfectionem telluris arguat, ut potius eius inde pretium maximè dignoscendum sit; tametsi enim hæc passim occurrant, scias tamen nihil Deum & naturam frustra fecisse, quod non in altissimos fines, hominibusque incognitos disponatur. Quemadmodum enim Diuina sapientia totum mundum contrariorum luctâ litibus & amicitijs conseruari voluit, ita mala bonis mixta esse, & consona dissonis aptæ connexione sociata voluit, sine quibus mundus consistere minimè posset, ut potè harmonico suo temperamento destitutus; etiamsi enim deserta inueniantur fabulo squalida, & in immensam longitudinem portecta, quæ iuxta hominum sensum & iudicium otiosa & inutilia videantur, si tamen interiorem infrapositam deserto subterraneam structuram viderent, quemadmodum suo tibi tempore ostendam, forsan

Deo & natu-
ra operante
nihil frusta
fit.

G mi-

Dialogus II.

mirari desinarent, & conceptam de similiū locorum inutilitate opinionem deponerent; nullum est adeò in natura grande malum, quod non adiunctum sibi habeat bonum, veluti antidotum quoddam, quo viciniores regiones, roborentur, & in esse suo conseruentur. Miraris deserta, sed nescis vtilitates inde prouenientes.

Theod. Eas itaque ut explices obnixè rogo. *Cosmiel.* Cùm fabulosa deserta ut plurimum ob siccitatis vehementiam adustioris aëris sint; primò hoc vtilitatis conserunt, ut nubes nimbiis grauidas,

quæ regionibus vicinis imminent, siccitatè sua consumant, ne humoris abundantia cum magnâ hominum animantiumque iacturâ pereant; & apertè patet, inundationes Æthiopiæ & Nili in Ægypto non cessare, Lybicis cæterisque desertorum ventis non spirantibus, quibus tamen exortis, mox imbræ & nimbi cessant, atque aër pristinæ siccitatè restituitur, diluuijsque imminutis, cessat inundatio. Secundò

Magno Æthiopiæ incolarum commodo tot desertis tota regio circumdatur; cùm enim ex frequentibus fluuiorum ingentium inundationibus magna humitas nascat, ex humiditate verò indigesta terra

pernicioſas generet putredines, ex quibus omnis generis serpentes, dracones, basilisci, cæteraque monstruosa animalia, toxicō plena propullent, quæ integras regiones circumſitas veneni sui virulentia inficerent, hominumque habitationi ineptas redde-

rent, nisi naturali quodam instinctu, mox in interiores desertorum recessus, ceu in fidam eorumque naturæ

Nullum in
natura malū
sine annexo
sibi bono re-
pertur.

In Aegypto
flantibus ven-
tis pluvijs im-
pediuntur
aerque siccæ-
scit.

In Aethiopia
aquarum in-
undationes
putredinis &
venenosarum
animalium
causa.

Desertorum
vtilitas, ob-
noxia homi-
nibus & fero-
cia animalia
ibilatitancia.

Cap. II. De globo Terræ. 51

naturæ consentaneam stationem sese reciperent, quod idem de Asia cæterisque Americæ desertis dictum velim; atque adeò vel ipsa deserta à natura in bonum incolarum circumiacentium, contra commune omnium iudicium destinata videantur. Accedit hisce, quod pleræque ferocium belluarum, vti sunt Elephantes, Leones, Tygrides aliæque huius generis belluæ, naturali quadam inclinatione desertas & vastas petant solitudines, vt potè ab hominum insidijs in ijs libetiores, ne in cultis locis fæcundiori prouentu propagatæ, extremum hominibus animalibusque exterminium & exitium adsciscerent; Ne verò deserta perpetuae sterilitati sine ullo emolumento consecrata, censeantur, Natura semper in hominum usum, eximium quidpiam in ijs producere statuit; in nonnullis quidem bdellium & manna nobilissimum, resque raritate pretiosas, vt in arenoso Tartariæ deserto Rhabarbarum, in aliquibus palmas dactylis fæcundissimas; non desunt quæ volucres quadrupedesque eximias alant, ita vt nihil propè sit, tam hominum iudicio squalidum, quod non sua conferat emolumenta. Ecce paucis tibi descripsi desertorum non nullos fines à Natura intentos; complura alia allatus, nisi te impatientem moræ ad alia festinantem cognoscerem. *Theod.* Iam verè video ex tua tam exigua relatione Naturam minimè vt nouercam incusandam, quæ tanta prouidentia omnia constituit, omnia tam exacta trutina ponderauit. Sed perge mi Cosmici reliquos mihi propositorum dubiorum no-

soliendines
vñi humano
rara & pre-
tiosa produ-
cunt.

Vapores ex dos soluere. *Cosmopolis*. Alterum quod tibi scrupulum
putridis aquis ac stagnis æ. rem & homines iasciunt. squalore oppleta, quæ cum perniciosorum vaporum fuligine aërem perpetuò inficiant, ij innumeras quoque in accolis infirmitates ut plurimum accer-
funt, vt proinde huiusmodi aquarum colluvies, fru-
stra in natura rerum constituta videatur. Hoc dubium tuum prorsus nullam difficultatem habet.
Ne quælo mi Theodidacte naturam accuses, quasi minus se benignam erga homines in tanto locorum

Paludum &
aliarum squa-
lidarum aqua-
rum cur non
natura, sed
homines cau-
la sint.

squalore exhibuerit. Non est id naturæ vitium, sed hominum otiosorum neglectus & oscitantia, qui cum possent istiusmodi malum remouere, id tamen nescio qua laboris impatientiâ, vel sumptuum magnitudine absterriti, consultò omittunt; an nescis totam olim Ægyptum paludibus tectam, hominum tamen industria, & impigris laboribus, aquis in certos canales corriuatis, non tantum aquarum diffusione liberatam, sed & in totius orbis fertilissimam saluberrimamque regionem evasisse? idem de alijs stagnantium aquarum squaliditate defædatis Geocosmi partibus sentiendum est; hoc enim pacto terra ab aquarum tyrannide hominum labore vindicata, & fæcundissimos fundos, & subtractâ vaporum materiâ, saluberrimum aërem subministraret; an non tota Germaniæ inferioris ora maritima, olim mari tecta, squaluit, quæ tamen posteris temporibus in omnium populosissimam, & quæ splendore ac magnificentia aulli cedat, regionem evasit? innumera huius rei

exem-

exempla, non tibi in tuo deerunt Geocosmo, ut pro-
indè dubium à te mihi propositum, suaptè sponte
cadat. Quare ad maioris momenti dubia te accin-
gas, ne tempus in rebus passim obuijs teramus.

Theod. Verissima quæ dicens intenio, & sat iam noui, naturam non semper incusandam, ubi defectus non nisi ab hominum neglecentu dependet, quare paulo
maiora & reconditora proponamus. Nullo non tem-

Natura non
incusanda, ubi
interuenit
defectus ho-
minum,

pure ingens me desiderium tenuit, cognoscendi ea-
rum partium situm, quæ immediate polis mundi
substant. Noui multos multa de ijs retulisse, quia
tamen nemo mortaliū repertus est qui eò penetra-
uerit, quiescere non posse videor, donec nonnullam

à te de ijs notitiam acquiram. *Cosmīel.* Ad profun-
dum Naturæ arcanum aperiendum me adigis, & for-
san hucusque incognitum, sed ut melius mentem

meam comprehendas, rem ab ouo ut dici solet ordior.
Conditrix sapientia, ita Geocosmum hunc consti-
tuit; ut à polo ad polum sit coagmentata, saxofa-
concatenatorum montium serie Tellus, siue ad fir-
miorem totius consistentiam, siue ob particulares

naturæ fines, perinde est; non ut multi putant, to-
tius globi structuram & fabricam, intus solidam, &
constipatam, quin potius innumeris canalibus per-
fossam, immensis receptaculis refertam esse tibi per-
suadeas velim; quorum anfractuum nonnulli sunt in

vniuersales usus à prouida Naturâ destinati, quidam
ad particulares, ut postea oculari demonstracionē
comperies; tractus itaque qui utriusque polo subsunt,

homi-

hominum quidem habitationi inepti sunt , adeo tam
en toti Geocosmo utiles , vt is sine illis subsistere
non possit . Nostri Oceanum continuo fluxu & reflu-
xu agitari , nunc ex ortu in occasum , nunc ex austro

*Exponitur ra-
tio fluxus &
refluxus ma-
ris.*

in Septentrionem ? Scias itaque talem esse partium
suppolarium constitutionem , vt semestri supra Hori-
zontem mora dominante Sole , ingens vaporum co-
pia sursum tollatur , vnde mare circumfisum aqua-
rum mole spoliatum , necessariò in locum aquæ in-
vapores resolutæ , alias & alias aquas substituere sata-
git , vnde vndeque ad se circumiecti Oceani aquas
à natura sibi indita vi trahit , quæ in immensas aqua-
rum moles congestæ , tūm retrocedere non possint ,
ingenti quadam voragine absorptæ , interioribus Geo-
cosmi visceribus in fines paulo post dicendos concre-
duntur ; est autem vorago hæc immensa , & veluti
ingens orificio quoddam aqua-ductus subterranei
principalissimum , per quem , aqua in occultas terræ
cavernas , ac cæcas latebras , & naturæ subterraneæ
conclauia deriuata , tandem sub polo antarctico exi-
tum suum inuenit ; canalis verò hic à polo ad polum
constitutus vniuersæ terræ profunditatem meritur :
Oceanus itaque in dicta voragine , quam arctico polo
suppositam diximus absorptus ; per memoratum ca-
nalem aquas deuoluens , post expleta arcanioris Na-
turæ receptacula , atque decoctionis defæcatione pe-
racta , per polo antarctico suppositorum partium ori-
ficium denuo regurgitatur ; est enim hoc simile pror-
sus ei , quod sub arctico existit voraginis orificio ,

ita

Cap. II. De globo Terræ. 55

ita ut quod voraginis arcticæ orificium absorbit, id orificium antarcticæ voraginis reuomat, vt proinde non amplius mireris, concitatisimum ex Austro in Septentrionem Oceani fluxum, & fluxus quidem ab arctico incipit polo, ab antarctico verò refluxus! Quòd verò nemo mortalium dictas plagas viderit aut adierit, causa in promptu est, quia fluxus maris in memoratis partibus adeo vehemens est, vt nullus tam validus ventus dari possit, qui vbi naues in hunc æstum inciderint, eas retroagere valeat; si verò aut data opera vel casu homines in dictos tractus ventorum impetu delati fuerint, ijs mox irrevocabili saeuentis naturæ contumacia in abyssum raptis, necessariò pereundum est: nullo euadente tantæ perditio-
nis ac ruinæ nuncio. *Theod.* Planè admiranda & vix audita mihi narras Cosmiel: & iam vera esse video quæ tum supra ab Hydriele audiui, tum Geographi-
tuæ relationi haud absimilia narrant de Monacho quodam Oxoniensi arte magica ad partes suppolares delato, vbi dicitur rupem immensam 33 Leucarum in circuitu inuenisse, sub qua insinuatus per quatuor Euripos Oceanus Septentrionalis, per ingentem voraginem absorbeatur. Testantur quoque vehementissimum aquarum versus polum tanquam in centrum nitentium cursum, quotquot in vicinioribus insulis infelicis oræ sedem nacti sunt incolæ, immò & Bataui hunc maris concitatisimum motum nullo etiam flante vento obseruarunt; ex polo verò antarctico, aquas à polo arctico absorptas reddi, celerrimus pariter atque

Ob fluxus ve-
hementiam
suppolares
plagæ inac-
cessibiles.

Geographorū
relatio de Mo-
nacho Oxo-
niensi deque
alijs partium
illarum mira-
bilibus.

que imperiosissimus versus Boream Oceani æstus, sat superque declarat, quem vnamini eorum qui huiusmodi partes explorare tentarunt consensu, huius temporis Neptuni testantur, quemque adeò imperiolum aiunt, ut etiam si contraposito validissimo vento incitentur, nulla tamen tam valida nauis sit, quæ imperium sustinere possit ruentium aquarum; ut proinde hinc colligas, nemini ob æstuantium fluviuum, ac veluti ex monte quodam præcipitorum contumaciam, dictos tractus adire concessum esse. *Cosmiel.* Quidquid sit de Monacho Oxoniensi, & de ingenti rupe magnetica; quæ tibi dixi, ea non aliter se habere tibi persuadeas, quare si quid circa dicta dubia animum tuum pulset, id liberè propone, ut ab omni ambiguitatis remorsu libereris. *Theod.* Vt omnia Dei opera incomprehensa sunt, & ultra omnem ingenij captum remota, ita nihil aliud à te desidero; nisi vt aliquo tantum luminis radio, circa profundum huiusmodi naturæ arcanum intellectum meum imbuas. Quæro itaque primò quodnam sit principium motus Oceani, id est cur aquarum absorptio ex parte potius poli Borealis quam Australis incipiat? cum eadem utriusque poli sit constitutio. Quis aquarum continuum fluxum per magnam Geocosmi venam, siue canalem principalissimum, in continuationem fluxus urget? cum tanta aquarum absorptarum moles integra semidiametro à centro videjicit terræ, usque ad polum antarcticum, contra Naturam, & motu prorsus violento sursum attolli

*Theodidei
quaestiones.*

Cap. II. De globo Terræ. 57

atrolli debeat? quomodo id fieri possit; & debeat, non capio. Secundò. Num Oceanus nonnullos alios habeat canales, per quoꝝ sese in subterranea mundi receptacula insinuet? & num fluxus & refluxus maris quotidianus non nihil ad hoc conferat? ecce hæ sunt rationes meæ quarum non inuenio causam. *Cosmœl.* Nodum difficultatis prorsus tetigisti, sed facile tuum conuincam intellectum, vbi nonnulla quædam prius supponenda præmisero. Scias itaque causam cur Oceanus ex parte poli Borealis absorptus, motus sui principium sumat non ex parte poli Australis, - nullam aliam esse, quam ipsammet naturalem Geocœsmi constitutionem & fabricam, quam mundi opifex sapientia sua ita disposuit, ut inde dictus effectus consequeretur; partes itaque Boreales poli terrestris, aliquantulum altiores, partibus Australibus poli terrestris Australis sine centri gravitatis præiudicio esse oportuit: haud secus, atque in canali qui in duo orificia incuruatus, vna extremitate altius altera eminet; quem si humido interim breuioris cruris orificio duci ope clauso ad summum repleueris, videbis statim deposito digito aquam ex breuiori crure cum impetu elabi, donec in æquilibrio consistant; aquarum itaque ingens pondus altius ruens, fluxum continuò per magnæ venæ canalem sollicitat, donec eum per antarcticum terræ polum expellat, quam quidem expulsionem, perpetua quædam pericyclosis seu circumuolutio aquarum ut consequatur necesse est. Neque mihi obijcias fluxum in æquilibrio tandem

H

quie-

Pars Borealis
poli terrestris
altior Aust: a-
li causat in ea
pa: ee principi-
um fluxus.

Similitudine
exponitur.

quietum : cum ruentium per voraginem Borealem aquarum vis necessariò secum proximè consequentem , & continuatam Oceani molem vi quadam naturali ad continuationem aquarum trahat . Accedit fluxum maris versus Boream magno impetu ruentem violentiâ suâ naturalem absorptionis impetum ruentium aquarum pondere plurimum promouere : hinc sit , ut expulsæ per polum terræ antarcticum aquæ , atque in omnem circumferentiam diffusæ , denuò suas versus polum Borealem semitas teneant , quæ tametsi varijs occurrentibus obstaculis impediantur , alibi tamen fluxum recompensant . *Theod.* Sed cur frequenti obseruatione notatum est , in Oceano Atlantico , qui fluxui aquarum à polo Australi exoneratarum versus polum Borealem omni impedimento vacuam viam præstat , tantum tamen abest , ut versus polum ruere videatur , ut potius contrarium obseruatum sit , quamnam huius rei rationem assignas ? *Cosmiel.*

Varij fluxus & refluxus in Oceano.

Varij in mari motus considerandi sunt . Primus , naturalis & circumuolutionis , de quo hic potissimum quæstio est . Secundus , fluxus & refluxus quotidiani , qui plurimum naturalem motum promouet . Tertius reflexionis dicitur , siue currentium , qui merè accidentalis est , à certorum ventorum impulsu certis anni temporibus dominantium causatus , & hunc potissimum Nautæ obseruant , & solam extrinsecam maris superficiem commouet , & reflexionis quoque dicitur , eo quod ad littora continentium insularumque illis , Oceanum in circulos agat ; atque hic est motus

motus de quo tu dubitabas, qui nihil commune habet cum motu circumvolutionis, cùm hic totam Oceani substantiam in circumvolutionis periodum agitat. Etiam si enim aqua in superficie ex Borea in Austrum proruere videatur, tota tamen substantia aquæ usque ad fundum naturali suo cursu Boream petat. Est & illud consideratione dignissimum, quod huiusmodi particulares in vicinis suppolaribus partibus voragini complures constituantur, quibus aqua absorpta, & per varios ramos in unum corruata, impetum ingenti pondere aquarum in magno canali iam incitatarum augmentet, atque adeò idem in Geocosmo contingat, quod in sanguinis microcosmi perpetua pericyclosi & circumvolutione conringere, experientia iam nouiter docuit: est enim naturæ motus perpetuus, ad perpetuandas in Geocosmo operationes sapienti sane naturæ consilio institutus, qui si vel minimum ab operatione sua cessaret, tota è vestigio natura langueret, atque in confusionem omnes mundi officinæ ducerentur. *Theod.* Omnia rite cepi, quæ de pericyclosi aquei elementi sapienter dixisti. Hoc unum me torquet, utrum canalis ille, siue magna Geocosmi vena per ipsum terræ centrum ducatur, an non? *Cosmiel.* Non tibi imagineris ulla, canalem hunc diametri instar per ipsum centrum terræ extendi, hoc enim necessarium non est; sufficit, ut postea tibi demonstrabo, eum lateraliter quadam deflexione, & obliquis ductibus per varios anfractus, & immensæ capacitatatis hiatus, tandem finem eu-

Vortices varij
sub polo Bo-
reo.

Canalis ma-
gnus subter-
raneus an per
terræ centrum
ducatur.

tionis suæ attingere. Ex qua quidem laterali deflexione meatuum, & fluxus facilior redditur, & exoneratio non tam violenta, quemadmodum ex Hydrostatica tibi constat, accidit.

Theod. Vt discursus tuus veritati quām maximè consentaneus est, ita eum quoque ambobus ut ita dicam brachijs amplector. Sed rogo te ut explices, quis tam stupendæ pericycloseos in natura rerum finis sit? *Cosmi.* Noste debes mi Theodidae: aqueum elementum, quemadmodum audisti ex Hydrie, uti est veluti sperma quoddam Geocosmi, ita nulla portio esse potest, quæ non eius indigeat subsidio; latet enim in aquae elementi centro spiritus omnium Opifex, qui quidem non nisi per continuam pericyclism seu circulationem in intimis terræ visceribus, veluti in utero quodam, per subterranei ignis calorem digeritur, & in variorum mixtorum compositionem præparatur. Hinc aqueum elementum, cuius fons Oceanus est, vniuersam telluris superficiem ambit, ut nihil sit ex terrestrium continentium portionibus, quod non necessarium ex eo nutrimentum in se derivet, veluti magnetica quadam vi attractum; & quoniam generationes & productiones rerum in humido & calido consistunt, certè necessarium fuit, ut aqueum elementum per supradictam pericyclism primò Solis calore in externa superficie spermatica mundi virtute imbueretur, quod deinde in subterraneis culinis calore ignis hypogari digestum per terræ canales in omnia Geocoi mi membra ad gene-

Aqueum ele-
mentum spe-
ra tece.

Cap. II. De globo Terræ: 61

generationes rerum distribuat; hinc quemadmodum
in Megacosmo Creator omnium Deus Solem & Lu-
nam, id est igneum & aqueum globum, constituit,
eo naturæ consilio, vt hoc pacto unus alterius impe-
tum frangeret, & ad temperiem reduceret, ita in
Geocosmo ignem & aquam simul esse voluit, aquam
quidem, ne subterranei ignis æstu & ardore omnia
in cineres & fauillas conuerterentur; ignem vero, vt
aqua digesta per calorem, spermaticam vim ex cen-
tro eductam, & generationibus rerum aptam exere-
ret: atque unum alterum, dum simul foueret, utrum-
que in perpetuo hoc operationum tenore conseruare-
tur. Nam vti Hydriel te docuit, ignis sine humido
eius nutrimento vti consistere non potest, ita neque
aqua sine igne; illa enim in vapores spiritibus turgen-
tes resoluta, omnia interiora usque ad ipsam terræ
superficiem, spermatica sua virtute & efficacia im-
buit, quemadmodum fusius suo loco & tempore te
docebo. Est præterea aqueum hoc elementum ita
Geocosmo necessarium, vt nisi illud ubique reperi-
tur, omnia sterilitate & squalore deficere necesse fo-
ret. Hinc illud influxu luminarium in reciprocos
æstus concitatum, præterquam quod uniuersam tel-
lurem ambiat, per occultos quoque meatus in intima
montium viscera propulsum, ad fontium, fluminum
lacuumque originem constituendam sese insinuat.
Fontes in inumeros riuos diuaricati, uniuersam su-
perficiem facundo humore rigant, in animalium,
plantarumque vitæ sustentandæ subsidium: adeoque
nullibi

Sol & Luna,
sunt igneum
& aqueum
corpus, ad
temperiem
mundo com-
ciliandam.

Aqua omnia
facundus.

nullibi id desit, sine quo nihil viuere possit. Habes mi Theodidae desideratos fines pericycloeos, & elementi aquei utilitates, quas quidem opportuniū tunc tibi exponam, vbi te paulo profundius in Naturæ adyta introduxero. Sistamus itaque hic, præsertim cùm de hac ipsa materia fusissimam ab Hydriete instructionem acceperis. *Theod.* Summa animi mei voluptate ratiocinium tuum audiui, ut proinde quid ei contraponam non reperiam. Quare mihi modò explices velim, cur montium catenæ à polo ad polum constitutæ sint? nescio enim quodnam naturæ mysterium sub eo lateat.

Cosmiel. Rectè coniecturasti, neque enim compositio huiusmodi terræ tangentium propria est, sed & omnibus reliquis mundi globis communis, omnes enim ut in Itinerario cælesti tibi exposui, suam à polo ad polum corporis constitutionem habent, atquè hic est magnetismus ille naturæ potentissimus, quo omnes mundi globi perfectum habent, & indeflexibilem in determinatos mundi limites situm & dispositionem, eam ob causam à prouida naturæ sagacitate ijs inditam, ne intercta volubilitate, omnibus mundi iuribus confusis, susque deque vniuersi venteretur machina. Nam secundum hunc immutabilem situm optimè sese in uicem souent, & ad influxus reciprocos communicandos, unus alterum sollicitat, quod minimè fieret, si globorum poli incerta & instabili lege hinc inde, prout fors ferret, fluctuarent. Cum itaque omnes, ut dixi, mundi globi, tametsi perenni motu

ver.

Omnis mundi globi à polo ad polum constituantur.

Cap.II. De globo Terræ. 63

versatiles, hoc situ gaudeant; Geocosmius tamen præ omnibus alijs hoc situ gaudere debebat; cùm enim natura solum eum fixum esse voluerit, non posse per se situ extendi necessarium fuit, particulari quadam magnetica vi ad hoc præstandum ei à Natura indicata, ne confusa volubilitate in incertum fluctuando, mutatis iuribus irreparabili ruinae substaret, omnemque que hoc pacto superiorum globorum influxum impedit, quod fieret, si globus hoc magnetismo veluti fræno quodam non cohibitus, incerta & fortuita fluctuatione oberraret, quæ omnia alibi susiùs à te exposita sunt. Atque hoc primum est. Alterum quod montium à polo ad polum concatenationem attinet, scias hoc factum fuisse, quia fabricæ constitutio id iure veluti quodam naturali requirebat. An nescis in Sphæra materiali circulos ita disponi, ut in polis sese interfecando firmiorem consistentiam nanciscantur. Etsi enim alij circuli ad Aequinoctialem paralleli constituantur, ij tamen consistentiam obtinere non possunt, nisi meridianis circulis ad firmiorem partium nexum sibi inuicem committantur; idem de Geocosmi compaginazione dictum velim, et si in terrena compage non adeò sub Mathematico rigore considerari debeant; habent enim suas fimbrias & plicas montium, catenæ Boreo-notiæ, quibus longè lateque distenduntur, neque eadem semper altitudine eminent, sed infra terram Oceanumque suæ connexionis commercium exercent; atque hæc de situ sufficiant.

Ad

Telluris ossatura qualis.

Ad utilitates declarandas progredior , quas ut intelligas , nonnulla ad exactiorem elucidationem præmitam . Nonnulli sanè existimare videntur , Geocosmum , non secus ac terreum quendam , atque ex luto à figulo fortuita arte compositum globum esse prorsus solidum , nullisque cæteris elementis distribuendis , receptaculis præditum ; præsertim in intimis & remotissimis telluris visceribus , vbi & verum purumque terræ elementum reperiri volunt , ab omnibus impuriorum partium quisquilijs longè semotissimum , atque proinde usque ad ipsum terræ centrum densa argillâ cretaque constipatum ; quorum opinio probari non potest . Nos paulò profundiùs philosophemur ; quomodo enim fieri potest ; ut tam ingens Geocosmi corpus nonnisi in externa superficie sua præbere emolumenta ; reliquas verò interiores partes ob soliditatem nihil agere , & non nisi corpus iners , & inutile pondus haberi sibi persuadeant ? Scias itaque mi Theodidae , globum hunc terrenum non tantum quoad extrinsecam superficiem , sed etiam quoad interiorem constitucionem , tanta prouidentia à Sapientia rerum Opifice conditum fuisse , ut nullus pene collis tam exiguus sit , nullus riuus tam exilis , qui non ob certos fines soli naturæ cognitos constitutus sit . Quemadmodum enim Diuina sapientiâ ineffabili quadam industria in Microcosmi , id est humani corporis fabrica ritè constituenda laborauit , dum tanta exterio- rum

Terrestris glo-
bus non est
ineus solidus ;
sed innome-
ris canalibus
& officiis in-
fructus .

Cap. II. De globo Terræ. 65

rum membrorum ordinem harmonia disposuit, tam aptâ symmetria singula pro officiorum quibus ea fungi oportebat ratione distribuit, tanta ossium concatenatione, tanta neruorum, tantâ cartilaginum propagatione, tot tantisque venarum arteriarumque ductibus compegit, tot canalibus occultisque meatus instruxit; innumeris denique pororum spiraculis ad sudoris fuliginumque nidores expellendos pertudit, dum ad septem planetarum numerum, quæ sunt vitalium operationum veluti officinæ quædam, cerebrum dico, pulmones, stomachum, cor, hepar, renes, splenem ita aptè vnum alteri supposuit, vt tametsi diuersis differant officijs & munijs, in vnum tamen scopum, qui est hominis conseruatio, vnamini consensu conspirent; quæ profectò tanta symmetria disposita sunt, vt qui Deum nescit, is eum iam tam incomprehensibili fabricæ contemplatione ignorare non possit. Neque fortuitum aut casuale censendum est, quod tanta sapientia iuxta ac prudenter conditum cernitur, atque adeò rectè huc quadrat illud Philosophi dignissimum axioma, opus Naturæ, opus intelligentiæ; certè non minori industria circa Geocosmi fabricam Diuina sapientia lusit; primò enim vniuersam molem ad firmiorem consistentiam ossatura quadam, id est diuerso montium connexu instruxit, cuius extrinsecam superficiem pratorum, syluarum valliumque efflorescentiâ herbacea, arboreaque veluti copiosa pilorum fœtura vestiuit, quam & innumeris fluminum venis,

Terræ globus
comparatur
cum humani
corporis fa-
brica.

Officinæ sub
terraneæ.

contra siccitatæ sterilescentiam variè distributis digef-
sæt, in interioribus verò viscerum penetratibus va-
rias necessariarum operationum officinas Vulcanias,
Aeolias, Neptunias constituit, in quibus per elemen-
torum virtutem & efficaciam semen Naturæ ad in-
tentam forturam digeretur, digestum per innume-
ros canales porosque terræ vapore & exhalatione ve-
stitum egeretur, ut ubique aptam dispositamq;
materiam reperiret, ibi varias serum formas fixa-
tione, coagulatione, calcinatione, putrefactione, simi-
libusque operationibus induceret, adeoque eam mi-
neralium varietatem produceret in interioribus terræ
visceribus, quam naturæ scrutatores satis mirati non
possunt; ita exteriorem quoque superficiem per innu-
meros occulissimosque meatus, quibus uniuersum
pertusum est telluris corpus, hic aqueductus pan-
ipermia quadam refertos, virtutum occultarum ege-
tores, illic Vulcanios caminos, veluti fuliginum ex-
halatores, sapienter ordinauit; adeo ut nihil penè sit
neque in Megacosmo, neque in Microcosmo, quod
secundum analogiam quandam in Geocosmo non re-
periatur: quæ ideo tibi fusius deduxi, ut ostenderem
Geocosmum non tantum quoad extrinsecam, sed
quoad intrinsecam constitutionem ita fabrefactum,
ut à superficie extrinseca usque ad ipsum centrum,
quemadmodum tibi postea ostendam per omnia in-
terioribus canalibus, immensis cryptis, ignibus, aquis,
aëre ventoque instructis, quæ sunt veluti totius Geo-
cosmi seminaria quædam, quibus naturæ semen, ut
dixi,

Mira Geoco-
smi fabrica.
quoad inter-
riorem con-
stitutionem.

Cap. II. De globo Terræ. 67

dixi , ab opifice natura ad innumerabilem rerum generationes digeritur summa sane perfectione , & ideà absolutissimam cum ineffabili quadam architecturæ symmetria constitutum sit . Theod . Verè mi Cofmiel magna & incomprehensa narras , quæ tamen ita rationi consona sunt , vt nemo sit qui ijs contradicere aut possit , aut debeat . Perge modò ulterius nonnullos mihi scrupulos euellere , quæ & plantarum & animalium , quam spectamus varietatem concernunt ;
vtrum videlicet ea suæ naturalis constitutionis rationem ex Geocosmi visceribus sortiantur , vtrum ex proprijs seminis virtutis .

* *

C A P V T I I I .

*Quomodo ex interioribus naturæ reconditoris
spermatiis plantæ & animalia vivant,
& unde originem suam
trahant?*

H E O D. Vnum mi Cosmiel abs te obnixè efflagito. Et est; cùm infinitam animantium multitudinem ubique intuear, & telluris quidem superficiem innumerabili quadrupedum, volatilium, aëreum, aqueum, natatiliumque regnum, omnes insuper elementorum distictus, infinita insectorum varietate refertos contempler, vt mihi vnde summa illa varietas originem suam trahat, vnde tanta formarum specie differentium diuersitas? Vnde vires illæ mirificæ, ingenij dotes, & industriæ animalium, cæteræque, quibus ditata sunt, proprietates prorsus paradoxæ emanent? exponas. **Cosmiel.** In eam me Theodidacte argumenti vastitatem trahis, quod non dicam paucis, vt tu putas, verbis, sed nè multis seculis magnorum Tomorum editione pro dignitate satis explicari possit. Tune materiam illam, quam ab immemorabili tempore innumeris de natura animantium scriptores exhaustire non valuerunt, adeò breui tempore paucisque verbis exponi posse existimas? **Theod.** Eam de

Quam vasta
sit argumen-
tum rerum
naturalium

Cap. III. De globo Terræ. 69

de te mi Cosmiel existimationem concepi, ut id exiguo tempore à te præstari posse putem, quod supradicti scriptores caligine intellectus obuoluti, multis annis consequi non potuerunt; tibi enim naturæ claves ab Opifice sapientia concreditas iam dudum noui, & nihil tibi earum rerum quæ in abdito naturæ finu delitescunt incognitum esse, iam sæpe sæpius experimento comperi. *Cosmiel.* Agedum itaque mi Theodidae, utramque arrigit orem, omnes ingenij neruos intendito, ad ea quæ dicturus sum, & in genere quidem, tantum tibi nonnullarum rerum ostendam veritatem, complura solùm indigiturus, plurimorum verò rationem intermissurus, ut potè quæ ingenio tuo superiora sunt, & ad quæ humani intellectus caducitas pertingere vix posuit. *Theod.* Tuo me magisterio plena resignatione submitto; quod in omnibus tuis beneplacitum fuerit oculis, exsequere. *Cosmiel.* Altius itaque argumentum ordior; dixi tibi si meministi in itinere nostro cælesti. Deum omnipotenti voluntatis suæ efficacia primùm chaoticam massam ex nihili abyssō creasse; hanc autem chaoticam massam nihil aliud, quam rudem, confusam, indigestamque fuisse rerum producendarum congeriem, siue elementorum hylen quandam à primo creationis suæ instanti rerum omnium in uniuerso producendarum panspermatica quadam virtute prægnantem, quæ in prima elementorum diuisione, ineffabili diuinæ vocis potentia & energia pereussa, in eam emersit rerum diuersitatem, quam in mundo sat.

Chaotica maſſa confusa moles.

S.Basil., Hezam.
Glossa magna
verbo chaos
Abuleensis in
Genesim.

*Qualiter ele-
menta separa-
ta sine ab ini-
cio rerum.* **satis admirari non possunt mortales.** *Theod.* **Quo-**
modo tam ineffabilis elementorum diuisio facta sit

noste cuperem; *Cosmiel.* **Voce diuina intonante,**

Quid sit lux. **Fiat lux** (*quæ quidem nihil aliud fuit, quam calidura*

naturæ primigenium, Lux cœlestis & veluti anima,

quædam, omnibus vitam & motum tribuens) mox

incitata massa illa in incomprehensibili suo squalo-

ris & confusionis chao absorpta, benigno illo primi-

geniæ lucis calore dilatata, in varios raritatis densita-

tisque gradus variasque rerum species digesta fuit;

crassior quidem & fæculentior, appropriata sibi pan-

spermia imbuta, non tantum in crassum & opacum,

terreæ corpus cessit, sed & omnibus Astræis mundi

corporibus solidæ firmæque consistentiæ materiam

*Aquarum di-
uisio à Deo
facta.* **præbuit.** Deinde diuinæ vocis imperio aquarum

luce primigeniâ iam in liquidam fluxilemque mate-

riam dilatarum separatio facta fuit, quâ pars ad ex-

timos mundi recessus relegata, pars telluris corpori

confignata, pars in reliquos mundi globos, sine qua

terrea massa siccitatis suæ vi consistere non poterat,

distributa fuit. Atque hoc pacto singula mundi cor-

pora ex terreo, aqueo, igneo elemento composita,

constiterunt. Subtilissima verò aqueæ molis portio,

in immensum illud expansum, seu Aetheream re-

gionem, quod Sacer Textus Firmamentum vocat,

omnium mundanorum corporum receptaculum ces-

Aër quid sit. **sis, ita ut aëris elementum iuxta sacra eloquia nihil**

aliud sit, quam humidi quædam perpetuo euaporan-

tis subtilissima & spirabilis substantia, quæ in omnes

mundi

Cap. III. De globo Terræ. 75

mundi vel penitissimos recessus expansa omnia mundi corpora penetrat; cum verò separata iam Diuina voce elementa, cum in alios mundi globos, tum potissimum in terrestris sive Geocosmi compositionem, qui finis omnium est, & singula seminali virtute sibi propria coaliissent; ecce panspermia illa in terraqueo globo diuina voce percussa. Germinet terra berbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Innumerabilem illam plantarum arborumque varietatem, quam admiramur, produxit; Ita quidem, ut terra aquarum ambitu & penetratiua vi earum macerata, & seminalium virtutum miscellâ foeta primum subiectum fuerit, ex quo Deus conditor, tantam graminum, herbarum, florum, arborum, viribus formarumque proprietatibus differentium generationem eduxit, quæ & in semina uniuersique speciei propria ad perpetuandas rerum species coalesceret. Atque hoc pacto plantarum omnia genera nata sunt.

Theod. Certissima sunt quaes dicis, & Sacra Scriptura id aperte docet; sed nosse desiderarem, vtrum tanta plantarum varietas ex semine prævio in elementis delitescente, vtrum de novo in ipsis plantis semen creuerit uniuersique plantæ proprium; ita enim sacer Textus innuere videtur.

Cosmopol. Cum ex Elementorum commixtione omnia mundi corpora constent & componantur, certum est & herbas prorsus ex nihilo creatas non esse, sed ex terra & aqua simul iuncta,

Quomodo
omnia corpora
res Deus ex
chaotica mat-
eria producuntur.

Planets ex
quo creatae.

Elementa so-
lummodò ex
nibili creas
omnium cor-
poreorum
principia , &
materia sunt.

Animalium
productio quo
modo facta
fit.

cta , & spermatica ijs concreata virtute imbuta , ve-
luti ex præexistente subiecto de potentia , seu virtute ,
qua omnia continebat , in actum educatas fuisse : Siqui-
dem Opifex verbum , præter cælum & elementa , seu
lucem primogeniam , aquas & terram , nihil corpo-
reum omnino de nouo creasse , sed omnia ex præxi-
stente iam elementorum materia , veluti in principijs
produxisse ; ita ipse Sacer Textus sat superque notat ;
nam sic dixit Deus . *Germinet terra herbam viren-*
tem . Certum est in ea iam spermaticam vim præex-
titisse , qua herbas produceret , cùm nemo quod non
habet dare possit : frustra enim creasset materiam , si
in ea non virtualiter extitisset , vnde reliqua educata
fuisserent . Patet id quoque in productione reptilium
& volucrum , dum dixit . *Producant aquæ reptile* ,
anima viuentis , & volatile super terram , sub firma-
mento cæli , creauitque Deus Cete grandia , atque
omnem animam viuentem atque motabilem , quam
producerant aquæ in species suas , & omne volatile
secundum genus suum . Ecce hic apertè docetur ,
ex verbis . *Quam produixerant aquæ in species suas* .
Et omne piscium genus , cuiusque species , imme-
diatè ex aquis veluti ex subiecto præexistente produ-
cta fuisse . Ergo iam semen in ijs præextiterat , quo
in tantam specierum varietatem , voce Dei percussa

Qua ratio ne
omnia corpo-
rea educatur
ex terra tan-
quam ex ma-
teria præxi-
stante.

erumperet , & iterum , ex versu 24. *Producat terra* ,
animam viuentem in genere suo , iumenta & repto-
lia , & bestias terre , secundum species suas . Apertè
doctetur , Deum ex terra , veluti ex præexistenti ma-
teria ,

teria , omne genus animantium produxisse . Terra autem ad id impotens fuisset , nisi spermatica quadam virtute ad id quod voce Dei iubebatur producendum imbuta fuisset , cùm simplex ac nudum elementum ad quidquam producendum inidoneum sit . Luculento itaque Sacri Textus testimonio constar , Deum plantarum atque animalium species non ex nihilo prorsus creasse , sed ex elementis vnicuique creaturæ congruis , veluti ex subiecto quodam præ-existente formas rerum de potentia seu virtute materiæ in actum eduxisse . Plantas quidem & animalia terrestria ex ipsa terra humido elemento iam imbuta , ex aqua , & effluvio eius aërio pisces & volucres .

Theod. Quare ex aquis eductum dicitur volucrum genus , cùm id ex aëre eductum conuenientius dici possit . *Cosmopol.* Nôris Theodidakte , aëris elementum nihil admodum ab aqua differre ; cùm sit velut subtilissimus aquæ vapor siue aporrhœa , aut eiusdem veluti quoddam effluvium , quod aquâ positâ , & calido eam resoluente , necessario resultet . Nam ut supra tibi indicaui , simul ac hæc vox diuina . *Fiat lux* insonuit , ignis elementum , seu lux primigenia aquas calore suo mox dilatatas in tenuissimam substantiam rarefecit , & hunc aërem siue Aetherem dicimus . Nam vti experientia tibi constat ; aquam in aërem , & hunc vicissim in aquam mutari facilitum est . Cum itaque Sacer Textus dicat , ex aqua pisces & volucres prodijisse , innuit illos ex humido crassiore , hosce verò ex subtiliori humido qui aër est ,

*Cur volucres
ex aqua sint.*

*Reciproca
aëris in aquâ
mutatio .*

est, originem suam traxisse. Eodem pacto ex terra non simpliciter reliquas animantes produxisse censendus est, sed ex terra & aqua vnâ iunctis, cum vnum sine altero esse non possit. *Theod.* At hinc videretur esse consequens, elementa non quatuor, ut habet vulgata sententia, sed tria tantum, aut forte etiam duo duntaxat esse. *Cosmopol.* De elementorum differentia & numero, nosti non omnes eodem modo philosophatos fuisse. Verum, quod ad physicam considerationem attinet, licebit ea vniuersè ad duo genera reuocare. Quorum primum illud statuatur, quod se habet principaliter, ut actuum rerum principium, primigenia inquam mundi lux, calidum radicale, siue ipsum elementum ignis, nulli non in natura rerum corpori inexistentis. Alterum vero oppositum igni elementum, humidum videlicet primigenium, principium rerum omnium passuum: quod tamen in plures quasi species iuxta diuersos subtilitatis aut crassitatis gradus diuidatur. Sic enim crassior & fœculentior eius humidi portio est, veluti sedimentum quoddam in principio rerum in terrestrem substantiam coalescens in terræ elementum, euafit; at vero media aquæ naturam obtinuit; subtilior vero eiusdem portio calore lucis primigeniæ euaporata in aërium siue æthereum euafit elementum tantò subtilius, quantò à supernæ lucis primigeniæ calore & siccitate, ac humiditate superflua magis expurgatum, digestumque fuit. Sunt igitur, in genere & vniuersim loquendo, duo principaliter inter

Elementa
quot sint.

inter se inuicem distincta elementa , calidum & humidum : quo tamen humido , iuxta variam subtilitatem aut crassitie rationem , in tria alia subdiviso , vulgatus ille elementorum quaternarius exurgit . *Theod.* Sed velim amplius explices , Cosmiel , quomodo quæ superius dicta sunt , cum Sacro Textu Genesis 1. congruant , vbi de terra sermo est , quasi elemento per se consistente , & à reliquorum admixtione separato . *Cosmiel.* Scias itaque Sacrae Scripturæ ita comparatum esse , ut veritas eius subinde non possit , nisi per diuersos sensus exprimi . Quando itaque dicit Sacra pagina . *In principio creauit Deus cælum & terram.* Terram , hoc loco , non sumendam putas eo modò , quasi iam separata ab omnibus alijs elementis creata extitis set , nequaquam ; sed terra continebatur in illa chaoticâ massa , in magna illa hyle , inani , sterili , & vacua , aquarum inuoluta abyssô . Nam spiritus Dei forebatur super aquas , veluti incubando fecundans eas , & spermatica virtute imprægnans , & deinde in divisione aquarum ; dixit Deus . *Congregentur aquæ in locum unum , & appareat arida.* Vnde luculenter concluditur , materiam illam aquis inuolutam , post detractionem tandem veluti quoddam sedimentum aquæ , terrestri substantiæ destinatum , in mirificam illam Geocosmi architecturam & fabricam coaluisse . Quando itaque sacra verba dicunt . *In principio cælum & terram crearam fuisse ,* non id intelligendum putas velim de puro elemento terreno , sed de globo illo terrestri , cuius iam rudit indigestaque mole . in abyssô

Exponitur
sensus Sacrae
Scripturæ.

Quomodo
terra in prin-
cipio crea-
tur , & ante
omnia .

abyssō aquarū inuoluta iacebat. Cum enim Deus optimus maximus terræ causa totum mundum considerit, vt potè in quo humani generis regnum esset collocaturus, atque in eo Vnigenitus Dei Filius Verbum Patris humana carne uestitum humani generis salutem à qua per peccatum exciderat, operari debebat infinita misericordiæ suæ miracula; rectè dicitur in Sacro Textu. *In principio creauit Deus cælum & terram.* Siquidem terram priorem intentione, executione verò posteriorem esse voluit, dum inseparatione aquarū eam in perfectam primū formam videlicet ex crassioribus & foeculentioribus chaoticæ moli inexistentibus portionibus coalitam, & ineffabili quodam opificio omnibus naturæ operationibus ritè exequendis opportuno, tum quoad intrinsecum, tum quoad extrinsecum apparatum digessit, effinxitque in eum quem videmus Geocosmum: ita quidem, vt quemadmodum paulò ante dixi, terra prior intentione ob fine in omnium excellentissimum, posterior verò in executione inter elementa, vti & de homine in fine operum suorum factum legimus, extiterit: quia non nisi diuisis aquis apparuit arida, quam & terram vocavit: congregations verò aquarū, quæ in terræ iam diuina voce digestæ alueis recipiebantur, vocavit maria; atque hæc est terra illa, vna cum aquis, in omnibus numeris absolutissimum globum coagmentata, hominum animantiumque habitaculum, quod in principio creare tanquam finem omnium intenderat Deus, vt proinde ex

Quomodo
terra fuerit
conglobata &
quando.

Cap. III. De globo Terræ. 77

ex hoc meo discursu luculenter pateat Sacrae Scripturæ verus & genuinus sensus. *Theod.* Quæcunque sapienter dixisti Cosmiel, non tantum Sacrae paginæ consona video, sed & rationem ipsam conuincunt; cum saluo sacrorum verborum eloquio aliter sentire nec possimus, nec debeamus. Tuis itaque totis animi medullis consilijs acquiesco. Sed iam ad illa quæ primò tibi proposueram de spermatica elementorum virtute, quomodo ex ea tanta rerum varietas prodierit? & quænam sit ista virtus elementaris? quæ tantos tamque mirificos effectus præstet, progrediamur. *Cosmiel.* Antequam verborum meorum capax fias. Prius de elementis in genere, deinde in particulari tecum agam.

Certum est, elementa singula, prout sub corporum simplicium considerationem cadunt, nullam virtutem mixtorum geneticam ex se & sua natura habere, ut proinde perperam sentiant illi Philosophi, qui elementa simplicia in rerum naturâ astruere conantur; esset enim hoc pacto elementum inutile, nec vlla ratione posset in separato hoc existentiæ suæ statu durare. Cum enim elementa ita à natura inuicem sibi connexa sint, ut vnum sine altero consistere non possit, vnumque sit semper nutrimentum alterius, & omnia se inuicem foueant, animent, conseruentque adeò strictis amicitiæ legibus, ut mundum potius perire nccesse sit, quam vt vnum alterius mutua ope destituatur. Atque vel ex hoc capite ea elementorum simplicitas concedi non possit. Scias igitur mi

Quæsis sit vir-
tus elemen-
taris produ-
citus rerum.

Cur non de-
tur elemen-
tum simplex.

Elementa
sunt elemen-
tae.

Qua ratione
elementata
cōcurrant ad
omnia mixta.

Entelechia
quid sit, quid
agit, & quo-
plex.

mi Theodidae, nullum in natura rerum simplex elementum reperiri, cum vnum sine altero, neque consistere, neque quidquam operari possit. Sunt itaque elementa elementata, ut potè quæ non tantum reciprocā quadam singulorum ad singula comparata mixturā constent, sed & singula proprias suas, & qualitates specificas obtinent, vna cum spermatica quadam facultate, in centro singulorum delitescent, quæ ad omnium quæ in mundo spectantur, mixtorum compositionem concurrunt. Quomodo autem id contingat, dicendum restat. Datur in Vniuerso spiritus quidam omnes mundi semitas peruidens, quem veteres perperam mundi animam seu mentem, alij rectè ipsam rerum naturam; nos sumpto ab Aristotele vocabulo Entelechiam mundi appellare possumus: quam ego nihil aliud esse dico, quam partem tenuissimam omnium elementorum, cælorumque, quæ in globorum centris simul vnta, transit & mutatur in semen mundi, à quo deinde producuntur omnia, quæ naturaliter fiunt in hoc mundo, & facta conservantur. Et duplex est, fixa altera, altera volatilis; illa in terræ visceribus, atque in toto eius corpore, elementorumque intimo centro suum constituit dominium, hæc ut omnibus naturæ rebus quæ continuo focu & perenni alimenti subministracione egent, subueniat, per vniuersas mundi partes, intimosque recessus diffusa, nihil non tantum implet: atque sicut hanc primogeniam illam mundi lucem, à Deo primo die creatam rerum omnium actuum, sic illam nihil

nihil aliud quam humidum radicale , passuum rerum principium dico , & est subtilissima & delicatissima omnium elementorum , cælestiumque corporum aporrhœa , siue effluvium in omnia mundi penetralia diffusum , vis motuua , virtus totius naturæ , teste Aristotele , semen mundi quod pro mundanorum corporum dispositione eorum proprio iunctum semini , in innumerabiles rerum formas individuat . Et quamuis vnumquodque elementorum , innata sibi seminali virtute constet , tenuissima videlicet corporis sui portione , ab entelechia tamen mundi , seu semine vniuersali non differt , nisi quod illud in ipsis elementis concentratum , in proprium elementi semen , pro naturæ cuiusvis exigentia cedat , quod quidem semen mundi in Sole , Luna cæterisque planetis veluti in folio quodam dominatur , cælestia verò corpora illud perenni influxu , motuque perpetuo communicant primò aëri , vbi mistum proprio aëris semini propagatur in aquam , vbi pariter seminali aquæ virtuti mistum , defertur in abditissimos totius telluris sinus , vbi simul perfectâ mistura , terræ commixtum sementi , à subterraneo Archæo caloris innati opifice , in semen perfectum omnium eorum , quæ secunda mater tellus continua & indesinienti generatione profert , concoquitur , & digeritur . Quemadmodum enim homo generari non potest , nisi actiuum & passuum principium reciproca feminis maris & fœminæ communicatione concurrant , ita fieri non potest , vt cælum actiuum rerum principium

*Quid sit se-
men mundi
in omnibus.*

*Similitudo ex
generationis
principio acti-
vo , & passivo.*

cipium quidquam operetur , nisi habeat , quo semen suum diffusum deponat , cuius quidem fœcundissima matrix alia non est , nisi tellus omnium elementorum fœturâ iam disposita & imprægnata ad omnium tum mineralium , tum vegetabilium , animantiumque productionem . *Theod.* Miranda sunt quæ mihi refers Cosmiel ; nunc ergo mihi exponas , vtrum in Chaotica illa massa , quam in primordiali rerum origine Deus ex nihilo condidit , vis illa motu , rerum omnium semen , quam Entelechiam dixisti inextiterit , & successu temporis ex ea omnia educta fuerint , veluti ex rerum omnium primæua materia ? *Cosmiel.* Cùm ex prima illa chaoticæ massæ materia & cælos & elementa , & quæcunque vniuersi ambitu continentur , Deus rerum Opifex eduxerit ; certum est , eum omnia ad consequentium rerum productionem necessaria in dictam materiam primo insulisse , quod aptè insinuat Sacra Scriptura ; *& spiritus Dei ferebatur super aquas* , ad eas fœcundandas , veluti ijs incubante , vt alij textus docent ; *postquam verò Verbo virtutis suæ* , siue lumine verbi cuncta distincta & separata fuerunt , minimè censere debes , materiam chaoticam , variam illam & verè infinitam producendarum rerum potentiam & virtutem in hac actuali elementorum separatione amisisse ; absit . Hanc enim materiam in hunc usque diem omnium rerum seminibus refertam adhuc retinet & possidet , vt proindè ex hisce facile pateat , quomodo prima illa chaoticæ massæ materia , ab vniuersi Entelechia di-

Eandem etiā
nunc existere
materiam , ac
quæ fuit ini-
cio Mundi .

Cap.III. De globo Terræ. 81

distinguenda sit. Est enim dicta Entelechia siue lux illa primigenia mundi, chaoticæ massæ veluti forma quædam, quâ quod rude, confusum, indigestumque in ea existebat, illud Entelechia à ruditate, indigestaque molis confusione vindicatum, ordinatum, concinnum, pulchreque digestum reddidit; ut potè primæuæ materiæ vnica virtus & efficacia, actuique informans, ita tamen, ut rerum omnium productiua virtus & aptitudo Entelechiæ à materia primæua dependenter inexsistat; materiæ tamen eidem, originaliter ut ita loquar, & radicaliter insit. In hac enim sola opifex Mens potentiam illam variam, seu vim productiua rerum omnium posuit, ut proinde, quod ex quolibet præuijs varijs alterationibus mutationibusque quodlibet fieri, & omnia omnibus inesse possint, aliundè non proueniat, nisi quod materia illa primæua sit inquilibet, & quodlibet per actum suum producere possit, ut vnde ex hoc capite quoque pateat, hanc primæuam potestatem, rerumque omnium producendarum aptitudinem minimè à diuersis rerum seminibus, quæ in natura reperiuntur, dependere, sed ex sola ut supra dictum est, & vnica primæuæ materiæ, siue chaoticæ massæ virtute, ut potè quæ sola verè & realiter semina illa diuersa, & omnia per lucis primigeniæ actum seu Entelechiam constituit, & post eius discretionem omnibus indidit, tanquam fundamentale rerum omnium principium. Semina enim in materia erant confusa & indistincta, opifex verò verbi mens & ratio, virtute & ef-

Materia om-
nibus inest,
& ex ea quod
libet produ-
cetur.

Quomodo se-
men chaoticæ
massæ com-
missum.

L   ficiacia

ficacia *Fiat lux*, semina rerum distinxit, & separauit;
 & hoc pacto materia primò indiuiduata, & sensibili
 elementorum amictu vestita in lucem prodijt: quæ
 quidem elementa, vt secundùm externas & sensibiles
 qualitates corruptioni alterationique obnoxia sunt,
 ita iuxta internas & inuisibiles virtutes & proprietates,
 ut potè quæ in centris rerum & intimis corporum tha-
 lamis sedem suam fixam habent, neque à natura ipsa
 ciusque principijs differunt, perpetuo incorruptionis
 munere lætantur. *Theod.* Mirum in modum tuum
 tam concinnum de abditis rerum principijs ratioci-
 nium placet, tum vel potissimum, quod non rationi
 tantum consentaneum sit, sed vel ob eam maximè ra-
 tionem, quod ex ipsis sacris oraculis ipsum tam apicē
 deducas, arque adeò fidei documenta, rectæ ra-
 tionis dogmatis scitè coniungas. Quare
 in ijs quæ tibi proposueram du-
 bijs soluendis progre-
 dere.

CA-

C A P V T I V.

*Quomodo uniuersale semen Mundi concurrat ,
ad mixtorum compositionem . Et primò
quidem de ortu , natura , viribus
vegetabilium .*

O S M I E L. Dixi tibi superius Deum ter benedictum , omne vegetantium & animantium genus , immediatè ex uniuicuique propriâ elementorum massâ produxisse , non verò de nouo ex nihilo propriè creasse . Nam ut re-
Etè Sacer Textus , qui *vivit in eternam creauit omnia simul* , nihil autem Deus ex corporeâ creatura crea-
uit , nisi chaoticam illam primæuæ materiæ massam , in qua vti omnes rerum producendarum formæ om-
nia rerum semina , veluti sub confusa & indigesta mole , virtute & potestate continebantur , ita in vege-
tabili & sensitiuæ naturæ productione , ea non nisi de potentia in actum , latentemque seminum ener-
giā , primigenij luminis actu vivificando eduxit in lucem . *Theod.* Benè capio quæ sspè iam mihi in-
culcasti . Sed quomodo aut qua ratione ex virtute
seminali , primæuæ materiæ inexistenti , tanta forma-
rum diuersitas emanarit , illud est quod non capio ,
illad ipsum est , quod tantopere caliginosum meum
intellectum cruciat . Quare , ut patie ab hoo ingenij

Vnde & quo-
modo fiat tâ-
ta formarum
diuersitas .

L 2 mei

mei tormento liberes, etiam atque etiam rogo. *Cosmico-*
 Tanta est Dei gloriosi & benedicti Maiestas, ut vocis
 eius intonanti *Fiat*, omnia mox, etiam vitæ exper-
 tia ipsi ad nūtum obedient. Vix enim in prima illa
 mundi nativitate sapientia Opifex verbum protule-
 rat *Fiat lux*, cū ea mox enituit, & facta est lux, lux
 illa primigenia actuum rerum omnium principium,
 & vera mundi Entelechia; iterum intonuit. *Fiat fir-*
mamentum in ymedia aquarum, & diuidat aquas ab
 aquis, & ecce primum huius cū humido coniu-
 giūm factum: aquis intra alueos partim mundano-
 rum corporum, partim intra terræ concava conclu-
 sis, ac sic detecta arida fuit. Creata mox sydera Sol,
 Luna, Stellaræ, quorum secundo primigenitæ lucis En-
 telechia imbutorum influxu terra imprægnata, ve-
 luti ex vetero quodam eam rerum varietatem Dei vo-
 ce concitata prodidit, quam cum admiratione intue-
 mur. Quoniam verò Entelechiæ, quæ in Sole, Luna
 stellaris, suum potissimum solium posuit, tanta vis est,
 ut pro diuerso Solis, Lunæ, stellarumque sicut, diuersi-
 modè quoque subiectæ telluris partes afficiat, suo-
 que influxus diuersa ratione communicet: Hinc fa-
 ctum est, ut vix exigua sit terræ cæterorumque ele-
 mentorum portio, quæ nona peculiare aliquam sibi
 insitam virtutem syderum munere adepta sit. Atque
 adeo Entelechia elementaris fixa omnibus, & singu-
 lis differentibus terræ portiunculis, ut supra docui-
 mus, inexistat, eique semper præsens sit. Diuina ita-
 que voce intonante, producit terra herbam virilem,

Producio
omnium quo
modo facta.

Quomodo En-
telechia indi-
videtur in
mixta.

rem, &c. Mox concitata vtraque Entelechia cælestis & elementaris arctissimum meditata coniugium, interræ partibus pro dispositione cuiusvis in innumerabiles plantarum formas induuiduata fuit. Hinc India pro naturali sitûs sui, & terrenæ dispositionis ratione, syderumque respectu Cinnamomum, piper, cariophyllum, cæterasque innumeræ aromaticas species iuxta diuersos intensionis, lucisque tum cælestis Entelechiæ, tum fixæ terrestris gradus produxit; quæ quidem pro diuersa infinitæ combinationis ratione simul iuncta, eam produxerunt, quam cum admiratione spectamus rerum varietatem; hinc Asia, Africa, America, Europa singulæ appropriatas suo solo plantas, sine numero formis, signis, proprietatisque diuersissimas produxit. *Theod.* Ex superioribus iam percepí, calorem illum natuum, seu lucem illam cælestem, quam Deus in primæuam materiam dispositam radicaliter & substantialiter implantarat, perpetuò in materiam agere, eamque sua actione ad quæcunque rerum formas secundùm materiæ disparatas conditiones adaptare, & nunc hanc, nunc illam ex illius centro formam educere: hoc vnicum tamen mihi explices velim, quomodo id dictæ dispositionis beneficio contingat? *Cosmiel.* Votis tuis quibuscumque potero modis satisfaciam. Attende itaque quæ dicturus sum. Postquam calidum illud radicale, lux primigenia, ignis naturæ, mundi Entelechia, siue vniuersi semen, omnia enim hæc vnum & idem sunt, quæ diligenter aduertas velim, ne synonymorum multo

Calor natu^{us},
in materiam
perpetuò agit

*Quomodo
forma istro-
ducatur in
materiam.*

multitudine, quibus in securis ratiocinijs utar, confundaris. Postquam, dico, calor ille primigenius mundi materiæ centro inexistent, omnia rerum confusa & indistincta feminæ, virtutis suæ efficacia diuisa, ad quidpiam peculiare destinauit, mox eodem temporis momento, ex destinata illa materia particuliari, vñà cum forma peculiari materiae congrua & debita, spiritus quidam particulares educuntur, qui vñà cum forma rei & materia, semen aliquod in ipso individuatæ materiae centro constituunt, quod semen quamdiu viget, simile sibi producendi facultatem acquirit: atque hoc pacto, se in natura rerum, quoad speciei conseruationem propagando perpetuat; quam diuersæ verò formæ rerum, siue specie distinctæ res in mundo spectantur, tam diuersæ quoque in peculiaribus materiae partibus dispositiones ad eam, quam diximus, formarum diuersitatem constituerunt præcesserunt. Nam vt exemplo rem proprius attingam, memor sis eorum, quæ supra diximus; cælestem Entelechiam panspermia quadam refertam esse, quam primò æri, aër aquæ, aqua terræ tandem perpetuo & incessabili influxu suo communicat; quemadmodum itaque magnæ intra infinitam rerum congeriem constitutus, non tamen nisi ferrum sibi sympatheticum, & similitudine naturæ appropriatum appetit, omnibus alijs immotis; ita vegetabile insita sibi natura per radices, veluti per os quoddam, clementum terraqueum cælesti iam panspermia imbutum trahit, ex qua tamen illud tantum trahit, quod

*Simileudo
ex Magne.
cc.*

Cap.IV. De globo Terræ. 87

• quod naturæ suæ quam maximè consentaneum est , neglecto reliquo , à natura sua dissenso seminali virtute imbuto alimento ; ita absynthium VG. ex terra aquæ mixta , & spiritu cælesti imprægnata , id tantum trahit alimentum , ex quo primæuam sui originem duxit , sub tali & tali mixtionis humidi radicalis , calidi primigenij , & sicci terrestris combinatio- ne , videlicet sub tali sulphuris , mercurij & salis com- positione , non sub alia , quod quidem sulphur calido innato & primigenio , mercurius humido radicali , sal verò sicco terrestri secundùm analogiam quan- dam responderet , & omnia in ipsa mundi Entelechia concentrata sunt . Ita rosa , ita pœoniæ , ita pomus , ita quercus & fagus , illud sibi alimentum proportionatum , ex quo constiterunt , attrahunt & non aliud ; quod quidem intra terram à radicibus propagatum in caulem , extra terram deinde ab aëre ambiente cælesti nectare pariter imbuto per poros in plantam semenque penetrante alitur , animaturque in vegeta- bile , distenditur in ramos , in flores germinat , in fructus semenque protuberat ; quo deinde in terram relapsò , putrefactoque , mirâ quâdam & perenni pe- ricyclosi in nouam progerminat plantam priori pror- fusa quoad speciem similem . Mirantur homines unde in prato quopiam innumera herbarum varietate ve- stito tanta tamen ex vnius humoris omnibus com- munis attraetur rerum diuersitas nascatur ? qui si ra- tiones meas tibi modò propositas nossent , mirari ces- sarent ; siquidem unaquæque planta , ex terra quo- ali-

alimento, dictâ panspermia cælestis luminis beneficio imbuto, id tantum, quod naturæ suæ maximè congruum est, & ex quo naturali combinationis legge coaluit, haud quaquam aliud attrahit: hinc omnes illæ herbæ, quæ summo gradu calidæ sunt, gradum sibi conuenientem, id est calidi radicalis siue sulphuris naturæ portionem alijs principijs sub tali & tali combinatione commixtis attrahunt, ex quo à primordijs rerum Dei voce coaluerunt; ita plantæ summo gradu frigidæ congruum sibi gradum humidi radicalis, siue aquæ hylæ portionem in alimentum attrahunt, vt eo videlicet nutriantur, fruantur, animentur, ex quo diuino nutu coaluerunt.

Plantæ quo-
modo gene-
reantur.

Fit autem hæc mirifica generationis plantæ actio, eo qui sequitur modo. Mox vbi memoratum alimentum sensibili modo per radices ex terra, insensibili verò per poros plantæ ab aëre attractum fuerit, illud subito virtute vegetatiua animæ plantalis per spiritus digeritur, atque in intimo membrorum recessu concoquitur, coctum digestumque vero in aliti substantiam conuertitur, & ex puriori quidem & subtiliori eius parte fit semen, quod peculiari modo in corpusculo suo conseruatur ad generationem & multiplicationem vegetabilium: siquidem hoc terræ mandatum in primam sui materiam, ex qua concretum fuit, per humorem illum alimentitium nectareo cælestis lucis liquore perfusum dissoluitur, & sic dissolutum pullulat ac germinat, atque in simile sibi vegetabile efflorescit.

Theod.

Cap.IV. De globo Terræ. 89

Theod. Bene omnia cœpi, quæ nouo & peculiari hucusque modo protulisti; quare ut omnia mihi luculentius pateant, abs te contendeo, ut explices, quinam sint illi spiritus? quorum ope plantæ incrementum suum sumunt, quos supra nonnisi paucis indigitasti. *Cosmiel.* Quemadmodum in Microcosmo spiritus vitalis facultatis ope per totius corporis Oeconomiam diffunduntur, ut potè omnium operacionum vitalium architecti, & subtilissimi tenuissimique desecatoris sanguinis halitus sunt, ita in vegetabilium familia præter propriam animam vegetativam sunt & spiritus, qui nihil aliud, quam tenuissima alimenti in vegetantibus portio sunt. Dum enim humidum radicale per poros vegetabilium insinuatum, ac per radices eorum in alimentum & vitam attrahitur, tunc quoque tenuissima dicti humidi radicalis iam ad talem & talem formam individuati portio spiritus ille vegetabilem, de quo supra locutus sum, appellatur. Quod enim spiritus in Microcosmo, id in Phytocosmo, id est plantali mundo spiritus appropriati præstant. Cum per vniuersas totius corporis plantæ minutissimas portiunculas virtutes & facultates vegetantis animæ deferant. *Theod.* Hinc sequeretur, animam & spiritus idem in vegetabilibus esse. *Cosmiel.* Haudquaquam; differunt enim spiritus & anima in vegetabilibus, quod anima eorum sit forma quædam substancialis, primænum vitæ principium, & quasi pura cælestis Entelechiæ, siue seminis naturæ virtus in principijs vegetabilem radica-

Spiritus quæ
les sine plantis
increasen-
tum tribu-
tes.

Quod in ho-
mine, idem
agunt in pl-
atis spiritus
appropriati.

M ta

*Discrimen-
tia vegeta-
bilium anima
& spiritus
suum.*

*Anima vege-
tativa qua-
ratione gene-
retur.*

ta & implantata , ex qua omnes vires , proprietates , facultatesque scaturiunt : spiritus autem , partim quædam sunt dictæ purioris cœlestis lucis portio , partim connexam permixtamque sibi habent subtiliorum elementorum portionis magnam quantitatem . Quemadmodum enim radij solis veri sunt solis spiritus per vniuersum mundum diffusi ; ita quoque , quod ab anima siue substantia illa fixa vegetabilium , in qua sedem suam posuit , effluit , lux videlicet cœlestis in planta indiuiduatâ vnâ cum tenuissimorum elementorum portione , veluti radius quidam effluxusque istius substancialis formæ verus ille & proprius , genuinusque vegetabilium spiritus est . *Theod.* Dic modò , quomodo & qua ratione anima illa producatur in vegetabilibus , hoc enim non parum me torquet . *Cosmiel.* Cœlum , ut supra audisti , in intima terræ viscera , ceu in matricem quandam subtilissimum fœnum semen mediante aqua projicit , quod vnâ elementorum subtilioribus partibus commixtum Archæus , id est caloris natiui intra Geocosmum opifex in vapores sublimat , qui per vniuersos telluris poros delati , atque in aquam denuò frigore nativo condensati verum fiunt vegetantium alimentum , quod ut dictum est , à radicibus plantarum attractum , coctum , digestumque in sui substantiam conuertunt , & fit vegetabile . Ex alimenti verò huius puriori subtiliorique parte siue semine anima exoritur , intra intimos partium sinus latenter diffusa , ex crassiori verò alimenti parte corpus exterius ac visibile plantæ fit ,

Cap.IV. De globo Terræ. 91

fit , videlicet scapus , cortex , ramus ; ex subtilioribus verò effluuijs in crassiori sedimento existentibus fiunt folia & flores , & ex foliorum florumque subtilioribus partibus fit fructus , ex huius tenuioribus partibus tandem semen fit , in cuius medio veluti in corpusculi centro latitat vis illa spermatica verè admiranda , & ipsa anima vegetabilis , arbor videlicet virtualis cum radicibus , trunco , ramis , folijs , floribus , fructibus , quibus tota vegetabilium substantia componitur , vt proindè vel hinc diuinæ potentiae magnitudinem agnoscas , quæ tam exiguae portioni , quæ vix octo millesimam ducentesimam feminis partem æquat , tantam ad simile sibi producendum facultatem indiderit , & quæ vix atomi quantitatem ad spermaticum suum corpus comparata exæquet , in præamplas tam & altissimas arbores , quemadmodum de spinapis grano rectè veritas in suo enunciat Euangeliō , enascatur . Vnde quoque patet , huiusmodi spermaticam portiunculam reliquis omnibus plantæ partibus corruptioni obnoxijs solam incorruptibilem in sua operatione perennare . Hinc quoque mi Theodidae colligas velim , quod vti in uno quoque mixto datur substantia duplex , sensibilis , & insensibilis , & illa quidem essentiam & naturam corporis ; hæc animæ siue formæ substantiam constituit , ita pari pacto in vegetantibus duplex alimentum considerari debet , sensibile & insensibile ; & sicuti sensibile externam naturam corporis constituit , ita insensibile ad animæ essentiam producendam conducit ; illud in terraqueo

Deus mini-
mo maximū
etiam virtutē
indidit.

In omni mix-
to duplice
& qualē da-
ri substantiā.

continetur globo utriusque elementi confluxu , cælesti luce paronympha constitutum , hoc aëreo elemento cælestis lucis beneficio infusum , quod uti subtilissimum ac tenuissimum est , ita animæ quoque esentiaæ comprimis est attemperatum . *Theod.* Dic modo Cosmiel , cùm dixeris formas vegetantium esse materiale quid , quomodo illæ è potentia materiaæ educantur ? *Cosmiel.* Certum enim est ; Philosopho teste , vegetabilis & sensitivæ naturæ formas omnes educi è potentia materiaæ ; quam tamen educationem è potentia materiaæ , ex dictis sic intelligas velim , quod videlicet ex primævæ potestate materiaæ chaoticæ , quam fusè supra tibi descripsi , quæ adhuc in omnibus mundi corporibus individuata manet ; velut è potentia proxima in actum educantur . Hæc verò materia , cùm sit mixtum quid , & elementatum , formæ verò educantur ex potentia siue virtute huius materiae omnigena seminalium rationum elementorumque commixtione grauidæ manet , formam , quæ inde educitur , non ex pura quadam & prorsus informi potentia , sed ex ijs quæ materiae insunt , videlicet ex subtilissima & tenuissima elementorum , lucisque primigeniæ siue feminis naturæ portione originaliter formari atque constitui . *Theod.* Dic ergò modò mi Cosmiel , vnde tanta in fructiferis arboribus varietas in figura , odore , sapore , colore originem suam ducat , vnde mirificæ quarundam herbarum proprietates emanent ? *Cosmiel.* Diuersitas arborum , v. g. tanta pomorum , pyrorum aliorumque fructuum varietas

Vtrum &
quomodo for.
mæ siue ani.
mæ sensitivæ
educantur
ex materia.

vnde tanta
diuersarum
arborum va-
rietas , earum
que qualita-
tum & virtu-
tum cause.

rietas originem non aliundē acquirit , quam priuīdō ex vario situ & transplantatione , nunc in hoc nunc in illud solum differentibus qualitatibus imbutum . Ex è cuius agri aut soli , ab alijs agris differentem dispositiōnem fortiti conditione diuersitatem tam eiusdem specieī , quām alterius eiuspiam nasci necesse est . Semen enim permistum alteri diuersæ speciei semini , distinctum quid , & ab utroque semine diuersum producit ; hoc pacto pomus Europæ in Indiae solo planata , toto cælo differentem fructum parit , siue figuram , siue colorem , saporem , odorem , species . Hinc est quod Persica arbor in Persia veneni virulentia plena , in Europa tamen transplantata , suauissimum saluberrimumq; fructum producat . Innumera huius rei afferre possem , si tempus ferret , exempla . Quæ tamen aliundē non proueniunt , nisi ex differenti natura & conditione soli , in quo transplantantur . Secundò dicta arborum siue fructuum diuersitas , causari potest per infisionis artificium , dum diuersæ arborum species in vnum transplantantur truncum , de quo naturæ artisque coniugio , cùm tu in Arte Magnetica fusè egeris , non ijs immorabor . Tertiò summa hæc diuersitas quoque ex multiplici principiorum naturæ (quæ supra calidum innatum siue primigeniam lucem , humidum radicale & siccum hylæum diximus , & sulphuri , mercurio & sali correspondent) pro diuersis arborum speciebus in terreno solo permixtione prouenit , pro quorum combinatione aliter & aliter ad naturæ leges facta , alia & alia nascitur fructuum

Arbores
vnius speciei
plantata in
diuersis regio-
nibus diffe-
rentissimos
inter sece hu-
eris produ-
cunt.

Quæ causa
est tantarum
in fructibus
qualitatium .

qua-

qualitas. Accedit hisce elementarium virtutum energia, ex quorum omnium complexu emanat illa qualitatum diuersitas summa: ita ut ex calido innato, siue sulphure naturæ, odores & colores; ex sale verò naturæ, quod omnia sapida reddit, sapores propriè proueniant; cooperantibus in omnibus ad diuersos effectus producendos elementorum qualitatibus primis & secundis. Natura verò ipsi aquæ implantata, & plastica seminis facultate pollens, ipsa, potissimum est, quæ mira hæc præstat, siue qualitates fructuum, siue vires mirificas species; nam spiritibus suis architectonicis, materiam variè agitamat, disponit, & plasticæ facultatis ope, in differentes figuræ distendit, coloribus varijs exornat, saporis odorisque diuersitatem, mediante diuturna concoctione & digestione, quæ in ipsis plantis fit, imbuit. Concoctio enim quod prius durum, tandem molle; quod acerbum dulce; quod asperum erat, lene reddit, vti in omnibus immaturis fructibus experientia docet.

Exoticarum virtutum ipsa forma causa existit. Si quas verò in plantis prorsus prodigiosas virtutes & proprietates admireris, illas certè aliam originem non habere putas, quam ex ipsa vegetabilis forma, quæ vti peculiari combinationis principiorum naturæ lege, siue cælestis seminis, seu lucis primigeniæ in planta individuatæ diuersa contemperatione constituitur, ita exoticas quoque & pñè paradoxas, vires & proprietates herbis confert. Atque hæc sunt, quæ in genere tantum de vegetabilium ortu, naturâ & viribus dicenda pñsaui. Et non dubito quin tu mi

Cap. IV. De globo Terræ. 99

mi Theodidacte ex hisce principijs iactis indiuidualē illam mixtorum compositionem , quę in singulis plantis elucescit ; facile sis penetraturus ; singularē enim quoad intimam eorum essentiam attingere non est huius temporis , sed ei reseruatum vitę statui , in quo cuncta *τησοφία κοσμοτεχνία* veluti in archetypo quodam , in quo omnia vnum sunt , contemplab-
ris .

CA-

C A P V T . V.

De ortu & viribus sensitivæ Naturæ.

Quadruplex
sensitivæ na-
turæ genus.

HEOD. Iam tempus est mi Cosmiel, ut quæ de animalium ortu & Genesi te mihi expositurum pollicebaris; solita dicendi claritate expediias. *Cosmiel*. Faciam equidem libenter quod à me contendis Theodidae, sed non nisi in genere tantum, particularem singulorum inuestigandorum, rerumque ex meis principijs deducendarum rationem, proprijs ingenij tui conatibus relicturus. Scias itaque velim, quadruplex esse animantium genus, quo totius sensitivæ naturæ ambitus concluditur, & sunt quadrupedia, volucria, natatilia, reptilia cum his quæ insectavocantur. Quorum omnium rationes recensito tibi ordine exponam, aliquantulum altius rerum tractandarum seriem orditus.

Percepisti ni fallor ex præcedentibus, qua ratione in primordiali mundi Genesi ex primæua chaotice massæ materia lucis primaigeniæ exortu à suâ confusione vindicata elementa, & in proprias naturæ eorum consentaneas regiones distincta fuerint, & quomodo opificis Mentis omnipotenti voluntate ex ijs veluti ex præexistenti materia omne genus animantium eductum fuerit; ex terra & aqua quadrupedia, ex aqua & aëre volucria, natatilia ex elemento ipso, cui

Cap.V. De globo Terra. 97

occi insunt; ex omnibus simul repilia: his positis, &
ex sacris eloquijs consentaneè comprobatis, dico, qua:
drupedia ex terra producta fuisse, iuxta illud diuinæ
vocis oraculum. *Producat terra animalia ex iumentis*
in generie suo, ex c. Miraberis forsam hic Theodidacte,
vnde tanta quadrupedum varietas, vnde tanta forma:
rum differentia processerit; sed audi quæ tibi expono
arcana naturæ. Omnia quadrupedum genera speci:
ficam suam differentiam non aliundè sortiuntur, nisi
à forma substantiali ijs insita, à quâ veluti ex fonte
quodam omnes animantium facultates, vita, motus,
ingenium, industria, vites & operationes tam mani:
festæ quam occultæ prodeunt. Est enim forma nihil
aliud ipso Philosopho teste, nisi id, quo dat esse rei,
videlicet natura ipsa & essentia animalis. Cùm verò
omnes formæ, exceptâ hominis, ex potentia materiæ
educantur, illæ utique diuisibiles erunt & materiales,
cùm nulla alia forma substantialis indiuisibilis & im:
materialis sit præter formam seu animam hominis
à Deo ex nihilo productam, & corpori humano orga:
nis iam ritè instructo infusa. Si ergo formæ ani:
mantium sunt diuisibiles & materiales, illæ necessa:
riò à materiâ, è cuius potentia educatæ sunt, depen:
debunt; ergo necessariò aliquid ipsi materiæ inesse
debet, cuius virtute & potentia formæ constituantur.
Atque nos hoc loco, cum S. Basilio materiam primæ:
uam assignamus, ex qua tanta formarum diuersitas
educatur, chaoticam scilicet illam massam à primis
mundi incunabilis à Deo productam veram, & rea:

Quadrupedū
ortus ex terra

Differentiam
quadrupedū
constitut in:
sta forma
substantialis.

Essentia for:
mæ qualis
nam sit.

Lux primigenia quid sit & operatur.

lem substantiam, quæ omnigenam seminalium rationum miscellam, tametsi confusam & indistinctam, in exordio rerum obtinebat donec per actum primigenie lucis verbo Dei incitata, per vniuersas mundi semitas, & intimas recessus diffusa, tum singulos mundi globos astræos, tum elementa proprijs suis formis exornauit; vnde præpotens illius lucis primigenie efficacia, vna cum principijs suis calido, humido, sicco, primigenijs naturæ fundamentis quæ intra se, ut alibi iam dictum est, complicat, neque ab ipsis sine totius confusione separari potest, vera illa mundi Entelechia motiva rerum facultas, actuum omnium principium, vnicum mundi semen, omnium formarum diuersitatem non in vegetabilium tantum, sed & in animalium Qeconomia elucescentem inducit. Est autem primigenia illa ab Optimo & Ter Maximo Conditore Deo verba virtutis sive producta lux, de qua modò loquimur, minimè accidentialis quedam forma & nuda qualitas, sed vera, realis, & actualis subsistentia, vniuersalis mundi forma, omnium mundialium seminum misturis foeta, quæ deinde Dei vox exercita, atque distincta Solem, Lunam, stellas, in quibus excellentior & potior eius pars, veluti in proprio regno resideret; deinde elementis communicata, omnia quæ videmus, constituit. Porro in animalium productione, voce Dei intonante elementa terra, aqua, æter, pro dispositione materiæ cuiusvis elementi, eam quam admiramus, non in mineralibus tantum, sed & in vegetatilibus, sensitiuæque

Cap. V. De glōba Terræ.

99

tinæque naturæ mixtis , formarum varietatem causauit . Quando itaque Diuina vox insonuit . *Producet terra animalia , &c.* ecce mox creatæ lucis portio elemendorum coniugio desponsata omnis generis animalium quadrupedes produxit , iuxta Diuinæ sapientiae ideas , in omnibus ad nutum naturæ obsecundans . *Thod.* Hinc sequeretur animalia specie non differre , cum omnia ex eadem luce coaluerint . *Cosmiet.* Valde hallucinaris ; non enim omnia animalia eandem lucis quantitatem acceperunt , nec materia elementaris eandem pro omnibus dispositionem habuit , sed ineffabili quadam tum combinationis lege , tum trium naturæ principiorum , corporumque elementarium (quæ iam ex ipsa totius naturæ miscella feminibus turgebant) concursu eâ temperie & harmonia coaluit uniuersique animali formando destinata terrestris massa , ut ex illa per certam formam substantiam hoc non aliud animal , hoc præcisè non aliud vegetabile , hoc & non aliud minerale emerferit . Et quanto quidem animal quodpiam maiorem cælestis lucis portionem ad sui compositionem sub tali & tali elementorum mistura adeptum fuit , tanto cæteris perfectius & naturæ dotibus instructius evasit : quanto minorem , tanto quoque in specie quidem sua perfectum , at in gradu & dignitate naturæ sensitiæ , quoad temperamentum imperfectius emersit . Hac ratione Leo , quia maximam dictæ lucis portionem adeptus est in sui productione , ideo omnibus animalibus generositate , fortitudine , & igneo quodam pollente vi-

Animæ naturæ
differe-
ntia d'uerbo
de particpane
calidum sa-
dice.

Animal per-
fectius vel im-
perfectius di-
gnoscitur ex
maiori vel
minori lucis
participatio-
ne .

N 2 gore ,

gore, veluti Rex quidam quadrupedum anteponitur, vna cum dictis dotibus diurnitatem vitæ consecutus. Asinus verò qui plus terrestris substantiæ, minus primigeniæ lucis adeptus est, ideo impigræ, lentæ, & stolidæ naturæ animal euasit. Idem de cæteris iudicium formabis. *Theod.* Hinc sequeretur plantam esse posse adeò primigeniæ lucis munere beatam, ut animal qualemque tandem illud sit, superet. *Cosmichel.*

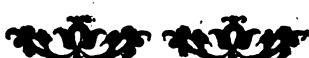
Nullum int.
nime potest
tanta abun-
daent lucis
fui, quaera
fructus vicens
villissimum.

Nequaquam. Scias enim nullum esse animal-
culum tam vile & abiectum, cuiusmodi vt g. lam-
bricus aut eruca esse posset, quod non maiorem lucis
sive caloris primigenij vertatem, quam excellenti-
sima quævis planta calore & luce turgens, cuiusmo-
di piper, Cinnamomum, aut Cariophyllum, aut
Crocus esse possunt, adeptum sit. Quia fieri non po-
test, vt quodlibet ad sensitiæ naturæ gradum, nisi
eximia lucis portione, & sub gradu tali, & tali ani-
mali formando apropriato imbutum pertingat. Ha-
bent enim singuli entium gradus, ita disponente Di-
uina sapientia, suam determinatam lucis latitudinem
cum dicta elementorum mistura vel ad sensitiæ na-
turæ animal, vel ad plantam, aliudque constituendū.
Theod. Hinc sequeretur, mineralia ut lucis
munere non destituuntur; ita vitæ quoque haud ex-
pertia esse. *Cosmichel.* Lucis portionem pari modo mi-
neralia adepta esse, nemo negare potest, cum & for-
mâ suâ constent; & consequenter, non vitam illam
animantibus plantisque propriam, sed vitæ nonnullam
similitudinem, conditioni eorum con-
gruam

Qualia vita
inuegetabilis
seu mineralia

gruam ijs inesse pariter verum est , sed lux illa terrestris mixturae sœculentia & eruditio adeò obtunditur & absorbetur , ut in actum vitalem emergere sapientis sanè naturæ consilio non possit . Qui tamen actus lucis inter omnia mineralia potissimum in magnete elucet , cum tractiuâ vi suâ , nescio cuius vitalis facultatis vestigia pandat . *Theod.* Sed quid censes *Gosmiel.* de forma mixti & temperamenti à *Cosmichel.* Forma in mixtis se habet per modum reginæ , à qua tota mixti monarchia regitur & gubernatur . Ab hac enim omnes vices & proprietates emanant , & si quid est in mixto elementarium qualitatum , id totum formæ subdatur imperio , neque qualitates elementorum possunt agere nisi à forma ad agendum impulse , scilicet formæ claves mixtioris concorditæ sunt , quibus totius mixtioris Oeconomiam vel aperit , vel claudit ; ab hac qualitates siue manifestæ siue occultæ prominant , hæc sola leges condit , easque seruare cogit elementa siue temperamentum . *Theod.* Optime cæpi omnia neque habeo quod opponam ; cum iuxta præsupposita principia oppidò consequenter loquaris . Nihil igitur restat , quam ut ad volucrium natatiliūmque naturam indagandum sermonem conuertamus .

Forma quid
sit & faciat in
mixto .

Auium

Arium Genesis.

COSMIEL. Omne volucrum genus ex semine nascitur, semen ex alimento, alimenta vero partim ex aeris insensibili, partim ex sensibili, quo vescuntur, nutrimento primam originem trahunt. Insensibile quidem nutrimentum aer est virtute celestis semenis fetus, quo caro minimè sine vita dissipatio possunt. Sensibile vero nutrimentum eorum sunt omnia ea, quibus aves vesci solent. Ex unoque tam occulto quam manifesto, tam sensibili quam insensibili alimento una iuncto nascitur volucrum semen, quo in actum deducto, in innumerabilem multitudinem & varietatem propagatur, vniuersam infimam aeris regionem impluit, ut id, ex quo ortae sunt, elementum iacolant. Concurrunt itaque haud secus ac in mixtis ad auium compositionem omnia elementa, quae vni generali naturae semini pro subiecte materie dispositione individuo miscentur: & utrū actiua celestis lucis sine semenis virtute variisque forma constituitur, ita & ab eadem pro individuo lucis in distincta materia ratione, variae auium vires & proprietates, tanquam à fonte emanarunt. Vnde vero tanta diuersitas & multitudo originem suam habeat, restat explicandum. Maior est haud dubie auium multitudo, maior specierum varietas, quam quadrupedum, vt experientia quotidiana docet. Cuius rei ratio est multiplex ouorum, ex quibus na-

scun-

Duplex autem
nutrimentum
sensibile &
insensibile.

Cur tanta
abundantia,
& varietas
auium.

scuntur, multitudo, vel commixtio: unius speciei cum altera, ex qua peregrina avium monstra habitare generantur, vel denique abditissimi sylvuarum recessus, quibus dum abditæ, & ab omnibus aereuporum insidijs tutæ delitescunt, paulatim in ingenitem ex naturæ illis insitæ salacitate multitudinem pulchrorum. His positis, hoc pacto causam diuersitatis avium exponimus. Semini universalis naturæ ex celo elementisque, ut in precedentibus docuimus, educito ita natura comparatum esse scias, ut mox ac in individua incidit, ibide etiam particularia quedam constituantur pari pacto semen naturæ, seu electis lucis Enclechia, quâ in omnibus producendis natura rerum videntur, mox ubi in materiam cui producenda aptam inciderit, ibidem & proinus individuata pro mixto sum elementarium aquæ & aëris combinatione calorem & talismanum producere, non aliud, sed sibi serendo, quem solito est experimenti exemplar dectabatur. Si decem diuersorum colorum virtus explicantur solis radijs, certum est radios in vitra diaphana & diuersis coloribus tintæ incidentes, in opposito muro aut pavimento non lucem limpidadem, sed cœ colore, cuius vitrum est per quod transit, imbutam reddituros, ita ut pro multitudine vitrorum coloratorum diuersæ quoque coloratæ lucis species emergant. Quemadmodum igitur lux solis in vitris, ut ita dicam: individuata, plures ac diuersas specie colores producit, ita lux illa naturæ, quod semen mundi diximus, pro materia aquæ-aëri ratione, in quam incidit, individuata

similitudo ex
vitris coloratis.

uiduata ingentem illam quam spectamus autum diuer-
situdinem producit; videlicet dum lux, (semen generale)
iuxta interni luminis rationem, in diuersa rerum ge-
nera diuisa, & haec iterum in innumeras species
multiplicata diuiditur. An non vides experientia
quotidiana, solis vnam & eandem lucem simul ac in-
diuersas materias inciderit, mox diuersissimos esse-
ctus producere, dum nonnulla liquefacit, quædam
indurat, aliqua exasperat, alia mollet lenitque, alia
succat, arefacit, comburit, alia foecundat; alia sterilia
reddit, & alij in numeri effectus, quos vna & eadem
indiuiduata lux solis præstat, sat testantur. Ex qua
similitudine facile pater, quomodo in tanta diuersi-
tate auium producenda natura lucis cælestis ministræ
sue & opificis subsidio procedat; semen itaque naturæ
mox ac diuisum, ac à fonte suo separatum, aptisque
materijs insinuatum fuerit, non potest non diuam
diuersitatem adferre, ut audisti. Theod Pulchrè mo-
re tibi solito, modum quo auium tanta varietas &
multitudo producatur, explanasti. Duo interim
quæ capere non possum mihi explices velim; vnde
Quænam n. tio ouorum, videlicet mira ouorum, quæ sunt volucrum semina,
& diversissi-
morum colo-
rum in awi
pennis. & colorum in pennis auium elucescentium varietas
sit? Cosmiet. Ne & in hoc mi Theodidae naturæ
arcano cognoscendo votis tuis defrauderis, negotium
totum ex ordine pandam. Et primò quidem de ouo-
rum natura & Genesi agam, deinde de colorum va-
rietate, quæ volucres mirum in modum ornatae cer-
nuntur, acturus. Nihil in rerum natura occurrat se-
minali

minali virtute admiratione dignius. Quis enim non
miretur in tam subtili & tenui seminis substantia,
tantam rerum congeriem latere? ut in semine vegeta-
bili, vel integrum arborem unam cum radicibus;
trunco, ramis, folijs, floribus, fructibus; insensiu-
vero naturæ semine cum tota vitalium membrorum
fabrica, carnem, neruorum muscularumque compa-
gines, structuram ossium, venarum ductus, ineffa-
bili quodam artificio condi, quis non obstupe-
scat? tunc vel maxima Diuinæ sapientiæ ars in quo
volucrum seminae lusit. Quis plasticam & formatri-
cem seminis facultatem verbis sufficienter explicet?
dum in vegetabilibus tantam in ramorum, foliorum,
fructuum figurâ diuersitatem, tanta in omnigenis
florum coloribus spectacula exhibet, tanta tamque
exotica in fructibus schemata inducit; cere nob alia,
misi plastica vis seminis à natura prouidentissima re-
rum matre in hunc finem ea indica. Hæc est quæ in
animantibus figuram adaptat cuicunque speciei ap-
tam, ossibus compingit, tendit neruos, deriuat ve-
narum ductus, omnia membra pro cuiuslibet speciei
conditione munijs suis exequendis apta disponit; in
volucrum vero familia ouum fabricat, magnum na-
turæ arcanum, in quo ceu in celo quodam seminalis
seu plastica vis omne id fabricatur, quod admiran-
dum in volucribus videmus. de quo modò nobis di-
cendum est. Duplex itaque semen in volucrum ge-
nere considerare debes mi Theodidae. Prius com-
petit maribus, alterum famellis, & ouum est, prius

Virtutis se-
minalis effe-
ctus, & mira
vis plasticæ
facultatis.

Ouam iavo-
lucribus na-
ture mira-
lum.

Duo seminis
genera in vo-
lucribus.

O in

in mari bus nihil aliud est , quam purissime lucis pri-
migeniae portio individuata in pura & subtili eorum
clementiorum , ex quibus constant , parte , cui misce-
tur vera uione in eam substantiam , quæ in se continet
per omne id , quod ad auium productionem necessa-
rium est . Hoc per naturalem congres sionem matrici
fæmelleæ inditæ in ouum naturali matricis calore con-
uer titur ; seclusum verò calor is externi , siue auium
siue hominis cum proportionato calor is gradu fatu &
incubitu , tandem ruptâ testâ in valuerem parentibus
similem emer git . Et crassior quidem pars feminis in-
putamen & testam abit , aquosior verò pars in albus
gine m conuertitur , pars verò , quæ aëris & ignis sub-
tiliores partes habet , in vitellum mutatur , cui ger-
men supernatat subtilior efficaciorque feminis partio ,
atque huic vitalis & spermatica virtus omnis inest , ex
quo solo vita pulli & multiplicatio dependet anima &
vita radix ; reliqua omnia in alimentum cedunt
iam maturo inter testam concluso foeti . Et reliqua
quidem animalia sine ovo intra matricem contenta
per varios materni uteri ductus suum sibi alimentum
ex toto corpore astrahunt , at solis volucribus Diuina
sapientia per artem suam , quæ natura est , peculia-
rem iuxta mindi formam , testaceam mansiunculam
admirandâ sane industria à matrice separatam sub
Elliptica figura construxit , in qua tanquam in orbe
suo , seu mundo omnia illa quæ quovis modo ad vi-
tam necessaria erant , parauit . *Theod.* Pulchro qui-
dam & bono inno discrus ouum descripsisti , sed mo-

Ovi consti-
tutio .

Quænam sc.
ouorum figu-
ra .

dum nosse desiderarem ; quomodo calore illo extenso
 vis seminalis intra testam latens è potentia in actum
 educatur ? & virum prius ouum , an volucris in pri-
 mordijs rerum extiterit . *Cosmopol.* Scias Theodidacte
 Deum ter benedictum omne genus volucrum ex aqua
 produxisse , vti ex præcedentibus ostensum fuit :
 Quod non ita intelligi debet , quasi ex sola aqua in
 quantum purum elementum est ; sed ex aquæ purio-
 ris portione reliquis elementis sub minore gradu mix-
 tis productæ fuerint ; neque Deus ouum prius , sed
 volucria unaquæque iuxta speciem suam in perfecto
 essentiæ suæ statu produxit ; ex quorum deinde semi-
 ne , naturali nexu consequente in perpetuum volu-
 crum propagatio facta fuit ; quod ordini naturæ ma-
 xime congruum consentaneumque fuit . Si enim
 ouum prius productum fuisset , quis illud souisset ,
 quis ad exclusionem fecerit incubuissest & quis pul-
 lum exclusum aliuisset & decuit igitur naturæ Maie-
 statem prius volucrem , ex qua per quoddam
 viresque sexus coniugium deinde ouum nascere-
 tar , pullo per focum producendo , atque educando
 aptam generare . Atque in principio quidem rerum
 Deus produxit ex communī primigeniæ lucis , quod
 nos calidum radicale & semen mundi diximus , cura
 puriori aquæ seu humidi radicalis portione , tenui
 modicâ portiunculâ additâ , omne genus volucrum ;
 sub ea tamen portione , ut in aliis minor efficien-
 tia , maior aquæ , maxima aëris ad eatum productio-
 nem portio . Atque hæc quoque sub infinita graduamp

*Materiam hanc
 prius vel vo-
 lucris fuerit .*

*Cur ouum
 non potuerit
 esse prius , vo-
 lucris .*

*Qualis siccile
 membrorum
 aëris , ut ad
 productum
 vocabile .*

Vnde vobis
erum dores
& naturales
proprietates.

diversitate propter generum specierumque producendarum multitudine & varietate assumeretur. Et quemadmodum ad formam volucrum constituendam maior subtiliorque lucis primigeniæ portio accedit, quam in quadrupedibus; ita pulchriores quoque naturæ dores adipiscuntur: quis enim non miretur volucrum in nidis ad omnes architecturæ leges constitutis industrias? quis modulationum ad multiplicæ artis amissim expressarum dulcedine non capiat? quis astutias & industrias tuas ad impetendas alias inimicas, tum ad hostiles insidias eludendas, venandique sagacitatem non obstupefacat? & cum homini siue formam siue naturalem corporis constitutionem species dissimiles sint, lingua tamen & ingenio, loquela & inuentione, hominis operationes maximè affectare videntur, quæ quidem naturales auium proprietates, non nisi ex forma earum quæ aliud non est, nisi excellentissima dictæ lucis portio cum nobiliori subtiliorique elementorum parte, iuxta Diuinæ sapientiæ archetypum prodierunt, quæ in appropriateis materijs individuata, haud secus ac in quadrupedibus, eam quam mirabaris diuersitatem effecit. Et ut exemplo rem tibi totam propius demonstrem; Aquila auium regina purissimi aëris incola pro sua forma eam lucis siue calidi primigenij portionem accepit, quam talem volucrem talibus naturæ dobris instructam cumpromis decebat; quæ puriori aëris, & minus subtili aquæ semini cum modica terrestris portionis substantia sese insinuans, verbo Dei ineffabilis,

bili, eam, quam tibi descripti, voluerem exhibuit; idem de cæteris iudicium sit; quæ ut ex varia lucis cum elementorum partibus combinatione coadu-
runt; ita differentibus quoque naturæ, ingenij, in-
dolis dotibus instructæ fuerunt. Volucres itaque
dicta ratione Diuinæ vocis efficacia statim perfectum
essentiaæ suæ statum natæ sunt; semen autem earum
mox intonante Dei voce, *Crescite & multiplicamini,*
&c. perfectum fuit, qua incitatae volucres sine mora
ad generationis opus se accinxerunt, & in innumerabilem multitudinem iuxta speciei cuiusvis exigentiam sese propagarunt. Semen verò ex appropriato
ipsis alimento & similitudine quadam naturæ earum
quæm maximè congruo assumpto reparatum fuit, pe-
renni propagatione duraturum. Nam ut supra à me
audisti, latet in alimentis singulis animantibus desti-
natis lucis quædam portio, prorsus ad lucis auium
constitutiæ rationem simbolizans; ac proinde istius-
modi ex insita quadam ijs sympathia, naturali instin-
ctu, seu seminis fusi reparatiuum appetunt. *Theod.*
Omnia mihi luculenter exposita percepī: sed modò
explices, cur natura ouum à fæmella volucre separa-
tum, seclusumque esse voluerit. Quisnam sit archi-
tectus, ille, qui externo tantùm adhibito calore, tan-
tam & tam admirandam volucris structuram ex ouo
refusciter? siquidem capere non possum, quomodo
externus calor, internam spermaticæ virtutis ener-
giā excitet, non auium solummodo fotu, quin vel
ipso attemperato hominis, & quod maximum est, ip-
so

Lux primige-
ria in omni-
bus eadem.

so-fornacum calore , vti in Ægypto moris est , ad insignem temperiem reducto . *Cosmiel* . Audisti iam supra , calorem externum subsistere minimè posse si- ne lucis primigeniæ siue calidi innati mistura ; calor itaque externus , in cuius centro latet vis ista mirifica lucis primigeniæ , cum eiusdem rationis sit cum eo , qui latet in spermatica oui fœtura , necessariò ei tametsi extrinsecè applicatus , idem tamen $\text{v} \nu' \text{ emp-$
~~salus~~ agit , quod calidum innatum , siue id volucris siue homini , siue elementari calori insitum , dummodò temperamentum effectui producendo aptum , adeptus fuerit . Vitalis enim ille internus calor vti opifex sui corporis , ita verus suæ domûs faber est , qua fabrefacta , disposita , seclusaque , tunc ultimum actu educit ex potentia sui ipsius fuscitando spermaticam vim , & animando informandoque ope caloris externi sibi congeneris corpus illud perfectione vltima , quam calor nativus in illam materiam introducit . *Theod.* Iam dic rogo cur natura ouum quod intra voluctes producitur separatum , non verò reliquum animalium more fæmelle coniunctum esse voluerit . *Cosmiel* . Huius rei rationem hanc esse scias , quod id naturæ volucrum repugnabat . Cum enim humidissimæ naturæ sint , ut potè ex aquo-aëre elemento productæ , contingit , ut mox humiditas illa cum excrementijs fæcibus in necessarium peniarum ornatum vestitumque , siue quo nec viuere , nec volucres esse possent , perpetua exhalatione degeneret . Cuius quidem apertum signum est , quod nec

Calor exte-
nus latentem
in ouo virtu-
tem seminale
per sympa-
thia excitat.

Ouum cur se-
paratum sit a
fæmella vola-
tilium .

Pennas volu-
crum ex hu-
miditate na-
turali gene-
rari .

per

Cap. V. De globo Terræ. III

per vrinam quidem superfluam humiditatem exonerant. Tota itaque partim per excrementias fœces, partim per cutis poros in pennas abit. Hinc si semen intra volucres fœminas multò maribus humidiores ingestum sine oui prouidentia inextisset, certum est, totum id per halitum haud secus ac reliquam humiditatem in pennarum apparatum degeneratarum fuisse. Ne itaque tanta naturæ inconuenientia contingere, prouida natura illud intra matricem simili ac infusum fuerit, mox pellicula circumdare voluit, ne interno matricis calore conceptum semen, vna cum cætera humiditate euanscente naturæ effectu intenso, exhalaret. Hoc enim pacto, intra pelliculam conclusum conseruatumque, veluti intra peculiarem matricem vires suas illæfas vnicè conseruat, donec paulatim turgescente seminali foetura, & identidem dilatata pellicula sub determinata extensione in testam indurescat, & sic veluti fructus quidam volucris debitam maturitatem nactus excludatur ac tandem fotu & incubitu volucris per naturalem calorem extrinsecè applicatum, desideratum pullum rupta testa exhibeat. Atque hoc pacto ex ouis volucres, & ouæ ex semine volucrum nascuntur. *Theod.* Abundè mihi satisfactum est, quare iam ad eius solutionem progredere, quod erat de colorum in auium plumis penitusque elucecente varietate. *Cosmiel.* Nōris ni fallo ex chymicis experientijs internum lumen, seu calidum innatum vnicuique inexistentis, quod & sulphur naturæ dicitur, decoctione sui ipsius colorum omnium

Venatura hu
midæ seminis
substantia
prouidit in
efformando
ouæ.

Calor innat
us diversico
lorum pluma
rum causa.

nium fontem esse: nosti etiam ni fallor, quam innumerabiles colores mercurialis ille liquor vna sali mixtus producat. *Theod.* Noui equidem, & saepe summa admiratione contemplatus suu istiusmodi naturae arcanum, quam caudam pauonis Chymici ob admirabilem colorum diuersitatem appellant. *Cosmiet.* Bene sentis, & ita est; cum itaque in volucribus calidum innatum siue sulphur naturae sit oppidò calidum, atque ex humido radicali maxima ex parte coaluerint, sale quoque abundant, vti videre eit in excrementis Excrements, auium nitro- Li & sale re- ferca.

Quomodo de colore nentur pennæ & aliae

sale carundem abundantia sale adeo refertis, vt ex gallinarum columbarumque stabulis calidissimis ingens nitri copia extracta, haud exiguum lucrum conferat ijs, qui huius artis notitia vitam tolerant. Certum est, humidum volucrum vna sali eidem inexistenti mixtum, mox vbi per poros corporis exhalatum radices pennarum intrauerit, à calore interno varie iam concoctum, & calore aëris ambientis induratum, salino sulphureo-mercuriali vi refertis plumis in pennas alasque paulatim dilatari expandique, eâ colorum varietate, quam sal & mercurius naturae virtute in se continet, & volucrum species veluti iure suo postulat. *Theod.* Hoc capio bene, & rationi experimentisque congruit. Veruntamen cum nonnullas aues nigro vti coruos, nonnullas vti cygnos candido, quasdam ex utroque mixtas colore vti picas, alias vti Psittacos, vpupas, pauones, gallinas, &c. omni colorum genere vestitas videam? Vnde hoc proueniat, scire cupiam. Si enim quod tu dicas verum esset, iam omnes

No nullæ
aues cur sint
nigrae & aliae
candidæ, aliae
verdi variega-
ti coloris.

Cap. V. De globo Terræ. 113

omnes omnino volucres diuersa colorum mixtura, adornatae spectarentur, quod experientia repugnat. *Cosmiel.* Rectè dubitas, ac proindè ut naturæ leges exactius calleas, & latentes rerum causas luculentius possideas, nosse debes pro vario in subiecta materia sulphuris, mercurij, salis mixturæ gradu fieri, ut dū sub ijs æquali mixtura colores omnes vigent alijs quisquilijs non suffocati, volucris inde enascens omni colorum genere exornetur. Si tres solum vigeant, reliqui verò temperamenti mistura supprimantur, tres solum in volucris pennis spectabuntur. Si duo, duo tantum, si denique unus solummodo vigeat, reliquis terrestri crassitie suppressis, unum tantum emergere certum est. Et si quidem terrestris portio elementi præualeat, volucris atro colore vestita, vti coruus, exhibet. Si aqueus prædominetur humor, candida volucris nascetur, vt cygnus, si sub æquali gradu humidum cum terrestri misceatur, volucris nascetur ex albo & nigro mista vti pica, si denique terraqueo-aëria mistura constet sub misturæ graduum æqualitate, ausi inde emerget vario colore imbuta. Continuati verò colorum mirificè digestorum ductus, quorum in pennis avium pulchrum ordinem ac dispositionem miramur, dum in nonnullis speciebus volucrum caput, in alijs cauda, collum in alijs, alæ, venter dorsumque tanta colorum varietate disposita cernuntur, id plasticæ in semine latentis virtutis opus esse nōris, quæ pro officio sibi à natura commisso vnius speciei ques tali tantum colorum pictura ornat, non alia, &

P hoc

Dialogus II.

hoc semper & in omnibus individuis eodem semper
artificio præstat. *Theod.* Per placet mihi solutio, iā
doceas me velim, quanam ratione colores isti, quae
Physici intentionales vocant, & in pauonibus, halcy-
nibus & collis anatum columbarumque elucescunt
& tantopere Physicorum ingenium torquent, oriantur.

*Origo & cau-
sa colorum
intentionalium
in collis co-
lumborum.*

Cosmiel. Non equidem miror, huiusmodi colorum phasmata physicos oppidò torquere, cùm causam huius rei reconditissimam habeant, quam & tamen modò exponendam duxi. *Theod.* Nihil mihi gratiusque accidere poterit. *Cosmiel.* Tu nosti iam ex ea arte quam iam à multis annis publici juris fecisti & Anaclasticam siue Refractoriam appellas omnia diaphana corpora sub angulorum obtusitate aut acutie vel sub inæqualium superficierum scabritate extensa, id proprium habere, vt refexo lumine ex uno in alterum, ibidemque varie refracto, mox innumerabilem colorum varietatem exhibeant, & experientia in vitris trigonis Polygonis, siue poliedris omnibus luculenter docet. Hoc itaque supposito cùm volucres, vt supra diximus, salis copia mirum in modum abundant, fit, vt id volatilis sui spiritus agilitate intra volucrum pennas insinuatum, externi aëris & humidi virtute mox in plumas coalescat ex se & sua natura diaphanas, & vitrea quadam forma præditas, quæ pluma pennæque, vt insigni scabritie tametsi insensibili pollent, ita lucem ijs affusam intacta fibrarum plumearum & vitro quodam humore concretarum agglutinatione mirificè refringunt, quæ

*Reflexione
luminis variis
colores exhiben-
tuntur in
corporibus
diaphonis.*

quæ pro varia ad lucem applicatione eam, quam Philosophi mirantur, mutabilium colorum in volucrum pennis varietatem producunt, atque adeo nihil aliud illi colores sint, quam intra fibras plumarum vitreas & diaphanas variè refracta lux. Et ne experientiæ refragari videar, accipe Smicroscopium, quo in minutiорibus examinandis uti soles, & dictas pennas exstius lustra, inueniesque verum esse quod dixi. Vide licet ingentem plumearum fibrarum in morem vitreorum filorum translucentium ordine digestam copiam; atque hæc genuina illa, quam tantopere physiologi mirantur, colorum intentionalium causa est. Quod verò natura quasdam volucres nullo certo coloris vestitu ornarit, sed omnigena colorum varietates imbuerit, id ut plurimum vi phantastica seu imaginativa ex obiectis varij coloris imbuta prouenit, de quo cum tu alibi fusè egeris, diutius immorari nolo.

Theod. O quanta me voluptate afficis, dum tantum mihi naturæ arcanum aperis, adeò enim scitè causam huiusmodi colorum indigitasti, ut eam demonstrasse videaris. Sufficit enim, quidquid me tantopere circa auium Genesim angebat, abundè à te mihi explicatum fuisse. Quare iam ad animalium Genesim progrediamur, quæ intra aquas natales suos habent.

Pennæ lucem
refringentes
colores diuos
effingunt.

Experimen-
tum.

Colorum va-
rietas etiam
imaginatio
causa esse
potest.

Aquatilium Genesis.

COSMIEL. Dixi tibi superius Theodidi lucem illam radicalem, seu mundi se omnis mundi corporibus feso insinuare; & in corporibus quidem corporibus purissimum, uti iam est, in aëre quoque minus tenue quam in cælo, in aqua minus tenue quam in aëre, in terra minus tenue quam in aqua, id est sub crassiori existere. In singulis tamen elementis, ubique sum, ubique præsens, ubique fœcundum, ubique admirandos effectus causans. Et quemadmodum ex aëre & aqua semen veriusque ad volucrum generationem, ita illud in aqua latens solum ad puerorum generationem, in terra vero & aqua mixtum ad drupedum vegetabiliumaque productionem concurrit, aquâ in omnium viuentium, immo & mineralium productione, ceu passim quodam rerum omnium, uniuersali principio confluente, cum sine hac nullum elementum effectu desiderato potiatur, nesciis ignis, terra, aëris, sine hac vllatenus consistere possint, omnium quippe fomentum, omnium reliquorum elementorum baiulus, cuius ope omnes mundi thesauri, una cum cæli elementorumque seminibus, in subterranea naturæ gazophylacia ibidem digerenda, atque in omnem circumferentiam diffundenda, transvehantur; ut proinde mirum non sit, tantam & tam innumerabilem, quantam in nullo alio elementio videmus,

demus, siue diuersitatem specierum, siue multitudinem species, hoc vel vnicum elementum exclude-re. Et cum infinita ferè sint piscium genera, ea tan-
zen ex nullo alio fonte originem suam trahunt, nisi
ex varia & multiplici alteratione seminis vniuersalis,
in aquo elemento indiuiduati pro varia diuersa-
rum elementi partium dispositione, quod semen uti
infinitis ferè combinationum legibus, in qua veluti
in utero quodam, vti à calore centrali sui ipsius & à ca-
lore cœlesti semini indiuidua quadam societate per-
petuò iuncto, alteratur, disponiturque, ita quoque
id ipsum infinitas pñè natatilium species, pro varia
dicti naturæ seminis diuisione atque indiuiduatione,
producere necesse est. *Theod.* Hinc sequeretur, Deum
in principio rerum pisces non ex aqua produxisse,
sed aquam ex sui ipsius semine illos generasse, quod
Sacræ paginæ incongruum videtur. Cosmopol. Opi-
sex mundi sapientia in principio rerum pisces & om-
ne natatile diuinæ suæ vocis imperio produxisse,
salua fide negare non possumus. Siquidem ad Diui-
næ vocis nutum, in momento innumerabiles piscium
species ex seminis naturæ in aqua latentis diuisione,
in minutissimas portiunculas facta prodierunt, qua-
rum unaquæque ad speciem à conditore Sapientissi-
mo intentam constituendam, sub tali & tali combi-
nationis temperamento concurrit, hæ verò deinde per
spermaticam facultatem piscibus inditam, sese in in-
finitum, in totam temporum successionem multi-
pliçarunt atque hoc pacto pisces in primordio rerum
à Deo

Pisces ex vni-
uersali semini-
se originem
trahunt.

à Deo conditi sunt : non tamen inde sequitur, ex proprio sui ipsius semine pisces producere nosse, cùm hoc ipsum experientiae repugnet ; atque nouis piscinarum seu viuariorum fossis aperte quæ aquâ aliundè introductâ repletæ , non ita post diuersis piscium generibus replentur, cetero aliundè , quam ex varia illa lucis radicalis , sensu naturæ in subiectæ materiæ variè disposita sione & distributione . quâ facta & caloris cælestis accidente, in animal aquatile sub tali combinatis lege mox exsuscitatur , & simile sibi sub determinato magnitudinis limite producit in perpetuas generationes tanta multitudine & varietate , vt nec sit qui ijs nomina imponat , nisi is solus à quo exstant sunt , *Deus benedictus in secula . Theod.* Non enim est ulterius progredi , cùm ex præcedentibus illis sententias, mentem tuam abundè intelleixerim ; sunt enim etiam Physicæ principia adeò rationi congrua , adeò seriatim consona , vt qui ea vni animantium generis aliquam figuram & magnitudinem viderit , reliqua nullo negotio propria posse possit . Iam verò hoc solùm mihi explices vnde belluarum marinorum immanitas ; vnde aquatilium forma & figura mirè transformatorum varietas , vt proinde mare non meliori nomine , *Protei regnum ,* sæpe sæpius indigitarim . Speciebus in Oceano immensæ magnitudinis Balænas , et locorum piscium ingentes exercitus , minimorum ammis numeri expertem multitudinem ; vt inter omnes cruci-

Vnde aquati-
lium figura,&
magnitudo.

crustaceorum, testaceorumque atque exsanguium varijs speciebus differentium infinitam diuersitatem si-lem. Capere siquidem non possum, vnde ex aqua simplici tanta rerum varietas resultare possit, præser-tim in elemento tam instabili, & perpetua agitatio-ne volubili, præterea acri falsugine imbuto, quibus tantum abest ut generatio concupito fine potiatur, vt potius huiusmodi elementi instabilitas, vñā cum cor-ruptiui salis vbertate omnem generationis effectum impedit videatur. *Cosmiel.* Quod ad varietatem attinet aquatilium, iam supra dixi; id totum ex va-ria primigeniæ lucis in differentibus materijs indiui-duatione contingere; vnde te falsa persuasione induci nolim, aquam homogeneis partibus præditam, vbi-que eiusdem semper rationis esse. Nequaquam. Si-cut enim terrestre corpus ex maxima partium diuersissimarum commixtione conflatum est; ita & ele-mentum aquarum, tum in se ipso cæterorum om-nium elementorum mistionem continet, tum ex ipso fundo maris differentis constitutionis, tum naturali-bus insularum regionumque, quas perpetua alluio-ne terit, proprietatibus imbutum, tum perpetua mi-neralium spirituum è fundo maris exhalatorum mix-tura, corpus aqueum summoperè redditur hetero-geneum. Accedit hisce, varia marinæ aquæ vi sola-ris æstus concoctio, ex qua diuersissimæ inferuntur materiæ aqueæ dispositiones ad rerum adeò varia-rum productiones. Nam tametsi aqua maris limpi-dissima videatur, sub illa tamen limpideitate sulphur,

mercu-

Sicut terre-strium part iū alterat natu-ram aquæ.

mercurium , salem , naphtam , bitumen , innumerarū
denique rerum species , sub insensibili tamen spiritū
subtilis & tenuis vestimento coaceruari , sola ratio &
experientia spagyrica docet . Vnde mirum non est ,
si cælestis seminis portio in tenacem & viscosam bitu-
minosis spiritibus turgentem sese materiam insinua-
uerit : tum ob copiosissimum semper præfens ali-
mentum , tum ob tenacitatem & viscositatem , quæ
facili negotio in omnem dimensionem diducitur , in-
gentis magnitudinis pisces enasci ; si verò dicti lumi-
nis portio , in excrementitias lapidosæ materiæ quis-
quiliæ inciderit , crustacea testaceaque inde nasci ne-
cessè est , quæ deinde eodem ex quo coaluerunt ali-
mento viuunt . Hinc semper fundo hærent , id suctu
in se & attractu quodam deriuantes , ex quo constant .

*Vnde ingens
magnitudo
piscium.*

*Vnde restat
cea genera.*

Ex mercurialis verò abundantia liquoris , squammige-
ri gregis agmina nascuntur ; quæ omnia tibi vterius
examinanda & digerenda relinquo . Harum enim
rerum mutua combinatione facta , nullum tam pro-
digiosum in aquatilibus siue colorem siue formam
& figuram , naturalesque proprietates speces , effe-
ctum reperies , cuius causam non statim ex indigitatis
paulò antè principijs non sis assignaturus . Quod ve-
rò vltimò obijciebas de salis destructiua virtute , fal-
leris ; tantum enim abest , vt sal siue salsa illa mari-
na generationem rerum impedit , vt potius nihil sit
quod eam tantoperè promoueat , est enim vti ex Chy-
micis nosti , sal , semen quoddam naturæ , omnibus
rebus inexistent , sine quo nulla res sœcunda esse po-
test ,

Cap. V. De globo Terræ. 121

test, sed illud omnia fœcundat & animat, ut potè in centro suo conclusum tenens totius naturæ semen, & si experientia rem comperire velis, plantam quampiam in salem arte tibi nota conuerte, quem salem si terræ purissimæ inserueris, statim ille in eam plantam, è qua extractus fuerat repullulabit. Ostreis quoque in salem conuersis, mox vbi arenæ maris dictum salem commiseris, ingentem nouorum ostreorum sobolem cum tempore inde prodire reperies. Idem de omnibus alijs sentiendum. Absit itaque, ut quo nihil natura fœcundius produxit, tu sterile dicas. Quòd verò instabilitatem maris veluti generationibus minimè idoneam accuses, perperam agis; cùm in mari ad rerum productionem non necessaria sit quies illa, quam reliqua extra aquam animalia iure suo vindicant; siquidem innumerabilis illa ouorum multitudo, quam pisces mox vbi intra destinata vase ad maturitatem prouenerint effundunt, non more volucrum fotu excluduntur, sed arbitrio maris cælestisque caloris prouidentiæ in omnes maris semitas effusa committuntur, donec virtute cælestis lucis exclusa, tandem totum mare, tum in usum & sustentationem hominis, tum alijs piscibus in nutrimentum impleant.

Theod. Quæ dixisti probè intellexi, perge modò id quod ultimo restabat, de insectorum reptiliumque generi mihi declarare.

Experimentum.

Oua piscium
non excludi
volucrum
more.

Genesis

Genesis Insectorum.

*Triplex inse-
ctorum genus.*

COSMIEL. Notandum, insectorum paulò la-
tiùs in rem nostram sumpto hoc nomine tri-
plex esse genus. Aliud enim sub se volatilia, aliud
reptilia, aliud multipedia insecta continet, quæ iterum
in varias differentesque species dividuntur. Prius ge-
nus muscas, cyniphes, bruchos, scarabaeos, locustas,
papiliones, quorum nullus est numerus sub se com-
prehendit. Secundum genus omnium serpentum
vermiisque genera. Tertium animalia tum qua-
ternis tūm multis pedibus instructa complectitur;
vti sunt sorices, mures, lacertæ, crocodili, & quid-
quid tandem ex putri partim, partim ex seminis pro-
prij commixtione in infinitam pullulaginem multi-
plicatur. Multipedia, omnia aranearum, pediculor-
um, cimicum, erucarum, crustatorumque vermium
genera & species continent, quæ quidem ex putredine
mixtorum originem habent, vel ex vegetabilibus
nascuntur, vel ex animalibus, vel ex putridis terre-
stris materiae quisquilijs, quæ in aëre, aqua, terra
confluxerunt, oriuntur: hoc autem pacto animantur.
Quoniam enim putredo nihil aliud est, quam indi-
gesti humoris confluxus, siue si fiat in vegetabilibus,
siue in animalibus, siue in quacunque elementorum
mistura, quæ vti pinguedine & calore pollet, ita lux
primigenia siue semen mundi in ea materia indiui-
duata calore suo interno derepente ob proximas
ad.

*Quomodo ex
putredine na-
scantur inse-
ctorum.*

Cap. V. De globo Terræ. 123

ad generationem dispositiones animal excludit, iuxta eam materiam, è cuius putredine educitur. Ita quidem, vt non sit ullum vegetabile, nullum animal, elementum nullum, quod non, excepto igne, aliquod insectum producat. Est & hoc notandum, nullum in mundo mixtum insectum aliquod producere posse, nisi illud primò vitam habuerit, vnde sola metallica & mineralia corpora, vti nullis putredinibus obnoxia sunt, ita nulla quoque infecta animalia generant. Si qui verò vermes in poris lapidum subinde inueniantur, id non prouenit ex eo, quod ipsi immediate ex saxo geniti fuerint, sed quod in poros saxy aliundè delatum sit semen, ex quo vermes profluxerunt, quæ omnia cùm tu fusiùs in operibus tuis ostenderis, hìc longior esse nolo. *Theod.* Dic sodes hoc vnicum; quem ob finem natura tam differentes insectorum species, & cur tam innumerabilem copiam excluserit? cùm tamen pleraque homini & animalibus tantoperè noxia sint, & pleraque exitiali quadam virulentia imbuta sint. *Cosmopol.* Fines à natura altissimi sunt. Cùm enim elementa putridis corpusculis referta sint, fit vt infecta animalia aëris, aquæ, & terræ putredinem venenosam in ijs latentem in se veluti in viuas quasdam bursas attrahant colligantque, ne putredinis contagione in vicinas elementi partes serpente totum paulatim cum extrema viuentium pernicie inficiatur. Hisce siquidem insectis, & aëre, & aqua & terra à suis noxijs qualitatibus, veluti ab infirmitatibus quibusdam pàrgantur, & defæcantur, at-

Igais non prodūcte insecta,
nec illa producunt mixta
vita experientia.

Quis fas est.
torum inse-
ctorum.

Insecta vene-
dolas & no-
xijs qualita-
tes attrahunt.

Insecta aëre,
aq. am & ter-
ram purgant.

que ad meliorem statum reducuntur, quod & de vegetabilibus animalibusque dictum velim; hoc pacto insecta quædam insita vi & nescio quo magnetismo, quidquid vitiosum & inquinatum in aëre squaleret, ad se attrahunt, insecta verò ex aquæ profapia exorta, idem in aqua, quod aërea in aëre, & terrestria in terra operantur, unoquoque sui sibi elementi purgationem attractu quodam magneticō vel sympathico in bonum naturæ procurante; hæc verò insecta ubi munere suo probè functa fuerint, sapienti naturæ consilio, tandem in alimentum cedunt terrestrium, volatilium & natalium vitæ conseruandæ necessarium. Vides itaque nihil in natura rerum sine optimo fine esse constitutum, nihil adeò opinione hominum malum & perniciosum, quod non in saluberrimum mundi medicamentum destinatum sit. *Theod.* Abundè mihi satisfactum est; adeò enim intellectum meum sapientiae tuæ radijs illuminasti, ut ex his animum ad magna & ardua boni communis causâ obeunda extollam. *Cosmiel.* Satis est, paulò maiora canamus. Audisti modò totius exterioris telluris constitutionem, percepisti ni fallor Elementorum mutuo quodam officio decertantium collisionem. Vidisti quomodo & qua ratione ex ijs omnia componantur, & in hunc usque diem & à primordio rerum producta sint, quorum quidem omnium lux illa primigenia in hunc usque diem per omnia mundi corpora diffusa, verum & universale mundi semen, & Entelechia natura rerum, que unica ars Dei est, causa est. Hæc enim materiæ pro infinita

Nihil in natura sine optimo fine.

Cap. V. De globo Terræ. 125

finita dispositionis & alterationis suæ ratione indiui-
duata omnia constituit, omnes rerum formas edu-
cit, omnia animat, fouet, alit, conseruat; hæc in saxo
saxum, metallum in metallo, in plantis planta, ani-
mal in animali, in elementis elementum, in cælis cæ-
lum, in astris astrum; eademque ipsa natura rerum,
suo quodam modo, sed ratione abstractiori in homi-
ne homo, in Angelis Angelus, in Deo tandem, ut ita
dicam, Deus ipse optimus maximus, qui omnia
in omnibus operatur, ac proinde be-
nedictus in sæcula.

* * *

DIA-

DIALOGVS III.

Iter Extaticum in Mundum Subterraneum.

Interlocutoribus Cosmiele, & Theodidacto.

C A P V T I.

*Exploratur maris tum extrinseca tum intrinseca
constitutio, animaliumque in eo multitudine,
& varietas describi-
tur.*

O S M I E L. Examinata iam externa Geocosmi superficie eiusque admirandis quæ in herbis, plantis, animalibus, elementorumque operationibus clucessunt, spectaculis; iam iter immensum nobis restat subeundum, iter nullis humanis tritum vestigijs, nullo mortalium intuitu perlustratum, ubi totius naturæ constituta sunt

Cap. I. Iter Submarinum. 127

sunt Gazophylacia ; vbi cernere licet summâ sapientissimi Opificis in Geocosmi architecturâ magnalia : iam tandem , quod supra tibi pollicebar , complebo , ut visis ineffabilibus Dei operibus totus in laudes cui exardescas Conditoris . *Theod.* Certè vti nihil ad votum meum acceptius accidere potest , ita quod iam dudum tantoperè desiderabam , vt in executionem deducas , pro eo quo possum intimo cordis affectu abste contendō . Hoc vnicum à te efflagito mi Cosmiel , Quænam in
terra pericula
transcedat. ut primò modum quo me per tam intricatos calles marisque abyssos incognitas , per tot discrimina terræ , ignis & aquæ , sine ullo corporis mei detimento deducere statuas . Noui quanta à belluis marinis nobis pericula immineant , noui interioris telluris spiracula pestifera & prorsus exitiali vaporum exhalationumq; virulentiam referta . Noui quot Vulcaniæ ignium fornaces nobis subeundæ sint , quot quamque innumerae aquarum abyssi nobis transuadandæ ; sed in tua confusa pietate , & incredibili bonitate , tuam accepto plenam benignæ in me voluntatis invitationem . *Cosmiel.* Nosti mi Theodidae per quanta te in itinere cælesti pericula , per quot igneos cælestium corporum Oceans , per quot maria pestifero halitu obnoxia , ab omni tamen noxa immunem traduxerim . Et quid dubitas de mea in te fide in interioris huius Geocosmi lustratione ? anne putas eam quam in itinere cælesti obtinebam , in Geocosmi peragratione potestatem mihi ademptam ? an ignoras cœli , terræ , atque adeò totius naturæ claves mihi concreditas ? an nescis , quod Cosmielis potestas. vti

vti sum præses vniuersi , ita quoque omnia , quæ in naturæ Maiestate eluescunt , diuina sic ordinante , prouidentia , meo subsint imperio ? Hinc nulla est tanta tumultuantis aquæ contumacia , quam non ad voluntatem meam protinus domem , nulla tanta incendiorum subterraneorum torrentiumque igniuomorum violentia , quam non iussu meo è vestigio supprimam , nulla tanta exitialis vaporis atrocitas , quam non mitigem ; verbo , nullum adeò ingens periculum tibi imminere potest , à quo non mea tutela & protectione libereris ; magno itaque sis animo mi Theodidae. Fieri siquidem non potest , vt vllus tibi sinistrior euentus accidat ; vbi tantæ fortitudinis , potentiaz & sapientiaz ducem tibi perpetuò affiſtem habueris . *Theod.* O mi amantissime Cosmiel , post Deum vnicum cordis mei solamen , de tuo in me explicabilis benignitatis affectu erga me indignissimum & humillimum seruulum tuum concepto prorsus erubesco ; & qui nam ego pauperrimus & vilissimæ conditionis homo sum , vt tantum merear animi corporisque tutorem , tantæ sapientiaz magistrum ? ò Deus gratias tibi ago de transmисso mihi tanti tutoris subsidio ; laudes tibi omnium operum tuorum inefabilium vocibus vnâ iunctas perfoluo , ob ingens quo me tanti præsidis tutela munisti , beneficium . Te itaque ò Cosmiel , quem veluti Diuini archiuij præsidem , ea qua possum animi submissione veneror , eumque qui arcanorum Omnipotentis Dei operum consiliarium agis , vnicè suspicio & admiror ; te inquam

*Humiliantis
sese Theodi-
daci preces.*

Cap. I. Iter Submarinum. 129

quam obnixè & eo quo possum mentis obsequio obtestor, ut quæ per te fieri posse cogitaui, perficias: ecce seruus tuus, fac quod iubes, & iube quòd vis. Vix dum hæc pleno mentis ardore effuderam, cum ecce ad ripam Oceani constitutus, nescio quid splendidum & mirè coruscum contueor, & cum vehementer attonitus hærerem, his me verbis affatus est.

Cosmiel. Quid miraris Theodidae? *Theod.* Miror ibi nescio quod crystallo simile opus, & quòd nam illud sit, nosse desidero. *Cosmiel.* Hæc est nauicula quam tibi præparaui ex purissima crystallo mea manu constructa, huic in posterum inclusus, per vniuersas Oceani semitas abyssorumque subterrestrium immensa hydrophylacia, me Nauta & Gubernatore vehēris. Diaphana est, vt per eius parietes vitreos veluti per fenestras quasdam omnia naturæ arcana, cominus intuearis, ab omni periculo aquarum tutus & securus. *Theod.* Et quomodo nauicula hæc intra intima Oceani viscera fundosque scopulis impeditos sine ullo rupturæ detrimento promoueri poterit? quis necessarium nobis aërem suppeditabit? quis lumen in tantarum caliginum abyssis? *Cosmiel.* Non est tuum de rerum tibi necessiarum subsidijs sollicitum esse; ego sum qui potentia meæ viribus omnia subministro; ego nauiculam summo artificio à me constructam ita gubernare noui, vt nulla sit adeò dura cautes, quæ ei vim aliquam inferre possit. Ego humorem ipsum mox in limpidissimum aërem conuerto, ego lumen & lucerna sum, qua vel densissimæ

R cauer-

Nauicula cry
stallina pro
Theodidae
itinere præpa-
ratæ proprie-
tates.

Nauiculae de-
criptio.

cavemarum caligines in lucidissimum diem conuentantur. Agedum itaque Theodidae, ne rerum humanarum industriae minimè subiectarum satagas, hoc enim meum meique similius officium esse scias, ut potè qui scientia rerum naturalium tanto sublimiori eminemus, quantò natura humana ab Angelis distat longius. *Theod.* Hisce dictis, per ostiolum intra nauiculam crystallinam ingredi iussus. Erat nauicula eo artificio constructa, ut ad instar vitri mundi & crystalli purissimæ, quælibet sine vlo obstaculo, intra vitrei oceani meditullium obiecta exactè exhiberet; nulli ibi remi, nullus temo, nulla velis subtensa arbor, sed illa pro nutu & voluntate Cosmeli agitabatur, aut sistebatur, neque hic vllum aëris neque luminis defectum experiebar, vbi ad mundi præsidis imperium & nutum omnia obsecundabant elementa, & officiosa sua obsequia offerebant. In hanc itaque nauiculam mysticis sensibus refertam inclusus ego iter occipi. Cosmeli verò vtrum inclusus fuerit, nescio, certè & inclusus & exclusus intus & extra omnia operari videbatur. Tantæ itaque atque tam insolitæ rei admiratione attonitus, in hac verba erupi. O Cosmeli quo per auiæ & deuia sine remo sine temone me ducis? *Cosmeli.* Breui videbis, neque enim remo & temone opus est ei, qui & mundum imperio suo ex commissione Conditoris gubernat, & valissimos calorum globos sine labore, perenni motu versat. *Theod.* Perge itaque ut cœpisti Euris fauentibus iter tuum vrgere. O Cosmeli

quan-

Cap. I. Iter Submarinum. 131

quanta per vitreos hosce parietes in Oceano monstrarunt video, quanta piscium spectacula, quam innumera- biles natatilium exercitus? *Cosmiel.* Omnia haec magni maris foetus sunt hucusque hominibus inco- gniti. *Theod.* Siste parumper *Cosmiel*, quid hoc monstri, ecce video ante me ad instar montis ambu- lantis molem; estne possibile etiam scopulos rupes- que in mari mobiles esse? *Cosmiel.* O quam iudiceris *Theodidae!* Non hic mons est, sed *Balaena mons* *in instar.* *Cæ-* tuts ingens, quorum haud exiguus in hoc Oceanio regno numerus stabulatur. *Theod.* Rogo te mihi *Cos-* miel, ut ad eius figuram & magnitudinem proprius considerandam aliquantum vicinus me sillas. *Cosmiel.* Fiat. *Theod.* Certè quidquid tu dicas mihi *Cosmiel*, ego montem hunc sine radicibus natantem, non coe- tum comperio, ingens enim hic in eo antrum video, cerno veluti duas arbores vertici insistentes; forsan, una ex earum insularum numero est, quas natantes vocant. Video quoque graminibus & herbis mari- nis unam cum saxis arena mixtis latera eius mirum in- modum exasperata; ecce & aliud signum, corallinam plantam è latere emergentem, ecce hic pratulum quoddam comparet, alga herbisque marinis refertum. Nec defunt huic prodigiosæ moli congesta insertaque omnis generis oltrea & conchilia. O mihi *Cosmiel* quid modo video? duas ingentes rupes ad instar carbunculi seu pyropi fulgentes; o quantum de se lumen fundunt! o quam mirum phasma! *Cosmiel.* Sar apparet mihi *Theodidae*, te necdum mirabilem.

mundi notitiam habere , dum tam pertinaci nutus tui ductu , quæ verè bellua marina est , tu montem aut insulam natantem putas . An non vides an irum illud , quod tu speluncam montis putabas , id apertum faucium balenæ hiatum esse ? *Theod.* O prodigium , ò miraculum ! dic ergo quare semper illum apertum habet , & cur ita plenum piscibus reperio ? *Cosmiel.*

*Balena cur
tempor bianti
& aperto ore.* Cùm bellua hæc plurimo semper ob corporis sui vastitatem nutrimenta indigeat , dies noctesque ad sufficiens sibi alimentum comparandum , solitæ venationi intendit , & quoniam occulto naturæ instinctu os in venatione semper apertum habet , pisces forte fortuna obuij , & ipfi vana imaginatione elusi , dum id rupis culuspiam submarinæ foramen putantes incautius ingrediuntur , naturali belluæ astutia decepti , captique in prædam simul & escam cedunt ingeniosi venatoris . Quod verò te moueant grama , herbae , crystallinus frutex & similia quæ ab externa corporis belluini superficie excreta cernis , fateor admiratione non casere apud eos , qui sapientissimi Conditoris opera non explorarunt . Quare tu ubi huius vegetabilis adhærescentis foeturæ causam cognoscis ,

*Vnde herba
& arbores ,
qua ex Balen-
na excue-
tuan.* mirari desines . Cùm enim vniuersum belluinum corpus ingenti viscositate ob pinguedinis adipisque abundantiam polleat , accidit , vt certis temporibus , locoque in fundo maris opportuno intra algarum , cæterarumque marinorum stirpium stratum , veluti in congruo sibi ac deliciose prato , siue veneris ex plendæ gratia , siue summæ pruriginis qua subinde agita-

Cap. I. Iter Submarinum. 133

agitatur remedium quærens, se voluat revoluatque; cuiusmodi locus cum arena, saxis, conchilijs, ostreis similique fundi maris progenie refertus sit, certum est illa intra viscosam pellis belluinae scabritiem conglutinata, tandem veluti in pingui & viscofo limo, quo belluæ corpus imbutum est, cum ingenti incremento successu temporis in petrosam sobolem falsagine maris indurescere; atque hæc causa est cur bestiam tot plantis & conchilijs testaceisque animalibus cooperiam videas: quas vero binas arbores in vertice notasti, illæ arbores minimè sunt, sed spiracula belluæ, quibus aquam nunc attrahit, nunc immensis diluvijs denuò aëri commissa euomit; quos deinde Quales eæ
oculi. pyropicos parabas scopulos, illi nihil aliud quam oculi belluæ sunt, quibus innatum sibi lumen vibrat, tum ad necessaria pabula in caliginoso pelagi fundo comparanda, tum ad illisionis contra scopulos pericula hisce binis veluti præuijs lucernis ad obuiorum impedimentorum ostendicula, insita sibi ut dixi luce propria commonstranda, mira Dei optimi maximi Prudentia, & singulari naturæ munere illi concessa subsidia; quibus si carceret, ei haud dubie pereundum foret, tanta mole motu suo intra aquas vel ad primam canticum allisfronem, haud secus ac naui impacta, fatuscente. Atque hæc est ratio cur talis bellua, terrestres & scopulosas oceani partes canc peius & angue periculorum exanthandorum probè sibi conscia fugiat, unde latè patentis Oceanii medio, & fundo planiore nullis scopulis exasperato gaudet: ne mollioribus.

Profundum &
stum cur pe-
tat Oceanum

ribus ventris partibus illis illis, exitium sibi ex inflato vulnera adsciscat. *Theod.* O quam miranda mihi narras. Sed rogo te mi Cosmichel, ut hiatus belluini fabricam propriam mihi monstrares, nulla enim re maiori admiratione me captum dicere possum. *Cosmichel.* Non hiatum tantum tibi desideratum ostendam, sed & te per eum ad interiora ventricosę domus penetralia ducam, ut nihil sit quod te lateat. Agedum perge, à bellua nihil tibi timeras, ego enim sum, qui ei imperiosā licentiā frēna iniicia, & ad libitum meum quod volo dirigo. *Theod.* Vix dixerat, cum ecce agitata manicula montrosum intramus hiatum, & deinde per fauum gurgustia, veluti per angiportos quosdam in latè patentem quandam interioris ventris cryptam aquis offusam penetravimus, ubi tam excelluam calorū viam sensi, ut intra fornicem me constitutum putarem. O Cosmichel quo me ducis, quid vehemens ille æstus quem sentio, portendit? quid magni illi vitalium membrorum loculi. *Cosmichel.* Hic æstus est nativus belluae calor, ad conceptionem nutritimenti, quo valido indigeret, à natura datus. Sed iam adverte ad singula quæ tibi monstror. Vides ingentia duo illa foramina, palato adiastar caminorum longo ductu foras prominentia. *Theod.* Video. *Cosmichel.* Hæc sunt illa duo spiracula, quibus aquarum ingeniem copiam, nunc attrahit, modò euomit. Vides dentium ordines? *Theod.* Video, sed non mihi hi dentes animalis, sed connecta in ordinem scopolorum acuminaz videntur; palatum in star fornacis

Nauicula fa-
ces Balenæ in-
greditur.

Belliz interio-
ra exploratur,
& explicatur
ewis constitu-
cio interna.

aditum

cryptæ

cryptæ cuiusdam mirè exasperatum videri posset, tan-
tæ capacitatis & amplitudinis, ut cunctum sæno onu-
stum intra se facile concludat. Omnia de magna-
lia. *Cosmiel.* Sed ultra progrediamur. Videamus com-
meatum quem in alimento sibi venando comparauit
bellua? *Theod.* Vides; & quidem lateri innumera-
piscium genera, cadauer forsan naufragi & natando
euadere conantis hominis belluae in escam cessit.
Cosmiel. Sic est. *Theod.* Quid ibi protuberat? *Cos-
miel.* Ille est cordis protuberantis æstus. *Theod.* Ecce Cor Balanæ
vuln.
nouum spectaculum, ingentem lebetem video per-
petuò fumantem, et, qua in cerevisia coquenda vi-
solent, non absimilem, & tu nè illud cor putas?
Cosmiel. Omnino cor illud est belluae perpetua spiri-
tuæ exhalatione fumans. *Theod.* Sed quidnam hoc
quod instar veli nautici inflatum video? *Cosmiel.* Hi
sunt pulmones belluae, quibus aërem sibi necessarium
attrahit, quin vel ipsa aqua ingenti caloris æstu atte-
nuata, hoc loco in aërem conuertitur. *Theod.* Quid Hepar.
illud mihi *Cosmiel* quod cupulæ adinstar, siue tholi
(cuiusmodi facellis imponi solet) rotandum & hu-
midum aspicio? *Cosmiel.* Illud hepar est. *Theod.*
Quid intortæ illi aqua ductus, quos sinuosum volumi-
num spiris protensos video? *Cosmiel.* Illa sunt ani-
malis intestina, quibus nutrimenti fæces exonerat.
Theod. O quis unquam credidisset talia in rerum na-
tura monstra reperiri? quis infinitam Conditoris sa-
pientiam sat dignis laudibus celebret? quæ tanta &
tam admiranda opera ad potentiaz fure Majestatem
atte-

Pulmones fi-
cut velum
nauticum.

Intestina.

arrestandam præduxit? Dic rogo quem in finem à Deo animalia huiusmodi sunt condita? non enim vi-deo quid emolumenti in natura rerum afferre pos-siat, quin potius in magnum detrimentum ob tan-tam piscium consumptionem, qua vel ipse Oceanus sua viduatur prole, cedant? *Cosmopolis*. Ne putes quid-quam in natura rerum tam perniciosum esse quod non altissimos in natura fines habeat. Nam præter-quam quod ad Creatoris Omnipotentiam declaran-dam producta sunt, innumera alia præstant in Ocea-nio regno emolumenta. Imò vero quidquid in eo fæculentum, viscosum, pingue, folidum, id to-tum ubi sibi huiusmodi bellua attraxerit, à nocuis fæcibus aqueum regnum liberat. Secundò pinguen-do huius animalis tanti usus est, ut complures natio-nes eius subsidio carere non possint; oleum enim ex decoctione pinguedinis extrahitur, non tantum ad lampades souendas, sed ad eo naues contra aquæ ir-ruptionem illinendas, & ad coria attenuanda magnum usum præstat ijs qui fulloniam, baphicam siue tinctoriam, coriariam, oleariam, nauticam simi-lesque artes profitentur. In Medicis quoque dictum oleum non contemnendos usus præstat; cum illud in-star frigidi cuiusdam balsami corruptis inflammatione membris idest contra erysipelis ardores, similesque morbos nobilissimum medicamentum sit; eximium-que contra vesicæ dolores, præsertim si attenuatum & distillatione multoties iterata, fætorem & cupy-rema amiserit, arcanum sit: in Islandia quoque vel

Bellua ~~marina~~
marina ad
quid utilitatis
hinc à natura
destinata.

Multiplex usus pinguedi-nis.

Cap. I. Iter Submarinum. 137

vel unicum huius belluæ skeleton in integræ domus structuram seruit. Sed iam ex obscura huius belluæ alio emersi ad alia progrediamur. *Theod.* Video nobis superimpositum, nescio quod umbraculum, sub forma immensi veli aut umbonis protensum, dic rogo quidnam sit monstri. *Cosmiel.* Testudinem marinam vides. *Theod.* Fieri ne potest tam vastas monstrorum moles Oceanum producere. O mirum rerum prodigiarum theatrum! Rogo te mi Cosmiel festina lentè, ut singula exactius distinguam, video enim hic summa mea admiratione, quæcumque tellus & aër animalia producit, ea & Oceanum similitudine quadam fingere; aspicio hic pisces in equos, vitulos, ceruos, sues, canes, lupos, elephantes, leones mira quadam metamorphosi transmutatos, video hirundines, vultures, & in collum similitudinem monstra, Delphinorum præterea, thinnorum, salparum, halecum, cæterorumque minutiorum piscium ingentes exercitus, cornibus, ensibus, malleis, spiculis mirificè instructos; atque ex hisce quosdam video veluti fugitiuos, & metu consternatos, alios ludentium in morem, nunc supinos, modò pronos mirum in modum gesticulantes. *Cosmiel.* Quos metu consternatos vides, illi sunt, qui ab insequentis hostis aut Balenæ aut Orcadis aut Delphini insidijs tutum sibi querunt asyllum, in nullo siquidem elemento tot prælijs, tot conflictibus, tot atrocissimis pugnis ac in aquo hoc regno belluæ se mutuo infectantur, maiores adoriantur minores, me-

Mare in productione animalium terræ & aëris emulum.

Bella inter p. sces.

S

diocres

diocres. Verò implacabili odio ad necem quærunt maiores, quibus tametsi corporis mole & robore cedant, astutia tamen & calliditate ipsis innata modos noscent, quibus illis prostratis victoria potiantur. Ac minor piscium grex solus tum in commune omnium alimentum, tum potissimum belluis pelagi tyrannis destinatus videtur. Quod verò videas varias illas piscium collusiones, modò supino modò prono incubitu se fricantes, scias Theodidakte istiusmodi motibus gestibusque nihil aliud indicari, quam naturalem fœminæ cum mare congressum ad sobolem propagandam, qui per attritiones affrictionesque ad se in uicem factas potissimum contingit à natura institutum. Mas enim fricando fœminam in partibus à natura destinatis eiusdem matrici vaporosum quemdam spiritum immittit, qui deinde in ouorum condensatur foeturam, quæ mox ubi ad maturitatem pervenerit, in maris superficiem effusa, calore solis pelagique natura, in pisces iuxta speciem à qua profluit animatur. Ne verò putas omnem maris progeniem ex ouorum foetura secludi, sunt enim pleraque immaniores Oceani belluae, uti Balene, Vituli marinæ, Maniotæ, & similia viuipara; id est, suscepimus semine non oua sed catulos excludunt, cuiusmodi ut dixi sunt Cæti, Orcæ, Physiteres, Delphini, Phocæ, similesque.

Theod. Scite omnia; sed oī mī Cosmiel nescio quid monstri meo modò obtutui se sistit. Fierine potest ut in Oceano quoque homines reperiātur? Video enim quamvis remotè, nescio quænam huma-

Quid piscium.
variaz collusio.
nes significent

Quodnam
piscium genus
non oua, sed
catulos portet

Cap. I. Iter Submarinum. 139

humanae figuræ phasmata; quare te obsecro, ut eorum proprius inspiciendorum mihi potestatem facias.

Cosmiel. Fiat. *Theod.* Verè vtriusque sexus homines hīc reperio. *Cosmiel.* Falleris Theodidae; homi-

Sirenes quid
sunt.

nes enim minimè esse aut dici possunt, vt potè omnis rationis expertia, sed marina sunt monstra, superiorem solummodo hominis partem exprimentia, inferiore vero in piscium caudam terminante, atque ex eorum numero sunt, quas sirenes antiqui fabulozè doctrinæ conditores poëtæ stolidè inter Deas numerabant. Cerne caput huius fæmellæ longa quadam cæfarie at minimè pilosa, sed in cirros quosdam car-

Fæmelle de-
scriptio.

neos & pulposos distensa vestitum? Vides faciem quidem pulchram oculorum viuacitate decoram & blandam, sed, qui ad decoris complementum vnice desiderabatur, naso destitutam? cernisne brachia solitis hominum longiora, manusque non in digitos more humano discretas sed ad instar pedum anserinorum cartilagine interceptos, ad natandum à natura sic constitutos? aspice rotundas & tumidas mamillas,

quām candore niueo pectus venterque nitent, quanto splendore coruscant. *Theod.* Mihi nisi oculi me fallant, carnis humanæ pulposa substantia videtur.

Cosmiel. Falleris, sed ea quam pellem putas, illa nihil aliud est quām candidissimis minutissimisque squamulis contextum naturæ opus, quod vt in omnibus alijs piscibus eximio nitore fulget; vides tandem & sexus discrimen in caudam piscis eamque prælongam terminare? sed iam & masculum con-

S 2 tem-

Marii frenis templare. *Theod.* O Cosmiel non hominis sed *Cadocæmonis* mihi figuram referre videtur. Quàm omni forma destituta facies, quàm torti oculi, quàm genas inconcinnas rugisque oppletas, quàm barbam ridiculam, verius pulpam carnis dixeris ! quàm incompositos capillos, si tamen capilli dici possent. Ego Medusæ caput verius putem, aut polypum Cirris longè latèque exorrectis ex capite emergentem ! quàm monströsæ manus alis vespertilionum, quàm humanis similiores, quàm asperum squammis corpus, verbo, fabrica prorsus à foemina disparata, & humanae tamen figuræ, si membrorum ordinem & situm attendas, atque ingentem, in quam terminatur, caudam excipias, non dissimilem ; tale olim monstrum in insula Melitensi, quem & diabolum marinum appellabant, maris æstu in littus prope ædem D. Virginis Sacram, vulgo della Maleca proiectum me vidisse memini, quod in Siciliam delatum, non exiguum quæstus occasionem pescatoribus dedit ; sed rogo te, mi Cosmiel ad quid natura huiusmodi monstra esse voluit ? *Cosmiel.* Si nosse Theodidacte cur inter animalia quadrupedia, simias & cercopithecos hominibus & figura & moribus haud absimiles constituerit ; cur inter aues, Pequinos, maris Megalanici accolas erecto corpore hominis ad instar incedere voluerit ; cur inter plantas florem Orchidis perfectum utriusque sexus. hominem abdito quodam molimine machinata sit ; radicibus quoque uti in mandragora, hominis corpus exprimat ; cur in medijs quoque lapidibus, achati-

Diabolus ma-
rinus capitus
in Sicilia.

In quibus na-
tura figuram
humaniam es-
tituit.

Cap. I. Iter Submarinum. 141

achatibus, marmoribus, alijsque in profundissimis te-
luris caueis reconditis saxis ; tum humanæ figuræ
formam , tum cæterorum animalium vegetabilium-
que figuram insculpat & excudat ; forsan non tantum
mirareris ; gaudet natura huiusmodi rerum ludibrijs,
& vti omnia in omnibus esse intendit, ita pro condi-
tione singulis entium gradibus laborat quantum po-
test , vt si non sensum , saltem vitam , si non vitam ,
saltem figuram nudam ijs ad suam in vniuersi decoris
Majestatem attestandam imprimat : appetunt enim
omnia ultimam sui perfectionem , & potissimum si-
milem homini , qui est post Deum immediate re-
rum omnium finis , figuram , quam cum debitis na-
turæ claustris impedita consequi non possint , non
nulla quantum possunt agunt , vt eandem si non ve-
ram , saltem secundum analogiam quandam consti-
tutam consequantur . Vides itaque cur tanto inge-
nio & industria natura in constituendis sirenis
luserit . Sed quæres utrum peculiari aliqua , quæ in
hominum usum cedat , virtute polleant . Respondeo
ipsum sigillum & characterismum , quo ipsas opifex
mens imbuit , quin vel ipsa astutia & calliditas inge-
nij hominibus simillimi , magnum aliquod naturæ
arcana sub illis latere , affatim testari . Tritones
enim & sirenes , vti simiæ in tellure , ita hæ suo ta-
men modo ingeniosâ industriâ pollere videntur ,
siquidem ad littora Oceani in inaccessis hominibus
latibulis , atque extra omnem maris iniuriam longè
semotis , domos sibi admirando quodam artificio ,

Finis rerum
similitudinem
habentium
cum homine .

Quid virtutis
participent si-
renes .

ex

ex conchis conchilijsque congestis mutua vtriusque
ope extruunt, commeatum venatione interceptum
intra loculos quosdam condunt ad necessarium illis
tempore urgentis famis alimentum; arenam lutosam
in formam lecti, quo lassa membra recondant, con-
gerunt; terram quoque insolationis gratia ad instar
amphibiorum petunt, unde ab Barbaris Sofalæ oram
incolentibus, ubi maximè stabulantur, in nefariæ ve-
neris usum queruntur; fructibus quoque & terrenis
radicibus mirificè delectantur, unde illas sollicitè ad
virides ripas hominibus inaccessas querunt, acceptas
in solitis loculis condunt. *Theod.* O admiranda na-
turæ magnalia, iam video vera esse quæ Maphæus in
Indica historia de septem Sirenibus à pescatoribus in
Indico mari prope Malduas insulas interceptis scri-
bit, & tum Patrum nostrorum, tum medicorum præ-
sentium testimonio oculari comprobatis, non ve-
rè minus quam pulchrè & eleganter refert. Adse-
runtur quoque ex insulis philippinis nonnulla ossa
eorum monstrorum, quæ Pesce Muguer vulgo Hi-
spani vocant, & haud dubie ex eorum quæ hic intue-
mur, numero sunt. *Cosmiel.* Ita est, sed paulò hi-
scæ monströsiori figura induita. Sicuti enim in tellu-
ris superficie pro soli aërisque natura & conditione
in uno loco pulchriores homines animaliaque, quam
in alijs dignuntur; ita & in Oceano, peculiari aqua-
rum proprietate, huiusmodi monstra humanæ figu-
ræ nunc conformiora, nunc eidem minus confor-
mia producuntur. *Theod.* Habentne ista nonnullum

In Oceano di-
uersis locis
conformiora
hominibus
monstra repe-
riuntur.

in

in rebus medicis vsum? *Cosmiel.* Immo maximum & præstantissimum; ossa siquidem miranda quadam ad sanguinis fluxum virtute pollent, & si homines experimentum facere possent, horumque monstro-rum raritate non impedirentur; dico tibi ex horum corporum miscella quintam quandam essentiam verum Microcosmi balsamum, mumiam vitæ, innati-que calidi restorationem, verbo, Panacæam quan-dam omnibus humani corporis infirmitatibus quan-tumvis medicorum opinione incurabilib[us] profi-gandis extrahi posse. Verùm vti naturali quadam ingenij calliditate & astutia hominum insidias elu-dunt, eamque ob causam vti raro fese spectanda exhibent, ita quoque non nisi summa difficultate (non sine magno rei medicæ detimento) in casses nassas-que incidentur curiosioris Piscatoris. *Theod.* O Cos-miel, video deinde disparis conditionis monstrum, instar trabis animatæ, colubrique tortuosæ immensæ longitudinis, hinc inde sinuosa corporis volumina torquere; O quam horrendum deformium faucium hiatum exhibet, quot cornibus munitur, quot pin-nis in modum alarum extensis exasperatur; ego certè nisi motum viderem, tortuosæ rupis molem putarem. *Cosmiel.* Hoc genus monstri *Draco marinus* dicitur, qui in Oceani huius latè patentibus vndis tyranni-dem suam non solùm in pisces exercet; sed & ipsas vastissimas subinde naues spiris suis inuolutas in profundum démergit, & ex fœculenta excrementi-uaque maris putredine nascitur. Pernicium ac ex-tiale

Monstrorum
diorum mi-
rus in medi-
cina vñus.

*Draco mar-
nus.*

Draconis
vilentia.

tiale malum , toxicò suo oppidò virulento omnia
quæ tangit inficiens . Pisces vel è remoto vixdum
operit , cùm ecce veneni sui fascino infatuat , infa-
tuatos , & torpore quodam exanimatos in escam sibi
destinat . Et ne tale in malum à natura productum
videatur , illud emolumenti præstar , quod quidquid
pestiferum & malignum in æquore , siue influxu stel-
larum , siue exhalantis terræ nocuus vaporibus nasci-
tur , in se attractum deriuat , & sic pelagus à magni
momenti pernicie liberat . Sed iam satis monstro-
rum in vastissimo æquoris meditullio tibi exhibiti
fundum tandem petamus , vt quod & quām admir-
anda prouida mater natura rerum ibidem produxe-
rit , contempleris : *Theod.* O mi Cosmiel in vlti-
mum mundi barathum me ducere videris . *Cosmiel.*

Ne timeas , tametsi enim profunditas Oceani hoc lo-
co tanta fit , vt meritò abyssus dici possit , me tamen-
duce nil patieris . *Theod.* Ego semper hucusque pu-
tabam , montes , syluas , prata , in terrestri tantum
superficie reperi , sed iam modò & illa omnia in sub-
aqueo hoc regno inuenio . O quām condensata sylua-
rum fruticumque constitutio , & inextricabilis sco-
pulorum rupiumque labirynthus ! O mi Cosmiel ca-
ueas rogo , ne illis in illis vitrea nostra nauicula pe-
riclitetur . *Cosmiel.* Quid murmuras Theodidacte :

Montes , syl-
uas , & familia
sub aqua re-
peri.

Exprobate
Cosmiel timo-
rem Thoodis-
dacte.

adeoque tam vilem de me meaque peritia existima-
tionem concepisti , vt nauiculam hanc contra omnia
illisionis pericula immunem , aut conseruare , aut gu-
bernare non possim ; aut si dato , non concessio , ru-
pturam

Cap. I. Iter Submarinum. 145

pturam subiret ; illam non è vestigio instaurare , aut etiam te in media aquarum abyssō contra omnes fluctuum iniurias seruare non valeam ? *Theod.* O mi Cosmiel , condona obsecro pusillanimitati meæ , neque enim talia effutij , quòd in periculis constitutus in vlo de tua potentia dubitarem , aut tibi diffiderem , aut in concepta de te existimatione vacillarem : Ab. sit ; noui enim quantus sis & quanta virtute polleas , vt potè cuius imperio substanter vniuersa . Sed more humano ad tam exotica rerum spectra formidine quadam inuadente cor meum conquestus in hæc verba imprudenter proripi . *Cosmiel.* Tunc mihi fragilitatis probè conscius condono perlubenter ; sed iam ad institutum nostrum reuertamur . Mirabaris sylvas , prata , montes in mari reperiri ; & ego tuam miror simplicitatem ingenij . Putasne sub mari aliam esse rerum constitutionem , quam in extrema telluris superficie ? Minime . Si enim diuinâ potentia Oceanus sublatis aquis exsiccaretur , nihil aliud vides nisi vastissimas regiones , concatenatos aetissimum tum montium ordines , valles profundissimas , fluvios ingentes , planities longè lateque in immensum exorrectas ; sylvas quoque & prata , sed alterius constitutionis , arbusculis , fruticibusque corallorum , mineraliumque efflorescentijs satis virtute ornatae consita , qualia ex se & sua natura producere potest , nec flores defuerint nec fructus ; quid enim insulae aliud sicut , quam submarini montes vastissimi , quoram nominis apices extra aquam caput suum extolluntur , & hoc par

Sub aqua
terre similis
reperitur
constitutio.

252

T

cto

Qto in insulas hominum habitationi aptas euadunt?
 Vide saxos hinc inde parietes ingenti intercapaci-
 ne distensos, profundissimorumque montium stru-
 cturam. *Theod.* Video & admiror, nec vñquam in-
 animum meum inducere potuissem, vt tantam Ocea-
 ni profunditatem crederem, neque enim ullum sola-
 ris lucis vestigium in hac caliginis abyssō comperio,
 & si tu mi Cosmiel lumine tuo illud haud illultrares,
 prorsus mihi veluti in Cymmerijs quibusdam tenebris
 vagabundo pereundum foret. Et vnde hoc? *Cosmiel.*
 Scias Theodidae radios solares aliquousque tantum
 mare peruidere; sed in profundioribus hisce locis ob-
 constipatarum partium intermedianarum densitatem
 nulla tantæ lucis efficacia est, quæ corpulentam opa-
 citatem penetrare aut superare queat. *Theod.* Vnde
 itaque in tanta caligine marinae sibolis progenies in
 necessiarum rerum conquirendo commeatu viuat,
 scire cupiam. *Cosmiel.* Magno huic incommodo na-
 turæ benignitas afflatim prouidit; respice in subie-
 ctam nobis obuiamque planitiem, aspice saxonum
 rimas, fissurasque. *Theod.* Quidnam hoc prodigi? innumerous astrorum lucidissimorum exercitus ego
 video, ignem quoque certno inobilem, forsan fatuus
 est? forsan subterranei ignis expiratio? sed & scopu-
 lorum rimas vndique amplissimam lucem profunde-
 re obseruo. Dic rogo Cosmiel, quid tanta lucium
 multitudo sibi velit? *Cosmiel.* Luces istæ nec ignis
 elementaris, nec fatuus, nec subterraneus ullo mo-
 do censeri debet. Quomodo enim hi ignes ingenti-
 bus.

Profunditas
maris eur ee-
nebricoffima

Lux sub mari-
na qualis.

Cap. I. Iter Submarinum. 147

bus aquarum aceruis tumulati viuere valeant; ne-
mo est qui capere possit. *Theod.* Quid ergo obsecro
rei est? *Cosmopolis.* Luces quas vides sunt omnis gene-
ris conchilia ostreacea, crustacea, cæteraque fundo
adhærentia & lumine indiga animalia, quæ ut ob
naturæ suæ imbecillitatem ad saxa & fundum maris
natura religauit, ita quoque ne in necessarijs opera-
tionibus lucis defectu perirent, diuina sapientia lu-
cem illis natuam vñâ cum calore concreauit, cuius
veluti benigno fomento conseruarentur, & ad fun-
dum maris, ceu lucernæ quædam, Opificis Mantis in-
dustria constitutæ sunt, ut reliquis quoque piscibus
tum contra omnia illisionis pericula, tum ad necessa-
rij alimenti conquisitionem prælucerent. Neque
ideo putas velim, ostreorum, exanguium, crustaceo-
rumque genus oculis more aliorum animantium in-
structa esse, hæc enim in imperfectis huiusmodi, ve-
rius Ichtyophyris, paucis exceptis, non extant, sed
luce illa concreata, tum ad alijs prælucendum, tum
ad natuui caloris robur conseruandum gaudent.

Quam verò ex montium parietibus lucem emicare
conspicis, isti sunt vermes vagina inclusi, quos dactylos
vocant, in anguillarum formam saxonum in rimis sta-
bulantes; & lucem pariter concreatam habent; im-
mo dico tibi quid amplius, vix ullum piscium genus
est, quod non huiusmodi luce sibi innata turgeat:
adeoque ijs necessaria est, ut sine illa in caliginoso
æquoris gurgite vitam sustinere non possint, quem-
admodum supra quoque cum Balænam inspiceremus?

Quædam
metabœsi
innatam lu-
cent.

Conchilia &
alia huiusme-
di animalium
genera oculis
carent.

Vermes mari-
ni seu Dactyli
in montium
fillaris.

fusè ostendi. *Theod.* Sed quonam modo illa sese lux

Aquatilibus dicitur lu- cem effundere in noctis ci- clide. Quercus pu- trida noctu- lcent. *Cosmiel.* Vidistin cicindelas? siue vermiculos illos alatos, qui æstiu temporis noctibus instar scintillarum oculos itinerantium feriunt, & Lampyrides vocantur. *Theod.* Vidi saepè saepius. *Cosmiel.*

Quemadmodum igitur illa innatam sibi lucem ad operationes ritè exequendas à natura adepæ sunt, ita

& marina animalia. Vidistin vñquam quercus putridas, quantoperè noctu radient? & haud secus ac lucernæ quæpiam in obscuris syluarum recessibus ceu viarum indices cunctæ illuminent? Comperistin vñquam scintillantes nonnullorum animalium, eorum præsertim quæ nocturnis venationibus vitam sustentant, oculos? *Theod.* Vidi & obseruaui id saepius in felium & noctuarum oculis. *Cosmiel.* Si itaque terrestribus rebus ad usum necessarium huiusmodi lucem diuina sapientia insisse voluit, quanto magis marinis? Sed nunc ad fundi marini incolas oculos animumque conuertamus. Vide Theodidae & diligenter examina inexplicabilem rarum varietatem naturæ beneficio in huiusmodi tractibus constitutam. *Theod.*

Tota hac, quam video, planities fundi non mihi pratum, sed viuum quoddam peripetasma incredibili concharum margaritarumque varietate & splendore, veluti lapidibus pretiosis contextum videtur. O quanta conchyliorum specie differentium varietas!

quæm affabre in ijs natura lusit, quot colorum differentias imbuit! Quanta & quæm exoticâ figurarum discrepantium sculpturâ expressit! Video nonnulla

Conchyliorum variorum de- scriptio.

(vii)

(vti ea quoque describit Author historiæ naturalis) conuexa, plana, concava, quædam in Lunæ morem falcata, aut in orbem circumacta, aliqua dimidio orbe cæsa, in dorsum protuberantia, leuore quodam splendidissimo perpolita, alia veluti dentibus quibusdam interstinæta, alia striarum multiplici ductu miro artificio adumbrata; non defunt quæ muricatim intorta, margine in mucronem cuneatum foris effuso, intus replicato, iam distinctione virgulata, crispa; modò in formam cancellorum, imbricum, pectinumque vndulata superficie exorrecta, alia in vndarum fluctuantium morem expressa, & cancellatim reticulata, nunc obliqua, iam in rectum expansa, densata, porrecta, sinuata, & ad buccinæ morem repanda; & vndenam tanta mi Cosmiel rerum diuer. sitas? *Cosmiel.* Illa omnia quantumuis innumeris speciebus differentia, ex inuisibili illo & vniuersali naturæ femine, quod Oceano potissimum dominatur, formarum diuersitatem sortiuntur; siquidem ex aquæ particula viscosiori & tenuiori caro conchiliorum nascitur, ex parte verò crassiori & salis copia referta, conchæ viuenti ipsa domus constituitur in lapideam molem indurata; nam sal ex se & sua natura duram firmamque omnibus præbet consistentiam, plastica verò sensinis vis illas pro combinatæ materiæ dispositione in inumeras efformat figuræ; colorum verò varietas hanc suam ex diuersa sulphuris albi rubrique, quo mare refertum est, mixtura originem trahit: viuuntque ex eodem, ex quo ortum duxerunt

Origo Conchiliorum.

runt alimento elementoque , quamuis nonnulla quoque pisiculos , vermiculos, cæteramque minutiorum maris sobolem in suum trahant nutrimentum .

Theod. Quomodo id fieri potest , cum visu & dentibus careant . *Cosmiel.* Natura vti sagacissima est , ita & ijs quoque de necessarijs ad viuendum subsidijs

In conchilijs mirum in modum prouidit . Visus enim defectum *qua ratione* sensu perfectissimo tactus suppleuit , dentes verò eius *natura supple* quibus prædam sibi venatur , est ipsa aperibilis *vic defectum* conchæ structura , quâ dum voluntario animalis motu *visus & den-*

nunc clauditur , nunc aperitur , fit ut animalcula ijs vicina simul ac hiantibus conchæ labris sese insinuauerint , astutus intus latens pescator prædam præsentiens mox clausis labris in escam indita sibi instinctu eandem conseruet . *Theod.* Reperio hic inter alia Tritonias buccinas , purpureo liquore refertas .

Muricis origo & visus. *Cosmiel.* Illæ sunt murices , & purpuræ , nullo non æuo celeberrimæ , vnicum Regum atque Imperatorum ornamentum , harum enim naturali liquore panni illi tinguntur , quos tantoperè inquirit ambitus principum Maiestas , ortumque habet ex purissimo sulphure rubeo , tincto spiritu cynabrij , quòd in centro virtutis spermaticæ horum piscium delitescit , & naturali hepatis facultate concoctiuia , vñà cum dicto sulphure , in hunc quem vides conuertitur liquor .

Murexæ lingua & membra *Theod.* Ecce linguam purpuræ siue muricis acutissimam , quam exerit ; habentne *hæc* animalia linguam , aut reliqua membra distincta ? *Cosmiel.* Membra distincta non habent , sed simile quid membris cæte-

Cap. I. Iter Submarinum. 151

cæterorum animalium. Hinc quam tu linguam dicas, lingua propriè non est, sed spina quædam ossea, acuta & dura, qua cæteras sibi vicinas conchas, veluti cunæ quodam aperit, a pertus exfugit; piseicullos quoque vicinos ea transfixos intra se trahit. *Theod.* Ergo os habent & stomachum. *Cosmiel.* Dixi tibi simile quid eas habere, meatus videlicet, intra quos nutrimentum attractum deponant, veluti in stomachum quendam à natura ipsis constitutum. Depositum verò calore nativo in propriam substantiam conuentunt; sunt enim quotquot hic contemplaris conchiliorum genera, nihil aliud, nisi carneæ quædam massæ, animatæ, quæ tametsi indiscreto membrorum situ à natura disposita sint, acutissimo ramea Tactus sensu pollent, neque generant aliorum piscium more, sed vniuersali naturæ, & peculiari maris semine, ut dixi, pro diuersitate dispositionis materiæ generantur, & ex utroque sensibili & insensibili alimento viuunt. Quæ vero conchilia hisce scopulis nativa sede & immutabili adhærere vides, illa Ichyophyta verius, quam animalia perfecta dicenda sunt, & Zoophytis adnumerantur, vitamque merent ex communis naturæ semine, intra petrarum faxorumque foramina digesto concoctoque, eiusdemque luctu viuunt. Huius quoque generis sunt spongæ mariae, similiaque imperfectæ naturæ, mediæque inter plantas & animalia Ichyophyta.

Conchilia carnea massa & animata.

CA-

C A P V T II.

Exploratur maris fundus, & communicatio marium cum Oceano.

O S M I E L. Agedum Theodidae. Visis iam vegetantis sentientisque naturæ proprietatibus, nihil porro restat; nisi ut te prius in ipsa subterranei mundi vestibula, qui Oceani mariumque fundus est, introducam.

Vt ex his demùm, veluti per ingentis immensique palati portas & ostia ad interiora Geocosmi adyta penetrare possis. *Theod.* Totum tuæ me submitto dispositioni; noui enim nihil mihi sinistri accidere posse; si tu naturæ dominator, semper mihi præsto fueris, potentique dexteræ tuæ auxilio me seruum tuæ fidei commissum fulcueris. *Cosmio.* Macte animo; inexhaustos tandem Oceani fundos penetremus. *Theod.* Ergo necdum fundum attigimus? quid ergo pratum illud, in quo tanto nos tempore perdiuimus, fuit, nisi fundus maris? *Cosmio.* Falleris, pratum enim quod spectasti, intimus maris fundus non fuit, sed suprema ingentis scopuli platinities; quare pergamus. *Theod.* O mi Cosmio quo me Euro velociori motu ducis? iam enim vobis omnia Propheta clamare possum, Montium fundamenta cooperuerunt me, vectes terræ concluserunt me, obsecro te, vbinam

Cap. II. Iter Submarinum. 153

vbinam locorum iam sumus , vel cuinam externæ superficii loco tractus hic , in quo me constitutum video , respondet ? *Cosmiel* . In maris Atlantici fundo hæremus . *Theod* . Quo dicto ingens mox lumen exortum , an à Cosmiele immediate , an ab extrinseco quodam lumine ab ipso constitutum , nescio , illuxit : quo fundus maris mirum in modum illuminabatur . *Cosmiel* . Iam contemplare Theodidae in hisce inferioris mundi corporibus naturæ Maiestatem , hoc loco nullum animal obcontinuam horrendamque vorticum voraginemque vehementiam , si ne ultimo exitij periculo commorari potest . *Theod* . Quid sibi volunt hæ submarine in immensam longitudinem montium substructiones , quid ingens aquæ fulgentis calor & æstus , quid immensæ voragine , quibus fundum vbiique pertusum video . *Cosmiel* . Hi quos vides asperos & tortuosos montium tractus , in numeris scopolis , planiciebus , vallibus submarinis distensos , substructiones sunt ingentis cuiusdam insulæ siue culturam species , siue rerum omnium vberatatem , olim omnium beatissimæ , quæ tamen successu temporis ex vehementibus terræ motibus concisis fornicibus , columnisque montium , vnâ cum hominibus lapsa submersaque , huius quam vides ruinæ vestigia reliquit ; terræ verò motus ex magno Vulcani craterे huic subiecto originem traxit , cuius quidem aperta signa sunt , caloris & æstus quem mirabilis vehementia , cui in hunc usque diem insulæ quas Terceras vocant , ex veteri ruina superstites , subiectæ ,

Fundus maris
Atlantici.

Cur nullum
animal se in
profundo
Atlantico
detinet.

Montium era-
ctus sub d'cto
mari quid li-
gante.

Terra motus
origo.

Insulae Terce-
ras ex terra
motu super-
ficies .

V   ctæ ,

Etæ, nullo non tempore ingentia detimenta expertæ sunt; voragini verò quas vides, sunt illi aquiductus, & canales, in cæca alicubi montium viscera aquam Oceanii exonerantes, de quibus postea fusiūs tecum agam. *Theod.* Ecce nouos semper & nouos

Vortices immensos
quorum aquam deri-
uent.

vortices & voragini, ingentesque fundi hiatus; quorum nonnullos maioris capacitatis, quam vel ipsos crateres Vesuuij aut Aetnæ olim à me dimensos deprehendo. Et quoniam aquas immensi huius Oceanii deportant? *Cosmiel.* Ecce iam Americæ insulis, atque adeò ipsi continentis vicini sumus. Nonnulla itaque dictorum canalium intra insularum circumiacentium montes, quidam intra Americæ vastissima montium receptacula, ad fluviorum lacuumque originem constituendam per immensas subterraneas anfractuosasque ambages deriuantur. *Theod.* Suntne plures huiusmodi hiatus, & canalium hisce similia orificia? *Cosmiel.* Plura omnino sunt, & maiora per totum hunc Oceani tractum à natura disposita. Nosti Theodidacte ex Geographica disciplina, vastissima fluminum maria, cuiusmodi in America sunt Flumen Amazonum, Maragnon, Flumen S. Iauarij, Laurentij, aliaque innumera vniuersam Americæ faciem rigantia, quæ quidem non aliam, nisi ex hoc vel Occiduo vel Ortiuo Oceano aquarum per occultos horum hiaturum cæcosque voraginum meandros in montium viscera deductarum originem sortiuntur. Ad flumina itaque ingentia constituenda, ingens aquarum transfusarum vis necessaria est.

Theod.

Oceanum
Atlanticum
canalibus
abundare.

Flumina qua-
dam Americæ
ex dicto mari-
orra per mea-
dros sandem
in montibus
essunt.

Cap. II. Iter Submarinum. 155

Theod. Sed quomodo mare cum salsum sit, natuam sua in salzedinem intra montes delatum ita subito deponit? *Coſmiel.* Nosse debes terrestrium partium Naturam ita constitutam esse, ut mox ac aqua per eas colatu quodam transierit, illæ naturali attractu salem aquis insitum, in se attractum, in necessarium debitumque sibi alimentum, sine quo nullæ in terra generationes fieri possent, deriuent. Et hoc pasto aquæ marinæ, salzedine sua exutæ, exsuctæque in dulcemi saporem conuertuntur. Sed hæc alibi copiosè tibi ab Hydriele exposita sunt. *Theod.* Nodum omnem difficultatis soluisti, & ego experimentis conuictus in aqua marina per arenam, argillam, cretamque colata, verissima quæ dixisti comperi; præsertim si calida, vti in montibus per subterraneos ignes fit, colata, dictas materias transeat. Sed ò *Coſmiel*, quàm ingentem portam hic apertam video, quàm immensum intra montium fauces hiatum intueor.

Saledinem
quomodo ma-
re in montib.
deperdat.

Coſmiel. Ne mireris; hic enim est magnus ille subterraneus meatus, quo Oceanus Atlanticus Australi Oceano, occulto quodam coniugio maritatur: qui nobis modo transeundus est, vt vtriusque Oceani abditam & nunquam visam constitutionem exactius contempleris. *Theod.* O quanta & quàm mirifica structura, quàm horrendis rupibus omnia rigent, quanta hiatuum orificia panduntur, quantum canalis modò coarctatur, modò in immensum dilatatur; vt iure Subterraneum Pelagus dici possit; quàm fornicis alti, quanta lapidum varietate contexti, omnia

Communica-
tio Oceani
Australis cum
Atlantico.

Subterranei
meatus stru-
ctura & de-
scriptio.

tamen aspera, folida firmaque compage connexa, ferrè æterni laboris opus. O mi Cœsmiel, forsan Isthmum inter Panamam, & Nombre de Dios constitutum transimus. *Cœsmiel*. Ita est, Mare siquidem Australe Boreali hoc ponte Isthmico disternatur.

Tbod. Et quando tandem finis horum mirabilium? *Cœsmiel*. Iam iam finem attigimus, respice oppositam priori Australis Oceani portam hanc subaqueam.

Theod. Non portam video, sed multorum milliarium hiatum intra montem excavatum. Sed o Cœsmiel estne possibile Oceanos & Maria subterraneam communicationem habere? *Cœsmiel*. Quid dubitas fili, rem ita se habere, ut modò in hoc, ita paulo post in multis alijs spectabis. *Tbod.* O magnalia Dei! O ineffabilem Opificis mentis Sapientiam! O quam pauca, non dieam cælestium rerum, sed & huius sensibilis Geocosmi, quem pedibus calcamus, quem quotidie oculis euoluimus mysteria humani intellectus cadueitas nuntiuit! Sed pergamus.

Et ecce per inumeros monstrosorum piscium exercitus transeuntes, iuxta innumerarum variarum insularum substructio-nes, inexplicabili nauiculae motu delati, ubique Oceanum fundum innumeris passim hiatibus, canaliciumque orificijs pertusum, sub-aqueis nunc montibus, scopulis, planiciebus, nunc vallibus in immensum exorrectis resertum offendimus; donec tandem ad insularum Philippinarum submarinum Archipelagum delati, intra canalem quendam in Australem polum vergentem defleximus. Hic ego summa

Mare Austral.
le Isthmus
terminat.

Theodidactus
proficiens
sub aqua mul-
ta curiosi spe-
ctare.

Cap. II. Iter Submarinum. 157

summa curiositate exæstuans cognoscendi incognitum Australis terræ regionum situm, sic ducem meum affatus sum. O mi Cosmiel. Si inueni gratiam in oculis tuis, duc rogo seruum tuum aliquantulum in extimam maris superficiem, tum liberiori aurâ fruendi gratia, tum ad regionum si quæ sunt australium in hunc usque diem latentium situm explorandum.

Desiderium cognoscendæ partis Australis.

Cosmiel. Fiat uti postulaisti. *Theod.* Et ecce in patentissimo pelago me constitutum reperi. O mi Cosmiel quantoperè mihi consuetæ auræ liberoris limpeditate & dulcedine gaudeo; reuiuiscit sanè spiritus meus prodigiosarum rerum spectaculis pñè exanimatus, ad cælestis huius lucis intuitum, sed ecce continentem ego video ingenibus montibus cinctam. Quænam rogo hac regio est? quodnam ei nomen? *Cosmiel.* Illa est terra illa incognita, quam australem vocant. *Theod.* Suntne in ea homines? estne ferax & ampla? *Cosmiel.* Tota quanta hominibus est habitata, feracissima insuper, & animantibus omnis generis cultissima, & continuo tractu intra Zonæ temperatæ limites distensa, longitudine Europæ & Asiarum haud quanquam cedit. *Theod.* Quam rogo religionem huius terræ incolæ proficentur? *Cosmiel.* Nonnulli Solem, Lunam, Stellas adorant, quidam nullius religionis sunt. Omnes feræ fidei quæ est in Christum Seruatorem tuum, & Dominum nostrum expertes. *Theod.* Et cur Deus benignissimus nullos Apostolus ad eos à tanta cæcitate, liberandos mandat? *Cosmiel.* Vti Dei iudicia sunt abyssus.

Expositus
Theodidactus
ad oram Au-
stralēm inge-
ti corporis re-
focillatione.

Terram incog-
nitam videt
Theodidactus
curiosè scilicet
tatur.

De hominib-
& terræ fec-
unditate.

De incolarum
religione.

Iudicis Dei
imperatura-
bilia.

abyssus multa, neque quisquam Angelorum aut hominum sit, qui Diuini consilij Sacra menta penetrare possit, ita præsumptione & temeritate non caret, illa curiosius velle scrutari. Veniet tempus, quo Deus eorum misertus mittat, qui Christum ijs annuncient, & communis ouili assident, Apostoles, & forsitan intra breve tempus, illis cælestis luminis gratia affulgebit. Sed nunc hæc de terra australi incognita sufficiant, pergamus. *Theod.* O Cosmiel iam rursus ingenti mari me expositum video. Et quodnam rogo illud? *Cosmiel.* Hoc est mare illud intra frigidam australis poli Zonam constitutum, à nemine mortalium hucusque perlustratum. *Theod.* Verè sub Zona frigida me positum reperio; nisi enim tu mihi succurreris, frigore mihi pereundum esse video. Quid rogo sibi concitatissimus maris in nos cum impetu irruens fluxus? nihil enim in cæteris mariibus simile & magis formidandum me vidisse memini; videmur enim ingentibus fluctuum montibus non tantum obrui; & hunc æstum perpetuò ferè experior, ut proinde minimè eum ex suborta quædam tempestate, aut ventorum impetu adeò vehementem furiōsumque esse putem. Sed magnum hic mysterium latere video. *Cosmiel.* Rectè iudicasti, hoc enim est quod supra tibi manifestabam mysterium, de Oceani sub polo Boreo absorptione, eiusdemque sub opposita illi hoc australi polo regurgitatione. Hic enim ex subterraneo suo aquæ ductu; aquæ inexplicabili vehementia & impetu renouantur,

Mare Australie ad polum frigidissimum

Mare illius regurgitatio

Cap. II. Iter Submarinum. 159

tar, vt denuò perfecta pericyclos illuc refluant, vbi absorptæ fuerant. Scias verò hunc locum hucusque mansisse inaccessum, cùm nemo inuentus sit, qui impetum huius maris frangere, & qualis vi superare valuerit, sed omnes quotquot inconsultius hæc loca vel adierunt, vel ventorum ad ea vi delati fuerunt, inuitabilibus fluctuum turbinibus & Euripis miserè perierunt.

Mare ad polos
inaccessum.

Theod. O quād inaudita mihi narras, quam nullis vñquam mortalium oculis visa demonstras.

Cosmiet. Video te Theodidacte totum frigoris vehementia trementem tantum non emori, quare ad derelictam stationem reuertamur.

Vnde calor in
fundo maris.

Theod. Placet. O quād calidam repetitam stationem sentio. Non est dubium quin fundus hic alicuius subterranei ignis spiraculis vrgatur.

Cosmiet. Rectè dicens. Sed progrediamur, grandis enim tibi restat via.

Theod. Quidnam illud est? Video enim fundum maris, adeoque totam aquarum ei incumbentium molem, vehementi nescio quo motu concutti.

Quomodo ob
exhalationem
subterraneum
ignium mare
concurriatur
& fluctuat.

Cosmiet. Itæ sunt illæ subterranei caloris exspirationes, de quibus paulò ante loquebaris, quæ uti vehementium spirituum copia turgent, ita mirum in modum, dum violentam irruptionem moluntur, aquas perturbant, superficiem maris, veluti in cacabi motem bullientis pelagi, in fæuissimas tempestates concitant, quin velaërem liberiorem nocti ventos impetuissimos cum extremo nauigantium periculo efficiunt.

Theod.

Omnia ritè cepi. Sed quis ille suauissimus odor, qui tantoperè odoratum meum afficit.

Cosmiet.

Cosmiel. Scias te iam intra Moluccas constitutum, in quibus ingens aromatum copia quotannis prouenit, vides hic ambræ Grysisæ vbertatem? Vides Cariophylorum aceruos? Sentisne Cynamomi, nucis myristicæ, piperis, aliorum aromatum odorem?

Theod. Sentio, & miror intra aquam quoque huiusmodi odores sensorium organum afficere posse. O quot vortices quot hiatus, quot æstuantium aquarum fluxus & refluxus, inter harum insularum angiportus, vti & per totum hunc Indicum Oceanum intucor?

Cosmiel. Omnes hi vortices canalium epistomia sunt, qui intra Imai, Caucasii, & Parapanisi concatenatorum montium viscera in constituta ipsis à natura receptacula, ad Gangis, Indi, Hydaspis, cæterorumque innumerorum fluminum ortum, Oceaniū humorem perpetua quadam circulatione deponunt; quod qua ratione fiat, iam supra audisti.

Canalis quo
mare Indieū
communicat
cum mari
Caspio.

Theod. Ecce noua porta non absimilis ei, quam in Oceano Australi reperimus; quid rogo ea indicat?

Cosmiel. Hic introitus est subterranei ingentis longitudinis Mæandri; agedum, magno animo sis Theodidacte, hic nobis modo transeundus est, & tunc tibi, vbi & in quonam mari terminum suæ exonerationis inueniat, aperiam.

Theod. O quam in tortuofsum me labyrinthum ducis; in quam vasta terrarum spatia me trahis! quanta lateralium meatuum multitudo & vastitas! heu quam horrendas ingentium aquarum Catadupas audio! hic non lacus, non plainicies, non flumina defunt, prata quoque video vi-

renti

Canalis de-
scriptio & mi-
ra in eorum
fascis.

Cap. II. Iter Submarinum. scđ

xenti gramine vestita, regnum iam Subteraneum ingressi videmur. *Cosmiel.* Minime hoc tibi persuades velim; est enim hic canalis singulari naturæ artificio intra terræ viscera ad communicationem aquarum excauatus. *Theod.* Et quando tandem huius transitus finis? *Cosmiel.* Ecce iam finem attigimus. Ecce nauiculam in altum educam, ut noui aëris haustu reficiaris. Respice modo. *Theod.* In mari patentissimo me reperio, altissimos tamen montes è regione aspicio; quoniam rogo terrarum loco subsistimus? *Cosmiel.* In mari Caspico commoramus, quod per eum quem transisti canalem cum mari Indico occulta aquarum commercia exercet. *Theod.* O quām aberrant Geographi, qui hoc mare lacum appellant, eo quod omni exitu carere videantur. Ego vero iam aperte comperio, nullum esse mare, quod cum Oceano per subterraneos immensæ magnitudinis canales ei, quem transiuiimus, haud dissimiles non continuetur: *Cosmiel.* Recte iudicasti. Sed ut hæc omnia tibi luculentius pateant, ad desertam stationem revertamur. *Theod.* O quām scopolosum huius maris fundum video? quanto subterranei ignis calore æstuantem? quām miris contrariorum fluctuum agitationibus sœuentem? Euripos innumeros hic à natura constitutos video; & vnde hoc? *Cosmiel.* Quia id ex omnibus partibus circumstis maribus, & montium hydrophylacijs per subterraneos canales coimmunicat, quæ cùm contrarijs fluctibus ei inferantur, inde hoc æstu his Euripi-

Maris Caspici
confitatio.

pis, hisce ingentium fluctuum globis illud agitari nihil mirum est. Accedit fluctuum ad conclusa vndeque littora illidentium reuerberatio, qua mare quasi in perpetuos circulos agitatur. *Theod.* Sed quodnam nouum hoc orificium intra montium substructiones sese nobis exhibet? *Cosmiel.* Transeamus illud, & exitus dabit rei veritatem. *Theod.* Canalem non imparem priori ingredi videmur; sed rogo te ne sistamus; vnum enim vidisse sufficiat, cum natura ad eandem amissim omnia metiatur. *Cosmiel.* Iam terminum attigimus; ecce in superficie maris Euxini constitutus es. *Theod.* Fierine potest quod asseris? Ergone mare Caspium cum mari Euxino miscetur? *Cosmiel.* Omnino & per hunc quidem quem transisti fornicem subterraneum, quæ supra se ingentem caucasum & omnem Colchidis regionem, quam hodierna dic Georgiam & Megreliam vocant, sustinet. Sed inferiorem stationem postliminio repetamus. *Theod.* Non minus impetuosum hoc Euxinum, quam Caspium mare reperio, scopolis innumeris, & profundissimis abyssis refertum. Quanta porro piscium diuersitas & multitudo; sed dic rogo quid vehementer ille impetus aquarum est latere, ruentium? *Cosmiel.* Hoc in loco sese Tanais magna aquarum mole grauatus exonerat. Hinc ille impetus. Sed progrediamur ulterius. *Theod.* Ecce nouos æstus exeriori prioribus non absimiles luctantium aquarum. *Cosmiel.* Illi à Borysthene & Danubio ingenti aquarum coaceruatione sese in dictis locis

Mare Caspiū
cum mari Eu-
xino commu-
nicat.

Borysthene
& Danubius
exonerantes se
in mari ma-
gnos æstus
exitant.

Cap. II. Iter Submarinum. 163

cis deponentibus efficiuntur. *Theod.* Quid sibi angiportus ille, in quem transimus? *Cosmiel.* Iam Constantinopoli vicini Propontidem attingimus, in Archipelagum iter facturi. *Theod.* O quot æstus quot Euripos, quot sine fundo fundos hoc in loco reperio, quot & quantas insularum vicinarum substruções video, quot calidas exspirationes sentio, luculenta subterranei ignis vestigia? *Cosmiel.* Veritatem tetigisti; ingens enim huic loco Vulcani culina subest, quæ continuis exhalationibus hoc mare oppidò infestum reddit. Sed de his paulò post. *Theod.* Et quando mare Mediterraneum subibimus? *Cosmiel.* Iam in eo actu moraris. *Theod.* Certe Naturam semper ad eandem normam omnia constituisse ex tot hiatibus & Mæandris fundorum pelagi huius sat superque constat. Sed quid ingens illa vorago, quam hic intra montium fauces apertam video? *Cosmiel.* Hæc prope Aegyptum constituta est, sed ut omnibus tibi pateant, ea nobis subeunda est. *Theod.* Eac quod beneplacitum fuerit in oculis tuis. E heu! quidam horrenda rerum facies? quanti formices? quam iusta composta structura? quantum talis, quantam bituminis copiam excludant parietes? quanto festinans mi Cosmiel, siquidem mephym ex crypta exhalantem amplius sufferre non possum. *Cosmiel.* Factum est quod petisti, eleva oculos tuos & vide dirutissimas regiones, iam in pelagi superficie relataq. *Theod.* Vere ubi sim; ubi mover, nescio; sumen hincas nos intruisse puto, & quidnam sibi nulli sanguineus aqua-

Mare rubrum color? *Cosmiel*. Seias te iam in mari rubro constitutum esse, quod color aquarum sat superque demonstrat. Et eo quidem in loco quem Moyses quondam vna cum populo Israelitico diuisis stupendo miraculo aquis sicco pede transiuit. *Theod*. Fierine potest nos in mari rubro constitutos? & quomodo & per quam viam in illud ingressi sumus? *Soranius* an vigilijs fallor? *Cosmiel*. Non falleris: per subterraneum enim meatum, in quo graueolentem illam Mephytim sentiebas, in hoc pelagus ad subterraneam marium communicationem luculentius demonstrandam, id est ex Mediterraneo in rubrum emersimus. *Theod*. O quam stupenda eaque noua in natura serum miracula experior! ecce ingentes hic ex Corallinis fructibus plantatas à natura sylvas reperio; sed & scopulorum intricatissimæ series me pœnè aeronitum reddunt. Sed ecce novum prodigium. Video hic scopulum ingentem, omni ferramentorum gehere onustum; & veluti trahalibus quibusdam: Huius instrumenta ferrea affixa, quid rego illud? *Cosmiel*. Hic est scopulus magneticus (quippe magnetibus hoc mare resertum est) qui naufragiorum ferrarias merces ad se attractas, indissolubili arcuoris naturæ vinculo tenet. *Theod*. Heu quo hiatibus & quo stupendis aperturis fundus scandet! *Cosmiel*. Hi omnes aquis per suos canales inter Aethiopiam Arabiamque felicis montium vicinorum hydrophylacia deducendis ad originem fluminum à natura destinati sunt. Sed iam iter prosequamur.

Mira in mari rubro.

Theod.

Cap. II. Iter Submarinum. 165

Theod. Videor ex monte quodam in imam vallem descendere, quidnam hoc indicet, rogo explices.

Cosmiel. Rubri maris alueus ea se ratione ad Oceani Indici fundum habet, quemadmodum superior montis alicuius planities ad longè latèque circumfusam vallem se habet.

Vnde non mireris te descendere, ex monte enim subaqueo, ad subaqueam vallem deponeris. Iam in Oceano Indico versamur.

Theod. Heu Cosmiel ecce nouam monstrorum marinorum turbam. O quam sunt horrenda, quam vasta, quam insolenti corporis specie deformata, quanta luce radiant, & in carbunculorum capiti insertorum morem lucent, nonnullorum capita cirsis innumeris intricata, quedam tumore totius corporis tantum non fatiscunt, sunt qui cornibus flumina aquarum profundere videntur.

Cosmiel. Illæ variæ sunt Cætorum species, quorum naturam supra tibi exposui.

Theod. Festineamus rogo, ut ex tot ac tantis scopulis, ex tot fundi voraginibus examus. Sat enim iam noui, quid illa ex tua instructione sibi velint;

reuertamur per hunc Indicum Oceanum in Athlanticum, vnde digressi sumus.

Cosmiel. Compleantur vota tua.

Theod. Vix dixerat, & ecce vehementissimo quodam fluxu in Boream ferimur; incipiunt horrenda mox saeuire frigora, ego totis artubus contremiscere. O Cosmiel ubinam locorum hæremus? Quid concitatissimus ille maris æstus versus Arctum, quo veluti rapidissimo flumine secundo vento ferri videmur?

Comparatio
aluei maris ru-
bricu[m] Ocea-
no Indico.

con-

Aquam sub polo arctico absorberi.

constituti sumus, vbi Oceanus occulta parturientis naturæ violentia absorbetur. Recordaris ni fallor, quantam intra circulum antarcticum vndarum contra nos irruentium vehementiam experti simus. Habes iam limpidam horum effectuum causam. Oceanus enim perfecta pericyclosi hoc loco absorptus, sub opposito polo reuomitur. Vnde sicuti illum inuita natura adimus, ita in hunc secundo fluxu rapimur. *Theod.* O quam horrendas tempestates experior, quam formidabiles ruentium aquarum strepitus percipio? dices mundi machinam fatiscentem ruere. *Cosmiel.* Disce ex his admirandis naturæ operibus, Deum cognoscere, illum amare, illum æternum possidere. Sed iam satis est, lustrauimus admirandam interioris Oceani Oeconomiam, occultas & abditas semitas lustrauimus omnes, reciproca marium cum Oceano spectauimus commercia, monstrorum & quidquid mirum Oceani viscera gignunt, intuiti sumus, relata modo id qui vnicus erat propositus nostri itineris scopus, reliquo subterranei Mundi vestigio, eius interiora penetrare, ineffabilem naturæ maiestatem in omnibus contemplari, ibi initium facturi, vbi primum natura sui motus exordia ponit.

C A P V T III.

Subterranei Mundi arcana explorantur.

O S M I E L. Geocosmi structuram
mi Theodidae, non casu aut for-
tuitò ex limi confluxu coahuisse, sed
ineffabili quodam Diuinæ Sapientiæ
opificio constitutam, ex ijs quæ pau-
lò post tibi ostendam, patebit: ita
ut non minorem in hac adornanda, quam in Micro-
cosmi fabrica construenda industriam posuisse videa-
tur. *Agedum* mi Theodidae; ne formidandis, que
intrueberis, spectaculis terrearis; ego enim tecum
sum, ego te ab omni aquarum violentia, ab omni
aëris coquinatione, ab omni ignium voracitate,
defendam. *Theod.* O Cosmiel; ego, sicuti huius
tam ardui & inauditi itineris author fuisti, ita illud
ad desideratum finem te conducturum confido; tuis
enim in manibus constitutus sum, ad vitam & mor-
tem æquè promptus, dummodò tuo me subsidio non
destituas. *Cosmiel.* Pergamus itaque in nomine
Domini ter gloriosi & benedicti. Ecce per immen-
sam hanc voraginem, in interiora terræ viscera pene-
trandum nobis est. *Theod.* O Cosmiel Cosmien?
circumdederunt me gemitus mortis, dolores inferni
circumdederunt me. O quò me rapis? Circumual-
larunt me fundamenta montium, aquæ operuerunt
animam meam, intra abyssos cordis terræ conclusisti
me.

Locus adeun-
dus quam-
terrore ple-
nus.

me. O ne me deseras? formidine enim tantum non morior. *Cosmiel.* Fateor mi Theodidae, nullum tam cordati animi virum esse, qui huiusmodi locorum horrorem sustinere queat; verum cum semper me tibi presentem futurum pollicitus sim quid times? quid angeris? quid trepidat cor tuum? an nescis cœli & terræ claves mihi concreditas esse, meo omnia subesse imperio an ignoras? Sed ne in posterum hisce immensæ caliginis terroribus concutiaris, & luculentius omnia naturæ arcana considerare possis, & ne frustra in tanta tenebrarum densitate constitutus, omni rerum spectandarum fructu priueris, ecce ego & medicus tuus ero, & illuminatrix lucerna.

Theod. Vix dixerat, dum ecce nescio quo nectareo liquore me imbuit, & tanta luce vasta subterraneorum cryptarum spatha illustrauit, ut in aperto solis lumine constituti videremur. Quibus mox ita confortabar, ut in posterum nulla animum meum formidinis trepidatio perculerit. O Cosmiel gratias tibi ago, pro tantis in me collatis beneficijs; iam enim uero te fidelissimum & ducem, & custodem exterior; nec non veluti vniuersæ naturæ præsidem eo quo possum humili mentis obsequio reuereor. *Cosmiel.*

Vestibulum aquis horridum. Respice & lustra primum hoc naturæ vestibulum. *Theod.* O quantos aquarium strepitus percipio, nihil Caspiæ, nihil Niliacæ Catadupæ in comparatione sunt, ad horrenda haec & inaudita aquarium vndique ruentium præcipitia; non fontes, non flumina, non lacus, sed ceu rupto fundo ac magnæ abyssi

Sumpitus li.
quor Theodi-
dacto omnem
formidinem
tollit.

Cap. III. Iter Subterraneum. 169

abyssi apertis claustris totum Oceanum effudiisse vi-
dentur. *Cosmiel.* Rectè dicis, hic enim est canalis
ille abyssi magnæ, per quem perennis fit à polo Ar-
cticō ad Antarcticum totius Oceani circulatio. *Theod.*
O quām immensæ altitudinis fornices, & quanta
quām inexplicabilis huius aqueductus laxitas, cer-
tè nihil in superficie terræ huic simile reperiri posse
existimo. Sed & *Cosmiel*, omnes pñè parietes in sa-
lem, nitrum, alum, vitriolum, similiaque efflo-
rescere video; vnde hoc? *Cosmiel.* Horum parietum
proprietas hæc est, ut omnem aquarum marinorum
salsuginem ad se attractam in varia genera salium pro
cuiusvis loci natura conuertant. *Theod.* Sed quid ro-
go sibi vult calor ille quem sentio? *Cosmiel.* Ille
prouenit ex vicino Pyrophylacio, quod postquam per-
fecta coctione aquam digesto, id, quod in sale volati-
lis est spiritus, intra intimas saxorum glebarumque
fissuras exhalat ad vniuersæ telluris somentum, fœ-
cunditatem & condimentum. *Theod.* O quām in-
gens Mephitis nares meas excruciat? Video hic ne-
fio quid caruscum, quod in immensum tractum se
porrigit auro haud absimile, quid defluxus ille hu-
mor bituminis nigro & naphtæ haud dispat? *Cosmiel.*
Iam dixi & calor quem sentis rarefactam aquam in va-
pores spermatica virtute refertos exaltat, qui mox ter-
restribus glebis per rimas insinuati, ubi materiam
terrostram sulphuri producendo, aptam repererint,
ibi sulphur generant. Vbi in pingue & crassum lu-
tum incident, ibi aut bitumen, aut naphtam, aut

Parietes sale,
nitro, &c. re-
ferti.

Calor quid
terra conda-
cat.

Vnde sulphur,
bitumen, &
naphta.

Y

alium

55

alium oleaceum liquorem generant; Mephytis percepit causam. Sed hæc omnia inferius fusius declarabuntur. Iam enim primò hydrophylacia, seu aquæ promos condos, deinde pyrophylacia, sive Vulcanias officinas, demum aërophylacia, seu subterrestris aëris reconditoria inspecturi sumus. Sic fiet, ut lusus naturæ in omnibus tibi clarius innoteat. Progrediamur itaque in hoc totius telluris principali aqueductu.

Canalis Boreo-Australis integræ regio, ni similes videatur.

Theod. Ingentem regionem ingredi videmur. O quot montes, quot maria, quot lacus, quot hiatus aquarum flumina vomentes video? Iam veluti ex alto quodam monte in tam vallen deuoluimus, modò ex valle in celos montes exaltamus. Iam inter horrida præcipitia arctati; modò ex angyportibus elapsi in latè patentes planicies ferimur. Nullibi recta nobis & plana via; sed tortuosa ubique & atque semitæ; per horrenda scopulorum gurgulæ deuehimur: omnia tamen immensis aquarum molibus, formidabili cum murmore, strepitu incredibili, una iunctis oppleta. Quis vñquam credidisset tantas aquarum coacceruationes in subterraneum hunc aqueductum cadere posse? rogo te mi Cosmiel, ut & alterius mihi effectus causam exponas. Quatuor enim anni stationes, in hoc magno nature aqueductu exterior; iam enim hyberno frigore quasi obrigesco; modò verno quodam tempore recreor; modò zistisque intolerabilis me cruciat ex sudorix vehementia, ut eius ferendæ non sim par. Cosmiel. Ordine tibi singula pandam. Mirabaris ingentem aquarum

co-

copiam, & per inumeros hiatus ingentes aquarum eructationes: & meritò. Vidisti enim illud arcticæ voraginis præcipitum intra terræ viscera innumeris alijs aquarum defluxibus auctum insinuatumque; si Niliacæ ruentium cum impetu aquarum Catadupæ accolas surdirate feriant, quid futurum putas, si h̄ic alicubi homines ponerentur; illos haud dubiè non dicam obsurdituros; sed ne ad momentum quidem victuros arbitrarer, ubi Oceanus tanto aquarum pondere, in ima terræ penetralia præcipitatur. Quod verò alios hiatus inumeros, qui continuis profluuijs aquarum ingentem molem fundant, mireris; scias hunc pariter esse Oceani humorem, qui per alias & alias voragini intra appropriatos canales insinuatus, per h̄ec tandem ostia exitum inuenit; hinc sit ut aquarum pondus ijs in hoc aqui-ductu augmentatum, coaceruationes aquarum canali inclusarum, pondere suo in antecedentia promoueat, atque hoc pacto præcedentium aquarum mole subsequentium aquarum congeries presla, cùm alium quam per Antarcticum polum exitum non inueniat, eam illic per ingens voraginis ostium, quod vidisti, egerat; atque hoc pacto contingit perennis illa, de qua supra actum est, pericyclosis. Neque putas velim aquam considerare alicubi posse sine continuato circulationis motu. Theod. Certè difficile captu est, quomodo cum aqua subinde intra hunc aqui-ductum contra naturam constituta ad altissimas edificissimæque partes eleuari debeat, qua virtute id faciat? Cofmijel. Nost in quo-

Ruentium,
aquarum in-
gens steepies

Aqua qual-
iter presla se
euoluas per
polum Arcti-
cum.

Similitudo ex
sanguine hu-
mano fere per
corpus circu-
lante.

quomodo intra corpus humanum sanguis qui est in infima corporis parte , pede inquam , quomodo ille idem perpetua fui circulatione mox intra caput contra naturam ascendat , ac inde iterum in infimas partes relabatur . Vidistine vñquam aqua ductus , quam heterochita lege , nunc ex imo in altum , nunc ex alto in imas vallies , modò in dextram , modò in sinistram per plumbeos canales deducantur , neque vñquam tamen aquam perpetuo fluxu in loca desti- nata deponere cessant . Idem accidit in hoc princi- pali naturæ aquæ ductu . *Theod.* Optimè cepi ratio- cinium tuum , illudque ex Hydrostaticis principijs fatis comprobatum video . Sed iam perge reliqua mihi dubia soluere . *Cosmiel.* Nesciebas cur diffe- rentes caloris gradus in hoc aqua ductu , veluti ad quatuor anni stationes disposita à natura constituti sunt . Quare singulorum rationes tibi assigno . Ca- nalis hic Geocosmi principalis eo naturæ intentione ordinatus est , vt totius telluris molem innumeris fi- bris , rimis , fissuris , hiacibus refertam naturæ illo se- mine , quod in aquo elemento latere diximus , per subterrestrium calorem ignium , qui in pyrophylacijs hunc aqua ductum circumdantibus perenni alimen- to souetur , imbueret , & ad generationes mineralium , pro materiarum obuiarum dispositione excitaret . Semen verò hoc cum sine calore exerci non posset , hinc tcs naturæ ordinata sunt pyrophylacia , quorum ope semen naturæ aquo elemento insitum mirum in modum per differentes hysce caloris gradus dige- ritur ,

In diebus aque-
ductu qua-
tuor anni tem-
pora cur con-
stituta sint.

ritur, & concoquitur, corpusque acquirit producendis rebus consentaneum. Atque hoc pacto aqua cocta iam, digestoque semine foeta in vapores resoluta, sublimata, atque intra terræ fissuras fibrasque impulsa, tum primū naturæ molimen ad innumerabilem rerum varietatem producendam orditur. Sed de hoc fusiùs tecum suo loco agam. *Theod.* Sapienter ratiocinaris, nec quidquam de quo in posterum dubitem reperio, sed quando tandem finem huius aqueductus spectabimus? *Cosmiel.* Accelerabo gradum, ut ex intricatissimo hoc labyrintho quantocyus te educam. *Theod.* Fiat. Cùm enim natura idem in omnibus semper operetur; partem huius canalis præcipuam vidisse, totum vidisse sufficiat. Sed omni Cosmiel, quo inexplicabili aquarum impetu rapimur? in tartara descendere videmur? *Cosmiel.* Non descendis, sed ascendis violentia aquarum in altum raptus. Iam breui finem spectabis. *Theod.* Quid illa lux dubia sibi vult, quam intueor? *Cosmiel.* Iam solaris lux hiatum ingressa affulget nobis. *Theod.* Vix dixerat, cùm ecce nauicula hiatum antarcticum egresa, tantis aquarum turbinibus inuoluebatur, ut formidabilius quidquam non dicam humanus oculus spectare queat, sed ne humana quidem mens concipere valeat. Iam mihi Cosmiel video luculenter cur polus antarcticus mortalibus inaccessus sit. Quis enim hosce aquarum tumultus, quibus se in omnes mundi partes per hunc hiatum cum inexplicabili impetu fundunt, superare queat? *Cosmiel.* Vidisti itaque

Nauicula
Theodidae
Antarcticum
polum egredissa
quantis turbis
nibus aquarum
inuoluebatur

itaque Theodidacte aqui-ductum præcipuum, quem natura in Geocosmo ob fines iam tibi expositos sapienter disposuit. Nunc restat, ut particularium nonnullorum aqui-ductuum, hydrophylaciorumque constitutionem ostendam. *Theod.* Exequere totum id, quod optimum fini meo futurum iudicaueris. His dictis, per aqua & deuia ad ingentem me abyssum, seu hydrophylacium constitutum reperi. Cuius magnitudinem verbis exprimere vix liccat. Verbo mare videbatur, in quod flumina tantæ vastitatis per ostia canarium euomebantur, ut Rhenus, Danubius, Rhodanus, Eridanus in comparatione eorum riui viderentur. O Cosmiel totus Oceanus meritò huc confluxisse videtur; explica rogo prodigium, & mirum naturæ spectaculum. *Cosmiel.* Hæc est una ex principalibus abyssis terræ à natura in terrestris molis irrigationem deputata, habetque occultum quendam cum magno quem vidisti canali correspondum; in eo enim aquas suas exonerat, ut aqua tandem per antarcticum hiatum exitum suum reperiat denuò huc circulanda. *Theod.* Sed quisnam ille calor, qui tanta me molestia afficit? *Cosmiel.* Est hic contiguum aliud huic magnitudine haud dispar pyrophylacium. *Theod.* O mi Cosmiel, regrediamur, æstu enim tantum non comburor, in aquæ fermentis lebetem me deposuisse videris. *Cosmiel.* Ne timeras. Nihil enim tibi inde noxæ inferetur. Respice & singula lustra, & si nonnulla tibi dubia occurserint, confidenter illa propone, & parti cibi promptitudine

Cosmiel alias
quoddam par-
ticulares cana-
les Theodida-
& monstrar.

Fumos ex
ignibus sub-
terraneis es-
porare.

cudine ea dissoluam. *Theod.* O quantos hic fumo-
rum globos experior, quam in formam cribri pertu-
sum fornicem; & quidnam pelagus hoc subterraneus
in tantos æstus exagit? & quis tandem naturæ finis
existit in tanta molientis naturæ negotiatione? *Cos-
miel.* Scias Theodidacte, semen naturæ aquis mix-
tum ex Oceano in hanc abyssum per appropriatos,
quos vidisti canales eductum, hic per pyrophylacia,
seu Vulcanias officinas, quæ ex omni parte hoc hy-
drophylacium constipant, concoqui digerique, &
digestum per sublimationem in intima terræ latibu-
la, cribrofumque fornicem ad generationes rerum
pro terrenæ glebae dispositione perficiendas euapo-
rari. Atque hi sunt sumi illi quos miraris, his Vul-
canicæ officinæ subiectæ, quarum situm & positi-
onem postea tibi ostendam, quæ uti perpetuo igne
æltuant, ita aquas intra naturæ hæc hydrophylacia
compulsas suo calore coquere ac digerere in naturæ
bonum non cessant. Suntque huiusmodi ignis &
aquæ penuaria intra terræ viscera complura adeò tel-
luri necessaria, ut sine ijs illa ne vnicum quidem ef-
fectum producere, imò ne quidem subsistere possit.
Theod. Satis mi Cosmiel, insima huiusmodi aqua-
rum receptacula explorata sunt; quare nihil aliud
modò restat, nisi ut mihi quoque aëreas officinas, si-
ue aërophylacia demonstres, ut quid in ijs natura
operetur mihi innescat. *Cosmiel.* Votis tuis omni-
bus modis obsecundabo. Notandum itaque duplicitis
generis in huius Geocosmi Oeconomia penuaria re-
periri.

Terra igni-
dita penire

periri. Nonnulla solo aëre plena, quædam media parte aëre, & media parte aquis conferta esse; invraque te introducam, vt immensum naturæ apparatus luculentius intuearis. Ab aëris itaque officinis ordior. Ecce ostium meatus quod nobis subeundum est. *Theod.* O quam mirum naturæ opus? quid sibi exoticus ille & ingentis vastitatis meatus portendit? *Cosmiel.* Viden quot & quibus latera vndique & vndique pertusa sint foraminibus? Audis quomodo suis illis stillicidijs, & perenni riuorum murmur perstrepant? Alij æstuantissimos perpetuò halitus cum frémitu exspirent? *Theod.* Video, audio, & admiror. Neque in hoc subterraneo regno huic similem me vidisse memini. Vnde non capio quare tu eum meatum dicas, qui subterraneæ regioni non incongruè comparari possit. Hic enim implexi scopolorum ordines, hic intercusantes aquarum riui piscibus referti, hic planities vberrimo vestitæ gramine, hic parietes scopulosa rupium scabritie, varias effundunt mineralium merces. Sed quidnam sibi vult insolitum modò frigus, quo pænè obrigesco? nunc caloris æstus, quo tantùm non suffocor? rogo te ut abscondita singulorum mysteria mihi exponerne graueris. *Cosmiel.* Hic est meatus ille Aeolius unus ex præcipuis Geocosmi canalibus, in quo spiritus, quos tum hydrophylacia tum pyrophylacia illi supposita & circumdata per cæcas terræ latebras diffundunt, naturæ semine fœti vterius elaborantur, coquuntur, digerunturque, digesti verò per syphun-

Aëris subeter
canei regio
describitur.

In maximus
aëris illo mea-
tus quidnam
sit reperiatur.

phunculos illis à natura destinatos in intima terrarum latibula insinuati pro dispositione materie glebaceæ, quam incurunt, metallorum, mineraliumque generationes moliuntur: & aperte id tot hiatus, foramina, fissuræ, rimæ laterum, quibus circumdantur, indicant. Calor quoque frigusque alterna vicissitudine opus naturæ sollicitans hoc efficit, ut concentratum semen naturæ intra humido-frigidum calorem superueniente dissolutum in loca destinata ad fines à natura intentos transfigatur. *Theod.* Sed quis ille validissimus quem experior ventus, tantæque vehementia, ut nec Ecnephiam, nec Cyrcium, neque Africum ei comparari posse putem. *Cosmopol.* Huiusmodi venti sunt frequentissimi in subterraneo hoc regno, oriunturque ex lucta & prælijs atrocissimis, quæ sibi inuicem intra abdita hæc naturæ claustra, ignis & aqua inferunt. Calor enim æstuans rarefactam aquam, quam alioibi intra montium receptacula incurrit, in summam tenuitatem ducit, & quoniam attenuatus exitum non reperit, is conclusus coarctatusque inter huiusmodi gurgulia, qua data porta ruit, eaque, quam experiris, vehementia fæuit. *Theod.* Dic sodes, habetne hic ventus aliquem in natura rerum finem? *Cosmopol.* Imò maximum, hoc enim est omnium vaporum iam secundo naturæ imbutorum vehiculum, quo maximo impetu in abdita quævis certæ pecuaria dicti vapores transferuntur, & diffundunturque, ubi & ipsi aërio semine fecerit, vaporique coactis, morphantiam quadam adua-

seq

Z

rio.

Ventorum
vehementissi-
morum sub
terra origo &
causa.

Venit quis
vici sub terra

riorum mixtiorum productioacem acquirunt. Accedit quod hi per cacas terre fibras insinuati in pyrophylacijs ignem languorem instimulent, & ad opera naturae perficienda folium ad instar vrgeant follicitentque. *Theod.* Ecquidnam sibi vult ingens huic subterraneo meatus annexum naturam conclaue, cuius finem vix contueri diceat. Quanta aquarum, ruentium murmura. Ecce amnis ingens Pado noncedens. O quam immensis & excelsisque fornicum strueturæ, haud dubie in quingenerum passuum altitudinem seculi erigentes. Quanta parietum ex scopulofærupium coaceruatione texorum soliditas, Gigantes profectò hæc laborasse videntur, montibus impositos montes & Pellion Ossæ video. Sed, quod mirum dictu, quid sibi tantus variatum materiarum confluxus? sedce hic ubique ingens foetidi sulphuris copia, ibi naphta, bitumen, petroleum perenni stillicidio, concavum sibi subiectum solum illimant, ibi montes integri salem, alumem, vitriolum sapiunt, ibi rupes calco, gypso, antimonio, auripigmento, arsenico, sandaraca, & quidquid est mineralium, referunt video. Sed quidnam illa virgulta, quæ ex montium viscibus erumpunt? miroque splendore tam folia que ceruleo, viridi, rubro, candido colore explicant? Sed & hydrargyrum ex rupibus deflui non paucos riuulos comperio, video quoque omnium harunam rerum collutiem in huius immensi conclusis pavimento subsidere quidem, verum cum id tanti materiarum confluxus temporis successu inc-

Ingentis flu.
mina sub ter-
ra.

atio nov
a. d. 1700

pax

pax sit , per occultos hiatus , quibus solutum hoc pertursum intueor , in nescio quæ abdita naturæ cellaria deducitur. Dic rogo quid omnia ista sibi velint? *Cosmiel.* Hocce quod vides magnum naturæ promptuarium est , in quo calore subterraneo , mineralium semina coquuntur & digeruntur , pars verò iam digestione subtilior in alia naturæ penuaria ad mineralium metallorumque omnis generis productionem elabrandam per fissuras rupium euolando deriuatur ; unde tot locum hunc hiatus refertum est ; non est , quod mireris ; crassior verò & foeculenter pars per soli huius hiatus in pyrophylacias seu Vulcanias officinas deriuata , in ignis hypogæi pabulum cedit. *Theod.* Omnitam Opificis Mentis sapientiam , ò inefabilem prouidentiam ? Sed vnde rogo hæc tanta rerum colluties primam sui originem habet ? *Cosmiel.* Iam dixi tibi superius , ex Oceano radicalem sui omnia habere originem ; hic enim per suos canales , in occultos terræ sinus eiacytatus , cùm sale , sulphure , & pinguedine naturali turget , ibi prævaria terræ struum glebarum dispositione variam mixtorum mineralium sobolem generat , qua proinde pyrophylaciorum æstu per inaccessos caminos gleba liquefit . Et in fluxum vrgetur , atque tandem hoc lœse exonerata , ac magis magisque elaborata per alias ac alios canales , alijs & alijs naturæ laboratorijs usque ad superficiem terræ propagatur. *Theod.* Explices rogo iam , quid sibi virgulta illa velint ? *Cosmiel.* Scias mihi Theodida te , quod sicuti externas superficies suas;

Ad quid loca pertulit & quis referre soe.

Crassa & foeculenta mineralium pars est ea ergis.

180 Dialogus III.

Similia producunt superficies terrene, Oceanus ac omnia regna subterranea.

casque innumeras vegetabilium species producit; Oceanus quoque suas, quemadmodum dum fundum eius exploraremus vidisti, vegetabiles merces exponat; ita & subterranea naturæ Aeolia penuariâ, suas, cuiusmodi iam intueris, plantas producit. Es nihil aliud sunt, quam efflorescentia quædam mineralium specierum, diuersorum potissimum salium, quæ sollicitantur latentis subterranei ignis vi, omni humido superfilio exutæ in truncos, ramos, folia diffunduntur, diffusæque loci natura frigidiuscula in petrosæ substantiæ virgulta & germina indurescunt, cuiusmodi in anumeris alijs reconditoris tibi monstrabo.

Theod. Suntne plura huiusmodi Aeolia naturæ ergasteria. *Cosmich.* Quinum plurima; hoc enim ordinis naturæ erat quam maximè consentaneum; sine his siquidem neque hydrophylacia, neque pyrophylacia quidquam potuissent. Cum hæc aërias subterranei Geocosmi regiones exprimant. Quemadmodum enim ignis nihil potest sine aqua, hæc nihil sine igne, uterque nihil sine aëre; ita huiusmodi aëria reconditoria, sagacissimo naturæ consilio, ad totius naturæ bonum, nautumque elementorum somnium disposita esse scias. Verum istiusmodi tibi vnum è præcipuis loco omnium demonstrasse sufficiat.

Restat iam vt te ex imis abyssis ad vicinos terrenæ superficie promoscondos adducam, vt hoc pacto totius subterraneæ Oeconomiaæ concatenatos labores luctuentius perspicias. *Theod.* Vti nihil in natura rerum tanta admiratione, quam huiusmodi promoscondos

Aer quam necessarius igni & aquæ.

Cap. III. Iter Subterraneum. 181

dos aquo-aërios contemplatus sum , ita nihil votis meis acceptius accidere poterit , quām te doctore & instructore singulorum rationes oculari demonstratione edoceri . Vix dixerat , dum ecce per occultos variosque telluris angyportus in vastissimum subterraneum lacum inexplicabilis vastitatis & akitudinis fornice obtensum deuecti sumus . O Cosmiet , quò terrarum me rapis ? quid sibi vult tanta aquarum collauies ? quid ingens vndique ruentium aquarum strepitus murmurque horrendum ? *Cosmiet.* Hydrophylacium , quod intueris , situm suum habet intra montes immenses , quos nunc Caucasm , nunc

Lacus sub Caucaſo , & Imao montibus .

Imaum veteres vocabant in interiorem Asiam longè latèque exorrectos . Hic natura fluminum ingenitum reconditoria & immensa cellarria vniuersæ Asiae & Indiae rigandæ sufficientissima posuit . *Theod.* Egonè sub Caucaso & Imao constitutimur ? *Cosmiet.* Ita est . *Theod.* Iam mihi explices velim ; vnde nam hæc cellaria tantam aquerum congeriem deponant ? cùm indesinenti fluxu , tantas tamque ingentium amnum moles egerant . *Cosmiet.* Ex Oceano Indico & Tártarico originem suam nanciscuntur . Ex quibus per complures sibi appropriatos aqui-ductus subterraneos perenni affluxu implentur . *Theod.* Quomodo id fieri potest , cum reconditoria Oceano multò aliora sint ? *Cosmiet.* Si quæ supra ab Hydriele audiisti , & à me multis argumentis confirmata percepis- ses , nulla tibi in modo apprehendendo difficultas su- peresset . Recordarisne dum fundum maris explora- remus .

Aquarum ex Asia , Indiæq; montibus fluentium origo .

remus ingeatum voraginum, quas tantoperè admirabaris? *Theod.* Recordor. *Cosmiel.* Illi nihil aliud erant, quam aqui-ductuum in huiusmodi cellularia seu hydrophylacia per immensas subterrestrium sinuum ambages disposita orificia, per quæ aquarum moles perpetua Oceanij æstus reciprocatione veluti per hydraulicos quosdam Syphones pressa expressaque, in hunc quem vides lacum subterraneum exoneretur. *Theod.* Sufficitne unus aqui-ductus tantæ valitatis lacui explendo? *Cosmiel.* Nequaquam. Sed diuersi sunt aqui-ductus, immenso locorum interallo dissiti, per quos Oceanus sese alterna æstu vicissitudine exonerat, ne alicubi æstu cessante aquarum quoque affluxus in constituto hydrophylacio deficiat. Nonnulli enim in mari Indico, quidam in sinu Gangetico, alij in Orientali, in Tartarico alij in Oceano, meatum hydrogogorum principia fundant, optima sanè naturæ inuentione, ut quiescente æstu unius, natura suam solaretur penuriam affluxu aliorum alternis officijs in Geocolmi conseruationem conspirantium. Mirabarlis paulò antè formidabiles ructuum aquarum Cataupas, quas iam ex diuersis ijsque imensis rupium subterrestrium hiaticibus, arcuatim eructari vides; hæc sunt orificia meatum hydrogogorum, per quos Oceanus in diuersis locis, per huiusmodi Epistomia in isthoc hydrophylacium se exonerat. Vides quomodo alterna eructatione, veluti per systolem & diastolem quandam perennibus naturæ laboribus instent? *Theod.* O Onnipotens!

Multos in variis locis repe. ritti aqua-ductus.

Cap. III. Iter Subterraneum. 183

nipotentis virtutis dexteram? quis est qui opus manuum tuarum explicet? quis est ita lingua calamoque disertus, qui ea etiam quam studiosissime affectata oratione sufficienter exponat? Sed ad institutum nostrum. Vbi iam sunt orificia fluminum, per quae tanta aquarum onus in amnes effusa egeritur? *Cosmiel.* Hoc ut intelligas fundus nobis lustrandus est. *Theod.* Fiat. *Cosmiel.* Vides hunc hiatus, paruos, magnos, maximos, quibus tum fundum tum latera pertusa spectas? *Theod.* Cerno mirandam rerum faciem, & vorticibus horrendisque turbinibus omnia inuoluta reperio. *Cosmiel.* Maiores sunt, per quos in amnes & lacus hoc penuarium sese exonerat; parui, qui per Syphones abditos in riuos inumeros aquas disperciuntur, qui tamen ad usum omnes in aliquem ex maioribus amnibus v. g. in Indum, Gangem, Hydaspen, Oraxin, aliosque longis ambagibus pro terrestrium montium dispositione corriuantur, atque hoc pacto, dicta flumina, ingenti aquarum pondere aggrauata, tandem post immensas terrarum oras, quas secundo profluvio irrorarunt, fonti ex quo profluxerunt redduntur: atque adeo idem hic contingat, quod in fontibus humana industria constitutis, in quibus fons nunquam exuberat nec decrescit, cum tantum semper ex canalibus affundatur aquae, quantum effluit. Est autem & aliud occultum naturae machinamentum, quo aquae iuxta canales hydragogos ex Oceano deriuatos mirum in modum folliciantur, atque ita sese habent. Cum huiusmodi

Orificia fluminum intelligi ex fundi coniunctione.

Fonces & flumina tantum affundunt aquae, quantum effundunt.

modi hydrophylacijs nullum cum externo aëre commercium intercedat, certum est deficientibus canaliculis hydragogis, & defluentibus reconditorij aquis vacuum tantoperè naturæ contrarium necessariò interuenire debere. Ne itaque tantum naturæ vitium admittatur, aquæ in amnes defluentes aërem intus contentum vñā secum trahunt, aër tractus aliud corpus in abeuntis locum substituturus trahit aquas, videlicet in hydragogis canalibus constitutas, atque hoc modo ex vniōne illa, & necessario corporum nexu, ne alicubi dissolutio continui fiat, nascitur pennis illa aquarum ex Oceano, & iterum in Oceanum intra terræ viscera pericyclosis, seu circulatio: hac eadem ratione lacus in altissimis montium cacuminibus nascuntur, quæ mox quantum se exonerant, tantum aquarum de nouo ex subditis sibi reconditorij attrahunt per hydraulicos hosce à natura deputatos Syphones. *Theod.* Iam ea tandem, quæ primò mihi facta adynata videbantur, adeò perfectè cœpi, ut de ijs ne minimus quidem dubitationis amplius animo meo scrupulus insideat. Sed rogo te. Suntnè plura huiusmodi hydrophylacia? *Cosmiel.* Vix scias montem esse celebrioris nominis, qui non à natura huiusmodi penuarijs instructus sit. Eo fine & intentione naturæ, ut veluti vbera quædam Geocosmi humorem ex Oceano attractum, in vniuersas terræ oras, non in vegetabilium tantum fomentum, sed & in hominum animaliumque necessarium usum diffundant, quod sine montibus fieri nulla ratione potuisse.

Nullum celebrem monte hydrophylacio carere.

set. Sed ut omnia proprius videas, te ad præcipua hydrophylacia ducam, non ut ibi moremur, sed ut simplici oculorum coniectu ingentes naturæ diuitias luctres. *Theod.* Imperio tuo utri nunquam restiti, ita totum me tuæ dispositioni committo. Fac itaque quod placet, & more tibi solito, quam cellarimè. Vix dixeram; cum ecce deserta statione in aliud me cellarium per innumeros meatus, lacus, flumina stagnaque subterranea traductum constituit. O quis vñquam animo concipere potuisset, tot subterraneum Geocosmum viarum ambagibus discriminatum, tot abstrusarum vallium claustris cohibitum, tot tortuosis anfractuum ambulacris intricatum? Tot meatus fissuris hiantem, tot conceptaculis, camerarum que substructionibus solidatum, tot fluminibus lacibusque irriguum, tot venarum metallicarum ductibus omni colorum genere depictis, veluti aulæis quibusdam exornatum? O Æterna Sapientia, omniumque Mens Conditrix, verè consideravi operas tua, & ad infinita potentiaz tuæ miracula expau. Si tu Deus tantus es in operibus tuis visibilibus, quantus eris in re ipsorum? O mi Cosmiet, magni Conditoris Minister! Dic rago libinam modo hæremus, quendam hoc nouum receptaculum, in quo me introduxisti? *Cosmiet.* Hucusque te per concava concavata rotum montium, Caspias inquam, Tauricas, Thracias particularibus hydrophylacijs referas subterraneas regiones duxi, modo te inter Alpium dellaria.

Miratur Theo
didactus terre
internam di-
positionem.

Hydrophy-
lia Alpium.

— 188 —

A a

con-

constitutum esse scias. *Theod.* Fierint potest intratam breue tempus tantas labirynthorum ambages nos confecisse? Verum cum tuum progressum non humano pede, aut arte facto vehiculo, sed Angelico metiar, ecquidem mirari cesso. Ergone inter Alpium hydrophylacia constituimur? *Cosmiel.* Ita est.

Quid de Theo didacti nauicula.

Theod. Sed ubi mansit crystallina nostra nauicula? *Cosmiel.* Non sis sollicitus de Nauicula, haec enim ubi eâ indiguerimus semper nobis praesto erit.

Considera hanc ecce praesentem latè parentibus aquarum diffusionibus immersam. *Theod.* Ingrediamur eam; sed, o miram rem? mari quam lacui similius video hoc hydrophylacium. *Cosmiel.* Audisne strepitum Cataduparum? *Theod.* Audio. Sed quid hoc? *Cosmiel.*

Aqua intra Alpes unde confluit.

Illa est aqua, partim ex Boreo, partim occiduo Austrinoque Oceano per canalem Isthmi Aegypti quam nuper lustrauimus in mare Mediterraneum, & inde in hos montes deriuata, quæ per occultos canales hydragogos intra haec montium cohcaua tum.

Ingentium fluviorum ex Alpib' ortus.

Oceani, tum intimi maris zetu corriuatur: quæcum perenni attractu aquarum vas hoc impletant, minum non agit, tot ingentia flumina, cuiusmodi sunt Rhenus, Danubius, Rhodanus, Mosa, Padus, Ticinus, Oenus, Athetas, pari distribucione in omnes Germaniae, Galliae, Italique regiones diffundere:

Itra Alpes auri argenti & mineralium copia.

Theod. O vas admirabile! O vere opus excelsi! non hominum sed Omnipotens Dei dextera fundatum; o quot hic reperio auri & argenti venas, quot & quam diuer-

Cap. III. Iter Subterraneum. 187

diversas mineralium species? *Cosmiel.* Satis est: modum quo coalescunt hæc omnia opportuniori tibi loco indicabo; quare ad alia properemus. *Theod.* Ecce noua semper, & noua naturæ cellaria nobis occurunt. *Cosmiel.* Quædam ad Cotias alpes Galliæ, & maximum quod hic vides, est Pyrenæorum montium, quorum omnium eadem est ratio. Vides quot & quantis fluminibus cum Galliam, cum Hispaniam irrigent? restat modò ut & Africæ subterranea exploremus. *Theod.* Fiat, & Euro velociori motu per innumeros labyrinthos subterraneos deducti, ingens hydrophylacium prioribus haud impar introiuimus. O *Cosmiel.* Quodnam est hoc subterraneum mare? *Cosmiel.* Istud est magnum illud naturæ cellarium intra montes Lunæ ad totius Africæ irrigationem constitutum, quod ut ex Oceano Africam ambientे suum acquirit aquæ comitatum: ita illum per ingentia flumina Nilum, Cuamam, Cairem, Nigrum, quibus Africa irrigatur, spongi, unde prostruxit, reddit. *Theod.* Sed unde ingentes illi lacus, quos partim hæc, partim illustratis iam Asiaz & Europæ montibus circumfusos video, deriuantur? *Cosmiel.* Isti omnes lacus sunt continuati cum subterraneis montium hydrophylacijs, & spectant ad ea, hac tantum differentia, quod natura hydrophylacia formice instructa, lacus vero hosce in vnum negotiationis humanae detecta esse valuerit. *Theod.* Non capio Mysterium, cum flumina

Africa Subterranea.

multò altiorem hisce extensis lacubus originem habent. *Cosmiel.* Videstè inter hosce montes, varia à natura constituta cellaria? *Theod.* Video. *Cosmiel.* Vides quoque nonnulla altiorem alijs situm habere? Singula tamen suis hydragogis meatibus indesinenti fluxu impleri, quorum canalium orificia ut altiorem à natura situm sortita sunt, ita appropriatos quoquo suos, in quos aquæ diffunduntur, lebetes; altiores obtinerunt. Accedit ascensum aquarum attractu naturali, quem supra tibi exposui multum promoueri. *Theod.* Iam omania perfectè cepi, neque de naturæ potentia amplius dubito. Progressiamur itaque. Vix dixeram, cum ecce pari velocitate, per ingentes subterrestria terrarum tractus, Oceanique fundum traducto ingens modò serum mirabilium theatrum aperitur. O mi *Cosmiel*, estnè possibile terrenam molem tot meatibus personam, in tantam Regionum subterrestrium amplitudinem excavatam subsistere posse? *Cosmiel.* Tu semper more humano loqueris, & diuina opera humanis inuentionibus perperam assimilas. An nescis cadere non posse id quod potens Dei dextera excelsi, ineffabili opificio, inuiolabili soliditate firmavit? *Theod.* Condono quæso seruo tuo, neque enim hæc elocutus sum, vi de diuina potentia quidquam dubitarem, sed quia admiratione tantorum attonitus spectaculorum mei ipsius vix compossum. O ridiculas illorum Philosophorum speculationes, qui

tex-

Terrainum
ris meatibus
perfetta cur
consistat.

terram, præter eas quas externa nobis superficies exhibet, nullis alijs cœ uitaribus instructam, summa sanè imperitia sibi persuadente. Et quoniam pere ius ad quæ sensus noster non pertingit concipiendis diudicandisque decipimur? *Cosmopolita* sentis: proindeque pat est in hisce rebus cognoscendis studiosius allaborare se nequaquam alia sapientia humana concipi potest, quam rerum naturalium exacta cognitio, quam & sapientissimus mortalium à Deo se accepisse gloriabatur. *Theod.* Vbinam quæ locorum sumus? Vdeo enim hic non dicam cellaria, sed integra & vastissima subterranei mundi regna. *Cosmopolita*. Nosse cupis ubi moraremur? Sub Andibus versamur Americæ concatenatis in immensum spatum montibus, quibus natura in externa Geocosmi superficie maiores altioresque non fundauit, vulgo Cordillera dictis. Vides hic integræ veluti maria quædam congregata, quæ omnia tum ex Atlantico & Aethiopico, tum ex immenso & incogniti adhuc termini Oceano australi suam eo quo dixi modo originem trahunt. Neque mirum tibi videri debet, tam vasta hic maris latifundia contineri, cum illa vniuersam Americam Meridionalem vastissimis totius orbis terrarum amnibus, (eiusmodi sunt flumen Amazonum, Maragnon, flumen Sancti Januarij, vulgo Rio della Plata) alijs que innumeris minoribus præter maximos lacus irrigent. *Theod.* Sed ingentem hoc loco aestum sentio.

*Sensus in ijs,
quæ non acti-
git, nos deci-
pit.*

*Nobis Amer-
icæ montibus
maiores repe-
riti.*

*Fluminibus
ex Andibus
origo.*

sentio. *Cosmopolis..* Audisti superius , hydrophylacijs
indiuiduâ quâdam societate semper iuncta esse,
pyrophylacia , seu officinas Vulcanias excoquendis
digerendisque aquis subterraneis necessarias , vnde
quemadmodum natura nullibi locorum maiora
promptuaria aquatica , quam hoc loco constituit ,
ita nullibi quoque maiora & frequentiora py-
rophylacia , quæ nebis modò perlu-
stranda restant .

* * *

CA-

C A P V T . I V .

*Introductio intra ignea subterranei Mundi
conceptacula.*

O S M I E L. Vidisti mi Theodidae naturæ Majestatem in admiranda hydrophylacium subterrestrium fabrica, usum quoque cum quoad extrinsecam, cum quoad intrinsecam constitutionem, singulorumque rationem me duce & magistro didicisti. Nihil porro restat, nisi ut modo arcanam naturæ industriam in constitutis subterranei Ceocosmi Pyrophylacijs seu reconditorijs Vulcanijs ostendam. Si ne quibus natura haud dubie, manca, mutila & imperfecta maneret; cum nulla quarumuis rerum generatione sine hisce innati caloris æstuaris transfigi possit, quemadmodum oculari experimento complices. **Theod.** Nihil mihi acceptius hac stupenda rerum exhibitione esse potest; sed quis tot flammorum globos, tot inexhausta ignis æstuaria impunè transeat? ego præfertim viri natura fragillimus, ita impendentium periculorum timidissimus sum. **Cosmiel.** Ne timeas Theodidae; quemadmodum enim à principio impunitatem tibi pollicitus sum, ita eam illâ, quam me Cosmieleam mundi præsidem deess, fide exactè seruabo. Agedum macte animo

*Discursus
Theodidae
& Cosmielis
de itinere
ignis subter
raneorum vi-
endorum.*

mo Theodidae. *Theod.* Sola tua benignitate, & potentia confisus tuam accepto invitationem longè humanissimam. Et è vestigio, in horrendum quoddam incomptas à me magnitudinis antrum introduxit. O mi Cosmiel quò trahor? quò me cum summo vitæ meæ periculo ducis? *Cosmiel.* Confide fili, & nunquam ab humano oculo visa tibi monstrabo. Ne verò quidquam ab ignium violentia patiaris, hoc accipe antidotum. *Theod.* His dictis, effusa liquare quodam præstantissimo mirum in modum refrigerante super caput meum totum me incredibili quadam virtute contra omnes flamarum horoxas muniuit. O amantissime dux vitæ meæ, quam horrendam rerum scenam hic video? Forsan in inferni barathrum me duxisti? Non enim hic aliud, nisi ingentes & formidabiles ignis crepantis strepitus audiuntur: Parietes omnes succenso fumo ardere videntur, pavimentum sulphureis lacubus, ardentissimisque fluuijs refertum. Hiatus forniciis, innumeri veluti caminis & spiracula in altum porriguntur, latera ingentibus hiatibus facientia video, quæ partim naphtham, bitumen, pinguisimamque materiam accensam, partim sulphureas flamas vna cum liquefacta igniti liquoris materia, perenni flumine fundunt. Hęu quis fumus? quis factor? estne possibile tantam rerum confusionem emolumendum aliquod in natura rerum adferre posse? rogo itaque te obnixè, ut singulorum rationem mihi exponas, idque quoad fieri poterit paucissimis verbis, ne longo

Theodidaetus
perfusas liquo-
re flammis in-
noxius reddi-
cues.

*Antri igniu-
mi descriptio:*

go tempore in tam formidabili ignis habitaculo com-
morari cogamur. *Cosmopol.* Quid omnia notent,
quos usus in natura habeant, singula tibi pandam.
Vastissimum hoc antrum seu Vulcanum barathrum
minime uti tu putas infernus est, sed est pyrophylacticum
naturae reconditorium, quod intra intima-
terræ viscera natura ad totius Americae Meridiona-
lis bonum & emolumentum constituit, in hoc enim
naturæ semen, cum ad mineralium cuiusvis gene-
ris, metallorumque productionem perfectè exco-
quitur: tum ad hydrophylaciorum fluxum conti-
nuandum, quæ sine hoc calore mox intensissimâ
subterranei frigoris vehementia in glaciem coale-
scerent. Quemadmodum enim in cælesti expanso
Deus Solem igneum, & Lunam aqueum corpus po-
suit eo fine, ut unum alterius impetum frangeret,
ne alterutrius excessu omnia inferiora susque de-
que ferrentur. Hac enim contrariorum globorum
natura factum est, ut permixtis una radijs calidis &
humidis ad temperiem reducta corpora tum mu-
tuò se souerent, tum reciproca mistura semen
accepta in inferiorem rerum Oeconomiam ad in-
tentam generationem efficiendam aptius influerent.
Pari ratione cum Sol, Luna, Stellæ radijs suis inti-
ma terræ viscera penetrare nequeant; sapienti sanè
naturæ consilio Sol & Luna subterranea, quæ nos
pyrophylacticos & hydrophylacticos fundos, Solis
& Lunæ vicarios, secundum analogiam quandam
vocamus, constituta sunt. Ut mutuò calidi & humi-

*Ignis faber-
ranci finis &
utilitas.*

*Lunam & So-
lem reciproco-
mfluxu tem-
perari.*

B b di

Fornicis. his.
tus esse spir-
cula ignis.

Quot in Ame-
rica pyrophy-
lacia.

di conformio vniuersus Geocosmus ijs veluti anima-
tus, & ab intenso frigore fummo naturæ vicio calo-
ris accessu vindicatus globus, ad necessariam rerum
generationem iuxta intentas Diuini Archetypi ra-
tiones inciparetur. Miratus es fornicis hiatus; illos
nihil aliud esse scias, quam spicula quædam, seu
canales pyrogogos, qui huius æstuarij calorem in-
alia superiora æstuaria, quorum in hoc Americæ sub-
terraneo tractu quatuordecim sunt, traducunt, &
propagant. Hæc verò per similes alios pyrogogos ca-
minos, in extima Vulcaniorum montium, quorum
itidem pariter quatuordecim numerantur in Andi-
bus Chile crateres, ingeni fumo flamma mixto,
egeruntur. Quomodo verò hæc ignium receptacula
durent, quomodo & vnde nutrimenti somentique
necessariam suppeditationem acquirant, & quomo-
do post perpetuas ignium eructationes tandem non
extinguantur, fusè tibi supra exposui. Dantur præ-
terea & alia spiracula, quæ in hoc antro se offerunt,
ad hydrophylacia calefacienda à natura deputata, ve
videlicet in ijs naturæ semen perfectè concoctum,
corpus acquirat in materijs appropriatis ad genera-
tiones rerum perficiendas. Accedit & hisce ingens
horum meatum pyrogogorum emolumentum,
quod intra montium viscera terræ superficie i vici-
nos lebetes hydrophylacticos à natura dispositos in-
gensi suo æstu calefaciant, qui calefacti deinde per
appropriatos sibi canales foras in thermas tantoperè
Thermarum variatum ra-
gio & origo. humanis infirmitatibus curandis necessarias pro-
ruin-

sumpunt. Si itaque canales huiusmodi sulphure
abundent, thermæ nascentur sulphureæ, si per sali-
nos & vitriolatos meatus aut aliud quodpiam incide-
alio salium genere referunt transierit aqua, thermæ
salem, vitriolum, aut simile quid sapient. Si per
loca bitumine, petroleo similibusque oleagineis ma-
terijs referta transierit, cum ecce nascentur thermæ
eius naturæ, cuius sunt meatus, per quos transirent
aque. Si verò canales pyrogogi longiores sint, quâna
ut æstus eos ad exiunt usque calidos conseruare poss
sint, cum aqua per loca simili virtute mineralium
imbuta transiens, frigescat in extrema superficiem
emergat vel in simplicem aquam frigidissimam,
vel in acetosam aut vitriolatam; aut sulphure bitu-
mineque imbutam. Ex his pœnis tibi obicer indig-
tatis, nullus tibi occurret aquarum non exoticus effe-
ctus, cuius causam proutus monas assigna prout
Thead. Vidi ego in nonnullis locis summa admirati-
tione attonitus aquam calidissimam frigidissimam
iunctam vidi cum diuersis alijs aquarum proprieta-
tibus, quomodo id fieri possit, à te scire contendeo.
Cosmopol. Causa huius rei est diuersitas canaliculorum
quorum unoquisque eius naturæ aquam fundit, cui
ius naturæ locus est per quem transire. Si enī cana-
lis ex lebere aquatico astuarijs supponit calefacto
aquam deuexerit, illa utique calidissima erit. Si ver-
ò canalis ex lebere hydrophylactico frigido deuexes-
rit aquam, illa haud dubie frigidissima erit. Eo quod
niam Orificia differentia canaliculorum annuntiantur.

B b 2 quem

*Vnde frigidis-
simæ aquæ, &
acetosa.*

*Cur alicubi
calidissima
aqua sit cum
frigidissima
iuncta.*

Florina &c.
verba subterranea affirmata.
 quem locum subinde concurrunt, hinc mirari solent homines, quomodo in uno & eodem loco tanta aquarum diuersitas per distinctas scaturigines oritur. *Theod.* Mirificè mihi placet dubij à te mihi propositi solutio. Nunc porro verum plura sint huiusmodi naturæ astuaria in Geocosmo constituta, edificeras. *Cosmiel.* Plura omnino: Nonnulla ima terræ viscera obtinent, & dicuntur Principalia, hæc deinde per pyragogos meatus veluti per ramos quoddam in vniuersa telluris viscera deducta, in diuersis partibus alia & alia fundant pyrophylacia, & hæc per alios caminos alia & alia fundant vicina superficii terræ; ita ut sit perpetua quædam calefactiæ ex uno in aliud virtutis propagatio eo tamen ordine. Ut astuaria huiusmodi vna cum canalibus pyragogis indiuiduum quoddam cum hydrophylacijs eorumque canalibus confortium inexplicabili quadam naturæ industriâ facta sint, atque adeò totius telluris corpus innumerabilibus canalibus, quæ pyragogis, quæ hydragogis, aërogogisque haud secus ac Microcosmi fabrica pertulit. Et iam oculari demonstratione in hoc subterranei itineris nostri decursu eductus es. Et si placet ad alia iam te ducam astuaria. *Theod.* O mi Cosmiel, si inueni gratiam in oculis tuis, siste hic; neque enim amplius huiusmodi locorum horrorem sustinere possum. Quæcumque reliqua eiusdem cum hoc rationis sint, unum demonstrare loco omnium sufficiat; iam ad votum meorum complementum, nihil aliud desiderari

rari videtur , nisi ut me ad eas officinas perducas , in quibus tantam cudit metallorum mineraliumque diuersitatem industriosâ natura . Ut quomodo & ex quibus singula principijs coalescant addiscam . *Cosmiel.* Desiderio tuo satisfaciam . *Theod.* His dictis , per angustissima montium gurgulia in amplissimum me introduxit aërophylacium . O Cosmiel . Quid sibi vult ingens huius loci æstus ? in balneum feruidissimum me introduxisse videris . Quid illi instar fumi continuati vapores , qui ex omnibus paumenti scissuris exhalantur ? quid parietes omnimodis colorum ductibus effigiati ? *Cosmiel.* Hoc aërophylacium à natura ordinatum est , ut semen naturæ quod in elementis aquæ , aëris , terræ sparsum latet , intra hoc vnitum , per circulationes continuas elaboratum , depuratumque tandem ad generaciones metallorum adaptaretur . Vides quomodo fumi veluti in alembico quodam nunc ascendant , nunc descendant ? Vides quoque ingentem terrestrium glebarum diuersitatem , & varias ad recipiendas formas dispositiones ? Vides innumera foramina , fissuras , rimas , & fibras rupium , per hasce enim vapores ingressi , vbiunque materiam ad aliquod metallum aptam inuenient ; v. g. vapor vnguiculus vna cum naturæ semine ei concentrato , nativo loci frigore coagulatus , fixatusque intra fibras rupium , illud producet metallum , ad quod materia terrestris aptitudinem habuerit . *Theod.* Intelligo quæ dicas , sed medium quo hoc admirandum naturæ coniugum accidit ,

Aërophylacijs
constitutio &
descriptio .

Metallorum
productionis
causa .

cidit, nosse cupiam. *Cosmopolita*. Ut & hoc intelligas, aliquantulum fusiū me explicabo. Notandum itaque omnia & singula elementa iuxta diuinæ sapientiæ leges archetypas, purissimum sui ipsius, id est semen, in alterum elementum sibi inferius projecere.

Elementorum reciprocæ co-municatio.

Hoc pacto semen cælestis primo communicat aëri, hic illud aquæ, hæc illud sibi intra terræ viscera traductum interioribus partibus variè digestum, contumq[ue] communicat. Ex hisce intra Geocosmi ventros variè commixtis, mediante igne, nascitur vapor, qui in liquorem tandem resolutus per poros & fibras terræ continua & iterata circulatione, veluti per multiplicata quædam alembica depuratus defæcatusque vnguiculatatem quandam, viscositatemque acquirit, atque; hoc est illud humidum vnguiculatum, seu aquæ viscosum, omnium metallorum proxima materia. Hoc itaque continua concoctione ac digestione depuratum, tandem in terram salugi-nosam conuertitur, quæ continua liquoris sui irratione soluta, per poros & fibras terræ quas hic vides; quasi filtrata, sublimataque ab omnibus terrestribus lutofisique recrementis eo usque depuratur; donec sulphuris cuiusdam candidissimi & incombus-tibilis formam induat, quod sulphur hoc pacto lotum defæcatumque in concavis & saxeis telluris fibris conclusum, tum calore subterraneo superueniente, tum sui ipsius calore proprio interno, magis magisque decoctum, tandem in argentum fixatur, quemadmodum hæc vides. *Theod.* O miram rem.

Humidum vnguiculatum mettallorum materia.

Argenti producio & mi-

Ergonè

Ergone illæ fibræ in gypsi candidissimi morem longè latèque ex porrectæ mineræ argenti sunt? *Cosmiel.* Ita est, sed vterius progrediamur. Si porrò hæc eadem Auri genes. materia intra intima rupium, id est sulphur hoc candidum & incombustibile, eo vsque adhuc fortioris ignis æstusque vehementia concoquatur, donec rubedinem acquirat, venæque sint ex purissimo sine illa lutosæ & argillaceæ materiæ mistura falso, tunc longo temporis spatio, nec non proportionati temporis coctione, tandem in aurum purum degenerat. Videsne hasce venas, partim cæruleo, partim aureo colore coruscantes? *Theod.* Video. *Cosmiel.* Illæ sunt venæ sive mineræ auri. Vides in quantum spatiū fibras suas extendant, quām varijs & tortuosis ductibus sese explicit. *Theod.* Video, & oppidò admiror. O quanta Diuina Sapientia per naturam, arte in suam, in hominum emolumentum molitæ fuit. Sit Deus in æternum benedictus, qui tua mea instructione propriùs cernere voluit inexhaustos omnipotentiæ suæ Thesauros. *Cosmiel.* Præterea si humidum illud vntuositum viscosumque aquæ lutosis excrementorum terreltrium quisquilijs vitiatum contaminatumque coctione diuturna figatur, necessariò inde imperfectum metallum nasci necesse est. Et tanto quidem imperfectius ignobiliusque, quanto materia, cui humidum illud vntuositum viscosumque miscetur, sordidior imperfectiorque fuerit. Sed iam hæc proprius te videre faciam. Videsne hic virides illos striatorum parietum ductus? *Theod.* Video.

Mineræ me-
tallorum Cu-
pri & æris.

deo. *Cosmiel.* Illæ sunt mineræ Cupri seu æris, quod quidem si à principio sordidis quisquilijs & glebis terræ inquinatis, non suisset contaminatum, id longa tandem coctione, & defæcatione, in aurum euasisset. Sed quia ex rubro quodem sulphure, sed impuro & minimè fixabili constat, nec se ratione loci à dictis impuritatibus per circulationem liberare pos-

Quid Cupri. test, hinc metallum imperfectum, videlicet Cuprum, euadit; quod quidem nihil aliud est, quam corpus metallicum durum ac solidum, fusibile & malleabile, quod ab humido viscoso aquæ & aëris lutulenta, & impura materia contaminato, nec non sulphure, rubeo impuro & adusto, infixabili delibuto, producitur. Iterum si intra humidum illud vntuosum viscosumque, vnicum metallorum semen, inciderit in venas terræ innumeris heterogeneis excrementis refertas, cum sulphure crudo & indigesto turgeat, neque sese à tantis excrementis & scoria expedire possit, coctione tandem in metallicum corpus imperfectum congelatur, quod ferrum dicitur: quod verò difficilis sit fusionis & durissimæ substantiæ, istius causa est, tum salis & sulphuris crudi abundantia, tum paucitas Mercurij hylæi; hinc maximè illud corruptioni obnoxium esse rubigo sat superque ostendit. Si quis tamen id ab impuritatibus suis eximere nosset, is haud dubiè inueniret sub eo, quod chymici tam anxie hucusque quæsierunt. Vides hic varias faxeas fibras. *Theod* Video: & non recordor in toto hoc itinere nostro strias hisce frequentiores

Ferr genera-
tio.

Corruptibili-
tatem ferri
rubigo indi-
cat.

me

me inuenisse. *Cosmīel.* Rectè obseruasti, ut enim humano generi ferro nihil est utilius & magis necessarium, ita nulli loco eius copiam natura defessa voluit, adeoque tota fæcea Geocosmi à polo ad polum compaginata structura Magnetica, ut in arte tua Magnetica rectè docuisti, ferreis abundant mineris. Sed ulterius progrediamur. Vides ne in hoc antro innumeras fibras, venasque in immensum productas? *Theod.* Video. Et quanam illæ metalli speciem referunt? *Cosmīel.* Ex hisce stannum eruitur, quod corpus metallicum est durum & firmum, facilis tamen fusionis, ductilis naturæ, & malleo obedientissimum. Ex abundantia sive excessu humidi vinctuosi & viscosi, puri tamen copia natum, quia verò cruditate & innoxio sulphure exiguæ quantitatis constat, & volatilebus spiritibus turget, hinc per seam fixionem non sustinet, sed ignis vehementia facile in auram euaporatum evanescit; vnde si sulphuris cocti per seatio responderet perfectioni humidi, illud haud dubie cum tempore in argentum euaderet. Porro videlicet in altero hoc antro cinereos linearum ductus. *Theod.* Video, & quoniam illi metalli genus continentur *Cosmīel.* Illa minera plumbi est, & differt in hoc solo à stanni natura, quod uti hoc puro humido, vinctuoso viscosaque, ita illud impuro & faculento, sulphureque excrementitio mortum sit. Videlicet iam Theodistacte. Metallorum generationes, iam nihil restat, nisi ut & cæterorum mineralium specierum a

Stannum
quid sit.

Stannū ignis
ardore eu-
nescit.

Plumbum,
cuiusque diffe-
rentia à Stan-
no.

lapidumque pretiosorum productiones tibi ostendam. Vidiisti paulò antè nonnulla hydrargyri, seu argenti viui stillicidia. *Theod.* Vidi, & equidem thiratus sum, cum tu hydrargyrum, seu Mercurium, vnum ex tribus naturæ principijs esse dixeris, cur tam exiguum eius copiam intra terræ viscera obseruarim. *Cosmopol.* Quod vidisti argentum viuum, non est illud ex vniuersalibus naturæ principijs vnum, quod humidum radicale diximus, sed argenteum viuum quod vidisti, commune & vulgare est, & nihil aliud est, quam humidum vnciussum, viscosumque aquæ & aëris leuiter coctum digestumque, quod quidem proximè non concurrerit ad metallorum generationes, sed in centro eius latet humidus radicalis viscosus, ex aquo & aëre semine constituta portio, qui verus ille à Philosophis intensus Mercarius, à sulphure & sale naturæ inseparabilis, invisibilis & incorruptibilis dicitur, ad omnium metallorum mineraliumque compositionem concurrens; est tamen communis Mercurij huius substantia miris naturæ dotibus instruta, ex humido aquæ & sicco, ex calido & frigido pariter temperata, vnde ob innati calidi in centro eius latentis abundantiam in perpetuo quidem motu est, ob siccitudinem verò ei concentratam nihil quod tangit, madefacit, miranda quadam naturæ libertate gaudens neque ad humidum magis quam ad secundum, neque ad calidum magis quam ad frigidum determinatur, quamvis manifestam qualitatem in humido,

*Quatenam
argentū viuū
sit a vnum
ex ~~principijs~~
principijs.*

*Quid argenteū
viuum vulga-
re.*

*Mercurij pro-
prietates.*

*Mercurius ob-
calidum minna-
rum semper
mobilis.*

do, occultam in calido maximè exhibeat. *Theod.* Sufficit mi Cosmici. Ex tuis hisce sapientiae thesauris tantum me profecisse puto, ut omnium reliquarum mineralium rationem nullo negotio tuis positis principijs dare possim: quod & in opere Mundii Subterranei nomine insignito, quantum fieri potest, exactè & minutè, diuina saepissime clementia tuaque directione me practicatum confido. *Cosmici.* Progrediamur itaque. *Theod.* Quo me per horsemada antea, viasque tortuosas & minè intricatas ducis? Num remoti sumus ab extrema terræ superficie. *Cosmici.* Nix uno alteroque milliarib[us] ab eadem distamus. *Theod.* Vnam reu[m] miror, videlicet, cur cantata mineralium multitudine & varierate, tantis metallorum venis vicina superficie terrestris receptacula scatent, que ramenta in profundioribus terræ receptaculis non intemittuntur. *Cosmici.* Non mineris. Siquidem vapores semine metallico fœti, exhalationesque ex intimis telluris astuarijs & hydrophylicis in alia & alia viciniora terra superficiei receptacula per variam transfusionem, concactioneque elaboratae filtrataque, tandem in hos intimes montium terronorum promoscondos elevantur; ubi ultimam iuri perfectionem consecutæ, in illud metallum, cuius naturæ locus est, in quem penetrant, coalescent, prouidio sanè naturæ consilio, ut humano videlicet generi usui esse possent, & ne intra inaccessa terræ meditullia, quod fieri nulla humana industria poterat, penetrare ad evanescendam cogerentur.

Ob vaporosam
seminis universalis substantiam mineralia non
in ima e[st]ra,
sed præcise superficiem reperiri.

tur. T'Accedit quod in dictis meditullijs nullum, perfectè elaboratum metallum reperiatur. Verum, ordo naturæ postulabat, ut priùs in hydrophylacijs, per æstuaria istis iuncta, per metallici seruatis concoctionem, digestionemque debita præparatio fieret, atque hâc peracta tandem per oculos terræ fibras, meatus quo vapores in aria plus elaborandi eleverentur: donec intra montium visceris terræ superficie vicina coalescentes, tandem iuxta naturæ arbitrium, varias metallorum mineraliumque species, pro cuiusvis loci natura dispositionesque producent. *Fibon.* Rectè capi omniae. Sedò mi Confessio, quām horrendos tonitruorum fragores audies. Video & grandiorum pluviam, floccosque nivium, ex alto in pavimentum prouidentium. Video, & expansco, horrendas fulminum proiotiones, sanguinum coruscationes, & similia Meteorologicarum impressionum spectra. Fierine poset, & illas in hisce subterraneis mundi regionibus nasci posse? *Confessio.* Quid dubitas? eum nihil sic harum impressiones in externa superficie, quod nos natura in inferioribus partibus producat, ex continua luctu, calidi & humidi seu ignis & aquæ aliquaque spiritibus, sulphure, sale, nitro curgentibus, qui intra concava terrestria per vapores elevati, coactatique exiunt dum non reperiunt, qua data porta ruunt, latra montium concuientes sauvissimes terræ rupes cum horrendis rugisibus, & tonitribus excitant, accensè quoque ob combustibilis materia copiam,

qua

*Terrae motus
subterraneorum
causa.*

Cap.IV. Iter Subterraneum. 205

qua vestiuntur, fulmina & fulgura generant, & multo atrociores horrendioresque quam in externa superficie. Sed haec tu in Munda tuo Subterraneo sumus prosequeris. *Theod.* Eheu Cosmiel, quid rogo hic spectrorum nobis obuiam sit; fierine potest homines in huiusmodi abstrusis terræ recessibus reperiri. video enim masculos tripalmaris magnitudinis, pygmæos dices, vestitu fessorum amictos, vitta tectos lanae, coriaceo cinctos subligaculo, forma mirum in modum deturpata. Ecce quomodo nunc rideant, iam indignentur, nunc nugentur; video alios comedentes & bibentes, alios qui versoriam rotam trahant, alios qui corbes metallica materia refertos humeris gestent, sunt qui aquam ex puteis extrahant, non desunt qui metallis separandis operam suam impendant, & cum omnia facere videantur, nihil tamen reuera agunt, neque nullum post se opus relinquunt. Rogo quinam hic ridiculi sunt homunciones? *Cosmiel.* O mi Theodidaete, quos vides masculos, homines non sunt, sed Cacodæmones sub assumpta fessorum forma, occulto Dei iudicio ad caliginosa haec terræ loca condemnati, quorum nullus aliis finis est, quam ut homines metallicis laboribus occupatos, ad innumeræ peccata instigent, dum enim bonos hominum genios putant, illis statutam semper eduliorum portionem offerunt, & sic in horrendum dæmonolatriæ peccatum incidunt, ad iras & blasphemias excitant,

*Specia sub-
terranea.*

*Masculos sub-
terraneos Ca-
codæmones
esse.*

*Fessorum finis
& tentamina.*

Inuocato Deo
diabolica spe.
etra tenuis.
scunt.

citant, & similia in Deum gravissima poccata compellunt, donec totos à Deo abduxerint. *Theod.*
Exurgat Deus & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum à facie eius, vix dixeram, cum ecce instar fumi, omnia diabolice illusionis spectra euangeliscunt. Sed de hisce & similibus subter rancis monstris ex professo in Mundo nostro Subterraneo Deo danc tractabimus.

* * *

CA-

CAPVT V. & vltimum.

EPILOGVS ASCETICVS

*In quo de varijs æternæ beatitudinis consequen-
dæ medijs agitur.*

O S M I E L. Intuitus es mi fallor sufficienter, Theodidacte, Dei optimi maximi in hac terrestris globi subterraneâ fabricâ magnalia, & quæcunque æterna Sapientia per naturam artem suam in emolumen-
tum generis humani operata est, me duce &
doctore didicisti: nihil porro restat, nisi ut omnium
eorum, quorum mea instructione factus es patriceps,
notitiam ad diuini Numinis gloriam in usus tuos
conuertas. Verum iam tempus aduenit, vt te sub
visibili huius habitus specie deseram, & ad commisi-
sum mihi mundi præsidium reuertar. **Theod.** Ali
rogo te mi Cosmiel siste adhuc pauxillum temporis;
vt quæ æternam animæ meæ salutem concernunt, à
te diuino meo magistro prius addiscam; usque dum
corruptibili huius carnis sarcina deposita, te in Deo
meo æternum fruar. **Cosmiel.** Vti æquissimam tuam
petitionem video, ita ex mea parte non omittam te,
mea directione eo deducere, quo & tua te vota fe-
runt, & ego id ynicè in hoc toto itineris nostri de-
cursu

Colmielis in- cursu intendi ; vt videlicet per visibilium rerum va-
riatem & multitudinem , per Diuinorum operum magnalia in naturæ maiestate elucentia , ad inuisibilium bonorum libertatem , quæ omnem fensum , omnem mentis humanæ conceptum longè superant , tandem pertingentes laborum tuorum metam consecutus . Quære itaque confidenter , & omnes animæ tuæ latebras , circa ea quorum desiderio cognoscendorum æstuas , excutito , & fidelem me sincerumque omnium propositorum interpretem obtinebis . *Theod.*

Theodidactus gratias agit
Colmieli Du- ci.

O Diuine magister , quas tibi gratiarum actiones protot tuis in me meritis & innumeris beneficijs in indignum seruum tuum collatis referam ? Certè cùm aliud quod tribuam non habeam , ecce omnes ordinis tui Hierarchici commilitones inuiti , vt quas ego non possum ; illi tibi in Deo ter glorioso & benedicto debitas gratiarum actiones persoluant ; iam verò audi quæsio quæ mihi in mentem venerunt . Tantoperè mihi semper hucusque inuisibilem bonorum fruitionem inculcasti , vt iuxta Apostoli verba , inuisibilia videlicet per ea quæ facta sunt , conspiciantur ; immo in praefatione Epiphaniæ Ecclesia Dei idem canit , vt dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc in inuisibilem amorem rapiamur . Quæ cùm ita sint , rogo te obsecro , & obtestor , vt mihi huiusmodi inuisibilem bonorum rationes exponas . Non enim video quomodo homo ex anima & corpore constitutus ad illa pertingere possit ? cùm intellectus insensibilium spectrorum gurgite immersus , inuisibilem

Humanum in
tellectum in-
sensibilem .
Specierum esse
incapacem .

bilium specierum, ob phantasmatum sensibilium interpositionem, sit incapax; quomodo itaque illas attingemus, cum nihil iuxta Philosophi Epiphonema in intellectu sit, quod non prius fuerit in sensu? Et cum Sapientis proprium sit teste Philosopho phantasma speculari; an non sufficit inuisibilium bonorum uertatem sub ineffabili Humanitatis Christi pulchritudine nobis sensibili, intelligere, admirari, quam eternum gaudere. *Cosmici.* Ah fili mi bene appareret, te nec dum abstracti intellectus rationem nosse. Verum est humanum intellectum in hac praesenti vita phantasmatum umbris impeditum, luce sua obscura ad inuisibilium bonorum rationem pertingere non posse, hoc enim totum alterius beatitudinis vite statui reseruatum est, de quo recte *Genitium Doctor* dicit. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quae Deus præparauit diligentibus se; quibus verbis expresse docet, sensibus ad ea cognoscenda opus non esse, cum illa omnium sensuum potestatem infinitis parasangis supererent. O si tibi licet vel per minimam rimam ineffabiles bonorum inuisibilium delicias, quemadmodum illas tum nostrum genus tum animæ iam ad salutis portum appulsa cognoscunt, præ nimis gaudiorum excessibus, ruptis cordis penetralibus, haud dubie expirares. *Theod.* Hoc est quod semper miratus sum, & capere non potui, cur diuina bonitas mundum hunc corporeum cum tanto rerum ap-

D d

paratu

paratu considerit, certè non propter se tantum; quæ mundo corporeo non indigebat, quem infinites quippe pulchriorem, in eterno suo archetypo contemplabatur; neque propter vestrum genus Angelicum; ergo propter rationalem creaturam, qui homo est. Præterea prorsus atomitus hæsi dum exatèius ponderarem, quodnam incitamentum Christum Seruatorem nostrum in nostræ carnis angustias texisset, cur humana casu vestiri sub visibili servire forma apparere, omnibus sese humanæ conditionis miserijs, excepto peccato, usque ad probrofissimam Crucis mortem, demittere voluerit. Dices forsitan ad hominem à seruitute peccati liberandum, Deoque reconciliandum; id verum esse scio. Sed & non usquequaque mihi satisfacit; later itaque haud dubie sub hoc aliud quoddam prorsus incomprehensibilem mysterium; quod ego nihil aliud esse existimò, quam superexcessum, inestabilem, omnem humani intellectus longè excedentem gloriam, quam suæ nobis sacratissima incarnatione promeruit. Sed vero hæc homini in huius corruptibilis vita statu constituto est inconcepibilis, ita te rogo, ut eius vel unica lucis scintillula animum meum ardentibus succensum desiderijs imbuas, ut seruenter ad tantorum honorum inuisibilium consecrationem in posterum aspirent. *Cosmiel.* Magas sunt quæ tibi expomi postulasti, & nescio an in hac vita mortali constitutes eorum capax esse possis. Quare sub nonnullis rancoribus tibi

*Finis loca-
tionis Christi
Domini.*

Cap.V. Epilogus Asceticus. 211

tibi similitudinem umbris , eam describam , ubi tamen prius materiam adeo profundis contemplationibus refertam altius orditus fuero .

Sacrosancta & Individua Trias Deus Opt. Max. Cum ab æterno in inaccessæ lucis suæ caligine absconditus in Idearum diuinarum archetypo se ipsum cum infinita beatitudinis suæ complacentia , sibi ipsi sufficientissimus , contemplaretur ; incomprehenso & ineffabili bonitatis instinctu , necnon infinito amore impulsus , ut intra Diuinæ suæ essentiæ centrum latentem omnipotentiaz suæ efficaciam , in lucem visibilem educeret , mundum hunc corporeum , iuxta æterna idealium notionum exemplaria producere sibi complacuit , ut nimirum esset extra diuinæ essentiæ suæ immensitatem , producta creatura intellectu praedita , quæ omnipotentis virtutis Dei magnalia , id est inuisibilia , per ea quæ facta sunt conspiceret . Ve qui inuisibilis in se ipso esset , in tanto tamen mundi opificio , tam perfecto , tanta rerum varietate instruendo , tanto ordine administrato , visibilis veluti in totidem diuinitatis suæ speculis , quæ sunt posteriora Dei , appareret . Mundo itaque hoc pacto constituto , primo Angelicam naturam ad imaginem sibi præ omnibus creaturis simillimam , tum gloriæ suæ admiratores , tum operis à se producti praesides creavit . Verum cum haec pura intellectualis esset , nec mundo corporeo uti posset , aliam sibi Angelicam inter & corpoream naturam medium producere constituit , hominem videlicet , siue creaturam

Mundus crea.
tus propter
hominem.

Angeli con.
creati.

turam rationalem, in telluris globo veluti centro quodam constitutam, ut sublati in admirabilem huius mundi ornatum oculis, per condita infinita potentia opera, tantæ molis authorem, tantarum rerum multitudine & varietate inexplicabilium architectum & opificem admiraretur: cum quam admiratus erat quæreret, inuenit amaret, eique soli seruiret, ac tandem bonorum inuisibilium vertute in Deo æternum frueretur. Sed aliter res accidit: vix introductus in hoc mundi theatrum protoplastus homo, cum ecce contra seuerum Dei præceptum, de fructu vetito sibi sumens per inobedientiam peccatum, una se cum tota humani generis posteritate, inextricabilibus malorum omnium labyrinthis inuoluti; Erat totum genus humanum peccati iniquitate corruptum, omnis cessauerat in terra veri & viui Dei notitia cultusque, ijs ignorantia & cætitatis tenebris subuersum, ut qui benignissimum conditorem in creaturis suis elucescentem querere & amare eique soli seruire debebant, ij. Idolatriæ impietate inuoluti, sensibilia Solis Lunæ astrorum lumina, Elementorum vires & proprietates, quin vel ipsius sensitivæ & vegetabilis naturæ beneficia, homines denique rerum gestarum gloria celebres, loco Conditoris coluerint & adorarint; sensibilibusque assuefacti, cum inuisibilem Deum aut non cognorint, aut aliquid esse non posse crediderint, quisque quod sibi maximoperè arridebat, ex visibilibus obiectis in Deum assumpserit. Toto itaque terrarum orbe, abo-

Lapsus homi-
nes malorum
cursu.

Idolatriæ
origo.

abominando Idolatriæ scelere contaminato, cum nulla nec in Cælo nec in terra creatura esset, quam tam conclamatae humani generis calamitati remedium aliquod adferre posset, ecce tot malis incitata, hominumque irreparabilem ruinam, laboreisque amiserata æterna Dei Sapientia, verbum & filius Patria, ne quod tanto amoris impulsu condiderat periret, infinitæ dilectionis actu, humanam naturam assumere sibi complacuit. Ut Deus qui prius in incomprehensibili caligini sua recessu reconditus, omnes mortalium sensus latebat, modo sub formæ visibilis conditione compareret, cum hominibus conuerteretur, pauperis oppidi ciuiis factus, latentem tamen diuinitatis potentiam, ineffabilibus operum miraculis proderet. Doctrina cœlesti noua & in illum usque diem nunquam audita, animos mortalium instrueret, eosque æterno Patri infinitè offenso reconciliaret. Neque hic stitit se diuinæ clementiæ aktudo, cum non reperiatur, qui plenam & perfectam, pro infinita offensa satisfactionem daret; ipsa Dei Sapientia ineffabili amoris infiniti æstu languida affecta, intumeris se humanæ mortalitatis miserijs subiiciens, tandem post atrocissima tormenta Crucis passionem subiit, ut hoc pacto delecto mortis chirographo, hominem perditum ad vitam revocaret. *Theod.* Q. infinitam Dei charitatem! O nouas amoris diuini inuentiones! Et quid rogo tam excessiuam Diuinæ pietatis magnitudinem mouit, ut tanta & tam indigna hominis vilissimi, sui ex luto figimenti,

Christus quod
perditur re-
stitutus.

menti, inimici insuper irreconciliabili odio cum Deo dissidentis causâ subierit? Hoc est quod capere non possum, hoc est cuius admiratione tantoperè rapior. An non forsan interfuit Divinitate clemencia nonnihil quod in hoc negotio proprij commodi rationem spectaret? aut quo sine hominis animantibus beneficijs lucrari intendit? latet huc haud dubie admirandum quoddam & ineffabile mysterium.

*Deus solo amo
re eratus
incarnari in
sticuit.*

Cosmiel. Deus nullius iadigus, sibi ipsi sufficiens, & in se ipso beatissimus solo innato & eterno bonitatis suæ communicandæ desiderio accensus, & infinito amoris æstu impulsus, erga rationalem creaturam, quam ad alçissimos fines destinauerat, omnia hæc præstítit. Ut videlicet homo cognito immeassis, & inenarrabilibus Amoris Christi argutieatis, legem eius seruaret, virans eius sanctissimum imitaretur, meritorumque eius se participem ficeret, & sic a peccatorum veterino erutus, post huius corruptibilis vita usuram, ad eam quam dixi inuisibilium bonorum copiam pertingeret. *Theod.* Ad idem semper resoluimus mihi *Cosmiel;* nosse desiderarem, in quo potissimum inuisibilia illa bona quæ Deus diligenterbus se & mandatorum suorum obseruatoribus promisit, consistant. Explita quædo exemplo quodam, ut tantorum bonorum capax siam; debent enim haud dubiè esse superexcella, nullo unquam humano intellectu penetrata, ut posse quæ omne bonum quod animo concipi de singulis potest, longè excedant. *Cosmiel.* Rectè dicitis & ut omnia luculentius concipiias,

*Quædam sunt
inuisibilia bo-
na à Deo iu-
sus promissa.*

Cap. V. Epilogus Asceticus. 215

pias, sub symbolico quadam similitudinis typo; tametsi non nisi vmbra tili, totum negotium ob oculos ponam. Si itaque Theodidae fama perciperes in insula quadam scopulis innumeris impedita, ad quam non nisi per mare syrtibus, vadis, scopulis, summis tempestatum procellis infestum aditus datur, in quo innumera tibi ob belluarum ferociam, ventorum rabiem, vorticum rapiditatem, discrimina tibi subeunda forent, certa tamen, verissima & infallibili informatione certior fieres, speculum quoddam in dicta insula contineri, in quo omnia quæcumque ab origine mundi, usque ad consummationem eiusdem, siue quæ hominum potentia gesta sunt, siue quæ à natura abdita arcanorum mysteria peracta sunt, unico intuitu ordine repræsentata spectares; si iterum uniuersi mundi machinam cum omnibus quæ in ea continentur, lucidissime explicatam intuereris, si inumeros mundanorum globorum siue stellarum exercitus singularumque individualis naturam, motuum systas, influxum quibus in inferiorem mundum agunt rationem, unum cum uniuscuiusque naturali situ, partium differentia, elementorum singulis congruorum, ex quibus efformata sunt constitutionem in memorato speculo cognosceres, interualla præterea unius globi ad alterum ex eodem cognoscere posses, quid non ageres? *Theod.* Certe incredibili illud videndi desiderio astuarem. *Cosmiel.* Si rursus in eodem speculo, totius globi terrestris quem Geocosmum appellamus,

Parabola de bonis aeternis.

Speculum admirabile.

Mundi uniuersi constitutio à speculo eadem.

con-

216. subiit Dialogus III.

Terrae
partis fabrica.

Animalium
plantarum
metalium et
scientia.

Toties mundi
politici con-
stitutio in
speculo exhi-
bita.

Omnium sci-
entiarum in ter-
ra penetratio.

constitutionem, omnium regionum, marium insularumque situm, naturam proprietatem, veluti omnibus & singulis praesens, actu intuereris, metallorum quoque mineraliumque inexhaustos fundos, herbarum, plantarum, arborum, fruticum, feminorum, singulorum individua cognitione & notitia, vires & facultates naturales ex eodem addisceres; si vltierius omnium animalium quadrupedum, volucrum, natatilium, insectorumque naturam intimam vires tam occultas quam manifestas singulorum, vna oculorum projectione cerneret? quid rego de hoc tam admirando speculo dieeres? *Theod.* Certe opus prorsus ineffabile assererem. *Cosmopol.* Recte dixisti. Si præterea Monarchias imperiorum, singulorum hominum ab Adamo usque ad ultimum, ab uno quoque gesta siue bona siue mala, si Imperiorum regnorumque vicissitudines, declinationes, erectiones nouorum, omnes seculorum successus, non præteriorum solummodo, sed & futurorum rerum euentus graphicè in eo expressa monstrarentur, quid dicens? *Theod.* Mille vitæ pericula nihili ducerem, dummodo illud contueri liceret. *Cosmopol.* Si ultra hæc in dicto speculo, omnium scientiarum artiumque arcana hucusque incognita, intellectui tuo panderentur. Si de repente in summum Theologum, Philosophum, Medicum, Mathematicum, Logisticum, Ethicum Jurisconsultum, Politicum Rhetorem, Poëtam, Grammaticum solius eius intuitu euaderes, si in eodem magnum illud lapidis Philosophici

Cap.V.Epilogus Aſcēticus. 217

sophici ſecreto manifestaretur, ſi quadraturæ circuli ratio demonstraretur, ſi ad arcanam motus lumenisque perpetui aliarumque abditarum artium in hunc vique diem, deſideratam notitiam pertingeres, quid non ageres, ut illius compos fieri poſſes. *Theod.* Certè nullum futurum eſſet tantum vitæ diſcriben-, nulla laborum exantlatio tanta foret, quæ animum meum, quo minus ad illud contuendum proficiſceret, retardaret. *Cosmiel.* Sed nihil hæc ſunt ad ea, quæ dicturus ſum. Si in hoc eodem ſpeculo, Angelici quoque mundi conſtitutionem, ſi ſtupendam Hierarchiarum chororumque cœleſtis exercitus diſtributionem, innumerabilem quoque ſingulorum Angelorum, qui in vnoquoque choro continentur, multitudinem & varietatem, quomodo in loco ſint & moueantur, quomodo adiuicem ſecreta mentis pabant, quomodo ſuperiores inferiores illuminent, quo quisque modo operationes suas inſtituat, quo modo & qua induſtria aſtrorum globos moueant, dirigant & circumuoluant, ſi denique omnia diuinæ naturæ Sacramento ſolo eius intuitu penetrare, quiſ tibi animus foret, quodnam deſiderium, quænam mentis anxietas, donac tatu ineffabilis ſpeculi intuitu fruencie. *Theod.* Certè nullum iter eorū periculis exponitum, nulla tam infesta latrocinijs loca, nulla tanta ſcopulorum impedimenta, nullus tempeſta- cum horor tantus, nulla cum occulta Charybdis & Scyllæ ſeruentis naturæ vi, nulla tribulatio, famæ, ſicis, noctis tanta, nullæ tante egeſtas ærumna;

Abditarum
arcana noſcere

Angelici mun-
di conſtitucio.

Divina effe-
tus coniunctio.

E e   quæ

248. .248. Dialogos III. V. 1. 1)

quæ in cœlo et tam in audito spectaculo retardare possebat. Quare te etiam atque etiam rogo mi Cosmiel, ut apertis similitudinibus vmbris, quid tam longa parabola indicare volueris, aperias. *Cosmiel.* Faciam quod postulas. Illud speculum nihil aliud est, quam beatificæ visionis fructus; omnibus ijs qui vera fide, spe firma, perfecta charitate in hac mortali vita Deum diligunt, à Christo æterna veritate promissa. In quo sancti Dei homines glorificati videbunt Deum, omni fidei velamine sublato, sicuti est. Et quæcumque hucusque recensita sunt, in hoc voluntario Divinitatæ essentiaæ specculo perfectè contuebuntur, cum æterna gaudij possessione, quæ quidem tanta est & tam superineffabilis, ut nullus humanus intellectus aut etiam Angelicus, omni possibili conatu, eam satis describere valeat. Vbi immensum illud, & ineffabile Sacrosanctæ Triadis Mysterium, totius beatitudinis metam & complementum, inenarrabili gaudio intuebitur, ibi æternam Diuini verbi generationem, & Spiritus Sancti Patre & Filio processionem aperte cernet. Atque hic est torrens ille voluptatis, quo Deus electos suos potabit, hic est fons vitae æternæ, de cuius gustu nascetur gaudium illud sempiternum, de quo veritas loquitur, *Intra in gaudium Domini tuum.* Siquidem in hac vita mortali totum diuinum gaudium intrat in gaudentes, quia modicum est, momentaneumque quod hic percipitur, in patria vero toti gaudentes, intrabunt in totum gaudium Domini. Supra quoque quam dicit

aut

Parabolæ
compositio.

Beatificæ vi-
sionis posses-
tio.

Parabolæ
compositio.

Sacrosanctæ
Triadis, &
verbi incarna-
ti clara intui-
tio.

Parabolæ
compositio.

aut fingi potest corporeâ formâ Iesu Christi, qui est candor lucis aeternæ, & speculum sine macula, in quod vel ipsi Angeli desiderant prospicere, oblectabantur. Corpora for.
ma Christi. Cuius tanta est gloriæ magnitudo, tanta claritatis libertas, ut si mille solium milliones in unum coacefuerentur, illi omnes ad tantam claritatem comparati, nihil nisi tenebrae sint futuri. In hoc potissimum immensa & incomprehensibilis Dei bonitas cluedetur; qua Deus nulla necessitate coactus, sed solius bonitatis instinctu compulsus, multum hunc corporeum, ad suam ei pulchritudinem & bonitatem quadamtenus communicandam condidit. Ex eadem ineffabili bonitate Deus irreconciliabili odio a se seiunctum humanum genus redimere, in libertatem filiorum Dei vindicare, aeternam boni sui participes esse, sibi complacuit, dum in infinitam humilitatem iquasi depresso, amore prorsus supra omnem humani & Angelici intellectus capacitatem, incomprehenso languidus amoris aestu, nostra mortalitatis farcina grauatus in hoc mundo sub visibili serui forma, ad confusionem diaboli, destructionem peccatorum, & mortis extirpationem compare re digitatus est. Quæ bonitas tanta fuit, tantus Amoris actus, ut si omnes Angelorum ordines, omnia hominum ab origine mundi usque ad finem eius genitorum corda in unum confluenter, illud tantæ bonitatis & amoris argumentum ponderans, præ admirationis, gaudij, amoris excessu scissum iri necesse foret. Hæc Diuini Amoris incomprehensa alti-

Cur Christus
tanta pro hu-
mano genere
culerit?

In nobis sicut
in aliis sunt
Amoris Dei
quantus.

tudo panta fitit, ut si omnia celorum expansâ in-
chartam, omnia vegetabilis & sensibus naturæ or-
gana in calemas, omnes aquarum in uniuerso Mun-
do congregations, in aranbergia conueterentur;
illa omnia circius deficerent, quam ut vel minimam
eius particulam attingerent. *Theod.* O incompre-
hensibilis bonitas, è ineffabilis Amor! Video Eheu
video satis luculentem, inexhaustum, immensumque
diuinæ Bonitatis & Amoris Oceanum; sed è sapienti-
issime Cœlestis doctrina magister mi Cosmiel, nunc
te rogo per eum amorem, quem Deum nobis ingra-
tis impendisse dixisti, ut quid mihi in posterum fa-
ciendum sit, ut tam infinitæ bonitati ac Divini
amoris magnibus quouis modo correspondeam,
arque adeò superexcelsi illius finis, quem diuina cle-
mèntia per creationis, redempcionis, seu incarna-
tionis opus, pro hominis glorificatione intendit,
particeps fiam. *Cosmiel.* Si infinitas vitas eius serui-
tio impenderes, si in totius mundi vitam animare-
ris, si in omnium creaturarum corda conglobareris,
nihil ageres, nisi ipse te amori eius cooperante gratia
sua te dignum redderet, cum omnis creaturarum
bonitas, omnis operum humanorum excellentia,
eius bonitati comparata, non bonitas sed mera malitia sit. *Theod.* Quis ergo ad tam altum finem per-
tinget? aut quibus modis & medijs tantum bonum
consequar? *Cosmiel.* Volendo. *Theod.* Et quid ve-
le facilius est, & quid iucundius gratiusque esse po-
test, quam ad tam omnibus votis desideratam beatifi-
tudin-

Quomodo
Deo homo
pro ratiōne de-
mēcīs re-
spondere de-
bet.

*Omnis boni-
tas respectu
Dermatis*
et.

tudinem, sola voluntate pertingere? Explica rogo non nihil tuum hoc absconditum mysterium. Ecce si nihil aliud quam voluntas mea desideretur, ecce eam tota quanta est, vix Deo meo trado. *Cosmici*: Voluntas hæc sane intelligenda est: *non enim omnis*, Christo attestante, qui dicit mihi *Domine Domine introibit in regnum Celorum, sed qui facit voluntatem Patris mei*. Ecce habes hic sub paucis verbis totum mysterium tibi apertum. Voluntas itaque Patris æterni, exigitur, quæ quid sit & in quo consistat, aperte reuelo. Cum diuinitas solo bonitatis instinctu quæcumque insensibili huius mundi theatro spectantur, per opifex suum verbum fecerit, hæc vero antequam essent, in ipso omnia vita essent, id est, in æterno illo diuinitatis speculo, veluti in Idealium rationum Archetypo quodam ab æterno relucebant; & quoniam omnia extra se producta, diuinæ unio-nis incapaces, ad tam excelsum finem quæ est Theomorphosis, seu vnio Dei-formis, pertingere non valebant, ex corporeis creaturis hominem elegit, qui intellectu & voluntate ad tam superexcelsum unio-nis gradum, in hac quidem vita per conformatio-nem suæ voluntatis cum diuina per gratiam, in al-tera vero, per gloriam beatificæ visionis fruitionem, consequeretur. Siquidem voluntatis nostræ cum diuina uisiformitas, tantæ potentia & energie est, ut per purgatissimas mentis operationes, & contempla-tionis donum unus cum Deo spiritus efficiatur; tam firmo & indissolubili unionis modo, ut nihil adeo in hoc

Theomorpho-fis.

Magni quid voluntatis no-stra cum di-uis conformatio-no.

hoc mundo idem sicut nihil tam asperum, nihil tot aduersitatibus inuictum & quod cum à Divina voluntate separari possit et si prosperitas eum excolat, ecce mox totus in Dei voluntate absorbetur, si aduersis prematur, iam veluti iugum quodam coniunctio triumphat, cum nihil illi dulcius acceptiusque accidere possit, quam magna, ardua, imo millesimae mortes pro Deo, cui per amorem necatur, pati; despectum contemptumque summos honoris loco reputati, totus Deo penit triplicem, fidei inconcusse, fragrantissimæ spei, & ardentissimæ charitatis nondum iunctus, in Deum totus conformatur, quæ est vera æternæ felicitatis arrha, & inuisibilium bonorum atrium, quo intromissus, & despectis omnibus sensibilium refum, vanitatibus, & periturarum voluptatum delicijs, unico mentis oculo Deo fixus, hunc solum ardenterbus affectuum stimulis noctu diuque meditatur, ut potè qui vitam in Christo, lucrum in morte repositum habet. Præterea per hanc unionem mens tua ad supernam transit Ierusalem, angelicis sociatur choris, & usque ad supremum Dei thronum penetrat, ubi voluptatibus deliciatur æternis.

Theod. Quomodo amor hic Angelicis me choris sociare potest? *Cosmiel.* In Seraphinis Deus te amat ut charitas, in Cherubinis te nouit ut veritas, dominatur in Dominationibus ut Maiestas. In Principatibus te regit ut principium. In Potestatibus tuerit ut salus. Ut virtus operatur in virtutibus, in Archangelis ut potestor & citus, in Angelis ut pio.

Omnia

Angelorum
choris associatur, voluntati diuina se con-

stituit

Hup. 1. 1. 1.
on a. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.

Cap. V. Epilogus Asceticus. 233

Omnia denique operatur in omnibus ijs mentibus, in quibus habitat per dominum affuentissima charitas. Necesse est itaque Theodidacte, ut ijsdem gratibus ad eura & ad desideratam felicitatis possessionem perire satanas; quod fieri si trium sequentium documentorum notiantur, in hac vita mortali tibi compares, id est. Menus tranquillitatem & virtutis splendorem & charitatis dilectionem. In his enim diuina Majestas, tanquam in solidi sibi propriis se quiescit, quibus per Purgationis & Illuminationis & Perfectionis viam adeptis, anima ad diuinos amplexus admissa, meritorum incrementum, veluti cum aeterna vita pignore quadam suscipit. Porro voluntatis nostra cum Diuina unio, in hoc parissimum consistit, ut perfecte in nobis Christum exprimamus, quod per institutionem, quas Christus in hac mortali vita nobis adiumentandum proposuit, sequelana contingit; quo uicico Deus Opt. Max. tanquam sibi complaret, ut nihil sit in religiosa vita exercitijs, quod hominibus ad dictum unionis gradum, maiori compendio perducatur. Hac est vera illa & regia via, quas sine ullo errore, ad tantopere desideratum scopum peruenias, annectis, quantum Christus in omnibus suam semper voluntati Partem voluntari uniformiter habuerit? quis inquit Christo maius humilitatis argumentum, cum dominus glorie & totius Majestatis Deus esset, in hac terra prebuit? quis atrocissimum passionis, immo mortis tormentum, maiori constancia & fortitudine sustin-

224 . . . . . Dialogos. ELE

sustinuit? quis vnquam pro Crucifixoribus suis, ceterisque inimicis, tanto cordis affectu Patrem interpellauit? ut interim nihil dicam de infinita charitatis actibus, de patientia, mansuetudinis, orationis, innocentia vitæ, inauditis exemplis quæ ex Evangelicis oraculis constant. Hoc itaque mi Theodidae diuinum virtutum omnium exemplar, noctu diuque ob oculos positum contemplare; hæc vnica tua opera sit, ut eam in anima tua, perfecta, & summa similitudine, haud secus ac sigillum quoddam in piaz affectionis & voluntatis ardenterissimæ duetili cera, diuinam formam exprimas. Hoc pacto desideratam tuæ cum Diuina voluntate conformacionem, atque adeo ad illam, ita omnibus votis concupitam Theomorphosim, id est ad diuinum unioris Amoris osculum in hac vita, quantum humanae conditionis ratio permettit admireris; in altera vero totus Deo per apertam visionem iunctus, totus unieris toti, qui est omnia in omnibus. *Theod.* O Cosmici magna sanctè hodie te magistro scientia imbutus sum: cuius comparatione omnis humana sapientia, stultitia est, omne sapientum huius saeculi lumen mera cæcitas est; *o Deus meus & omnis!* O Christe humani generis vindex, transfige cor meum igneis amoris tui iaculis, ut consumptis omnibus humanarum ambitionum vanitatibus, omnibus caducis huius infelicis vitæ cupiditatibus extinctis, omnibus quæ mundus tantoperè querit & sectatur repudiatis, tibi in posterum soli adhæream, tibi
foli

Cap.V.Epilogus Asceticus. 225

soli seruiam , te solum in vita & morte actionibus meis exprimam , carnem meam cum vitijs & concupiscentijs crucifigam , ac tandem totus in te absorbere Amem . *Cosmopol.* Quare Theodidae si quandoq; animum tuum ad ea , quæ tibi in hoc itineris nostri decursu ostendi Diuinæ Bonitatis Sapientiæ & Amoris argumenta solius humani generis gratiâ in hac mundi machinâ exhibita attuleris : ea non alio fine condita esse tibi persuadeas , nisi ad illum , quem tibi supra descripti finem consequendum , vt dum visibiliter Deum in Christo cognoscimus , per hunc tanquam totius naturæ , & conditarum rerum unicum scopum , in inuisibilium amorem rapiaris . Quem tibi impertiatur is , qui ut te ab æterno amat , ita te attraxit ad se miserans . *Theod.* Sed tu magne humanarum rerum arbiter Deus , totius pietatis , clementiæ , misericordiæ & æterni amoris fons & scaturigo , dispone hunc animæ meæ statum secundum diuinæ voluntatis tuæ beneplacitum , incita omnes cordis mei neruos , in laudem & gloriam nominis tui , vt Seraphico te amore diligam , Cherubica mentis indagine incessanter quæram ; sis animæ meæ thalamus , vbi quiescas , vbi cubes in medie ; iugum tuum suave pone super indomitam rebellemque affectionum terrenarum turbam , vt in posterum Angelica tibi puritate seruiam ; sonet vox tua in auribus meis , vox enim tua dulcis , & facies tua decora ; dispone in me ea virtutum ornamenta , quæ tu in sanctissimâ tuâ vitâ expressa mihi

Ff ad

ad imitandum reliquisti , ut de virtute in virtutem progressus , ad totius perfectionis apicem pertingam , ad te videlicet Deum Deorum in Sion ; qui es tu , tuus beatitudinis nostrae meta , ac uniuersae creaturae finis ultimus , & centrum Amen . *Cosmiel* . Sed iam tempus est , ut ad mundi mihi commissi administracionem reuertar . *Theod* . O Cosmiel Cosmiel , si inueni gratiam in oculis tuis , tolle animam meam , ut una tecum molestâ huius corporis sarcinâ sublata , & in æternis beatitudinis atrijs degam . Tua enim mihi morte ipsa durior discessio videtur . *Cosmiel* . Nonne dixi tibi voluntatem tuam in omnibus Diuinæ esse conformandam ? Anne tam subito verborum meorum oblitus es ? doctrinam tibi hic traditam prius exequere , ut meritorum cumulo plenus , tandem finem tuum consequaris . *Theod* . Voluntas itaque Dei , in omnibus compleatur , sed hoc unicum à te contendeo , ne seruum tuum in posterum deserfas , sed mihi semper in omnibus necessitatibus assistas , ut tandem dulci tuo , & supra quam concipi potest , iucundo consortio in patria fruar . *Cosmiel* . Ne dubites fili , tibi semper assistam , te protegam , tibi uti petisti , in omnibus operibus tuis subueniam . *Theod* . Sed o quibus modis o dulcissime Cosmiel ; o Diuinæ Sapientiæ Magister , ob innumera tua in me collata beneficia gratiam rependam ? quo verborum pondere , qua argumentorum grauitate , tuam in me ineffabilem benignitatem mundo exponam ? *Cosmiel* . Deo in me , & per me quicquid tibi bonorum obti-

Cap. V. Epilogus Asceticus. 227

obtigit id ascripsisse sufficiat. Pax tecum, dilecte mi
Theodidae, morere mundo, viue Deo, mei meo-
rumque verborum semper memor. Vale. *Theod.*
Hisce dictis, mox in tenues euanuitauras. Ego vero
veluti ex altissimo quodam somno euigilans, totum
sudore qui summæ membrorum omnium debilitati
sociabatur, me suffusum reperi; donec paulisper re-
fectus pristinas mihi vires restitutas sensi. Quare
nihil amplius restat, nisi ut quæcumque in hoc
Itinerario continentur, vñice ad Dei
gloriam proximique salutem
cedant.

Ff 2 SY.

SYNOPSIS

Earum rerum, de quibus in Operc Mundi Subterranei, per decem Libros fuscè disceptatur.

RODR OMVM sine literis negotiationis suæ testibus expedire, profsus incongruum videbatur; Quare Synopsis hanc præsentem, qua Vniuersum Mundi Subterranei argumentum Lectori curioso exhibetur, annexendum duxi; hac potissimum ratione impulsus, quod complures iamdudum id à me poscerint; dum capere non potuerunt, quidnam in Subterraneo Terreni globi recessu esse possit, quod aut Mundi nomen mereretur, aut quod argumenta subministrare possit, Mundi nomine digna; falsa utique & plebæo persuasione illusi, qui uti terrenum globum non secus ac Casei coagulum fortuita conglobatione compactum putant, ita tantum abest, ut sibi persuadeant, præter cryptas quasdam & fodinas superficiè terrenæ vicinas alia intus receptacula constitui, ut potius omnia immensa soliditate constipata, non sine mentis quadam pertinacia firmiter credant. Ut itaque error tam palmaris ab imperitis rerum auferatur, totius nostri instituti seriem hoc loco ob oculos curiosi Lectoris exponere visum fuit;

ex

ex quo quidem luculenter patebit ; nullos effectus adeo insolentes in hoc sensibili Mundo elucescere , qui in intimis terræ visceribus secundum analogiam quandam non reperiantur ; atque adeo omnium rerum geneses suam non nisi ex Mundo Subterraneo originem deriuare , luculenter patebit .

Sed hisce præmissis , iam rerum tractandarum sériem , operisque diuisionem supponamus .

* * *

MVN.

MVNDVS SVBTERRANEVS

Sive

De interioris exteriorisque Terreni Or-
bis, quem Geocosmum appella-
mus, constitutione, &
fabrica.

O P V S

In decem Libros digestum.

Quo

*Vniuersæ Naturæ magnitudines & dimitiae summa,
rerum varietate expandantur. Abditorum effe-
ctuum causæ acri indagine inquisitæ demon-
strantur; cognitæ per Artis & Naturæ coniu-
gium ad humanæ vitæ necessarium usum
vario experimentorum apparatu, nec
non nouo modo & ratione
applicantur.*

LIBER I. CENTROGRAPHICVS.

PARS I. De admiranda natura centri, & maximo
in eo elucenti Dei opificio.

PARS

PARS. II. De Arte Cosmocentrica, nouisque instru-
mentis, quos ad summa naturae arca-
na, motuumque naturalium notitiam
deducimus.

LIBER II. COSMICVS.

In quo fusè agitur de connubio Cœli & Terræ & de
principijs rerum naturalium, de Elementis, de
Cœlo, Astris, eorumque influxibus specificis in-
terrenum Mundum, sive Geocosmum; & quod
ex his omnia quæ sensibus patent, originem ha-
beant, multis varijsque modis demonstratur.

LIBER III. GEOTACTICVS.

In quo de admirando Geocosmi Opificio de eius figu-
ra, magnitudine, de varia locorum, regionum-
que diuisione agitur.

De Ossatura Geocosmi Magnetica à polo ad polum;
vbi de montibus eorumque altissimis in natura-
sanib[us], vti & de altitudine eorum variè discur-
ritur;

De Panspermia Globo Terreno indita: de venis, arte-
rijs & cartilaginibus Terræ, ad exemplar Micro-
cosmi intra terram dispositis.

De ingentibus Terræ receptaculis, quæ membris
tum maioris tum minoris Mundi, secundum
analogiam quandam respondere docentur.

De

- De innumeris meatibus, voraginibus, hiatibus canaliculisque subterraneis, quibus perfoſum est Terræ corpus.
- De Officinis Vulcanijs, seu pyrophylacijs, id est igneis receptaculis.
- De Officinis Æolijs, aërophylacijs, id est, de aëreis receptaculis.
- De Officinis Aquaticis seu Abyssis, vel quod idem hydrophylacijs, id est aquarium receptaculis, intra terræ viscera constitutis.
- De spiraculis, & syphonibus Terræ innumeris.
- De montibus, campis ingentibus, maribus, insulis subterraneis.

LIBER IV. METEOROLOGICVS.

In quo de Meteoris subterraneis potissimum agitur.

Primò. De fluxu, & refluxu Oceani, & in quem finem Natura eum constituerit; item de varietate & mutatione in varijs regionibus æltus maris. De causis singulorum & omnium. De fundi Oceani mira constitutione, & communicatione omnium marium.

Secundò. De igneis impressionibus & spiritibus terræ visceribus inclusis. De vaporibus & exhalationibus subterraneis. De Terræmotibus causisque eorum; de varia tum intrinseca tum extrinseca

seca terrestrium partium mutatione & Tetramonib⁹ & aquæ inundatione proueniente. De centri grauitatis, & quæ inde resulcat axis terreni mutatione, qua & faciem Cœli mutari necesse est.

Tertio. De Ventorum genesi, & mira varietate; de exoticis proprietatibus eorum; item de ventis diurnis, mensuis, annuis, climactericis, quæ nonnullis locis proprijs sunt.

Quartò. De fontium fluuiorumque origine & genesi, quorum quidem causæ fusissimo discursu pluribus experimentis demonstrantur.

Quinto. De thermarum origine & genesi, reliquarumque aquarum varijs qualitatibus, imbutarum rationibus & causis; qua quidem omnium rerum diuersitatem, suam ex subterraneis officinis originem trahere, ostenditur.

LIBER V. METALLOSCOPVS.

In quo primo potissimum de mineralium metallorumque natura, proprietate, generatione, deputatione, machinisque metallicis tractatur.

Secundo. De terris varijs siue pulueribus mineralibus; vti Cimolia, Lemnia, Melita & similiibus, eorumque viribus.

Tertio. De ossibus intra Terram repertis, spadio, Vnicornu, glossopetris, ossibus Gigantium putatricijs; ligno fossili, carbonibus, & causis eorum.

G g

Quar-

Quarto. De varijs ac immumeris rebus in petrosam substantiam conuersis; vti de animalibus, fossilibus, hominibus, quadrupedibus, volatilibus, piscibus, insectis. Item de floribus, succis, oleis, gummibus, coloribus & venenis Terræ.

Quinto. De diuersis lapidibus, marmoribus, stratis picturis, causisque eorum; de lapidibus denique preciosis, corumque virtutibus per varia Synstagnata agitur.

LIBER VI. PHYTO-ZOOGRAPHVS.

In quo primò de plantarum, animalium tum intraterram, tum in externa eiusdem superficie prouenientium origine, natura & proprietate agitur.

Secundo. De plantis subterraneis; de sylvis & pratis submarinis historico ratiocinio disceptratur.

Tertio. De animalibus subterraneis, eorumque forma & ingenio, proprietate; quibus viuant, & in quem finem natura illa constituerit.

Quarto. De hominibus subterraneis historiæ mirabiles.

Quinto. De Dæmonibus subterraneis, eorumque operationibus, illusionibus, similibusque.

LIBER VII. CHIMICVS.

id est

Geocosmus Applicatus.

*In quo propriet tractatur, quomodo physiologus
ad Naturæ exemplar, per applicationem
passiuorum cum actius miras rerum
producciones efficere possit.*

Vbi primò de Alchimia, eiusque in operando modo,
possibilitate, & imprimis de lapide philosophorum,
& quid de eo sentiendum sit, fusilime
agitur.

Secundò. De admirandis metallorum mineraliumq;
effectibus, proprietatibus, sympathijs; de dissolu-
tione, compositione metallorum, ceterisque
in arte Chimica operandi speciebus, singulari do-
ctrina discurritur.

LIBER VIII. MAGICVS.

*In quo Magiae naturalis stupenda opera, qua
Chimica opera exhiberi possunt,
docentur.*

Et primò de Arcano Megacosmi, id est, quomodo

G g 2 Mun-

Mundi similitudine arte Chimica in vitro exhiberi possit.

Secundò. De palimgenesias mysterio , siue plantarum resuscitatione , arte Chimica perficienda : de Phœnico , id est , de herbarum ex proprijs cineribus resuscitatione ; de plantarum metallica- rum productione ; de machinis Mercurialibus ; de beta lapidum preciosorum confectione ; de insectarum producentorum modo & ratione , & similibus magna variorate tractatur .

LIBER IX. IATRICVS.

In quo de mirificis & arcanis mineralium vegetabiliumque in Medicina effectibus agitur.

Vbi de tinturis , menstruis , spiritibus , quintis es- sentijs , extractis , similibusque fusè & propriâ ex- perientiâ comptobatis agitur .

LIBER X. MECHANICVS.

In quo de varijs artibus agitur , quibus miranda ad exemplar Naturæ in Geocosmo ope- rationes perficiuntur .

Primò. De Arte distillatoria , fusoria , figulina seu plastica .

Se-

Secundò . De specularia , pyrabolica , filatoria metalorum .

**Tertiò , De ferraria , aurifera , vitriatia , aliarumque ,
quæ quoquis modo huc reuocari possunt , artium
mirabilibus effectibus , siccè tractatur .**

**Omnia ad æternæ Sapientiæ Virginisque Matris bonorem
proximique utilitatem & delecta-
tionem .**

INDEX

INDEX

Rerum in hoc Opusculo conten- tarum .

In quo numerus folium notat.

A

A ETISSVS magna .		<i>Angelicur creati.</i> 211
	169	<i>Angelici mundi constitutio.</i> 217
Ægyptus plauia caret .	50	
Æthiopie inundationes pu- tredinis , & veneno- rum animalium causa .		<i>Angelorum maxima cura .</i> de globo terreno . 48
	50	
Aer quid sic .	70	<i>Antri igninomi descriptio.</i> 192
Æreæ regionis subterraneæ descriptio .	170	
Aer pernecessarius igni & aque .	180	<i>Animalia calidum ego bu- midum diuersimodè par- ticipant .</i> 99
Africe Subterranea .	187	
Alpium subterraneæ diuin- tiae .	186	<i>Animal quodcumque ex ma- iori vel minori lucis par- ticipatione constituitur perfectius aut imperfe- ctius .</i> 99
Americæ montes omnium maximi .	189	
Arbor Dei auaneus .	210	<i>Animalium productio quo- modo ab initio facta .</i> 72
		<i>An-</i>

- Ambula experientia.* 10
Aqua quomodo in montes
ascendat & nunquam
deficiat. 6
Aqua maris cur salta. 6
Aqua pressa alta petis. 9
Aqua inter canales trahitur
metu vacui. 11
Aqua unde diuersas quali-
tates acquirat. 15
Aqua astuantis feruor un-
de fu. 16
Aqua & ignis necessaria
coniunctio. 16
Aqua in quem finem crea-
ta. 22. *Eiusque in terra*
utilitas. 23
Aqua semen Mundi. 26.
Omnia alit. 28
Aqua utilitas in natura
vegetabilis & sensitiva.
28. & 30
Aqua quomodo cum semine
euique rei proprio agat.
28
Aqua concursus ad vitales
operationes. 33
Aquatilium lux est instar
lucis scincinellarum.
34. 8

- Aqua sub polo Arctico ab-*
sorbetur. 166. *Eiusque*
euolusio per polum An-
tarcticum. 171
Aqua-ductus principalis a
polo ad polum quatuor
anni tempora referens.
172
Aquarum ex montibus In-
dix origo. 181
Aqua ductus plurimi in
diuersis locis. 182
Arbores quomodo generen-
tur. 87. *Et quomodo*
transplantatae in diuersis
partibus tam differentes
fructus proferant. 93
Argumentum rerum natu-
ralium vafigissimum. 68
Aristotelis opinio de fon-
tiuum origine. 8
Aues cur nonnullae migra-
nt, aliae alba, aliae mixtae co-
loris sint. 113

B.

B Alena montis instar,
eiusque minutissima
descriptio. 131. 132.
133.

133.	134.	135.	136.
Bella inter pisces.		137	
Bearifice visionis possessio in quo consistat.		218	
Borysthenes exonerans se in mare Euxinum illud valde concitat.		162	
Bona inuisibilia iustis pro- missa.		214	
Bonitas creata respectu di- vine malitia est.		220	

C

C alor natans gravimo- do in materiam per- petuo agat.		85
Calor externus latenter in uno virtutem feminin- alem per sympathiam ex- citat.		110
Calor innatus diuersorum colorum causa est in vo- lucribus.		111
Calor in fundo maris unde:		159
Calor quid terra conduceat.		169
Canalis Boreo-Australis magnitudo.		170
Canales subterranei quibus aqua in montes deriva- tur.		7. EG 8
Canales hydragogi nunquam desertarunt aqua.		10
Canarium mira confitatio.		13
Canarium pyragogorum confitatio.		17
Canalis magnus subterra- neus quis sit.		59
Canalis subterraneus maris Mediterranei dicens in mare rubrum. Eius min descriptio, ibid.		163
Catadupa aquarum subter- ranearum.		171
Causa cur fontes & flumi- na subindo exarescant.		20
Causa diversitatis qualita- tum in fructibus.		93
Causa diuersorum colorum in plumis avium.		112
Chloris massa quid sit.		69
Circulatio aqua ex polo in palum.		23
Colorum diuersitas in lapi- dibus		

<i>dibus unde.</i>	27
<i>Cœti constitutio diuersa generat.</i>	29
<i>Collusiones piscium.</i>	138
<i>Conchyliæ oculis carent.</i>	
	147
<i>Conchyliorum exacta descriptio earumque origo.</i> ib.	
	148
<i>Conchyliæ carnea massa animata.</i> 151. <i>Quomodo natura suppleuerit defectum visus eorum dentium.</i>	
	150
<i>Communicatio Oceani Australis cum Atlantico.</i>	
	155
<i>Communicatio maris Indici eorum Caspij eiusdemque canalis descriptio.</i> 160	
<i>Cosmielis apparitio.</i> 39	
<i>Eius habitus descriptio.</i>	39
<i>Cosmiel cur iterum apparuerit.</i>	40
<i>Cosmielis habitus symbolicus.</i>	42

D	
<i>Anubius se exonerans in mare Euxinum id valde commouet.</i>	162
<i>Dactyli marini lucem spar-gentes.</i>	147
<i>Desertorum utilitas.</i>	50
<i>Descriptio Hydriellæ.</i>	4
<i>Detectio terre Australis.</i>	157
<i>Deus eorum natura nihil frustra faciunt.</i>	49
<i>Deus solo amore traxit incarnari voluit.</i>	214
<i>Deus minimo etiam maximum virtutem indidit.</i>	
	91
<i>Diversitas colorum in nonnullis aibus est ex imaginatione diuersorum objectorum.</i>	115
<i>Discrimen inter animam & spiritus vegetabilium.</i>	
	90
<i>Diabolus marinus captus Melite.</i>	140
<i>Divine essentiae constitutio.</i>	
	217

H h Dra-

Draco Marinus. 143. *Siusque virulentia.* 144

E

Elementum aquæ sper-
ma terra est. 60

*Elementorum separatio ab
inuiscentia in inicio rerum.* 70

*Elementa principia ex omni-
um materia sunt.* 72

Elementa quot sunt. 74

*Elementum simplex utrum
detur.* 78

*Elementa sunt elementata.
78. Concurrunt ad em-
nia mixta.* ibid.

*Entelechia quid sit, agat,
et quo duplex. 78. Quo-
modo mixtis individue-
tur.* 84

*Esca ignis subterranei fac-
lensior mineralium pars
est.* 179

*Exhalationes submarinae
mare concitant.* 159

*Excrementa avium nitro-
et sale referta.* 112

*Exhalationes submarinae su-
mores maris confant.* 12

*Expositio symbolicæ habita-
tis Hydriæ.* 2

F

Finis fluxus et refluxus maris. 11

*Finis rerum similitudinem
habentium cum homine.* 141

*Finis injectorum in natura-
ratio.* 113

*Fluxus et refluxus maris
ratio.* 54

Fluminum America origo. 154

*Flumina subterranea maxi-
ma.* 178

*Fonses et flumina tantum
affundunt mari, quantu-
m ex mari per canales
effunditur.* 183

Fluxiorum ex Alibus origo. 186

*Flumina ex Andibus Ame-
rica montibus.* 189

Forma corporea Christi. 219

Forma

*Forma causa est exotica ratio
virtutum, item omnis
differentiae causa.* 97

84

Forma effentie quanam.
97. *Quid in mixto fa-
ciat.* 101

*Fumi ex ignibus fabterra-
neis.* 175

Fundus maris Atlantici.
153

G

Gaudium Theodida-
ei. 40

*Genera entium tanto per-
fectioniora sunt, quanto ma-
iorem lucis portionem
acceperunt.* 100

*Geocosmi finis creatura ra-
tionalis est.* 46

*Geocosmus est mundi corpori-
bus praestantissimum.*
45

Geocosmi imperfectiones.
48

*Geographica relatio de Mo-
nacho Oxoniensi.* 55

Glaciei velicas. 25

*Globi astrorum omnium à
polo ad polum disponun-
tur.* 62

*Gratitudo hominis versas
Decum qualis esse debeat.*
220

H

Humido radicali om-
nia producuntur.
32

*Humidum quomodo ad vo-
lucrum constitutionem
concurrat.* 34. Item ad
*insectorum productio-
nem.* ibid.

Hydrius quis sit. 35

*Hydropylacia in omnibus
montibus sunt.* 184

Hydropylacia Alpium. 185
*Et unde aqua in illa
confuat.* 186

I

IDololatriæ origo. 212

*Ignis cur subinde cefset
in montibus igniuomis.*
20

Ignis insecta & mineralia.

H h 2 non

<i>non producit.</i>	123
<i>Igni uno subterraneorum re-</i> <i>ceptacula.</i>	191
<i>Incarnationis Verbi immen-</i> <i>sum contulit globo terre-</i> <i>no bonorem.</i>	47
<i>Iridis descriptio.</i>	24
<i>Instruēlio Ibeodidacti.</i>	41
<i>Im omni mixto duplex sub-</i> <i>stantia ē quās.</i>	91
<i>Insectorum genera.</i>	122
<i>Quomodo ex putri na-</i> <i>scuntur.</i>	ibid.
<i>Insecta venenosas qualitates</i> <i>attrahunt ex elementis</i> <i>unicaeque proprijs.</i>	123
<i>Insula Tercera ex Terræ</i> <i>maru superstites.</i>	153
<i>Isthmus pons est inter mare</i> <i>Australe et Atlanticum</i>	156

L.

<i>Lucus sub montibus</i>	
<i>Lu Caucaſis.</i>	181
<i>Lapidas pretiosissimæ aquæ.</i>	26
<i>Leprosus hominis malorum</i> <i>causa.</i>	212

<i>Locus voraginis subpolaris</i> <i>honore plenus.</i>	167
<i>Lux quid sit.</i>	70
<i>Lux primigenia Mundi</i> <i>quid.</i> 98. <i>In omnibus</i> <i>eadem.</i>	109
<i>Lux submarina quid ē</i> <i>qualis.</i>	146

M.

<i>Mare in productione</i> <i>animalium ame-</i> <i>lum terræ et aëris.</i>	137
<i>Mare Australe ad potius</i> <i>rigidissimum.</i>	158
<i>Maris ex Australi polo re-</i> <i>gurgitatio.</i>	ibid.
<i>Mare Subpolare inaccessum.</i>	159
<i>Maris Caspiy Submarina</i> <i>constitutio.</i> 165. <i>Com-</i> <i>municat cum mari Eu-</i> <i>xino.</i>	162
<i>Mare Rubrum eiusque mi-</i> <i>ra.</i>	164
<i>Magneticæ rupes in mari</i> <i>Rubro.</i>	164
<i>Materia eadem modo exi-</i> <i>sit, que fuit in princi-</i> <i>pia.</i>	

<i>Mundo Mundus</i>	180	<i>naturam aquarum</i>	19
<i>Materia cuiuslibet</i>	281	<i>Natura figuram humanam</i>	
<i>Mira interna telluris con-</i>		<i>in omnibus rebus affectat.</i>	
<i>situatio.</i>	285		
<i>Mira Geocozmi fabrica</i>	1		
	66		
<i>Mineralium productio</i>	25		
<i>Montium caravanciarum po-</i>			
<i>lo. ad polum dispositio</i>			
<i>n. sint.</i>	62		
<i>Monstra Oceani</i>	142		
<i>Montes et fons subterra-</i>			
<i>nicae.</i>	44		
<i>Mundum tractus subiectus</i>			
<i>invenit deinceps.</i>	153		
<i>Muricis descriptio, eius ori-</i>			
<i>gine et proprietatis</i>	150		
<i>Mundus creatus propter ho-</i>			
<i>minem.</i>	211		
<i>Mundo potius constitutio</i>			
<i>in speculorum exhibita.</i>			
	16		
<i>Universalia. 81. non s.</i>			
<i>Confidimus in Natura</i>			
Natura non incusan-			
da sed defectus ho-			
minum.	53		
<i>Natura diuersarum ferre-</i>			
<i>arium pacientia alterata</i>			
N			
A			
T			
U			
R			
O			
C			
E			
L			
S			
H			
h			
3			
		<i>Offi-</i>	

<i>Officina Hydrieli</i>	4
<i>Officina subterranea varia.</i>	
<i>ad vitam animalium</i>	66
<i>Operis excellentia à fine</i>	
<i>specificatur.</i>	45
<i>Origo colorum intentionis</i>	
<i>luminis plurimis pugnus</i>	
<i>& anatum</i>	14. 15
<i>Origo coloris, saponis, odoris</i>	
<i>in aquis.</i>	14
<i>Oxoniensis Monachus in-</i>	
<i>dagator partium suppo-</i>	
<i>larijum.</i>	55
<i>Qui natura & proprietates</i>	
<i>varia eius descriptio.</i>	
<i>104. 105. 106</i>	
<i>Qua piscium non excludun-</i>	
<i>tur volucrum more.</i>	
<i>107. 108. 109. 110. 111</i>	
<i>112. 113. 114. 115. 116</i>	
<i>117. 118. 119. 120. 121</i>	
<i>122. 123. 124. 125. 126</i>	
<i>127. 128. 129. 130. 131</i>	
<i>132. 133. 134. 135. 136</i>	
<i>137. 138. 139. 140. 141</i>	
<i>142. 143. 144. 145. 146</i>	
<i>147. 148. 149. 150. 151</i>	
<i>152. 153. 154. 155. 156</i>	
<i>157. 158. 159. 160. 161</i>	
<i>162. 163. 164. 165. 166</i>	
<i>167. 168. 169. 170. 171</i>	
<i>172. 173. 174. 175. 176</i>	
<i>177. 178. 179. 180. 181</i>	
<i>182. 183. 184. 185. 186</i>	
<i>187. 188. 189. 190. 191</i>	
<i>192. 193. 194. 195. 196</i>	
<i>197. 198. 199. 200. 201</i>	
<i>202. 203. 204. 205. 206</i>	
<i>207. 208. 209. 210. 211</i>	
<i>212. 213. 214. 215. 216</i>	
<i>217. 218. 219. 220. 221</i>	
<i>222. 223. 224. 225. 226</i>	
<i>227. 228. 229. 230. 231</i>	
<i>232. 233. 234. 235. 236</i>	
<i>237. 238. 239. 240. 241</i>	
<i>242. 243. 244. 245. 246</i>	
<i>247. 248. 249. 250. 251</i>	
<i>252. 253. 254. 255. 256</i>	
<i>257. 258. 259. 260. 261</i>	
<i>262. 263. 264. 265. 266</i>	
<i>267. 268. 269. 270. 271</i>	
<i>272. 273. 274. 275. 276</i>	
<i>277. 278. 279. 280. 281</i>	
<i>282. 283. 284. 285. 286</i>	
<i>287. 288. 289. 290. 291</i>	
<i>292. 293. 294. 295. 296</i>	
<i>297. 298. 299. 300. 301</i>	
<i>302. 303. 304. 305. 306</i>	
<i>307. 308. 309. 310. 311</i>	
<i>312. 313. 314. 315. 316</i>	
<i>317. 318. 319. 320. 321</i>	
<i>322. 323. 324. 325. 326</i>	
<i>327. 328. 329. 330. 331</i>	
<i>332. 333. 334. 335. 336</i>	
<i>337. 338. 339. 340. 341</i>	
<i>342. 343. 344. 345. 346</i>	
<i>347. 348. 349. 350. 351</i>	
<i>352. 353. 354. 355. 356</i>	
<i>357. 358. 359. 360. 361</i>	
<i>362. 363. 364. 365. 366</i>	
<i>367. 368. 369. 370. 371</i>	
<i>372. 373. 374. 375. 376</i>	
<i>377. 378. 379. 380. 381</i>	
<i>382. 383. 384. 385. 386</i>	
<i>387. 388. 389. 390. 391</i>	
<i>392. 393. 394. 395. 396</i>	
<i>397. 398. 399. 400. 401</i>	
<i>402. 403. 404. 405. 406</i>	
<i>407. 408. 409. 410. 411</i>	
<i>412. 413. 414. 415. 416</i>	
<i>417. 418. 419. 420. 421</i>	
<i>422. 423. 424. 425. 426</i>	
<i>427. 428. 429. 430. 431</i>	
<i>432. 433. 434. 435. 436</i>	
<i>437. 438. 439. 440. 441</i>	
<i>442. 443. 444. 445. 446</i>	
<i>447. 448. 449. 450. 451</i>	
<i>452. 453. 454. 455. 456</i>	
<i>457. 458. 459. 460. 461</i>	
<i>462. 463. 464. 465. 466</i>	
<i>467. 468. 469. 470. 471</i>	
<i>472. 473. 474. 475. 476</i>	
<i>477. 478. 479. 480. 481</i>	
<i>482. 483. 484. 485. 486</i>	
<i>487. 488. 489. 490. 491</i>	
<i>492. 493. 494. 495. 496</i>	
<i>497. 498. 499. 500. 501</i>	
<i>502. 503. 504. 505. 506</i>	
<i>507. 508. 509. 510. 511</i>	
<i>512. 513. 514. 515. 516</i>	
<i>517. 518. 519. 520. 521</i>	
<i>522. 523. 524. 525. 526</i>	
<i>527. 528. 529. 530. 531</i>	
<i>532. 533. 534. 535. 536</i>	
<i>537. 538. 539. 540. 541</i>	
<i>542. 543. 544. 545. 546</i>	
<i>547. 548. 549. 550. 551</i>	
<i>552. 553. 554. 555. 556</i>	
<i>557. 558. 559. 560. 561</i>	
<i>562. 563. 564. 565. 566</i>	
<i>567. 568. 569. 570. 571</i>	
<i>572. 573. 574. 575. 576</i>	
<i>577. 578. 579. 580. 581</i>	
<i>582. 583. 584. 585. 586</i>	
<i>587. 588. 589. 590. 591</i>	
<i>592. 593. 594. 595. 596</i>	
<i>597. 598. 599. 600. 601</i>	
<i>602. 603. 604. 605. 606</i>	
<i>607. 608. 609. 610. 611</i>	
<i>612. 613. 614. 615. 616</i>	
<i>617. 618. 619. 620. 621</i>	
<i>622. 623. 624. 625. 626</i>	
<i>627. 628. 629. 630. 631</i>	
<i>632. 633. 634. 635. 636</i>	
<i>637. 638. 639. 640. 641</i>	
<i>642. 643. 644. 645. 646</i>	
<i>647. 648. 649. 650. 651</i>	
<i>652. 653. 654. 655. 656</i>	
<i>657. 658. 659. 660. 661</i>	
<i>662. 663. 664. 665. 666</i>	
<i>667. 668. 669. 670. 671</i>	
<i>672. 673. 674. 675. 676</i>	
<i>677. 678. 679. 680. 681</i>	
<i>682. 683. 684. 685. 686</i>	
<i>687. 688. 689. 690. 691</i>	
<i>692. 693. 694. 695. 696</i>	
<i>697. 698. 699. 700. 701</i>	
<i>702. 703. 704. 705. 706</i>	
<i>707. 708. 709. 710. 711</i>	
<i>712. 713. 714. 715. 716</i>	
<i>717. 718. 719. 720. 721</i>	
<i>722. 723. 724. 725. 726</i>	
<i>727. 728. 729. 730. 731</i>	
<i>732. 733. 734. 735. 736</i>	
<i>737. 738. 739. 740. 741</i>	
<i>742. 743. 744. 745. 746</i>	
<i>747. 748. 749. 750. 751</i>	
<i>752. 753. 754. 755. 756</i>	
<i>757. 758. 759. 760. 761</i>	
<i>762. 763. 764. 765. 766</i>	
<i>767. 768. 769. 770. 771</i>	
<i>772. 773. 774. 775. 776</i>	
<i>777. 778. 779. 780. 781</i>	
<i>782. 783. 784. 785. 786</i>	
<i>787. 788. 789. 790. 791</i>	
<i>792. 793. 794. 795. 796</i>	
<i>797. 798. 799. 800. 801</i>	
<i>802. 803. 804. 805. 806</i>	
<i>807. 808. 809. 810. 811</i>	
<i>812. 813. 814. 815. 816</i>	
<i>817. 818. 819. 820. 821</i>	
<i>822. 823. 824. 825. 826</i>	
<i>827. 828. 829. 830. 831</i>	
<i>832. 833. 834. 835. 836</i>	
<i>837. 838. 839. 840. 841</i>	
<i>842. 843. 844. 845. 846</i>	
<i>847. 848. 849. 850. 851</i>	
<i>852. 853. 854. 855. 856</i>	
<i>857. 858. 859. 860. 861</i>	
<i>862. 863. 864. 865. 866</i>	
<i>867. 868. 869. 870. 871</i>	
<i>872. 873. 874. 875. 876</i>	
<i>877. 878. 879. 880. 881</i>	
<i>882. 883. 884. 885. 886</i>	
<i>887. 888. 889. 890. 891</i>	
<i>892. 893. 894. 895. 896</i>	
<i>897. 898. 899. 900. 901</i>	
<i>902. 903. 904. 905. 906</i>	
<i>907. 908. 909. 910. 911</i>	
<i>912. 913. 914. 915. 916</i>	
<i>917. 918. 919. 920. 921</i>	
<i>922. 923. 924. 925. 926</i>	
<i>927. 928. 929. 930. 931</i>	
<i>932. 933. 934. 935. 936</i>	
<i>937. 938. 939. 940. 941</i>	
<i>942. 943. 944. 945. 946</i>	
<i>947. 948. 949. 950. 951</i>	
<i>952. 953. 954. 955. 956</i>	
<i>957. 958. 959. 960. 961</i>	
<i>962. 963. 964. 965. 966</i>	
<i>967. 968. 969. 970. 971</i>	
<i>972. 973. 974. 975. 976</i>	
<i>977. 978. 979. 980. 981</i>	
<i>982. 983. 984. 985. 986</i>	
<i>987. 988. 989. 990. 991</i>	
<i>992. 993. 994. 995. 996</i>	
<i>997. 998. 999. 1000. 1001</i>	

P. . . . .

Q. . . . .

<i>Qualis sit vita mineralium.</i>	100
<i>Quercus pulrida noctilucens.</i>	148
<i>Quadrupedum genus ex terra.</i>	97
<i>Quando & quomodo terra fuerit conglobata.</i>	76
<i>Quomodo omnia exhaeretica massa.</i>	71
<i>Quomodo omnia educantur ex terra tanquam ex materia.</i>	72
<i>Quomodo terra in principio & ante omnia creata.</i>	75
<i>Quomodo forma introducatur in materiam.</i>	86
<i>Quomodo formæ animalium & vegetabilium educantur ex potentia materiae.</i>	92

R

<i>Ratio fluxus & refluxus marini.</i>	54
<i>Reciproca aëris in aquam mutatio.</i>	73

<i>Receptacula aquatica in terra visceribus.</i>	174
<i>Receptacula aëria.</i>	175
<i>Receptacula ignea.</i>	192
<i>Receptacula ventorum.</i>	180

S

<i>Safedo maris quomodo desperatur intra montes.</i>	155
<i>Semite aquarium subterraneum.</i>	6
<i>Semen mundi in omnibus quid sit.</i>	79
<i>Sensuum in natura genio quadruplicem.</i>	96
<i>Similitudo diuersitatis formarum ex vitris coloratis.</i>	103
<i>Similitudo sumpta ex magnetu.</i>	86
<i>Sol & Luna siccitate & humiditate semperiem mundo inducunt.</i>	61
<i>Sub aqua omnia sunt que super terram.</i>	145
<i>Subterranei meatus structura.</i>	145
<i>Sub-</i>	

<i>Subterraneus ignis sub mari mediterraneo.</i>	163	<i>ris fabrice comparatur.</i>	65
<i>Sylva sub mari Rabro.</i>	164	<i>Terra igne carens periret.</i>	175
<i>Syrenes quid, earumque descriptio.</i> 139. <i>Earum in medicina vis.</i> 143		<i>Terra immumeris canalibus perfossa.</i>	188
<i>Synopsis omnium effectuum quos aqua præstat in Mundo.</i>		<i>Terreni corporis fabrica in speculo expressa.</i>	216
<i>Spiritus in Vegetabilibus quales.</i> 89. <i>Quomodo eorum quid agant in plantis.</i> ibid.		<i>Terraeatum origo.</i> 153	
<i>Speculum admirabile.</i>	215	<i>Testaceorum in mari origo.</i> 1720	
<i>Scientiarum notitia in speculo expressa.</i>	216	<i>Theomorphosis quid sit.</i>	221
T		<i>Theodidaetus submarinarum rerum spectator.</i>	
<i>Telluris offatura qualis.</i>	63	156. <i>Desiderat videre partes Australes incognitas.</i>	157
<i>Terrestris mundus non est omnino intus solidus.</i>	43. 59 64	<i>Theodidaetus liquore reficitur contra ignem: mutatur.</i>	192
<i>Terreni globi immobilitas.</i>	46	V	
<i>Terra globus humani corpo-</i>		<i>V</i>	
		<i>V Spores ex paucidjis aqua aërem homines que inficiunt.</i>	52
		<i>V a-</i>	

<i>Varietas fluxus & refluxus</i>	<i>Vortices immensi quorundam in Oceano.</i>	58	<i>Vortices aqua derivent.</i>	154
<i>Venti tumefaciunt mare.</i>	<i>Vortices vary sub polo Boreali.</i>	12		59
<i>Ventorum subterraneorum</i>	<i>Vnde tantarerum varietas.</i>			
vebementia, eorumque causa.	177			83
<i>Ventorum subterraneorum</i>	<i>boreibus, fructibus.</i>			92
finis.	ibid.			
<i>Ventorum plurima conce- ptacula.</i>	<i>dotes.</i>	180	<i>Usus pinguedinis Balenæ.</i>	108
<i>Vestibulum aquis horridum.</i>		168	<i>Utilitas aquæ & ignis sub- terranei.</i>	136
<i>Virtus elementaris produ- ciua rerum qualis.</i>	77			21
<i>Virtus & proprietas Syre- num.</i>	141		<i>Utilitas aquæ ratione me- teororum pluviæ, niuiis, grandinis, &c.</i>	24
<i>Visio Sanctissimæ Trinitati- tis & Verbi incarnati.</i>	218		<i>Utrum owoum prius an vo- lucris in principio re- rum.</i>	107

F I N I S.

Errores

Erros sic emenda.

- fol. 2. lin. vlt. pro vnam lege vnum
f. 9. in margine pro ex Syringis, lege ex Syringe
f. 153. l. 120. pro Ichyophytis lege Ichtyophytis
f. 136. l. 28. pro Cupreumma lege Eupyremma
f. 176. in margine lege in maximo seris nocte quidam expedita
f. 209. in margine pro concreati lege cur creati
f. 212. in margine pro lapsus homines legelapsus hominis.
f. 215. in margine pro ni speculo, eadem lege in speculo exhibita
f. 75. l. 19. lege spermatica ut sit dicam.
f. 128. l. 17. lege inexplicabilis. f. 48. l. 46. lege Præsidunt.

Reliqua minoris momenti Lector benevolus æqui bonique consulens emenderet.

Errores sic emenda...

fol. 2. lin. vlt. pro vnam lege vnum

f. 9. in margine pro ex Syringis, lege ex Syringe

f. 152. l. 30. pro Ichyophytis lege Ichtyophysis

f. 136. l. 28. pro Cupreumma lege Eupyrenama

f. 176. in margine lege in maximo scris rogeta quidam expicibilis

f. 209. in margine pro concreati lege cur creati

f. 212. in margine pro lapidus homines lega lapidas hominiz.

f. 215. in margine pro ni speculo, eadem lege in speculo exhibita

f. 75. l. 19. lege spermatica vt ita dicam.

f. 128. l. 17. lege inexplicabilis. f. 48. l. 46. lege Præsidum.

Reliqua minoris momenti Lector benevolus æqui bonique consulens emenderet.

Erros sic emenda.

- fol. 2. lin. vlt. pro vnam lege vnum
f. 9. in margine pro ex Syringis, lege ex Syringe
f. 152. l. 30. pro Ichyophytis lege Ichyophytis
f. 136. l. 28. pro Cupreum malege Eupremma
f. 176. in margine lege in maximo aetris mecum quidam expedita
f. 209. in margine pro concreati lege cur creati
f. 212. in margine pro lapsus homines legalapsus hominir.
f. 215. in margine pro ni speculo eadem lege in speculo exhibita
f. 75. l. 19. lege spermatica ut ita dicam.
f. 128. l. 17. lege inexplicabilis. f. 48. l. 46. lege Præsidum.

Reliqua minoris momenti Lector benevolus æqui bonique consulens emender.

Erros sic emenda.

fol. 2. lin. vlt. pro vnam lege vnum

f. 9. in margine pro ex Syringis, lege ex Syringe

f. 152. l. 20. pro Ichyophytis lege Ichtyophytis

f. 136. l. 28. pro Cupyreumma lege Bupyreumma

f. 176. in margine lege in maximo scris recte quidam expedita

f. 209. in margine pro concreati lege cur creati

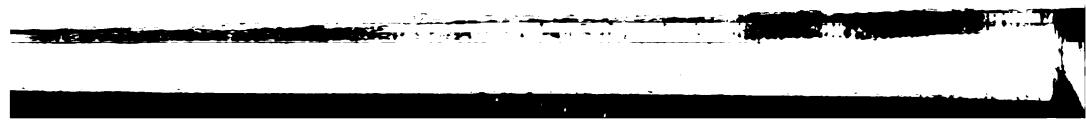
f. 213. in margine pro lapidis homines lega lapidas hominis.

f. 215. in margine pro ni speculo, eadem lege in speculo exhibita

f. 75. l. 19. lege spermatica ut res dicam.

f. 128. l. 17. lege inexplicabilis. f. 48. l. 46. lege Præsidum.

Reliqua minoris momenti Lector benevolus æqui bonique consulens emenderet.

Erroeſ ſic emendaſ.

fol. 2. lin. vlt. pro vnam lege vnum

f. 9. in margine pro ex Syringis, lege ex Syringe

f. 152. l. 20. pro Ichyophytis lege Ichtyophytis

f. 136. l. 28. pro Cupreumma lege Bupyremma

f. 176. in margine lege in maximo acriſ auctoritate expedita

f. 209. in margine pro concreati lege cur creati

f. 212. in margine pro lapsus homines legalapsus hominis.

f. 215. in margine pro ni ſpeculo, eadem lege in ſpeculo exhibita

f. 75. l. 19. lege ſpermatica ut ita dicam.

f. 118. l. 17. lege inexplicabilis. f. 48. l. 46. lege Præfidum.

Reliqua minoris momenti Lector benevolus & qui bonique consulens emenderet.